

Vychází třetí a zároveň poslední číslo krátkého, nultého ročníku časopisu Neon. Je poměrně pestré a asi nejlépe odpovídá původnímu záměru nedělat „pouhý“ literární měsíčník, ale skutečný časopis o kultuře, časopis, který ponese nějaký, vcelku srozumitelný názor. Kromě záležitostí literárních se v Neonu -1 dotýkáme také historie, výtvarného umění, architektury, hudby a v příspěvcích zahraničních přispěvatelů i kinematografie.

Pokračujeme v navazování spolupráce s lidmi, kteří ve svém oboru něco znamenají a nadto jej umějí náležitě popularizovat, tj. činit jej srozumitelným a pochopitelným pro širší okruh čtenářů, aniž rezignují na odbornou úroveň.

Nyní přichází dříve avizovaná „vánoční“ pauzička; první číslo nového ročníku vyjde 20 ledna 2000. Jím začne rozhodující, asi půlroční období, kdy se patrně ukáže, jak silnou pozici na našem mediálním trhu Neon zaujme. Věřím, že s Vaší pomocí se ocitneme tam, kam od počátku míříme, to znamená někde na samé špičce pomyslného pelotonu. Taký věřím, že se nám podaří náležitě zhodnotit dosavadní poznatky a zkušenosti, takže Neon bude od ledna 2000 ještě o trochu lepší. Jedna zvláštní věc. Jistý můj známý se doslechl od několika lidí, jak rádi by si časopis předplatili, jen kdyby měli tu jistotu, že v případě krachu (který se vzhledem k ekonomické situaci státu v kuloárech pro jistotu předpokládá) dostanou zpátky vložené peníze. Nad tím jsem užasl a doložil tak, že v některých záležitostech nejsem na výši doby: zmiňovat něco tak samozřejmého mě totiž vůbec nenapadlo, nehledě na to, že implikovat potenciální pád časopisu už ve chvíli, kdy se s velkou pompou právě začíná, by se mi zdálo... inu zvláštní.

Nakonec ještě jednou o předplatném. Vyhlašujeme velkou předplatitelskou soutěž, která skončí v první jarní den a jejíž výsledky budou vyhlášeny v dubnovém čísle Neonu. Připraveny budou zajímavé ceny. Se sponzory soutěže nyní jednáme a podrobnosti zveřejníme v Neonu 1/2000. Stávající abonenti jsou do slosování zahrnuti automaticky.

Martin Pluháček
vydavatel

Kauza, kterou otevíráme toto číslo Neonu, je věnována nejstaršímu řemeslu, především pak jeho historii. Mozaika, kterou jsme pro Vás připravili a jejíž pokračování si přečtete v lednovém Neonu, je sestavena vesměs z prvorepublikových textů, z nichž vysvítá nejenom to, kdo tvořil klientelu veřejných domů v dobách mládí našich pradědečků, najdete zde také články o genezi a vývoji prostituce. Dozvíte se, jak souvisí prodejná láska se stavbou Cheopsovy pyramidy, jak se s problémem prostituce vypořádávaly starověké společnosti, kde stávaly vykřičené domy ve středověké Praze, který z nich provozoval pražský kat, jaké byly osudy hampejzů v dalších staletích a co znamenal pro prostituci v Československu aboliční zákon z roku 1922. Americký spisovatel a kreslíř John Silverstein patří mezi autory, jejichž knihy čtou děti a zároveň dospělí. Jeho ilustrovaná díla jsou syntézou krásné jednoduchosti, moudrosti a vtipu. V Neonu si můžete přečíst ukázkou ze Silversteinovy knihy, kterou přeložil Dominik Böhm.

V rubrice *Historické aféry XX. století* představuje známý český historik Petr Čornej nedávno nalezené „lékařské rady“ královského medika Albíka z Uničova adresované dvěma slavným bratřím – Václavu IV. a Zikmundovi Lucemburskému. Rady nemocným mocným dokazují, jak velký vliv měly zdravotní potíže na vládařská rozhodnutí.

Tituly do recenzi rubriky *Knihy...* si vybíral tentokrát Jiří Peňás v pražském knihkupectví Řehoře Samsy, kde mají navíc literární kavárnu a lze zde zakoupit skvělý pražský likér Alvu.

Velký prostor jsme věnovali renesančnímu člověku, brněnskému všemělovi Marianu Pallovi. Marian je nejenom výtvarník, spisovatel, hudebník a performer, ale i soukromý detektiv. Navíc bydlí na zámku a ví, jak vykouřit kukačku. Názory a texty tohoto nekonvenčního umělce a „správného chlapa“ jistě stojí za přečtení.

Také v minus prvním čísle Neonu přinášíme původní prozaické texty, dnes jsou to překlady tří povídek amerického spisovatele Donalda Barthelma, který patří k experimentálnímu proudu moderní americké prózy. Jeho prózy, v USA velmi populární, jsou u nás takřka neznámé. Překládal Jiří Hrubý.

Jako malý kluk jsem si rád prohlížel časopis Svět motorů, uchracovaly mě především obrázky starých aut a motocyklů na poslední straně. Dodnes u mě přetrvala láska k těmto krásným starým strojům. Rád proto upozorňuji na blok textů nadepsaný titulkem *Radost z pohybu*, ve kterém se tři čeští umělci vyznávají ze svého vztahu k mobilní technice. Vyzdvihl bych především příspěvek malíře Miroslava Štolfy o starých motocyklech, o Františku Štastném a o plátnech, na nichž muži zahřívají své stroje...

Nově zařazujeme rubriku nazvanou *Ano, ne a proč*. Pět osobností českého kulturního života zde hovoří o věcech, které je v poslední době v kultuře potěšily, nebo naopak zklamaly.

Michal Viewegh Vám ve své pravidelné rubrice připomene, že Vánoce jsou již velmi blízko.

Rubrika *Výlet...* Vás tentokrát zavede na Kudlov u Zlína, kde stojí originální kaple sv. Václava. Přesvědčíte se o tom, že funkcionalismus sluší i sakrálním stavbám.

Zprávy do Neonu na drátě telegrafovali naši zahraniční zpravodajové ze Slovenska, Polska a Ruska.

„Minus jedničku“ uzavírá rozsáhlý rozhovor se zpěvákem Vladimírem Mišíkem, který je obohacen řadou dosud nepublikovaných fotografií.

Přeji Vám příjemné čtení a těším se na shledanou v roce 2000, během něhož pro Vás připravíme deset nových Neonů!

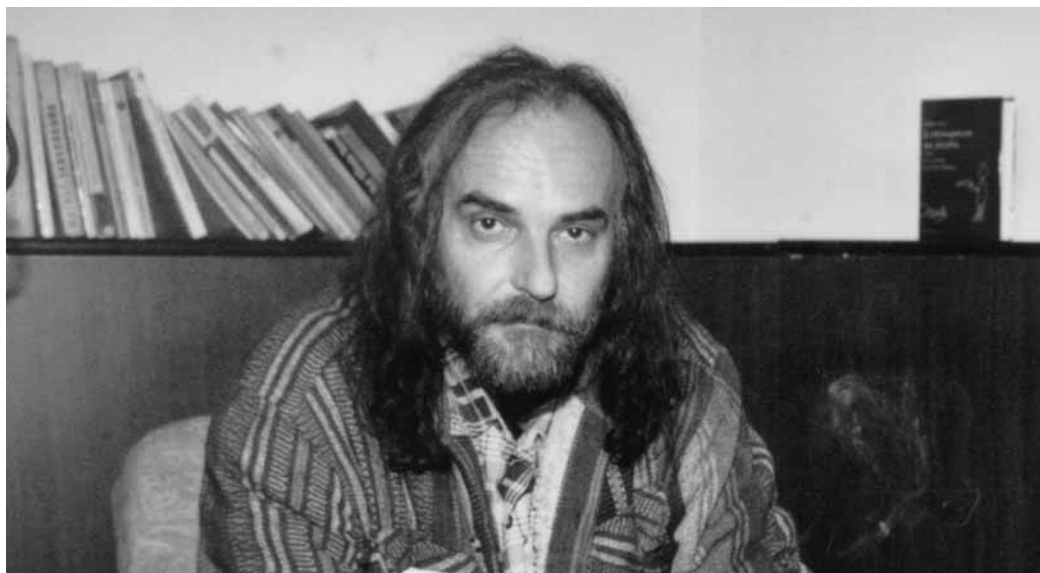
Bogdan Trojak
šéfredaktor

KAUZA

Prostituce, I. díl

V první části dvoudílné Kauzy jsme se vydali až k samotným kořenům prostituce a v mimořádně zajímavých příspěvcích se dále věnujeme především dějinám prostituce v Čechách. Nechybějí historky o umělcích a ukázky z tvorby slavných i méně známých autorů, které mají úzký vztah ke zvolenému tématu Kauzy.

JAKUB RUCKÝ

Detektivní praxe Mariana Pally

Rozsáhlé interview s performerem, výtvarníkem, básníkem a prozaikem Marianem Pallou, který bydlí na zámku a má stále nové nápady. Jaké jsou ty poslední? Vydávat časopis pro úplně obyčejné chlapy a vyprat prádlo českých intelektuálů v řece Ganze.

Úvodní slovo / Editorial 1

Obsah 2

Kauza: Prostituce, I. díl

Dr. Josef Šejnoha:

Kořeny prostituce 6

Jiří Pešek:

Prostituce v zemích Koruny České 10

Karel Ladislav Kukla:

Zlatovlasá Elsa 15

Jan Schneider:

Po deseti letech zákona o potírání pohlavních chorob 18

Karel Ladislav Kukla:

Bordely staré Prahy 20

Shel Silverstein:

Kdo by chtěl levného nosorožce? 23

Marsel Drevo:

Výpisky z četby 27

Řekni mi, co čteš, a já ti řeknu, kdo jsi...

Petr Čornej:

Dva královští bratři a jejich lékař 28

Nedávno objevené zdravotní rady mistra vnitřního lékařství Albíka z Uničova Václavu IV. a Zikmundovi Lucemburskému upravují zažitý pohled na oba vladaře.

Dichtung und Wahrheit 30

Nové zprávy ze života společnosti.

Jiří Peňás:

Knihy... od Samsy 32

Fundované komentáře k novým knihám z pera našeho předního publicisty.

Jakub Rucký:

Detektivní praxe Mariana Pally 34

Marian Palla:

Texty 39

Desmond Morris:

Nahá opice... v posteli 44

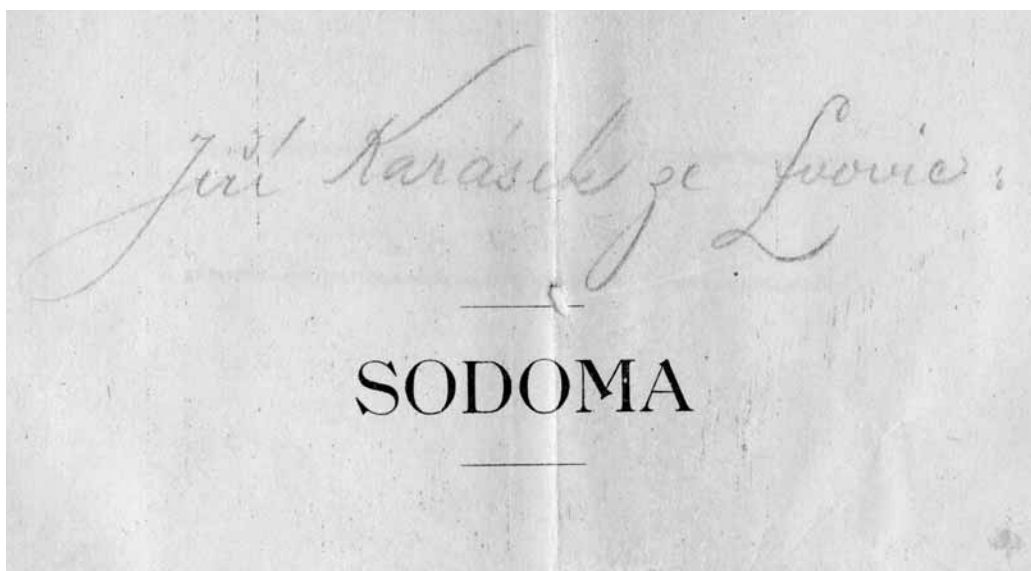
Ukázka ze světoznámé knihy, která vrhá poněkud jiné světlo na lidskou sexualitu.

Zasláno 48

Koláž z kritických, pochvalných a nabádavých listů, které došly do redakce Neonu.

Bohdan Holomíček:

Svůdné pohledy z Prahy let devadesátých 49

RUDOLF VÉVODA

Sodoma: Dobový kontext Karáskova vystoupení

Homoerotická sbírka Jiřího Karáska ze Lvovic Sodoma byla v září 1895 dána do tisku a ještě v tiskárně byla zabavena. Před hrozícím soudem uchránila autora, vydavatele a tiskaře pouze císařská amnestie. Rudolf Vévoda dokazuje, že i literárněhistorická stať může být strhujícím čtením.

VLADIMÍR MIŠÍK

Už ani slovo dál...?

Rozsáhlý rozhovor redaktora Rock & Popu Ondřeje Bezra s legendou českého rocku doplněný unikátními fotografiemi z Mišíkova archivu. Pohledy na hudební kariéru i hluboko do nitra známého zpěváka a skladatele avizují knihu, která právě přichází na předvánoční trh.

Černé na bílém

Mein Gott! 50

Policejní dokumenty z let 1958 a 1962 přinášejí zajímavé podrobnosti o exhibicionismu Karla Gotta.

Jan Jiříček:

Muž, který přivedl do Čech Fulghuma 52

Rozhovor s překladatelem Jiřím Hrubým.

Donald Barthelme:

Padesát povídek 54

Ukázky z knihy známého amerického postmodernisty.

Miroslav Štolfa:

Na počátku byl motocykl 60

Marsel Drevo:

Byl to sen 62

Lubor Kasal:

Jsmě nad počasím 63

Tři příspěvky do volně koncipované ankety Radost z pohybu... aneb Čeští umělci a mobilní technika.

Rudolf Vévoda:

Sodoma:

Dobový kontext Karáskova vystoupení 64

Martin Reiner:

Neon na kolech 70

Michal Viewegh:

Zasraný Vánoce 72

„Takže letos bude Štědrý den už osmnáctého.“

Ano, ne a proč? 75

Ptáme se zajímavých lidí, co je potěšilo a co zklamalo v kultuře poslední doby.

Bogdan Trojak:

Stavba a Obrazotvornost 76

Tradiční výlet Neonu... tentokrát do obce Kudlov, kde stojí zajímavá funkcionalistická kaple.

Neon... na drátě

S kulturními aktualitami se hlásí naši zpravodajové

Miro Kollar: **Slovensko** 78

Leszek Engelking: **Polsko** 79

Zygmund Horňák: **Rusko** 80

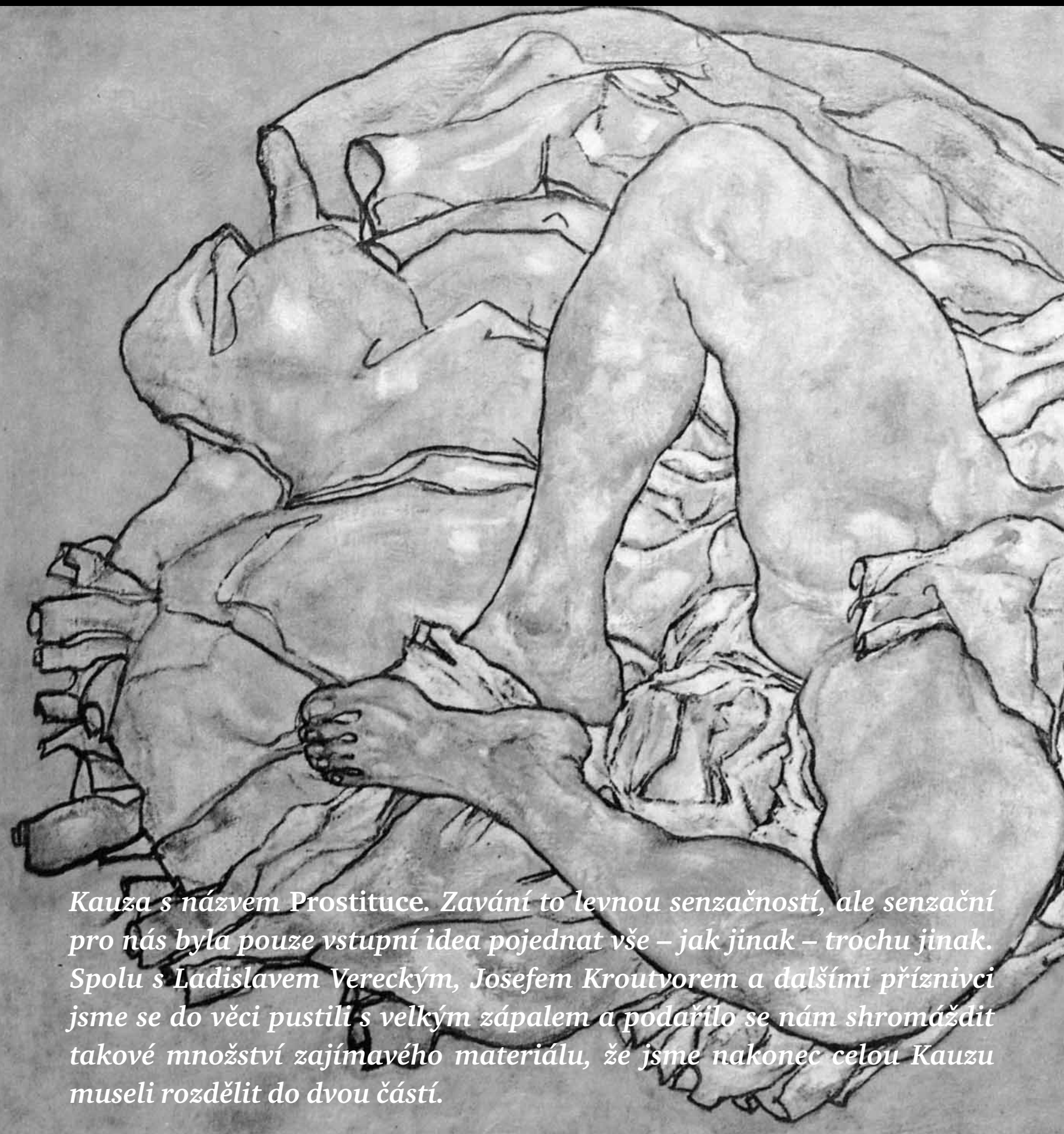
Václav Černý:

Walt Whitman a socialističtí utopisté 81

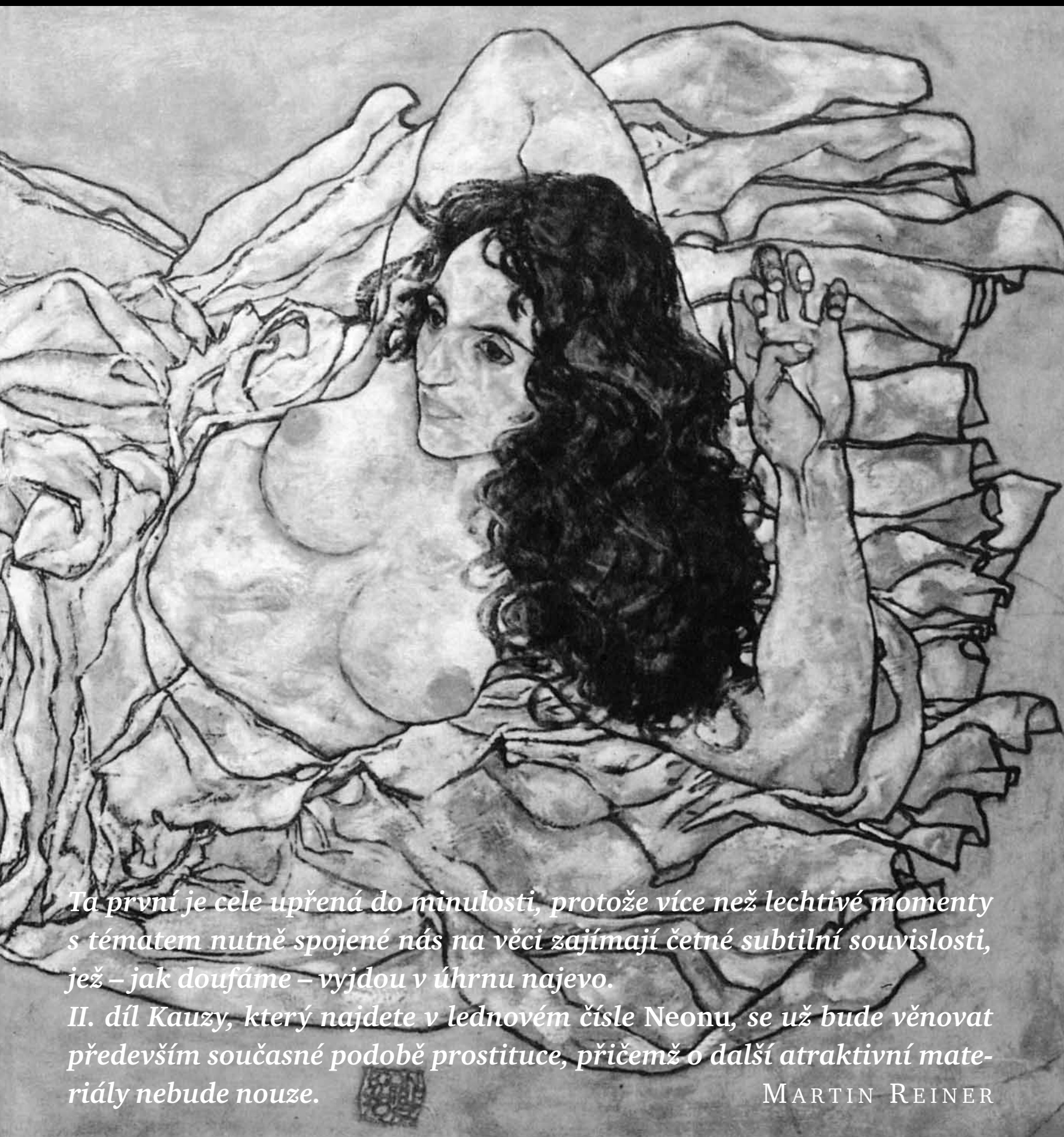
Poněkud „neamerický“ pohled na poezii Walta Whitmana, kterému jsme se věnovali v minulém čísle.

Vladimír Mišík:

Už ani slovo dál...? 84

Kauza s názvem Prostituce. Zavání to levnou senzacností, ale senzační pro nás byla pouze vstupní idea pojednat vše – jak jinak – trochu jinak. Spolu s Ladislavem Vereckým, Josefem Kroutvorem a dalšími příznivci jsme se do věci pustili s velkým zápalem a podařilo se nám shromáždit takové množství zajímavého materiálu, že jsme nakonec celou Kauzu museli rozdělit do dvou částí.

Ta první je cele upřená do minulosti, protože více než lechtivé momenty s tématem nutně spojené nás na věci zajímají četné subtilní souvislosti, jež – jak doufáme – vyjdou v úhrnu najevo.

II. díl Kauzy, který najdete v lednovém čísle Neonu, se už bude věnovat především současné podobě prostituce, přičemž o další atraktivní materiály nebude nouze.

MARTIN REINER

DR. JOSEF ŠEJNOHA

Kořeny prostituce

Původ prostituce můžeme hledat v náboženském přesvědčení a ve víře. Bohové se lidem podle jejich náboženství a víry zjevovali na zemi, navštěvovali je, žili s jejich potřebami a vcházeli v pohlavní spojení s dcerami země. Od lidí žádali oběti na věcech, ale i jich ženy a dcery. Každý host do domu příšlý mohl být bohem. Vyvíjí se tudíž prostituce pohostinská. Muž postupuje na noc hostu, který vstoupil do jeho chatrče nebo pod jeho stan, svou ženu nebo dceru. Žena jest pokládána za předmět příjemného požitku stejně jako např. jídlo, pití nebo dýmka – kdyby ovšem tehdy znali kouření – a podléhala naprosto disposici svého manžela nebo otce. Tato pohostinská zdvořilost jest ještě dnes zvykem některých národů černošských v Africe. V jiné formě se zachovala také na nejzazším východě, kde hostitel nepropůjčuje sice hostu svou ženu nebo dceru, ale opatřuje mu po pohoštění také řemeslnou prostitutku.

Po prostituci pohostinské přichází nový její druh prostituce svátostná, která vyhovuje nejlépe přesvědčení a vnímání asijských národů, milujících oběti v utrpení. Prostituce se stala náboženským ritem. Bohům se obětovalo panenství. Kult Melitin v Babylóně, Anaitin a Araitin v Arménii, Astoratin u Féniciánů a Afroditin v Řecku nakazoval ženám, aby se před chrámy božstev anebo na břehu moře prostituovaly všem cizím osobám za peníze, které nepatřily však jim, nýbrž bohům. Velmi často bylo náboženstvím předepsáno shromažďovati se v chrámech a tam se společně oddávati všichni mezi všemi a se všemi smilstvu. Tyto obřady děly se ve svatyních Indie, Egypta, Assyrie i v Chaldei. Baalovy svátky u Židů musily být velmi přísně Mojžíšem stíhány, než se je podařilo odstraniti. Herodot vypravuje, že o svátcích Isidiných v Bumbastis se shromažďovalo až 700 000 osob. Při těchto slavnostech jako při řeckých Bakchanáliích nebylo pohlavní spojení mezi cizinci a sexuální bezuzdnost něčím nemravným, nýbrž naopak božským uctíváním a předepsaným obřadem a pohlavní orgány v době těchto svátků byly oslavovány, jejich plastické napodobeniny byly vystaveny v chrámech a při obřadech. Prostituce svátostná však se zvrhla poměrně velmi brzy v prostituci prodejnou, která se provozovala v chrámech a jež ze strany mladých chrámových vybraných kněžek se děla ve prospěch velekněze a jeho druhů. Legenda vypravuje, že i egyptští faraonové prostituovali své dcery. Zaveden byl zvyk dávatí té, která obšťastnila, nějaký dárek. Jiná legenda praví, že Cheops vydával své dcery pocestným, kteří na

jejich žádost musili vždy postaviti jeden kámen na stavěnou pyramidu. Velikost této pyramidy jest pak po celé věky důkazem toho, jak Cheopsovy dcery byly oblíbené. **Pozvolna se počala vyvinovati skutečná prostituce prodejná, která se z chrámů přestěhovala do vlastních, pro ni vyhrazených domů, jejichž původně náboženská povaha jest zachována v tom, že tyto dikterion, domy prodeje lásky, mají právo asyly. V dobách prostituce svátostné a i později na počátku vývinu prostituce prodejné byly nevěstky do jisté míry nositelkami kultury. Měly vysoké vzdělání, věnovaly se literatuře a filosofii a pěstovaly umění, zejména zpěv a hudbu. Tyto kulturní rysy nalézáme jak u indických bajadér, tak u řeckých hetér, egyptských almek a dnes ještě u asijských gejš.**

V Řecku byla prostituce postavena pod kontrolu národa zákony Solónovými. Řekové svým vzděláním a uměleckým smyslem poměrně hladce přešli přes periodu prostituce náboženské a vyhnuli se výstřelkům sexuálního šílenství a erotického bláznovství. Jejich bohyně lásky Afrodité nebyla jen symbolem tělesného požitku, ale také bohyně krásna. V ní byla ztělesněna láska smyslová, ale také plastická dokonalost ženy s estetickými aspiracemi národa a jeho uměleckého cítění. Tak na jedné straně smysl pro pořádek a potřebu pohlavního vyžití, na druhé straně úmysl ušetřiti ženám a dívkám nechutný pohled na nešetné scény vedly Solón k tomu, že založil poblíž chrámu Afrodity dikteriony pro prodejnou lásku, provozovanou tam asijskými nevolnicemi a otrokyněmi. Ty pak postavil pod veřejný dohled a dal jim řád.

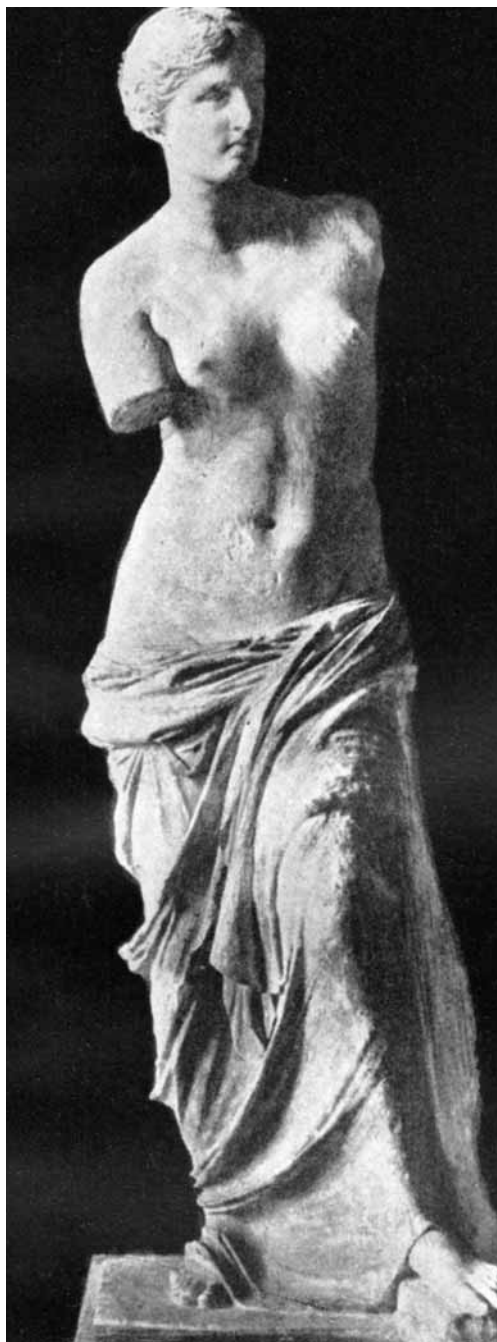
V Řecku byly tři kategorie prostitutek od sebe velmi rozličné jak postavením, tak i vzděláním. Nejnižším druhem byly dikteriady, které byly ubytovány ve veřejných domech a jež se rekrutovaly z otrokyň. Tancem a hrou na flétnu se zabývaly auletridy, které měly právo v určité vyhrazené dny se odebírat domů a jež požívaly shovívavosti svých spoluobčanů. Konečně nejvyšší třídou samy pro sebe byly v Řecku hetéry, zabývající se filosofií, uměním, rétorikou, interesující se také o politické záležitosti, v nichž často hrály roli velmi důležitou (např. Aspasia, Frýné). Prostitutky všech tříd byly občanky bez práv jako bezecné a byly povinny nositi určitý předepsaný oblek.

Také římské dějiny civilizace znají nevěstky a prostituci. Na rozdíl od Řecka jest prostituce římská v Etrurii a na Sicílii prostitucí svátost-

Řecká prostitutka s klientem

Bohaté hetéry ale pořádaly čas od času i takové bankety, na které muži neměli přístup a kam bývaly kromě přítelkyň stejné profese zvány nejčastěji auletridy. Zvláštní vztahy mezi oběma skupinami služebnic lásky budou zřejmější ve světle jednoho moderního průzkumu, podle kterého mělo z 500 dotázaných městských prostitutek 365 lesbické zážitky.

Afrodité z Mélu, kolem 100 př. n. l.

Jako první vytvořil sochy nahé Afrodity Práxitelés. Nejznámější z nich je bohyně ze svatyně v Knidu: modelem pro tuto sochu stála proslulá hetéra Frýné. Dokládá to ostatně i úryvek z jejího dopisu sochaři:

„Neměj strach: stvořil jsi dílo, jaké lidská ruka dosud nestvořila. Co na tom, žeš postavil sochu své milanky v posvátném háji... Tvému daru chybí k úplnosti už jen jedno: abys přišel za mnou a abychom se v tom háji spolu pomilovali.“

nou. Tak mnohé výstřelky náboženské jako Bakchanálie, Florales, Lupercaliae jsou současně ventilem sexuálního vydráždění. Avšak praktický Řím nespokojil se s touto prostitucí svátostnou a velmi brzy zavedl i prostituci prodejnou, která se hojně rozšířila, vyhovujíc nejspíše praktickému způsobu chápání života na straně Římanů. Prostituce se soustřeďuje v určitých i historicky proslavených místech (Subura – Messalina), kde jsou veřejné domy (lupanar) nevěstek. Vedle těchto, ve veřejných domech ubytovaných žen, však jsou také svobodně se pohybující nevěstky, které jsou do jisté míry umělkyněmi a skoro služebnicemi Venušinými, zabývajícími se buď tancem (saltatrices), anebo hrou na flétnu (tibicinae, fidicinae). Výtečná správa římská přirozeně měla velmi přesnou evidenci o prodejných svých ženách, které se musily dáti zapsati u příslušného magistrátu a jež k provozování svého smilného řemesla potřebovaly úředního oprávnění (licencia stupri), z jehož propůjčení odváděly taxu (meretricium). Když později za císařství se sháněl stále obtížněji pramen příjmů, bylo toto meretricium ještě zvýšeno a provozování řemesla smilného zatíženo novou dávkou, vypsanou za tím účelem, aby byla zvýšena lista imperátorská. Současně, aby snad někde dávka ta nebyla na úkor císaře šize-na, byla uvržena na domy veřejné ještě přísnější kontrola, prováděná prohlídkami edilskými a liktorskými. Ježto edilové města byli nejvyšším úřadem policejní povahy a liktorové jejich výkonní orgány, lze konstatovati, že již tehdy byla římská prostituce pod policejní dohlídkou a pravomocí, která v mnohých případech však byla pouze formální.

Jako v Řecku jsou i v Římě – a zde, ve státě s tak vyspělým civilismem tím více – prostitutky bezectné, nemající občanských práv a nejsouce také zahrnovány do sčítání obyvatelstva, neboť pokládány jsou za občansky mrtvé. Jejich povinností je nositi krátkou tuniku a paruku a byly nuceny podrobiti se určitým je omezujícím nařízením a zákazům, které byly vydány v zájmu veřejné mravopopčnosti.

Tak pozorujeme celkem u střízlivých národů starověku, u Římanů a Řeků, národů to s vynikajícím cítěním občanským, zcela klidnou a praktickou snahu otupiti ostří sexuálního ukojování, které je u obou pokládáno za samozřejmou nutnost, tím, že se prostituce sepne úředními opatřeními a dohledem, aby byla držena v rukách a nemohla se v neprospěch veřejného blaha obrátiti nežádoucím směrem. Tím dosahují Římané a Řekové

nejen přesné evidence a kontroly, ale také její regulace. Jejich – před zrakem pozdějšího věku – „liberální“ názor na prodejnou lásku odpovídá přesně jejich zcela rozumnému pochopení fyziologických potřeb občanstva, a jest na druhé straně v naprostém a neskonalejším odporu k názorům středověku a myšlenkovým proudům křesťanství.

(Zkrácený text z knihy *Systém kriminalistického vzdělávání*, kterou vydal v roce 1931 pražský nakladatel F. Kodym)

CHRONOLOGICKÁ TABULKA

- 2300 před n. l.** – (a později) chrámová prostituce ve službě božstvům Lásky; rozšířila se časem z Mezopotámie po celém Předním východě
- 1000-800** – obranné boje Židů proti sexuálním kultům sousedních národů
- 640-560 (kolem)** – řecký státník a zákonodárce Solón; založil v Athénách státní veřejný dům, kde působily otrokyně
- 450 (asi)** – doba rozkvětu vznešené prostituce v Athénách (Aspasia, Frýné, Láis aj.)
- 425** – chrámová prostituce v městě Korintu
- 350** – období rozkvětu hetérského stavu v Řecku se chýlí ke konci; stále více otrokyň se stává prostitutkami
- 100** – organizovaná prostituce u Tiberu s četnými lupanary na sklonku římské republiky
- 62** – svévolné vniknutí Clodia Pulchra do Caesarova domu, kde chtěl špehovat ženská erotická mystéria
- 50 (a později)** – Alexandrie s nerozmanitějšími zábavními podniky a veřejnými domy centrem prostituce ve Středomoří
- 18-17** – mravní zákony císaře Augusta
- 48 n. l.** – smrt záletné císařovny Messaliny
- 100** – za císaře Trajana je v Římě napočítáno 32 000 prostitutek
- 350** – křesťané dosahují prvního úspěchu v boji s prostitucí tím, že zabránili pronikání chrámové prostituce z Orientu do Říma
- 532** – někdejší nahá tanečnice a děvka Theodora zachránila jako císařovna město Byzanc potlačením povstání Níké
- 801** – kapitularia Karla Velikého poskytují první příklad přísného zákonodárství proti prostitutkám a kuplířům na německé půdě

1158 – ostré vystoupení Friedricha I. Barbarossa proti prostituci a smilstvu vůbec

1161 – Jindřich II. nařizuje otevření prvního řádného veřejného domu v Anglii (Londýn); záhy nato vznikly oficiální bordely v Benátkách, Avignonu a dalších městech

1200 – ženské domy dokonce i v nejmenších německých městech

1254 – po předchozích pokusech o úplné vymýcení prostituce povoluje Ludvík Svatý znovuotevření francouzských bordelů

1300 – cechovní organizace lehkých žen ve středověkých městech; navštěvovat je není považováno za manželskou nevěru; prostitutky se aktivně podílejí na veřejných oslavách a slavnostech, čestní hosté bývají ubytováni ve veřejných domech

1414-1418 – kostnický koncil se silnou účastí polosvěta; odhady počtu prostitutek kolísají mezi 800 a 2000 osob

1490 – zputlé (ve srovnání s antikou i dneškem) a vylištěné město Řím čítá na 6 800 prostitutek, přičemž do tohoto počtu nejsou zahrnuty konkubíny čestných duchovních

1530 – Karel V. vydává policejní ordonanci, která zakazuje prostituci v celé říši, a brzy nato stanoví ve svém hrdebním řádu Constitutio Criminalis Carolina těžké tělesné tresty za kuplířství

1560 – vrcholí boj s pohlavními chorobami ve Francii; nemocné dívky jsou postihovány těžkými tresty

1665 – Refuge v pařížském předměstí Saint-Antoine se stává asylem a centrem převýchovy poběhlic a tím jakýmsi vzorem pro ostatní země

1687 – Ludvík XIV. vydává nařízení, která hrozí kuplířům a majitelům (provozovatelům) bordelů nejprísnějšími tělesnými tresty (například uříznutím nosu a uší) a pokutami

1700 – reglementace veřejných domů v Berlíně zčásti opět zavádí někdejší represivní opatření

1780 – v Berlíně existuje na sto malých veřejných domů; z celkového počtu asi 150 000 obyvatel je zhruba 1 000 zaregistrovaných prostitutek

1790 – dva tisíce prostitutek z Palais Royal si stěžuje na brutální metody a útlak ze strany pařížské policie

1843 – reglementace prostituce v Paříži (registrace – zákaz výkonu povolání za dne a po 23. hodině)

1846 – uzavření bordelů v Prusku

1886 – abolicionistické zákony v Anglii, 1890 v Norsku, 1897 ve švýcarském kantonu Curych, 1901 v Dánsku

přelom století – počet prostitutek v Londýně je odhadován na 60 000, v Berlíně na 50 000, v Paříži na 60 000, v New Yorku na 30 000 a ve Vídni na 25 000

1906 – v Dánsku je zrušena povinná registrace prostitutek

1908 – francouzský zákon zakazuje prostituci neploletých a stíhá ji

1918 – zákaz prostituce a zavření bordelů v mladém sovětském Rusku

1919 – ve Švédsku, kde nikdy bordely nebyly, je registrace prostitutek rovněž zrušena

1927 – vítězství abolicionistů a zákaz veřejných domů v Německu

1929 – Společnost národů prohlašuje bordely za hnízda obchodování s děvčaty a odsuzuje všechny státy, které jejich existenci oficiálně trpí

1933 – Internacionála je proti obchodování s děvčaty dokonce i v tom případě, že dotyčné souhlasily s tím, že budou převezeny do jiné země

1946 – zákon Marthe Richardové ve Francii nařizuje uzavření veřejných domů v Paříži i na venkově nejpozději do šesti měsíců

1949 – předběžné oficiální odhady dospívají k výsledku, že na území Spolkové republiky Německo působí 100 000 až 150 000 prostitutek, přičemž nejsou započteny ženy živící se prostitucí u okupačních jednotek

1955 – zákon o uzavření zhruba 200 státem kontrolovaných veřejných domů v Itálii (provádění se neobyčejně vlekle)

1960 červenec – Francie ratifikuje mezinárodní konvenci proti obchodu s děvčaty a vykořisťování žen

1960 prosinec – protestní manifestace pařížských prostitutek před Bourbonským palácem (sídlo sněmovny) proti kontrole hodinových hotelů

1965 – Armand Merger publikuje výsledky svého výzkumu, podle něhož představuje ze vzorku 500 prostitutek 56% „patrně slabomyslná individua“; 81% těchto žen přiznává, že jsou frigidní ■

MILOSLAV SILÉN

Rozkoš

Na rumišti
veliký, krvavý mák,
žhavá vůně omamně prýští
a jeho palčivá barva dráždí a jitrí zrak.

Má lodyhu křehkou, jež tence k výši ční,
a zlomí-li se náhle,
mlíč hnusná, otravná vytéká z ní...
Hle, rozkoš lidská.

(Nový život, 1899)

ROMAN HAŠEK

V západu

Den vydrážděn a zoufalý.
Fanchetto, ah, ty's dnes nudná.
Daleko kdes hřmí přívaly.
Nahoře život – my jsme u dna.

Od snů, v nichž smutek vibruje,
mé touhy zabočily jinam.
Co bylo, dnes už mrtvo je.
Zemřelo. Zašlo. Nevzpomínám.

Bělostné růže v odkvětu.
A je tak smutno. Smíchem zvoní
jen refrain tvého kupletu –
Ta bílá růže, co je po ní!

Co ještě čeká? Jedno mi.
Komické mrtvé vzdychat vidím.
Co mrtvo, už mne nezlomí.
Směji se. Neznám. Nenávídím.

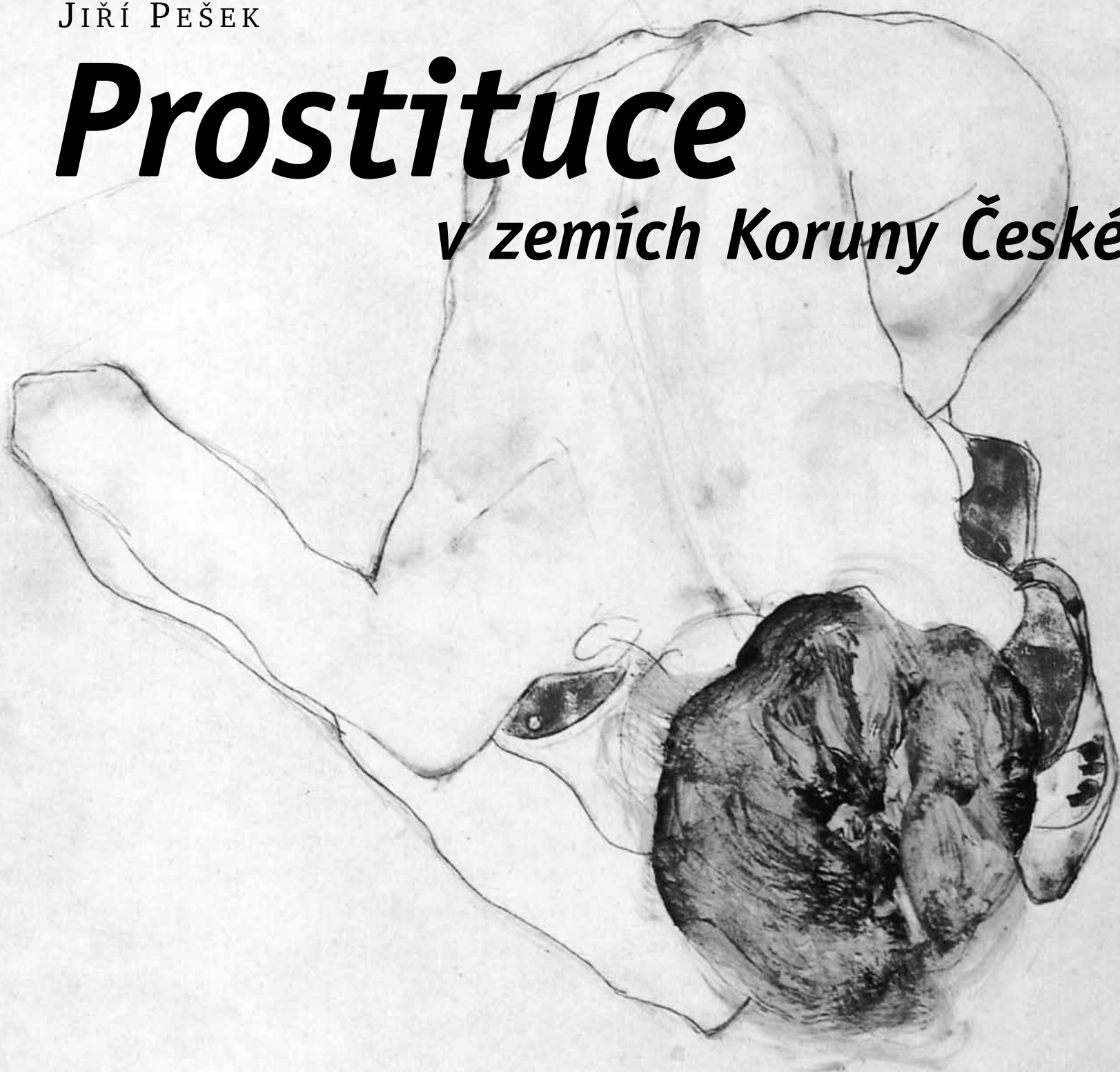
Fanchetto, zpívej! Směj se též
sentimentálním smutným třtinám!
Co žitím vřelo, byla lež.
Zemřelo. Zašlo. Nevzpomínám.

(Pohádka zelených očí a verše o stesku
i výsměchu, 1904)

JIŘÍ PEŠEK

Prostituce

v zemích Koruny České

Jungmannův Slovník česko-německý z roku 1835 abstraktní pojem „prostituce“ ještě nezná. Je to jazykovědné dílo vybudované na rozpisu staročeských památek a v nich se tento jev nazýval nanejvýš zcela obecně „neřád“. Setkáme se tu ovšem se staročeským slovem „hampejs“, který je definován jako „domek hříšných a obecných žen, místo, kde v kuželky hrají“. Pojmu „hříšná a obecná žena“ je tu použito na místě jinak běžných dobových výrazů: nevěstka, kurva nebo hurva, čili dle Jungmannova slovníku: „tvrdě a s potupou = osoba ženská, která se nad svou poctivostí zapomenu.“ Daniel Adam z Veleslavína charakterizuje roku 1598 ve slovníku Sylva quadrilinguis tutěž příslušnici nejstaršího povolání jako „ženskou, která z auplatku, ze mzdy nebo zisku se propůjčuje buď jednomu, od něhož se živí (kuběna, souložnice, ženina), nebo každému krásu svou za peníze prodává, každému svolí“.

V kostce tu máme shrnuty hlavní charakteristiky protagonistek našeho zájmu: jsou to ženy nerespektující mravní normu – hřešící za úplatu buď ve stálém nelegálním poměru, nebo ad hoc od zákazníka k zákazníkovi jako „ženy obecné“, každému za peníze dostupné.

Konkrétní každodennost provozu nejstaršího řemesla si je možno nejlépe osvětlit snad na příkladu Prahy, jediného velkoměsta Čech ve středověku. Již k roku 1365 je na okraji židovského ghetta doložen „starý hampejz“ čili antiquum gallimordium, jak bývalo tehdy zapisováno do městských knih. Směrem od starého hampejzu k řece pak okolo roku 1400 městské knihy dokládají i „nový hampejz“. To byla sídla prostituce v židovském městě.

Křesťanské nevěstky byly zájemcům k dispozici při Perštýně na Starém Městě: roku 1359 prodala totiž jistá Keruše Hoffartová, snad kuplířka nebo provozovatelka nelegálního veřejného domu, parcelu v Benátské ulici městskému katovi. Ten si tu postavil obydlí a v jeho zázemí začal provozovat veřejný dům. Záhy se do této části města stahovaly i další nevěstky. „Benátky“ se staly hlavním centrem pražské prostituce doby Karlovy, centrem do té míry proslulým, že vzbudilo nelibou pozornost císařových dvorních kazatelů a mravokárců, zejména snad Jana Milíče z Kroměříže. Pod jeho vlivem dal Karel roku 1372 katovský hampejz zbořit a nevěstky rozehnat. Prázdnou parcelu po hampejzu obdržel Milíč spolu s domem, který výše zmíněná Keruše odkázala na smrtelné posteli na bohudobé účely, a vybudoval tu, podporován dalšími finančními dary věřících, kapli a útulek pro nevěstky obrácené na pokání – tzv. Jerusalema, kde pak bydleli i mladí kněží, jdoucí za jeho autoritou. Nereformované nevěstky se ovšem neztratily: jen si našly nová působiště. Nové Město pražské mělo své centrum prostituce v Krakovské ulici, odbočující z Koňského trhu, dnešního Václavského náměstí. Opět „domky žínky obecných“ obklopovaly obydlí městského kata, jemuž, popřípadě jeho manželce, býval ve středověku i v prvních novověkých staletích městskou radou dohled na hampýz a pro-

stitutky u nás i v ostatních evropských městech svěřován (vedle toho kat spravoval i městské počíšťovače – odvozce hnoje a pohozených zvířecích či dokonce lidských mrtvol, které zaneřádovaly městské ulice).

Za „hurvami“ nebylo však ani po zkáze „Benátek“ potřeba chodit až na Nové Město. Protokoly z vizitací pražských far roku 1379 a v útržcích dochované o něco pozdější zprávy nám dávají poznat, že prostituci se dobře dařilo i mimo její hlavní centra. Pregnantně to do protokolu visitace roku 1379 vyjádřil jeden z obyvatel staroměstské svatomikulášské farnosti: „V této i v ostatních farnostech je mnoho domů, kde studenti meškávají, a sotva se najde dům jimi obývaný, v němž by si nedrželi nevěstky“ („meretrices publice“). A že byla Praha druhé poloviny 14. století významným evropským univerzitním městem, bylo pro pokrytí studentských nároků potřeba nemalé množství lehkých žen.

Je samozřejmé, že prostituce nebyla prosta ani levobřežní Praha: pro Malou Stranu bývá jako hnízdo hříchu zmiňována Obora, ležící až za městskými hradbami, případně vinice u Košíř a Smíchova, kam chodíval městský rychtář občas nevěstky „lovit“ a přiváděl je pak na provaze do malostranské šatlavy, nejednou přes ozbrojený odpor jejich ochránců.

Na Hradčanech, tehdy spíše pouhém městečku, se soustřeďovaly prostitutky v domech okolo kostela sv. Benedikta. Hradčany byly i v tomto směru vždy zázemím Pražského hradu. O prostitutky měli přece zájem také urození až nejurozenější zákazníci. Roku 1380 dosáhla například specifické proslulosti „jistá krásavice od Rýna“, bydlící v pronájmu u Frány Geunhera ve staroměstské svatohavelské farnosti, k níž coby zákazníci chodili páni i zemané a drželi nad ní také ochrannou ruku. Jedna „podezřelá ženština“ sídlila téhož roku i v domě markraběte Zikmunda, pozdějšího císaře římského. Zikmund byl ve svých dvanácti letech asi ještě příliš mlád na pěstování svého pozdějšího celoživotního koníčka, dotýčná metresa patřila tedy spíše někomu z jeho doprovodu.

Renesanční pečetidla

Kauza: Prostituce, I. díl

František Drtikol: *Ukřižování*

Byla tu i další kategorie zájemců o tento druh speciálních služeb: nemravní farářů a klerici obecně. V dějepisné literatuře došel značné proslulosti podskalský farář Ludvík Kojata, který si ve svém domě pod klášterem sv. Kateřiny proti škole u kostela sv. Apolináře zřídil veřejný hamejz, ve kterém provozoval čtyři až osm nevěstek. Nebyl samozřejmě jediným vysvěceným nemravou. Svatolinhartský farář Prokop rád zval veřejné nevěstky na svou faru k oslavám, na které chodila řada dalších kněží a mnichů.

Prokop byl patrně estét, protože podle vyprávění dobových relací provozoval s nevěstkami i svými zbožnými hosty také „adamitské tance“. Nevěstky byly po ruce vždy a promptně – vždyť fara sousedila s hamejzem, který proslul i jako jedno z významných center hry v kostky. Ve vedlejší svatovalentinské farnosti, sousedící s židovským ghettem, bylo nelegálních hamejzů tou dobou dokonce osm.

Hampejzy, prostitutky a polosvět s tímto prostředím spojený nebyl ovšem vyhrazen jen boháčům a urozeným. „Radovat“ se uměli i lidé nemajetní. Pro nejchudší zákazníci byly k mání prostitutky v pražských skladištích dřeva na haldách na vltavském břehu. Z jejich označení se dokonce vyvinula tvrdá, ale rozšířená nadávka: jarmareční dámy se při hádkách označovaly epitelem „haldecká“. O přátelském akceptování prostitutek ve společnosti městských chudých dále svědčí výnos staroměstské rady, jímž se roku 1390 zakazuje, aby na Štědrý den chodili radní a rychtářovi pacholci a biřici, kat, čeleď pivovarská a vodácká spolu s veřejnými nevěstkami po městě na koledu. Kultura veselí, smíchu a nemravnosti byla pevně provázána s veřejnými násilnostmi, pogromy i zločinností podsvětí. Byla proto kárána z nejrůznějších pozic, byla však nevykořetitelná.

Svědčí o tom i situace po roce 1419, kdy byly v rámci výbuchu husitství, v ovzduší nadšené reformní zbožnosti a mravnosti všechny prostitutky z Prahy vyhnány a hampejzy rozbořeny. Pro trestání cizoložství, smilstva, obžerství a jiných nemravností byl dokonce zřízen zvláštní úřad. Už po třech letech, v době, kdy v Čechách jako správce působil litevský princ Zikmund Korybutovič, však Pražané působnost tohoto úřadu zpochybnili a později zanikl.

Když po Lipanech v husitských Čechách usedl na královský trůn císař Zikmund Lucemburský, museli ho doboví mravokárci akceptovat i s jeho průvodem nevěstek. Rozumí se samo sebou, že v době jeho pražského pobytu prostituce začala opět vzkvétat.

Ale i později, poté co císař a král Prahu urychleně opustil a na bezmála útěku do Uher zemřel ve Znojmě, prostituce z Prahy úplně nezmizela. Lze tak soudit alespoň z nářků husitského arcibiskupa Jana Rokycany v jeho Poslile z 50. let 15. století, kde stárnoucí prelát nařká nad poměry v českých městech slovy: „Ano, v těch městech vše zlé má svobody zjevně všudy, ano, v neděli vedou svobodně tance, věnce, ve řady dávání, nevěstky bídné, vše má svobodu jako v Sodomě“. Arcibiskup zřejmě věděl, nad čím se rozhořčuje. Vždyť i v zakláda-

cí listině univerzitní Rečkovy koleje se roku 1438 hrozí vyloučením takovým studentům, kteří by chodili do obydlí nevěstek – do „amasiarum vel meretricum cellulae“. Vyšehradská právní kniha se k roku 1460 suše spokojuje s požadavkem, aby nevěstky „chodily v šlojířích s kraji žlutými, aby po tom známy byly“. Obdobně za pražského povstání roku 1483, označovaného dnes za epilog husitství, se ve „snešení“ obce Pražské – jistém vysvětlení, proč bylo nutno vyvraždit neřádné katolické konšely a převzít vládu v metropoli do rukou lidu – požaduje opět zřízení radního mravnostního úřadu. Jeho úkolem mělo být stíhání hříchů a neřádů „jakož cizoložstvo, smilstvo, tance, krčmování v neděli, oděv oplzlý mužského i ženského pohlaví, hry o peníze, zpívání nepoctivá a škodlivá“. Opět se nám tu objevuje prostituce nikoliv jako nějaká výjimečná nemravnost, nýbrž jako součást neřádné svobody zábavy, zejména ve dnech vyhrazených zbožnosti.

Nevěstky ovšem reformační umravňování společnosti vždy ve zdraví přežily. Svědčí o tom třeba skutečnost, že zámkou pro krvavý přepad Malé Strany Staroměstskými roku 1509 byl spor měšťanských frejřů s helmbrechty dvora krále Vladislava Jagellonského o jakousi malostranskou kurvu.

I když kališnický mravní městské řády v Čechách 16. století prostituci nepovažovaly za legální, reálně nadále existovala. A pochopitelně nejen v Praze, kterou jsme si vybrali jen jako příklad za všechna pramennými zprávami snad méně vybavená a dějepisci prozkoumaná města. Zejména katolická města a nebo obce, kde žilo nebo přes něž pravidelně cestovalo více cizinců, musela vycházet vstříc jejich kališnickým nezátíženým poptávce po zábavě a službách. Tak je doložena ulička lásky v Jihlavě, v Jindřichově Hradci se roku 1506 vybírá „od pěkných žen“ městská daň apod.

V 16. století kališnický rigorismus definitivně vyčpěl, zato opět vzrůstající význam Prahy jako mocenského a politického centra, po nezdařeném protikrálovském odboji roku 1547 pak především společenské, kulturní a obchodní metropole království, povzbuzoval prostitutky i jejich ochránce k vyšší aktivitě.

Ve Starých letopisech českých se lze dočíst, že v roce 1518, kdy došlo ke spojení měst pražských v jedno, bylo v Praze jen málo domů, které by nechovaly ženy podezřelé z prostituce. Jistě jde o kronikářovo

zbožné přehánění, je však jisté, že decentralizovaná a městem neprovozovaná prostituce v Praze oné doby kvetla: „špatný zisk“ z kuplířství vyčítalo měšťanům i sněmovní „snešení“ roku 1545.

Nelegální veřejné domy s vyhlášenou pověstí nacházeli návštěvníci města zejména na Františku, v Celetné ulici, v bývalém Králově dvoře u Prašné brány a na Novém Městě bylo nejerotičtější osadou Podskalí. Vyhlášený byl veřejný dům Pod Slovany, zvaný „kancelář“, podnik vyšší úrovně s pracovníci „dosti vonakými v čistých mantlích“. Sem chodili i zahraniční aristokraté, stejně jako za nevěstkami do Pasířské ulice do domu ctihodného měšťanosti Tobiaše Nejdelého z Vysoké. Pro méně solventní zákazníky bylo dost neokázalých příležitostí v domcích na postranních právech nebo v chudých střeleckých obydlích u bran a hradeb.

Ohromný impuls pro rozvoj pražské prostituce znamenalo přesídlení císařského dvora z Vídně do Prahy roku 1583. Dvořané bydleli v nájmech po Malé Straně i na Starém Městě, metropole oživila ruchem desítek nových krčem a šenků. Však již roku 1568, když staroměstská komise (byl v ní i tiskař Jiří Melantrich z Aventina) vydala nový šenkýřský řád, psalo se v něm, že „znají se při šenku veliké rozpustilosti, bezbožnost, neřády...“ Každý šenkýř se měl zaručit, že povyků, lotrovstva nočního, ženek a dívek nestydatých u sebe nedopustí a kromě manželky nebude u sebe přechovávat žádnou osobu ženského pohlaví. Páni radní asi vycházeli z hluboce zažitých praxí, ale vzhledem k tomu, že opět roku 1591 v řádu šenkýřů vína lze číst artykul, „aby se šenkýř na žádné nepravosti nedíval, nevěstek netoliko nepřechovával, ale ani se mezi hosty nutkat a třít jim nedopouštěl“, zdá se, že se nevěstky prosadily i navzdory řádům. Asi měly nejednou zdatné ochránce. Podle některých zpráv měl třeba známý komorník císaře Rudolfa II. na Malé Straně v domě U tří růží soukromý harém.

Prostituce ve zdraví přežila třicetiletou válku i hrozné morové epidemie konce 17. a počátku 18. století. V českých i pražských poměrech její rozvoj zásadněji neovlivnila ani změna vládnoucí ideologie – přechod od převážujícího protestanství k poměrně militantnímu katolicismu. Veřejné domy nebyly ve městech legalizovány, ale masově provozovaná prostituce byla tolerována bez výraznějších zásahů ze strany veřejné moci. Rozvoji prostituce přály

doby válečné, zejména pak okupace Prahy cizím vojskem. Tvrdí se zejména o francouzské okupaci Prahy za válek o rakouské dědictví, že kontakty francouzských vojáků s ženskou částí pražského obyvatelstva byly více než těsné a že při odchodu doprovázely zaangažované ženštiny vojáky až za městské brány. Jak však Praze 18. století postupně ubývalo na rušnosti a velkoscévskosti, tak skomíral i její nemravný život.

Opětovný rozvoj této specifické oblasti veřejných služeb přineslo až znovuoživení Prahy jako nejvýznamnějšího českého města a vlastně jediného velkoměsta od 60. let 19. století. Rozvoji prostituce obdobně přál i vznik moderních industriálních center – ať už šlo o textilácká pohraniční města (Liberec), nebo o severočeský hornický revír (Most), či města svázaná s rozvojem těžkého průmyslu (Kladno). Řemeslná prostituce byla sice v Rakousku a později předlitavské části Rakouska-Uherska podle § 509 trestního zákona z roku 1850, resp. 1873 zakázána, nevěstky však byly trpěny. Roku 1885 pak zákon č. 289 povolil prostituci za omezení daných policejními nařízeními. Nadále byla stíhána jen tajná „nemravná živnost“ podle § 5 zákona o tulácích z téhož roku.

Znamenalo to, že policie byla ochotna tolerovat veřejné domy, jejichž zaměstnankyně byly evidovány, podrobovaly se pravidelným lékařským kontrolám a byly ochotny v jisté míře s policií spolupracovat při vyšetřování obecné zločinnosti. Obdobně byly tolerovány pouliční šlapky „s knížkou“, které své služby nabízely a provozovaly přímo na ulici nebo v soukromých bytech. Stíhány byly hlavně poloprofesionálky a amatérky, které se bez evidence a lékařské kontroly pokoušely prosadit – většinou s nižším komfortem a tedy i s nižší cenou služeb – zejména v předměstských ulicích, hospodách a sadech.

Jaké byly výdělky pracovníků bordelů nebo lepších „dam s knížkou“, můžeme jen odhado-

16. století přineslo novou metlu nevěstek – syfilis. Přivezli ji s sebou Kolumbovi námořníci z Nového světa a v nepřipravené Evropě rázem řádila jako černá smrt. Trvalo pár desetiletí, než si jednotlivé populace vypěstovaly jakous takous imunitu. V prvních letech se infekce projevovala vysoce horečnatým onemocněním, při němž většina nakažených v krátkém čase umírala. Už roku 1498 bylo kupříkladu těžce postiženo Ústí nad Labem. Rázem byly pryč časy rozverných lazebnic a minimálně omezovaného sexu. Lidé se začali – alespoň v jisté míře a přinejmenším někteří – bát. Největší hrozbu to ovšem znamenalo pro samé prostitutky. Pracovaly totiž bez jakékoliv ochrany. Ani metla syfilidy (francouzské či uherské nemoci) ovšem rozvoj prostituce nepodvázala.

František Drtíkol: *Vanitas*

Kauza: Prostituce, I. díl

Postavení většiny prostitutek, samozřejmě s výjimkou několika nejúspěšnějších, bylo podle všeho dosti těžké. Kuplířkám či pasákům odevzdávaly minimálně třetinu výdělku, nejednou však upadaly do vysloveného otroctví. Roku 1587 byla v Praze popravena utopením kuplířka Knobloška, která se ke svým prostitutkám chovala tak zle, že veřejně nařikaly. Z výdělku jim nechávala sotva čtvrtinu, mlátila je, a aby jí neutekly, odebírala jim šaty, takže vybíhaly ven poloobléčené a volaly na kolemjdoucí, že u Knoblošky je „hůř než v pekle, kromě že nepálí“. Špatným zacházením s nevěstkami prosluli i majitelé veřejných domů v židovském ghetu. Z roku 1603 pochází zpráva o šenkýři, který místo šenkování provozoval nelegální hampejz a při rychtářských kontrolách zamykal nevěstky do truhel.

W. Hogarth: Místní dohazovačka jako kuplířka

vat. Zdá se, že ty úspěšnější z nich okolo roku 1900 denně vydělaly a většinou (za laskavé péče kuplířky nebo majitelky bordelu) i utratily asi 15-30 korun, tedy ekvivalent příjmů řádného univerzitního profesora. Příjmy neregistrovaných „lehkých holek“ byly pak zhruba srovnatelné s nádenickými a dělnickými mzdami. Sazba za výkon se pohybovala okolo jedné koruny, odehrál-li se na ulici nebo v předměstské přírodě, na dvě koruny stoupala v případě, že prostitutka mohla pána pozvat na pokoj. Z něj musela platit většinou zlatku týdně a nadto patřila bytné koruna za každého obslouženého pána. Byl to snazší výdělek než v továrně nebo dílně při pracovní době často delší než deset hodin. Prostitutky k tomu většinou dostaly od zákazníků ještě najíst a napít. Ve veřejných domech bývaly za konzum hostů dokonce prémiovány. Při všem nepohodlí a nepříjemnostech, které pravidelně provázely „nemravnou živnost“, šlo ve srovnání s běžnou občanskou prací o snadněji a rychleji vydělané peníze. Daní za to byla ovšem zdravotní a morální devastace většiny žen, které „u řemesla“ zůstaly trvaleji. Pohlavní choroby, zejména syfilis, slavily na přelomu 19. a 20. století mimořádné úspěchy, jimž přítrž učinily až v době světové války sulfonamidy.

Od počátku našeho století začaly bordely pomalu vycházet z módy. Příliš se na ně koncentrovala pozornost mra-vokárců, bylo neúnosně zjevné, kdo z občanů do nich chodí atp. Žily především ze zájmu obchodních cestujících, vojáků a studentstva. Těžiště prostituce se však pomalu přesouvalo na ulici. Definitivní zlom v dosavadní praxi znamenal zákon č. 241 z roku 1922, který v prvorepublikovém Národním shromáždění prosadila poslankyně Alice Masaryková. Zákon

v ČSR rušil reglementaci prostituce, tj. odstraňoval policejní a správní dozor nad prostitutkami a zakázal zřizování a udržování nevěstinců. Byť zákon nesl název „O potírání pohlavních nemocí“, byl motivován především morálně a trestal i pouhé vyzývání ke smilstvu, především ovšem veškeré jeho pohoršlivé provádění. ■

(Převzato z knihy Nejstarší řemeslo, kráceno)

MICHAL MAREŠ

Před východem listopadového slunce

(Podle Siegfrieda von Vegesack)

Nevěstku starou, zvadlou ze předměstí život už neměl trochu rád.

I uvědomila si, že už nemá štěstí a u prvních se pověsila vrat.

Sem nadučitel šel svou denní cestou, v strnulém kroku zabývá se úlohou. Měl tlustý skřípec spojen s vestou a okuláry vrazil holce do nohou.

Odlehčil si umravněle:

„Hle, hanba visí na dveřích, i ve smrti má toto svinské tele zelené punčochy a v břichu hřích.“

Pan kantor nasadil si skřípec z rohu, nahoru civěl ostře, bez citu: „Já musím děkovati Bohu, že za živa jsem neznal děvku tu.“

Tu mesiáš včas přišel, židák štvaný, a před vraty, hle, zůstal stát a řekl tiše, k srdci dojat: „Fanny! Pojď, ty dnes musíš z mrtvých vstát!“

A ubohou žid rázem uříz z lasa a bratrsky ji vřele obejmul; a nevěstka dnes nebyla jen hroudou masa, jí ušlechtilý pocit prsa dmul.

A holka přitulena k židáčkovi řekla: „Já mnohému jsem byla muži poddána, před tebou prvním bych však na zem klekla!“ A na nevěstku padlo slunce, stejně jako na Pána...

(Trn, 1924)

IVAN BLATNÝ

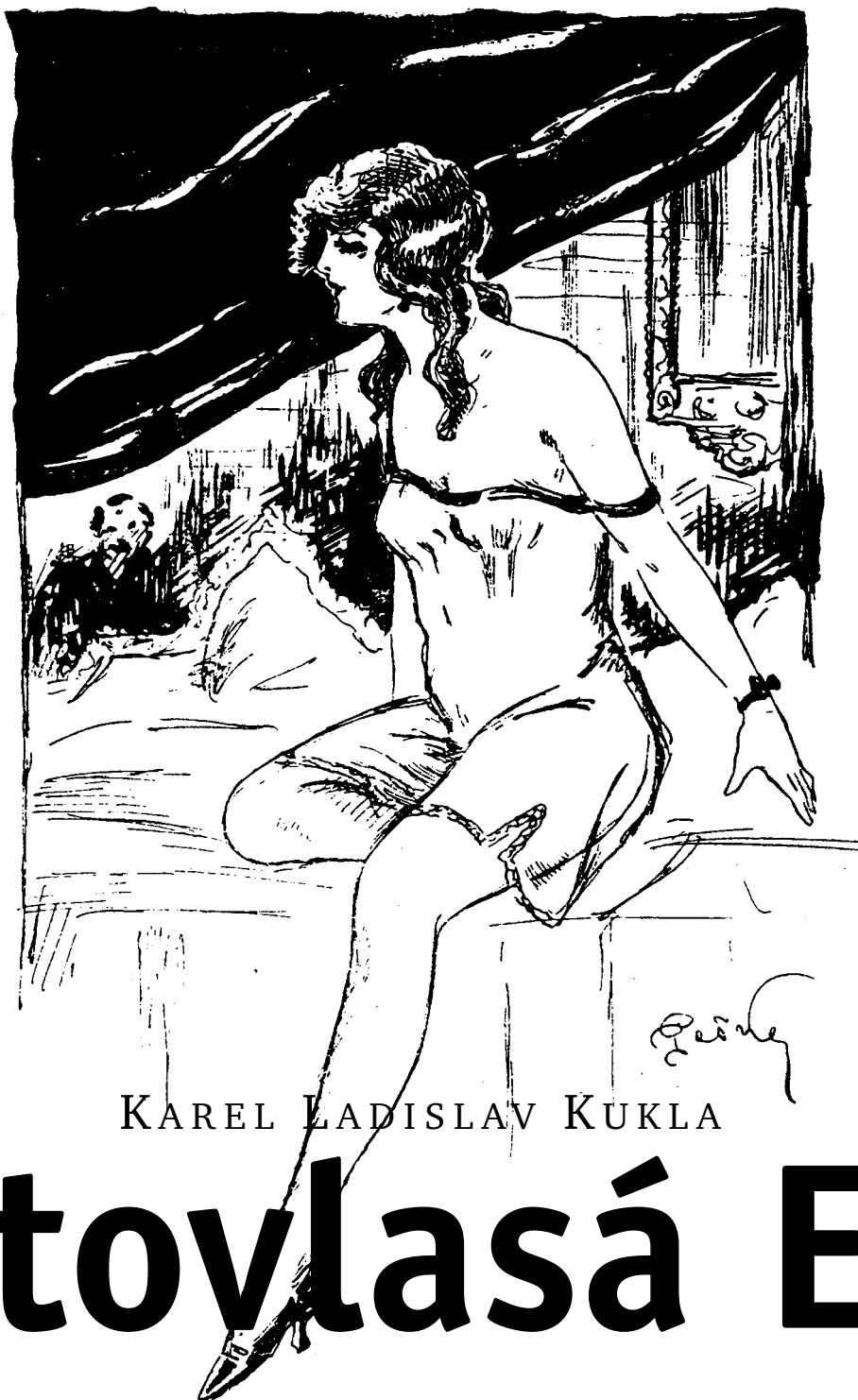
...

Seifert, I am coming with my lute even to the common prostitute.

Vlast vlasti, kost a ženský rod. Jsem smetanovský patriot.

You'll soon be knowing what I mean, když vzpomenu si na komín.

(Pomocná škola Bixley, 1981)

KAREL LADISLAV KUKLA

Zlatovlasá Elsa

Možná vás překvapí, že hlavními hrdiny tohoto milostného dobrodružství jsou zástupci předválečných vladařských kruhů, které až do zkázy Rakouska panovaly nad naším národem. Těmito reky, prožívajícími svá mladá erotická dobrodružství, zálety i skandály v bahně Prahy, jsou Karel I. a Poslední a pán z Konopiště, strůjce světové války František Ferdinand.

V Rybné ulici na Starém Městě se nacházely dva pověstné útulky lásky – „Napoleon“ a „Radecký“. A v jednom z nich, nechci úmyslně říct kde, se udála tato vpravdě „královská“ idyla.

Je-li možné přiřknout po zásluze některé prostitutce titul nejctnostnější padlé holčice či nevšední predikát „Lilie v blátě nevěstinců“, pak patřil jistě před válkou krásné, něžné, mladistvé blondýnce, jíž se jako

hvězdou honosil „salón“ známého pražského konfidenta X. Nejmenuji jej plným jménem proto, že dosud žije v Praze jako bohatý soukromník z obrovského jmění, které si nashromáždil v pražském bahně v Rybné ulici ze zmařených ženských těl a duší. Nechci mu v kruhu těch, kteří se mu dnes pro peníze koří (neboť je teď namnoze jedno, jak kdo peněz nabyl, zda prací, kuplířstvím nebo loupeží), dělat zbytečnou reklamu.

Ten upír stovky nešťastných, lehkovážných i bídných děvčat a žen, propadlých moru prostituce, měl štěstí, že právě v létech, kdy na Brandýském zámku u Prahy trávil nejkrásnější léta mládí a svobody naivní arcikníže Karel – pozdější císař Karel První i Poslední –, získal pro svůj „salón“ navštěvovaný bohatými hejsky z pražské smetánky i aristokracie překrásné „dítě ulice“, patnáctiletou dívku ze zlatými kadeřemi a safíro-

Kauza: Prostituce, I. díl

výma očima. Byla to dcera žižkovské poběhlice, která vlastní dítě prodala za tisíc zlatých a povznesla ji tak na „Krásnou Elsu“ ve staroměstském prostitučním podniku, kde každý pobuda, každý opilec i vyžilý starý zvrhlík mohl za bídný žold „hladit Elsin dlouhý, zlatý vlas“, jak napsal básník Vrchlický, i se pokochat jejími něžnými dívčími vнадami.

Hezká Elička ze Žižkova, ač vzešla z pustých rodičů a dětství prožila v nevlídném, surovém prostředí, byla jemné, plaché a sladké stvoření s lehkou chůzí a graciézními pohyby, hodna básnického opěvování. Neřikaly snad přece lež klepavé sousedky o její matce, když ji podezřívaly, že měla Elišku s nákým nóbl kavalírem, který za ní chodil, s nějakým dvorním holičem nebo snad dokonce samotným komorníkem jasného prince či princezny... A máma-domovnice se za to nestyděla, ba byla na to skoro hrdá, a na „špičky“ sousedek vždy odsekla: „No s váma by se takovej čistej nóbl pán nezahlodil, vy sprosté rajdy a afrikánský vopice!“

Karlíčkovy líbánky v Brandýse nad Labem

Za „Zlatovlasou Elsou“, nebo jak jí přezdívali návštěvníci domu lásky, kde sloužila choutkám každého podomka, za „Lilií z žižkovských pecí“ začali brzy potom, co se o ní rozletěla zpráva roznesená světem zhýřalců, chodit i „lepší“ hosté – nedostudovaní doktoři, rukavičkáři, fiakristé i vrchní číšníci! Od těch pak sláva jejích vнад a grandezzy rostla dál a dál, až pak jedné noci k ní zapadl dokonce i kuchař ze šlechtického kasina v Celetné ulici. Býval v noční Praze častým průvodcem vysoké aristokracie. A jednou, jako v pohádce, přivedl do vykřičeného salónu opravdového prince, který zde toužil shlédnout krásnou vílu, „Šípkovou Růženku“, zlatovlasou krasavici Elsu...

Byl to mladý, fešný oficírek s blond kníry, růžovou pletí dvacetiletého mladíčka, lámající zadrhované češtinu s němčinou, ale příjemně nakade-

řený a navoněný. Elsa v něm naráz poznala prince Karlíčka, jak mu říkaly všechny dívky i všechny báby v Brandýse nad Labem, kde žil na zámku a kde ho také Elsa jednou náhodou spatřila při jakési slavnosti.

Bylo to před rokem v létě na dožínkách, když s matkou pomáhala tetě-chalupnici na poli. A již tenkrát padla „jasnému princí“ do oka, takže ji zastavil, štípl vzrušeně do bradičky a prohlásil nadšeně: „Móc esky olká! Móc a móci!“

Také Výsost pan arciprinc ji poznal okamžitě, jakmile vklouzl s kuchařem sem do „Salónu“, kde „móc esky olká“ okouzlovala všechny a byla na prodej pro každého, a to dost lacino!

Ještě té noci vykoupil naivní mladíček Karel zlatovlasou Elsu z drápů ziskuchtivého bordeláře, který zprvu nechtěl o ztrátě hvězdy svého brlohu nic slyšet. Když se však Karel legitimoval jako Výsost a pohrozil sprostému otrokáři, odkázanému na milost a nemilost policie, která mu mohla zabavit jeho kuplířskou živnost, spokojil se zastrašený upír s hrstí bankovek „bolestného“ a propustil spanilou Elsu ze svého doupěte s tičným proklínáním, které však zachráněná kráska ani její vznešený únosce neslyšeli, protože zatím odjížděli v lunojasné noci šileným tryskem v arciknížecí ekipáži do Brandýsa na Karlův zamilovaný zámek.

Zlatovlasá Elsa byla té noci tajně propašována do komnat mladé Výsosti a prožila v ložnici vzácného ctitele rozkošnou nelegitimní svatební noc.

Poněvadž pak zamilovaný mladík láskou k hezké Else úplně pozbyl rozvahy, opakovaly se vášnivé líbánky první „svatební noci“ i za jasného dne v každém líbezném zákoutí zámeckého parku tak horoucně jako v Dumasově románu „Dáma s kaméliemi“ mezi půvabnou kurtizánou Margeritou Gauthierovou a jejím blouznivým zbožňovatelem Armandem v parcích jihofrancouzských. Tam dáma s kaméliemi vykoupila ty sladké chvíle svého života promarněním všech peněz a klenotů nastřádaných od jiných milenců, zde však vyházal mladíček milovník za opulentní hody i nádherné dary malé Else nejen celou apanáž, ale i skvělé mimořádné příspěvky, které v tu dobu nesčetněkrát vybombardoval, vylichotil i vynutil – pod tisícerými záminkami, které zplodila jeho bujná fantazie – od mocného děda – vladaře celé říše.

Ta krásná, světácká idyla ale nemohla dlouho trvat. Kterýsi dvořan, pověřený dohledem nad císařovým miláčkem, podal starému Veličenstvu o jeho životě a avanturách v Brandýse přímo skandální referát:

„Princ Karel tu žije již delší čas – s odpuštěním – na divoko s pouliční holčicí, hezkou blondýnkou ze žižkovské „Černé Indie“, dcerou sprosté domovnice, kterou sebral v nejhorším pražském nevěstinci. Miluje se s ní skoro před očima poddaných, tropí s lehkou holčicí veřejné pohoršení a vyhazuje kvůli ní plnými hrstěmi spousty peněz. Ba co horšího – dělá pro ni již také dluhy, nejvíc u marnotratného kamaráda barona R... K dovršení celého skandálu se naučil od zlatovlasé Elsy – „Lilie periférie“ všechny zlovyky, hantýrku i pepické výrazy, takže i ke svým učitelům, vynikajícím profesorům a duchovním nemluví jinak než: „Čéče, to mrkaj! Furt se dé!“

Starý pán ve Vídni nedělal dlouhé brykule, když to uslyšel. Vzápětí došel do Brandýsa „nejvyšší“ rozkaz. „Karlíčkovi hned zastavit výplatu peněz, sebrat mu poslední haléř, dát mu měsíc kasárníka v jeho pokojích a tu blond holčici okamžitě odvézt do Prahy a vrátit ji, odkud přišla – do staroměstského salónku – s přísnou výstrahou: Zmařit za každou cenu opětne sblížení slečny Elsy s panem Karlíčkem!“

V tu dobu, po nekonečně dlouhý měsíc odluky „od stolu a od lože“, nebylo nešťastnějšího zamilovaného párku na světě nad Karla a Elsu! Ta

malá kněžka prodejné lásky, která se poprvé v životě doopravdy, celou svou duší zamilovala, zmírala teď bez svého ideálu v ještě hroznější mravní bídě a hnusu než dříve.

Ale jakmile minul měsíc kasárníka, byl již Karel – ještě zamilovanější než předtím – v Praze na známém místě u své znejmilejší jako na koni. Odloučení od ní ho docela zbláznilo. Ani dost málo se neohlížel na nejvyšší dědův zákaz ani na zastavení apanáže. Použil úvěr od kamaráda barona R. a byl v útulku zlatovlasé Elsy celé dny i noci. Tak dlouho dělal kavalíra na konto barona, až i přítel R. byl dán pod kuratelu svou rodinou.

Ostuda rostla pyramidálně každým dnem, až konečně vyvrcholila posledním kouskem lehkomyšlného Karlíčka: Když už neměl peníze, nechal u majitele prostitučního doupěte kvůli Else drahocenný brilantový prsten, který dostal od dědečka, s jeho monogramem i korunou! Slíbil sice, že vzácný rodinný skvost vládnoucí dynastie vyplatí hned, jakmile mu z Vídně dojde apanáž, ale ještě než k tomu došlo, stali se oba milenci obětmi zrady podlého majitele brlohu, zrádného Elsina kuplíře.

„Pán salónu“, v němž zlatovlasá Elsa prožívala poslední dozvuky erotické lásky s princem Karlem, boje se následků opětovného skandálu a úmyslně pak chtěje se zbavit mladého, naivního arciknížete, odhodlal se k odporné intrice. Z insolventního Karlíčka už nic víc nekoukalo a pýchu svého salónu, zlatovlasou „Lilii periférie“ chtěl opět vrhnout do náručí těch bohatých, sprostých zvrhlíků, jichž se Elsa dosud štítla a kvůli Karlovi se od nich vzdalovala. Nicméně ti teď měli více peněz než on a mohli lépe zaplatit její tělo, vnady a objetí.

Drzý chlap si tedy došel na Hradčany, pohrozil skandálem prince Karlovi, ukázal dvornímu hofmistrovi zastavený prsten arciknížete s dědovými iniciálkami a hrubě požádal o nestydaté výkupné.

Dostal ve zlaté skvělý Jidášův groš spolu s ujištěním, že mu budou z nevěstince odpuštěny daně, a co hlavního – obdržel záruku, že se u jeho Elsy milenec Karel už nikdy neobjeví a může ji hodit napospas svým ostatním hostům...

V dusném pokojíku v doupěti prostituce byl Elsin románek dohrán nezměrnými výbuchy zoufalství a dvěma sebevražednými pokusy. Po nich „Lilie periférie“ pozvolna otrnula, otupěla a často vysedávala celé hodiny, hledíc mrtvě před sebe na jedinou, poslední památku na svého krásného milence z doby kratičké lásky: na jeho podobiznu, kterou jí dal s vlastním podpisem v Brandýse za nejkrásnější chvíle líbánek. Nebyl to nijak drahocenný umělecký portrét v zlatém rámcí, vroubený démanty či perlami, jen malá fotografie formátu obyčejné pohlednice, kterou zhotovil na jednom výletě svým aparátem bývalý přítel baron R. a na níž mladý milenec vlastnoručně připsal: „Karel, tvůj zbožňovatel. Brandýs n. L.“

Mladý arciprinc zatím v salónech svého děda ve Vídni již dávno zapomněl na krátkou milostnou epizodku chlapeckých let a chystal se k slavné veselce s princeznou, kterou mu vybral vídeňský dvůr. Možná se mu jen někdy ve snách zjevila zlatá hlavinka plavovlasé milostnice s jasně modrýma očima a bodlo jej u srdce při vzpomínce, odkud ji k sobě povznosl a kam byla zas zpátky svržena.

Ale malá Elsa, ubohá lilie pražského předměstí, nezapomněla do skonání... Nezapomněla, když ji svíraly hrubé ruce lotrů v hnusném objetí, vzpomínala stále, i když pustnouc oddala se pití, nezapomněla ani, když jí poprvé potřísnila rty krev z plic, zničených zákeřnou tuberkulózou, kterou uvítala s radostí jako démona vykoupení.

Bylo to pár dní potom, co se noviny rozepsaly o slavné svatbě jejího miláčka prince Karla ve Vídni s vlašskou princeznou. Zlatovlasá Elsa byla vyhnána jako sešlá a nemocná, zestárlá a nepotřebná kurtizána z prosti-

tučního brlohu, v němž přišla o všechno: o nevinnost, o panenství, mládí, krásu i jedinou lásku života. Ve tmavé Týnské uličce tiskla k srdci i ústům jedinou útěchu, podobiznu ztraceného miláčka, a propukla v zoufalý pláč.

Za několik let skončila světová válka a bývalá kráska periférie se již jen vlekla bahnem Prahy jako mizící příšerný, ohyzdný stín, jemůž apači přezdívali „Suchá lípa“. Když se dozvěděla z novin, že sesazený císař Karel umřel daleko odtud ve vyhnanství, snad také na soucotě, vyronila pro dávnou lásku poslední slzy smísené s posledními krůpějemi krve, vyřinuvšími se z jejích bledých rtů.

Ráno pak našla stráž v Týnské uličce v bahně Prahy jeho bývalou princeznu, „Lilii periférie“, „Zlatovlasou Elsu“, kterou by nikdo nepoznal v té

„Zpustla a oddala se pití...“

lidské trosce těla, jež z ní zbylo. Když přišli pohřební zřízenci s rakví, nemohli jí z vychrtlých, křečovitě sepijatých rukou vyrvat zmuchlaný, špinavý cár papíru, v němž by nikdo na světě nepoznal fotografii bývalého císaře Karla Posledního s jeho vyznáním lásky a vlastním podpisem... ■

(Převzato z knihy *Konec bahna Prahy*, 1927)

Je tomu deset let, kdy vstoupil v platnost zákon o potírání pohlavních nemocí ze dne 11. července 1922, čís. 241 Sb. z. a nař. Zákon tento jest jedním z oněch mála zákonů, které vstoupily v platnost ihned současně s vyhlášením. Vstoupil v platnost, aniž se bylo čekalo na prováděcí nařízení, jak tomu bývá u jiných zákonů značně menší důležitosti a závažnosti. Dnes, po deseti letech, tedy po době, která se již zdá býti vhodná i přiměřená, nebude od místa, abychom se poohlédli, zda a jaký vliv měl tento zákon.

Nebudeme mluvit o tom, zda systém abolic zákonem zavedený jest správný čili nic a zda splnil naděje v něj kladené, či zda se stav zhoršil. Nic by nebylo odvážnějšího a lehkovážnějšího. Jiná jest ovšem otázka, zda se uvedení systému v život stalo ve vhodnou dobu a zda bylo účelné, aby vstoupil celý zákon v platnost ihned dříve, než byly provedeny přípravy k možnosti jeho provádění. Dnes lze říci, že tehdy snad nebyl způsob provádění jasný ani těm nejzasvěcenějším. Zajisté ani největší přívrženci tohoto zákona nemohou popřít, že dnes, pokud se týče možnosti provádění, nedostali jsme se o mnoho dále, než jsme byli roku 1922.

Přitom po vstoupení zákona v platnost dostavila se deputace prostitutek, které se tázaly, „pod kým nyní vlastně budou“. Prostitutka, jak známo, není tvor příliš samostatný, vždycky je tu třeba někoho, kdo řídí její kroky. Tehdy se mohlo mnoho učiniti pro úspěch zákona, kdyby byly bývaly vykonány řádné přípravy pro jeho provádění, k tomu však nedocházelo pro neustálé spory kompetenční mezi jednotlivými úřady.

Probíráme-li dnes staré výstřižky z časopisů tehdejších let, vyvstane nám živě před očima celá ona doba před rokem 1922, plná rušných debat, schůzí, porad, polemik víceméně nechutných, kdy každý, kdo měl mínění proudu opačné, byl pranýřován a i podezírán.

Dnes vidíme jasněji a můžeme již říci, co z toho všeho byla dobová fráze a agitace a co bylo míněno upřímně. A když přehlédneme, kdo všichni tehdy stáli mezi bojovníky za tento zákon a kdo zůstali i dnes věrni zásadám tehdy hlásaným, vidíme, že bylo mnoho těch, kteří v tehdejší době byli zaníceni pro to, co bořilo a rozvracelo vše staré, a jejichž práce byla také hotova, když toto boření bylo hotovo; mezi staviteli něčeho nového už jich nenacházíme. Nezbýlo jich mnoho, kteří to mysleli poctivě tehdy a kdož to mysleli poctivě i dnes.

JAN SCHNEIDER

Po deseti letech zákona o potírání pohlavních chorob

Autor tohoto článku, p. policejní vrchní rada Schneider, přednosta oddělení sociální péče policejního ředitelství v Praze, psal toto pojednání v červenci roku 1932 a uveřejnil je ve zvláštním otisku časopisu Úchylná mládež.

Později jej uveřejnil též policejní měsíčník Bezpečnostní služba.

Zavřené krámký v uličkách ghetta byly většinou bity prostitutky

Zákon zrušil všechna policejní opatření, týkající se prostituce, čili zrušil do té doby platný reglementační systém. Tehdy bylo v Praze např. 311 zapsaných nevěstek, z toho 62 v nevěstincích, 248 pouličních; číšnic, jež byly pod dohledem, bylo 495, veřejných domů bylo jen devět. Těžko říci, zda tyto číslce vyjadřují skutečný stav tehdejší prostituce, vždyť prostituce v některých svých fázích je těžko zjištělná a postižitelná.

Tyto zdánlivě nepatrné číslce lehko by nás svedly k úsudku, že náš aboliční zákon je vinen vším tím, co dnes pozorujeme. Místo zrušených devíti veřejných domů nastoupila celá sta různých podniků a živností, které, ačkoliv mají to či ono živnostenské oprávnění, tu či onu licenci, přece v první řadě provozují prostituci tak či onak zastíranou, která má zajistiti prosperitu podniku.

Senát jednal o osnově zákona 24. května 1922. Úvodní slovo pronesl tehdejší ministr zdravotnictví dr. Vrbenský, který uvedl mimo jiné toto:

„Jsou tedy nevěstince sídlem hyřivosti, neprospěšnosti, alkoholu, mravní zkázy, zločinného perversního ukájení pudů, jsou vězením ženských otrokyň. Jest přirozeno, že zákon přikazuje zrušiti tyto brlohy mravní a tělesné zkázy. Bordely zotročily, vykořisťovaly ženy způsobem nejhrošší, sociálně nejnespravedlivějším.“

V dalším uvedl prof. Dr. Wiechowski:

„Zde se také praví, že prostituce sama sebou není ničím trestným. Ale v dalším paragrafu se praví, že bude postaráno o to, aby prostitutky byly přivedeny k lepšímu životu. Tj. rovněž zcela falešný názor. Prostituce jest něco, co souvisí s povahou ženského pohlaví, prostituce byla vždycky, a je nesprávné se domnívati, že je následkem nějakých sociálních nedostatků. Jest to právě možnost, která ženě jest dána a která ji k tomu vede, ve mnohých případech jest k tomu dána nutnost. Prostituce není zločinem, nýbrž něčím přírodou daným, abych tak řekl přírodou žádaným.

Chci jen říci, že podle mého přesvědčení – a mohu to lékařsky ihned doložit – je možnost, sklon k prostituci, něčím immanentním u ženy. Že samozřejmě přistupují k tomu sociální poměry, kterými jsou některé ženy na tuto dráhu vhnány a poddávají se jí, je samozřejmé, a proto nesmíme prostituci chápati právě tak jako tuberkulosu, jako něco čistě přírodou odůvodněného, nýbrž musíme ji pojímati jako něco sociálně podmíněného. Trvám nadále na tom, že prostituce naprosto není ničím zavržitelným, ani ze stano-

viska morálky, nýbrž ona jest něčím, co jest dáno, co jest tu ve přírodě a co věčně bude trvati.“

Ve schůzi poslanecké sněmovny dne 24. června 1922 promluvila za výbor zdravotní Lando-
vá-Štychová:

„Tento zákon, byť i prostituci nezakazoval, podává přec jen možnost boje proti ní. – Staví ji jako čin protisociální na roveň sebevraždě a správně vystihuje, co dnes brání úplnému odstranění prostituce. Byť se různí stanoviska, z jakých jednotlivé kluby otázku boje proti pohlavním nemocem a prostituci posuzují, přece jen všichni jsme shodni v tom, že boje toho je krajně třeba a že přijetím tohoto zákona učiněn opět krůček k mravnímu osvobození člověka.“

Poslanec Kasík, zpravodaj rozpočtového výboru:

„Pro pořádek ve státě, zejména ve zdravotnictví, nesmí padati na váhu nikdy obava, bude-li to o milion dva více, ale to, co se za to docílí, jak ozdraví národ sám o sobě a jaký veřejný pořádek se tím získá.“

Poslanec Warmbrunn:

„Zrušení veřejných domů vítáme, avšak postrádáme energického ustanovení, které znemožňuje využití žen v zájmu alkoholového kapitálu. Jestliže nějaký podnik zaměstnává sedmnáctiletou dívku za 300 Kč měsíčně po 8 hodin denně, pak jest to přirozeno, aby jen mohla žít, že se musí prodávati. Proč jste nepřijali do toho ustanovení, kterým se zakazuje zaměstnávatí děvčata do 21 let v nočních místnostech, barech, tanečních síních, vinárnách? Jestliže v nějakém varieté vystupuje šestnáctileté děvče jako tanečnice, není to nic jiného než pouhá výmluva k provozování prostituce. Jestliže ve varieté a v baru ženy zaměstnané jsou povinny jíti mezi obecnstvo, jest to nátlak, který sice zaměstnavatel nevyslovil, který však ve skutečnosti tu jest, poněvadž dívka, pokud se tomu závazku vyhýbá, ztrácí své místo; pak jest to prostituce ve prospěch podnikatele.“

Posl. Purkyňová:

„Víme, že náš prezident Masaryk klade velkou váhu na práci proti vzrůstu prostituce a že on to byl, který nabádal již před lety ženy veřejně pracovati, aby veškerou svou sílu, veškeré své schopnosti věnovaly potírání prostituce, a pravil doslovně: ‚Chtěl bych vložit našim českým ženám na srdce jako největší úkol a účel všeho jejich, jak soukromého tak společného snažení, totiž boj proti prostituci, vedený se vším úsilím velmi opravdově, všemi možnými cestami a prostředky. Je to největší a nejsvětější práce, které se můžete a máte ujati. Vymanění, očistění a povznesení po-
hlaví.“

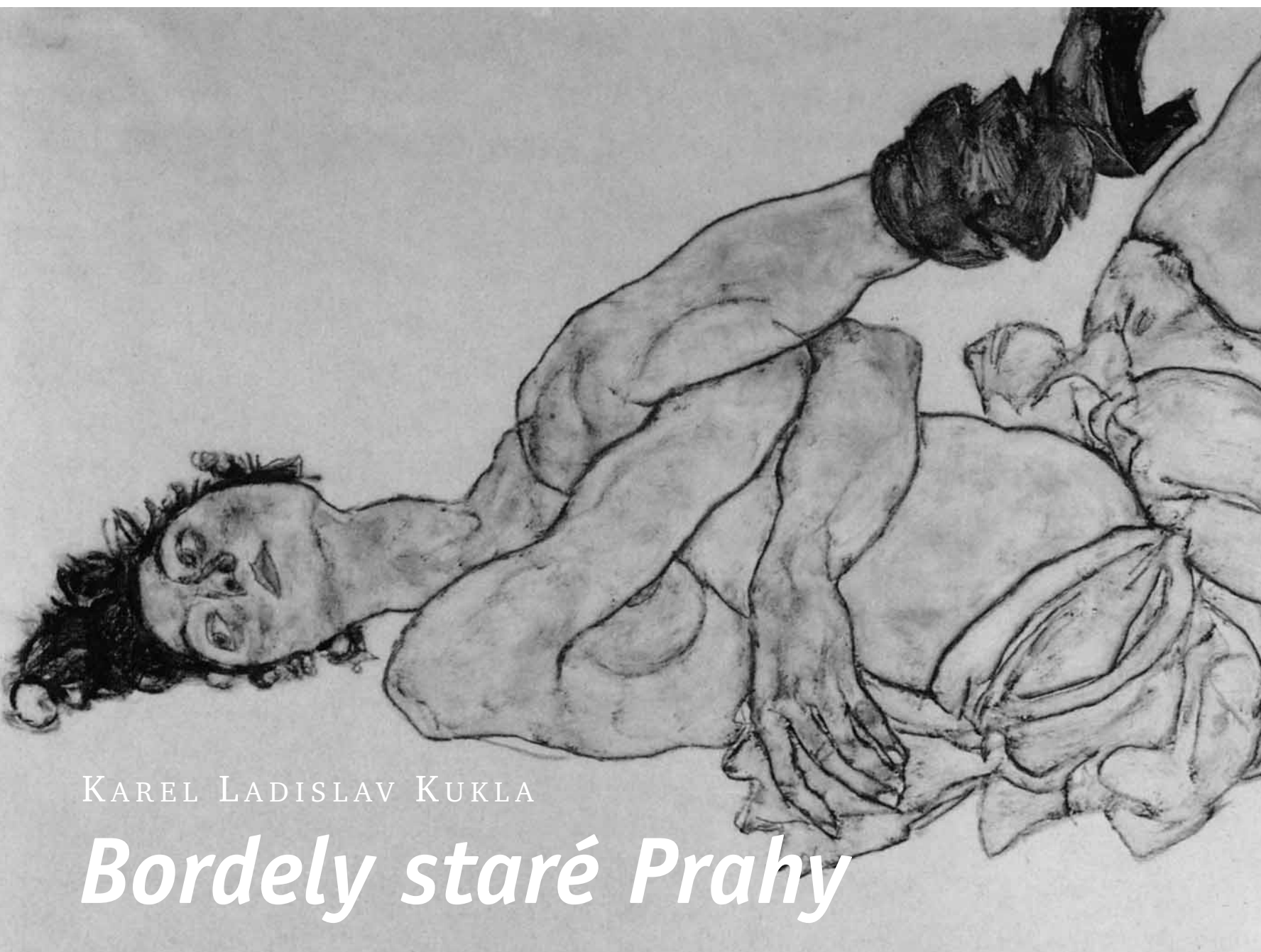
Rakouský malíř Egon Schiele, kterého jsme si vybrali jako výtvarného průvodce naší kauzou, se narodil 12. června 1890 v rakouském Tullnu. Jeho matka, Marie Soukupová, pocházela z Českého Krumlova. Schieleho otec trpěl duševní poruchou, jejímž původem byl patrně syfilis, a zemřel, když bylo Egonovi patnáct let. Brzy poté již bylo zřejmé, že Schiele je mimořádný výtvarný talent. Od malička byl – jako jediný chlapec v rodině – hýčkán a obdivován jako zázračné dítě, aby se nakonec jako enfant terrible stal postrachem rodiny, učitelů a okolí. Celé jeho dílo vzniklo v období pouhých deseti let, z nichž čtyři padají do času I. světové války.

Schiele umírá ve Vídni 31. října 1918 ve věku pouhých osmadvaceti let na následky španělské chřipky, pouhé tři dny po smrti své milované ženy, která byla v šestém měsíci těhotenství.

I ty nejlascivnější pozice jsou u Schieleho prostoupeny poezií – láska a neřest jedno jsou.

Jestliže secesi ovládla žena salónů, společensky prohnaná koketa, pak expresionismus provokativně vyzvedl pouliční holku. I Schiele kreslí a maluje animální typy a prostitutky, ale je otázka, zda jsou to opravdu padlé ženy.

Co Schieleho někdy hnalo k zobrazení erotických scén, byl snad vedle mocné přitažlivosti tajemství pohlaví také občas až k úzkosti vyhnáný strach z osamělosti.

KAREL LADISLAV KUKLA

Bordely staré Prahy

Básníkovi Apollinairovi je doporučován během pražské návštěvy jakýsi obzvlášť pikantní podnik až na Královských Vinohradech. Veškerý lesk však na sebe nakonec strhl legendární Maison Goldschmied v Kamzíkově ulici, bordel známý také pod jménem Salon Gogo.

„Počet vysoce postavených osobností, členů panujících domů a vlád, kteří sem přišli incognito na hon kamzíků, je celá řada,“ píše Egon Erwin Kisch. Byl to podnik vyššího řádu, vícehvězdičkový, s vybraným ženským ansámblem. Některé slečny byly natolik vzdělané, že milovaly literaturu jako slavné benátské kurtizány. V památníčku Angely se tak prý spolu s básní ocitl i podpis Christiana Morgensterna. Předností podniku byla i dobrá hudba provozovaná dobrými hudebníky. K pozdním nočním návštěvníkům patřival prý Gustav Mahler, vysedávající zde u klavíru v tzv. japonském pokoji až do ranních hodin. „Pan dirigent“ nejevil o dámy velký zájem, potřeboval spíše atmosféru, volnější prostředí k vlastní tvorbě...

Bývalé hlavní domy lásky

Zmínili jsme se už o některých bordelech Starého Města a Páté čtvrti. Kvůli charakteristice je však nutné přiblížit i nejelegantnější a pak také nejpustší bývalé pražské nevěstince s jejich smutnými reky a hvězdami.

Mezi nejelegantnější brlohy lesklé pražské prostituce náležely nádherně zařízené salóny „U Goldschmidtů“ v Kamzíkově ulici, „U Friedmanna“ na rohu Josefské a Rabínské ulice, „U Kauckého“ v Platněřské ulici a „U Čumpelíka“ vedle „Stoletky“ za Zderazi.

Jak mi vylíčil v dobách mého novinářského reportérství pro „Národní politiku“ v letech

1889-1898 při žurnalistických raportech na policejním ředitelství mladý detektiv Pražák, který důkladně znal jejich záhady a taje, byly všechny čtyři uvedené nevěstince střediskem nejbohatších pražských hejsků, světáků z nejvznešenější elitní pražské smetánky, a proto také jevištěm nejpustších a nejrafinovanějších orgií. Ty lze nejlépe charakterizovat výstižným, posupným gestem zvrhlé frejřky Santin ze Zolova románu *Nana*, kde si v hovoru s Nanou o svých citelích nevěstka Santinka odlehčuje slovy hnusu: „Nejhorší chlapi, holka, jsou ti nóbl páni. To jsou největší sviňáci! Ty chtěj vždycky věci – až hanba povídat!“

Tak se oplzlým bakchantkám scházivali synkové bohatých fabrikantů, mladí šlechtici „fon“, ba i na zapřenou členové vládnoucího rodu, kteří pili jen šampus a házeli skvěle neoblečeným prostitutkám dukáty „do punčochy“ – nebo jak ty nejnoblejší holky říkaly: „pro štěstí a na kočár“!

Vzrušující scény se odehrávaly v neznámějším brlohu pražské prostituce „U otce Kauckého“ v Platněřské, v samém sousedství krčmy „Bataliónu“. Starý detektiv Kaucký učil své „slečny“ nejctnostnější morálce tehdejších nevěstinců typickým pokáráním: „Ty krávo! Na tobě je vidět, žeš ještě nebyla v Evropě!“ Ačkoli sám nerozeznal pravé zlato od kočičího a skutečnou „antiku“ od padělané bezcenné hlouposti, měl největší sbírku vzácných starožitností v celé Praze.

Vpravdě rakouským „politickým pelechem“ byl nákladně zařízený bordel detektiva July Friedmanna v Josefské třídě, na rohu Rabínské u synagogy. V lesklých lokálech se koncentrovala hlavně bohatá cizina, s níž si Friedmann, nejelegantnější detektiv staré Prahy, udělal známost na svých policejních zahraničních výzkumech po celém světě v Německu, Švýcarsku, Anglii, Francii a Americe.

Zlopověstný čtyřlístek „nejnóbl“ pražských nevěstinců důstojně doplnil na samém konci slávy zdejších salónů poslední „klenot“ tohoto druhu, Čumpelíkův nevěstinec vedle „Stoleté“ na Zderazi, kam bývalý krejčí, pak pokoutní kavárník Čumpelík přesídlil po roce 1900 z nepatrné kavárničky v Pštrosově ulici proti bývalé budově „Politik“. Zámožným hostům z pražských promenád a studentům tu vévodily „matka studentů“ tlustá Léna a zpěvačka Pepita.

Z hodinových hotelů býval hlavním Ungelt. Týnský dvůr – Ungelt je historicky znám už z 10. století. Bývala zde celnice, kam se sjížděli cizozemští kupci, kteří byli povinni napřed zaplatit clo, dříve nesměli své zboží v městě vylo-

Způsob, jakým ochránce prostitutek, tzv. pasák vstoupil do bolavého problému dějin naší prostituce, nebyl snad dosud dokonale objasněn. Podle mého názoru vyvinuli se ochránci prostitutek pravděpodobně z bývalých pražských pepiků, brněnských plotňáků nebo ostravských chacharů, kteří odložili kárované kalhoty, strakaté kabáty, čepice s „nehtem“ a vlasy do patky česané a přenechali hrubou práci svým počestným kolegům; dříve drželi se jen „rohu“, čekajíce na něco lepšího. Když však to něco dlouho nepřicházelo, naučil se takový člověk příležitostně něco „stopit“, až z něho delší pobyt „v lochu“ a ve společnosti podobných kumpánů udělal buďto dokonalého zločince nebo pobudu, hodícího se jen k nějakému nečestnému zaměstnání. Pozdější asanace, spojená s bouračkami na předměstích, učinila dřívější obvody velkých měst záhy středem města, které se tak rozprostřelo všemi volnými směry do okolních polí. V těchto dřívějších pustkách vyrůstaly továrny, svištěcí píšťaly svolávaly do práce nový lid, který již nemusil umět žádné řemeslo, nýbrž od něhož se žádala jen obsluha samočinných strojů a v tomto zbrusu novém prostředí vyrostl nám asi typ „pasáka“. Když potom práce stále kolísala mezi konjunkturou a stagnací, nalézáme již na této nové periférii města stále hojně mladých lidí bez zaměstnání, povalujících se po ulicích od rána do noci a krátících si volnou chvíli hrou v karty, čekajících na kousek živobytí od matky pradelny nebo posluhovačky, až si zvolna odvykli práci úplně a hleděli jen sehnat občas nějakou tu korunu snadno a pohodlně.

žit a prodávat. Měli zde svá skladiště vína, olejů, barev, suken, jižního ovoce a různých lahůdek z Orientu.

Ungelt bylo výsadní (frýdní) místo, kam nesměla městská policie, a zároveň zde byl umístěn tzv. úřad ungeltní a do husitské doby i obchodní soud zeměpanský. V roce 1786 byl Ungelt jako celnice zrušen dvorským dekretem.

Salóny lásky starého pražského ghetta

Až do asanace v letech 1894-1900 byla střediskem prostituce pověstná Pátá čtvrť.

Proslulá byla zvláště místnost „U Dvořačky“, bývalé pražské uzenářky. Její synové, konfidenti, pak zůstali majiteli posledních pražských bordelů až do roku 1922, do vydání aboličního zákona. Poslední pražský nevěstinec mladého Dvořáka strašil na Františku, přímo proti Štefánikovu mostu. Bordel staré Dvořačky v Josefské třídě na nároží Kaprovy ulice, se salóny v prvním patře a lokálem „V kornoutě“, býval shromaždištěm pouličních prostitutek, žijících v nejzbedovanějších poměrech, a jejich pasáků, kteří se jimi dali vydržovat. V mluvě spodiny Páté čtvrti se říkalo, že tito rytíři vodí děvčata „na helandu“.

Řada nevěstinců bývala také v Břetislavově ulici na Malé Straně a v někdejší Platněrské ulici na Starém Městě. Zde býval nevěstinec, v jehož místnosti visela nade dveřmi tabulka s průpovědí „Našemu konání buď boží požehnání“... Barevná lucerna nad vraty, ze vrat za tmy vykukující stařena – „volavka“, okna zastřená tylovou záclonou, zpod jejichž cípů do ulice vábivě vyhlédaly dívčí hlavy, na okně připevněná tabulka se slovy „Sodová voda dra Zátky“. Takovým zevnějškem se odlišoval nevěstinec od jiných živností a obchodů naplňujících přízemky ulic. Vykřičený dům, bordel, hampajz – to byly názvy, kterými se tyto soukromé podniky označovaly.

Kdo jsou hlavní původci

Až do převratu 28. října 1918 trvalo neblahé a hnusné tzv. kasernování prostituce v nevěstincích čili „bordelech“, stejně odporných peleších, jaké vylíčil ruský spisovatel Kuprin ve své příšerné *Jámě*. Z takových příjmů udílelo Rakousko politickým špiclům odměny a vyznamenání za jejich špehounské služby konané hlavně proti našemu, tehdy ještě ujařmenému českému národu!

Takový lecjaký ničema, třeba pro krádež a zločiny několikrát trestaný, se nabídl za ra-

kouského režimu tajné policii za špicla „placeného od kusu“. Byl pak schopen každého padoušství, a protože věděl, že konečnou výsluhou „za řádné chování“ je místo penze udělení nějakého brlohu prostituce, výnosného pražského bordelu, tužil se ze všech sil.

V některém zapadlém koutě Prahy si najal fízl přízemní místnost pro své noční doupě, jež byla krčmou, kavárnou, vinárničkou i pelechem nevěstek zároveň. Načež zahájil lov k získání zboží – prodejných ženštin, které buď v noci sebral po ulicích nebo „lepší druhy“ koupil na tržištích lidského masa a bílých otroků u svých dobře zásobených kolegů: v bordelech „en gros“ jako např. U Goldschmidta v Kamzíkově ulici, u Friedmanna v Josefské, u Kautského v Platněrské ulici, u „Napoleona“ nebo „Radeckého“ v Rybné uličce či v ulici „Umrlič“.

Ceny, jaké bordeláři svým ubohým slečnám za každou maličkost počítali, byly tak závratné, že i nynější poválečná hrozná drahota je proti nim ještě báječnou lácí!

Tak za sklenku kávy musely bílé otrokyně platit čtyři až pět korun, za housku dvě koruny, za polévku šest korun, za porci pečeně až padesát korun, za paraplíčko v ceně čtyř korun třeba i sto padesát a za oblek stojící dvě stovky třeba až dva nebo tři tisíce korun! Není divu, že takové nešťastníci vykoupení z brlohu neřesti nekynulo, i když měla noční výdělek z prodeje svého těla sebeskvělejší.

Otrokář koupenou duši nepustil ze svých spárů bez zaplacení fingovaných dluhů ani její rodině, ani vlastnímu otci, byť třeba prosil za její propuštění na kolenou. Mnohdy se stalo, že nevydal ani slušné děvče, které sám svedl a do svého doupěte zavlkl. Když se náhodou rodiče o pobytu nešťastné dcery v nevěstinci dozvěděli, v zoufalství se dovolávali pomoci policie, byli odmítnuti pouhým pokrčením ramen a bordelář – lidokupec je prostě vyhodil ze dveří. Tak se marně pokoušeli vysvobodit z bordelů často zavlčené ženy jejich mužové, svedené milenky jejich milenci, bratři vlastní kleslé sestry – a museli je nechat zkáze úplně napospas!

Ze staré monarchie bývali koncesí nevěstince odměňováni policejní konfidenti, známá jména jako Lederer, Žemlička, Šuh a Kaucký. Ten poslední nashromáždil z nevěstince obrovské jmění. Zanechal po sobě rozsáhlou sbírku starožitností a za svého života dojížděl do Antverp na burzu diamantů nakupovat nevidané skvosty. ■

(Převzato z knihy *Konec bahna Prahy*, 1927)

Byl to naprosto skutečný pokoj, divan nadnášel mou prdel tak naprosto skutečnou a naprosto skutečnou kurva, která se právě vracela ze záchodu, odhodila cosi jako šaty. Měla jakési strakaté spodní prádlo a to mně vracelo vědomí, přesto, že již dávno seděl havran na imaginárním poprsí Pallas Atheny. Procitl jsem. Byl tu pach z divadelních paruk. Řekl jsem si v duchu: bordel. Říkal jsem si neustále: bordel, bordel, bordel, bordel. A také s procitnutím zaznělo někde hluboko za mým jazykem slovo mrdat.

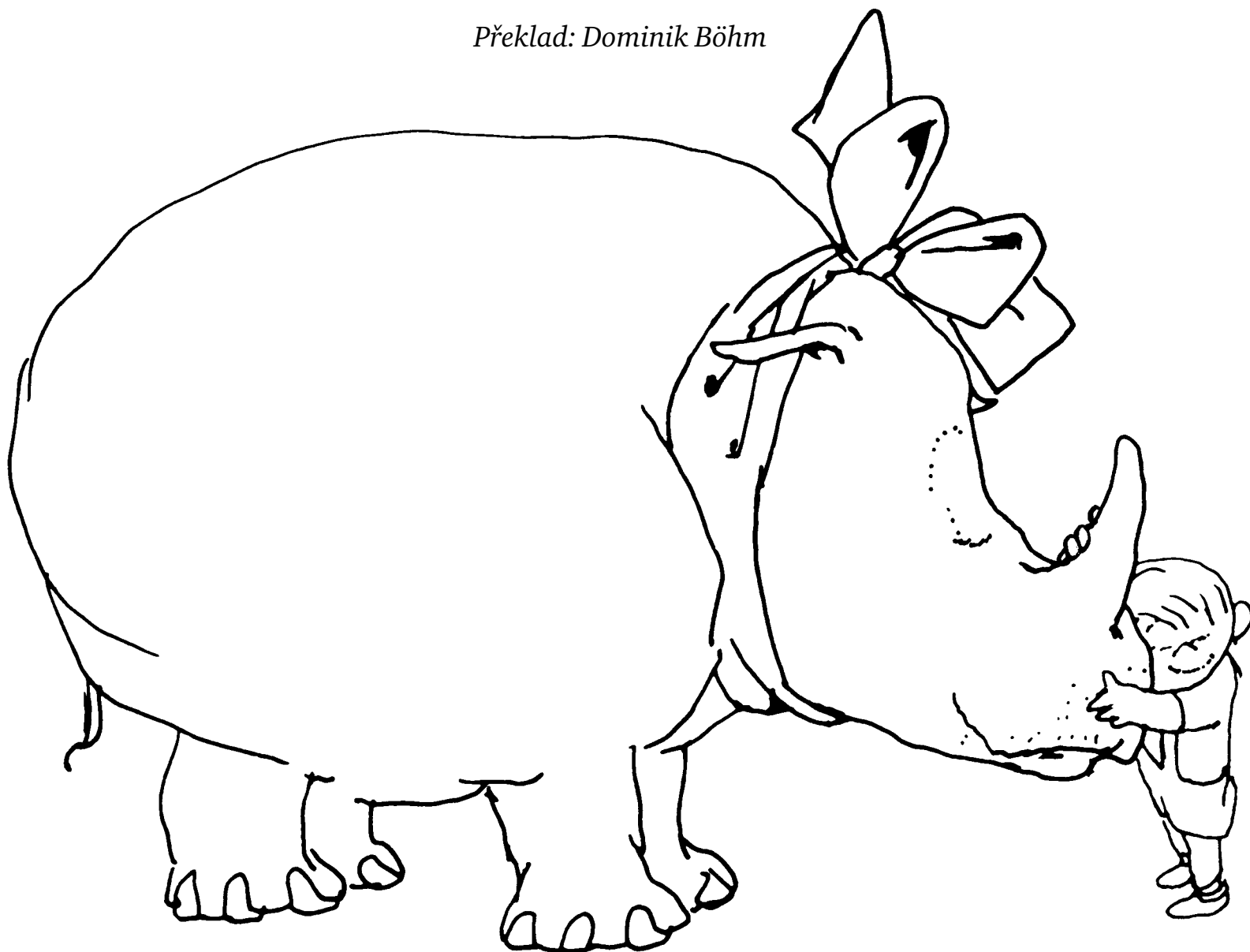
Vítězslav Nezval: Sexuální nocturno

Shel Silverstein

Kdo by chtěl levného nosorožce?

Sháníte nové domácí zvířátko? Co takhle levný nosorožec? Dejte si říct, je velmi praktický. Stejně jako v Silversteinově knize *O stromu, která dával*, zkusí vás i na stránkách *Neonu* přesvědčit, že mít někoho rád je docela jednoduché.

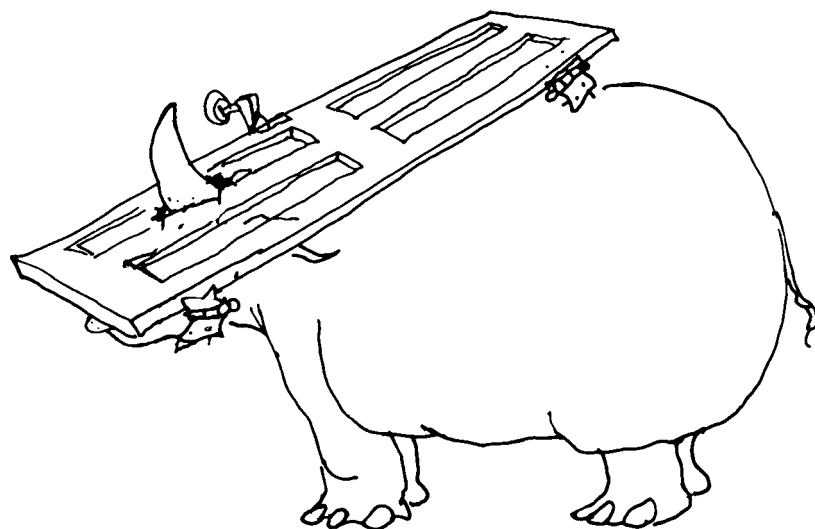
Překlad: Dominik Böhm

V neděli mu můžete číst.

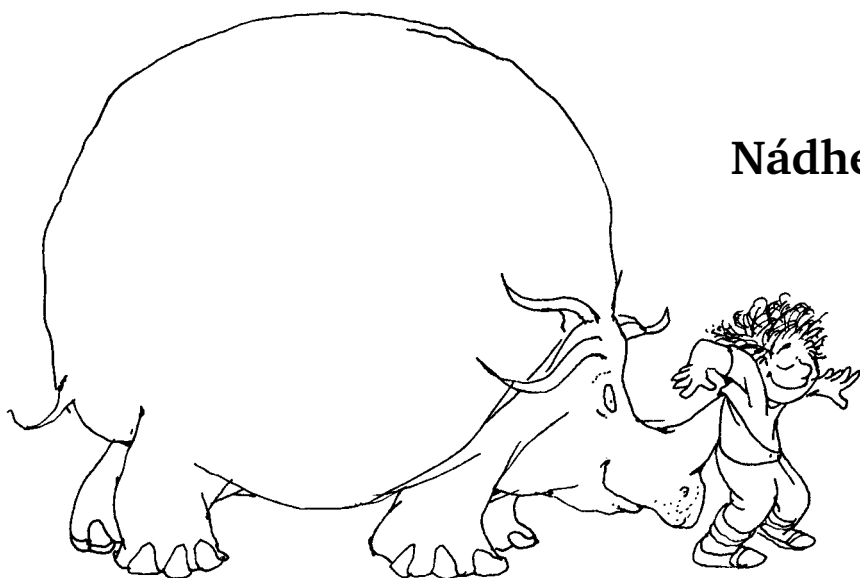

Pomůže strýčkovi otevřít limonádu.

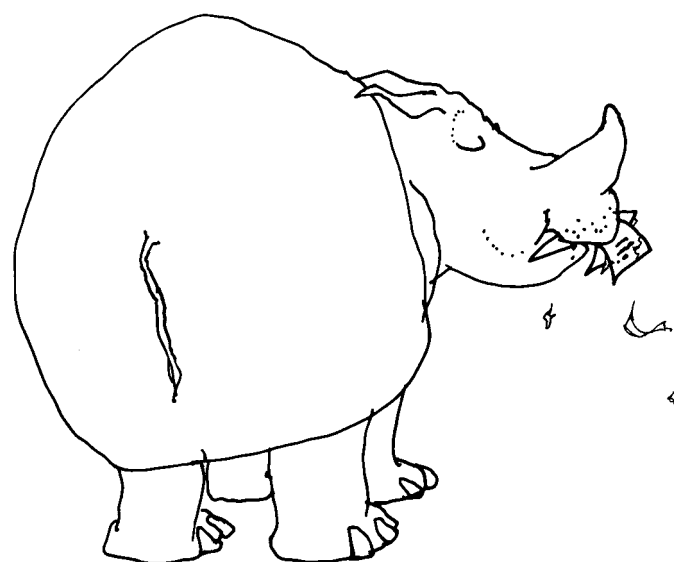

Dveře moc otvírat neumí.

Nádherně vám podrbe záda.

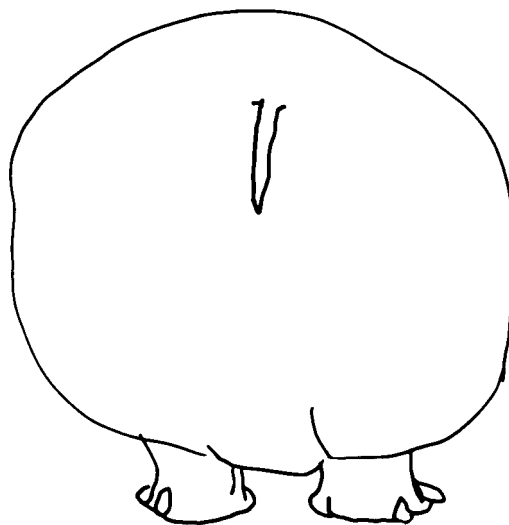

**Sní špatná vysvědčení dřív,
než je uvidí rodiče.**

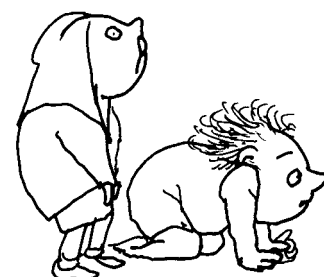
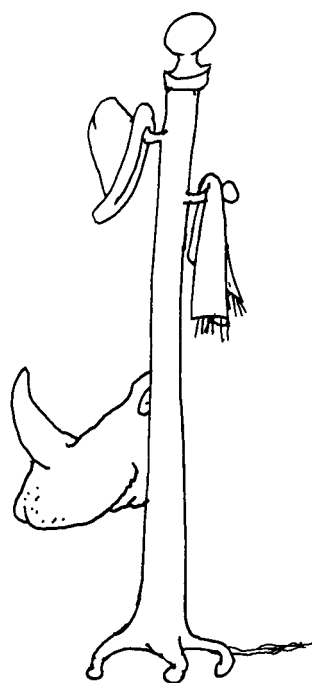
**Umí ze sebe udělat
krásnou lampu.**

Bohužel nedává příliš pozor,
kam šlape.

Na karneval
může jít za holku
– ale asi se mu to
nebude líbit.

Rád si hraje na schovávanou.

MARSEL DREVO

Výpisky z četby

Řekni mi, co čteš, a já ti řeknu, kdo jsi. (*Lev Nikolajevič Tolstoj*)

„Kde jest asi Otilie?“ napadlo mne. Plynový plamen se přitom zachvíval jak motýl ve větru. (V. Otomar, *Otilie*)

Wieland: Jednou moje paní, když jsem ji přinutil zabít našeho milého, starého kohouta, s nožem v ruce před ním stála a jej se slovy: „Má drahá lásko, moje blaho, ty světlo mého života, mé všechno, jsi mým statkemездеjším, mými zámky, poli, lukami a vinicemi, má nejvnitřnější bytosti, ty jsi krev mého srdce a hvězda mých očí,“ pomalu podřezala a sprovodila na onen svět. (H. Eulenberg, *Heinrich von Kleist*)

Sám osobně poznal a znal jsem dva defraudanty. Způsob jejich života byl a zůstane pro mne nezapomenutelným. (J. V. Hron, *Defraudace v našich peněžních ústavech*)

Pettenkofer zavřel člověka do neprodyšně zhotovené světničky, zvláštním respiračním aparátem přiváděl mu tam čerstvý vzduch a veškeré vydechnuté páry a plyny odváděl zase zvláštní rourou ven tak dokonale, že světnička naplňovala se jenom kožními výpary onoho člověka. (Vratislav Kučera, *O přirozeném léčení*)

Aviatikové mají většinou šoférské duše. (Marie Votrubová-Haunerová, *Gabriel D'Annunzio, básník-aviatik*)

Nejobyčejnější růžolíci holka se svěží pletí a rosou života v očích – má desetkrát větší cenu než nějaká pětaticetiletá kráska. (George Egertonová, *Nocturno*)

Byl jsem čtyřiaadvacet let stár, hmotně zcela nezávislý. To znamenalo, že mohl jsem pracovat neb zahálet a oddat se požitkům, jako třeba rakouští diplomaté. (Emil Tréval, *Šiva*)

Pusťte konečně z hlavy zvučné, třepetavé fanfáry, jejichž zvuk letí nejčistěji jen na jaře, a raduje se i z podzemního záření slunce, které sice nerozohřívá, ale také neoklame. (Adolf Červinka, *Podzemní záření*)

Sluší se, aby únosce někoho pronásledoval. (Fr. Flos, *Úpadek*)

Jsem větší než brouk a bojím se polního hlídače. (Lucie Sovová, *Bohaté ráno*)

Děti jsou radost, zvláště pak, je-li jejich otcem baron Eszterházy. (J. Grunpaum, *První polovice*)

Vydaří-li se nalezenec, pak bývá přijat od našeho lidu s láskou. (MUDr. J. Ev. Jirásek, *Import příjice do Čech*)

Toho dne vykonali jsme šedesát kilometrů cesty, ale utábořili jsme se pouhých pět kilometrů od místa, z něhož jsme vyšli. Proč? (Jaromír R. Pšenka, *Román afrického legionáře*)

V hotelu od číšníka se dozvěděl, že Mína utonula při vyjížďce v malém sportovním člunu, jenž za náhle příkvačivší bouře roztrátil se o skálu. (Julius Skarlandt, *Studie k románu*)

V dolejší části náměstí ozvalo se zahýkání. Venkovan byl tam vklíněn do davu se svým vozíkem, do něhož byl zapřažen osel. (Adolf Velhartický, *Vlčice*)

Dejte se obejmout, začínám vás mít ze srdce rád. Rum je připraven. (E. Sokol, *Námluvy*)

Dejme tomu, že jsem ornitologem. Chci prozkoumat sbírku ptáků. Jest věru škodlivě, jsou-li ptáci tu vycpáni. Je to nejen mrhání peněz, ale já musím nutně počítat s myšlenkami vycpavače. (T. Huxley, *Uvedení do biologie*)

Vinař: „Myslel jsem, že je to Kamil, a zatím to byl předseda loveckého klubu Jarkovský.“ (Václav Krofta, *Vějíř*)

Kol hučícího vlaku prchá noc a sen. (Emil Tréval, *Život a sen*)

PETR ČORNEJ

Dva královští bratři a jejich lékař

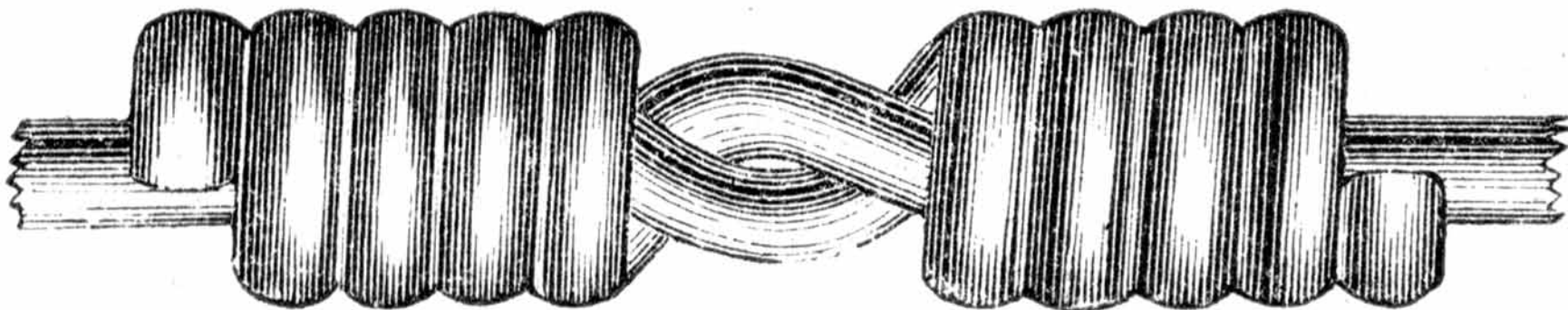
Neduhy, strasti a devíace proslulých osobností bývaly pro veřejnost vděčným soustem v každé době. Platí to i o sklonku středověku, kdy se reálné zprávy o útrapách mocných často prolínaly s pomluvami, nadsázkou, dohady a výmysly, takže s odstupem času nelze dost dobře rozlišit hranici mezi fikcí a historickou skutečností. Barvité příběhy se v českých zemích i za jejich hranicemi vyprávěly také o dvou příslušnících lucemburské dynastie, českém a římském panovníkovi Václavu IV. a jeho ryšavém bratru Zikmundovi, vládnoucím v Uhrách, Svaté říši římské a od roku 1420 rovněž v českém soustátí. Byly to historky budící úžas i údiv, nadšení i odpor. Oba muži v nich střídavě vystupují v roli spravedlivých vládců a tyranů, jejichž rozhodnutí víc než často závisejí na momentálním fyzickém i psychickém rozpoložení. V pohnuté epoše, jež řešila naléhavý problém církevní reformy a která na české půdě nezadržitelně směřovala k výbuchu husitské revoluce, záleželo především na sympatiích i antipatiích vyprávěčů, kronikářů i autorů propagačních spisů, v jakých barvách oba bratry vylicí. S jistou mírou schematizace se dá říci, že husité projevovali náklonnost Václavovi a odsuzovali Zikmunda, zatímco katolické prostředí postupovalo opačně.

Zikmund Lucemburský

Moderní historikové samozřejmě nevnímají dějiny černobílou optikou, nicméně jejich snahu podat co nejvyváženější portréty obou lucemburských vládců silně limitovala protikladná a subjektivně vyhocená svědeckví pamětníků. Střízlivé a neosobní úřední dokumenty zase prozrazují o vnitřním životě a o pohnutkách jednání dějinných protagonistů jen velmi málo. Shodou okolností však právě v nedávné době, kdy čeští a němečtí dějepisci chrlili o Václavovi a Zikmundovi jednu práci za druhou, se podařilo v příšeří knihoven a archivů identifikovat mimořádně cenné prameny. Jsou jimi zdravotní rady, které Václavu IV. a Zikmundovi Lucemburskému adresoval jejich osobní lékař Zikmund Albík z Uničova. Nebýt Milady Říhové, jež se postavou vzdělaného lékaře a plodného autora systematicky zabývá, sotva by si jich někdo povšiml.

Mistr vnitřního lékařství Albík měl velmi blízko zejména k Václavovi, s nímž ho pojil téměř přátelský vztah. Vládce „z boží milosti“ si učenice měšťanského původu oblíbil natolik, že spolu hovořili zcela otevřeně i o velice intimních věcech. Naučení pro českého panovníka sepsal Albík asi roku 1412, kdy Václavovi bylo jednapadesát let a kdy do vrcholného stadia vstupoval Husův zápas. Ve světle lékařových doporu-

čení se král jeví jako nemocný a zestárlý člověk, trpící častými bolestmi hlavy, žaludečními potížemi, hemoroidy a onemocněním pohybového ústrojí, především dnou, která byla v lucemburském rodě dědičnou chorobou. Kromě toho z textu zřetelně plyne, že se Václav ocitl v koncích i v oblasti sexuální aktivity, čímž definitivně zhasla naděje na případného potomka.

Příčiny neradostného stavu shledával lékař, jistě i na základě rozhovorů s pacientem, především v špatném životním stylu během mladých let. Václav kdysi příliš holdoval tělesným radovánkám, včetně turnajů (tím padá rozšířená domněnka o panovníkově nerytířském chování), mnoho pil a nezachovával ani střídmost v jídle. Jediné, co mu pomůže, je dodržování správné životosprávy. Musí se však vyvarovat nevhodné stravy (slaniny, uzeného a hovězího masa, zvěřiny, nakládané zeleniny a ryb – odjinud víme, s jakou oblibou král konzumoval slanečky), jíst raději selata, holoubata a kuřata, omezit alkohol a změnit denní režim. Vládce totiž svým neduhům nedokázal účinně vzdorovat, ve dne často polehával a činorodost projevoval spíše ve večerních hodinách a v noci. Svým biorytmem byl tedy tzv. sova, takže mistr Albík sotva uposlechl. Nevíme však, zda si vzal k srdci alespoň další dobře míněné ponaučení – dbát na dostatek přiměřeného pohybu. Svého času jej měl Václav, vyhlášený lovec, víc než dost. Respektování lékařových pokynů by zlepšilo také panovníkovu psychiku, snadno podléhající smutku (zřejmě depresím) a na druhé straně náchylnou k nezkrotným temperamentním projevům. Některá Albíkova slova zřejmě přece jen padla na úrodnou půdu. Sotva bylo náhodou, že právě v letech 1411-1412 přikázal Václav IV. vybudovat Nový hrad u Kunratic, situovaný pouhých deset kilometrů od pražských hradeb, a tam v klidném prostředí trávil celé týdny. Dlouhodobé pobyty na Křivoklátě, Žebráku a Točniku, kam cesta z Prahy trvala celý den, se stávaly minulostí. Pro panovníkovo tělo, sužované bolestivými otoky, už byly takové přesuny příliš namáhavé.

Kromě toho, že Albíkův spis potvrzuje odjinud známá fakta (kupř. králův vyhraněný zájem o alchymii a přírodní vědy), umožňuje lépe pochopit Václavovo počínání krátce před propuknutím husitské bouře. Delší cesty, k nimž ho přemlouvali bratr Zikmund i jiné významné osobnosti, nehodlal podstupovat, nečekaná a leckdy protichůdná politická rozhodnutí zřejmě souvisela s jeho aktuálním zdravotním stavem. Vládcova snížená pohyblivost i chvíle strávené

na lůžku, kde čelil atakům dny, nepochybně přispěly v katolických kruzích k vyostření obrazu líného a neužitečného monarchy. V posledních letech své vlády ponechával Václav událostem spíše volný průchod a do jejich spádu zasahoval minimálně. I to byl důvod, proč na něho husité vzpomínali spíše v dobrém.

Po smrti krále Václava, který skončil „se lvím řevem“ 16. srpna 1419 na Novém hradě, nenalezl mistr Albík v Praze patřičné uplatnění. Kolem zuřila revoluce, královský dvůr se rozpadl, bohatá klientela, kvůli níž věhlasný lékař rezignoval i na úřad pražského arcibiskupa, se vytrátila. Proto Albík zamířil raději na Moravu a poté do slezské Vratislavi, odkud jej na svůj buďinský dvůr povolal asi roku 1425 Zikmund Lucemburský. Panovník se vůbec necítil dobře. Ale také jeho političtí rivalové podezřívali, že se na nemoci pouze vymlouvá, aby nemusel navštěvovat říšské sněmy či absolvovat nepříjemná setkání. V roce 1426 to zcela určitě nebyla pravda.

Albíkova doporučení Zikmundovi, ačkoliv postrádají důvěrný tón rad poskytovaných Václavovi, jsou více než příznačná. Rovněž osmapadesátiletý Zikmund trpěl dnou, na rozdíl od Václava však míval i častou rýmu. To byl důvod, proč jej pražský mistr důrazně varoval před zálibami, které sdílel s bratrem: častým mytím hlavy, koupelemi a nedostatečným oblečením. Péčí o vlasy a okázalými projevy otužlosti (Zikmund a Václav chodili i v chladném počasí rádi prostovlasí a nenosili rukavice) podobnost nekončila. Škoda jen, že se Albík neodvážil zmínit o Zikmundově prchlivosti, kterou oba bratři zdědili po Janovi Lucemburském. V porovnání s Václavem byl ale uherský král v přístupu k životu aktivnější, ba stále ještě ho vzrušovaly krásné ženy. Lékař jej proto nabádal k mírnění, přičemž prokázal i nesporné psychologické schopnosti. Nutno dodat, že panovníkovy slabosti pro něžné pohlaví obratně využívala husitská propaganda jako dokladu jeho hříšného života.

Zatímco Zikmund vládl ještě plných jedenáct let (dotrpěl, neschopen už chůze, 9. prosince 1437 ve Znojmě), mistr Albík brzy po sepsání svých rad zemřel, stár osmašedesát roků. Jeho hrobka v pražském kostele Panny Marie na Louži zůstala prázdná, skvostný náhrobek, který si dal pořídit ještě za svého života, zničili husité. Právě s nimi sympatizovala i mladší lékařova dcera Kateřina, již otec marně vybízel k odchodu z Prahy pohrůžkami, že neobdrží žádné dědictví. Vztah k revoluci je rozdělil navždy. ■

NOVINKA !

Právě vyšel román
Bohuslava Vaňka-Úvalského

ZABRISKY

Požadujte knihu u svých knihkupců,
nebo u distributorů
**KOSMAS, Lublaňská 34, 120 00 Praha 2, tel.:
02/291925**
BETA Dobrovský,
Květnového vítězství 332, 149 00 Praha 4,
tel.: 02/791 38 30, 791 07 33

NOVINKA! PŘÁVĚ VYCHÁZÍ
rozsáhlý autobiografický román
někdejšího hrobníka a kultovního autora
knih *Veselá bída* či *Exhumace*
Václava Kahůdy

Houština

Požadujte knihu u svých knihkupců, nebo
se obraťte přímo na distribuční firmu
**KOSMAS, Lublaňská 34, 120 00 Praha 2,
tel.: 02/291925**

(Dichtung und Wahrheit)

Hanba!

V literatuře platí, že i masivní deviate tvůrce je slučitelná s genialitou. Výjimkou zajisté není ani prozaik, literární historik, kritik a okultní teoretik, univerzitní pedagog, organizátor kulturního života na Praze 6, bystrý glosátor každodenního dění a nadšpirt McPUTNA, jenž byl policií usvědčen, že si letos v srpnu na dvoře svého domku v Zalužanech vyudil dvanáctiletého chlapce ze sousedství. Kulturní veřejnost je krajně pobouřena, že obviněný není vyšetřován na svobodě. I Neon volá: kde je presumpce neviny?! Místo aby McPUTNA sklidil uznání vyšetřovatele za to, že nejlépe děti syrové, je tímto popotahován a žalářován!

Petici za okamžité propuštění literáta, která je k dispozici i v naší redakci, dosud podepsali: Petr Borkovec, básník, publicista a sok, Miro Žbirka, sympatizant, a Hildgarda Koždoňová, fanyinka. Seznam dalších signatářů přinese-me v příštím čísle.

Jak jsme se dozvěděli z denního tisku, MILAN PEROUTKA, bubeník skupiny Olympic, který projížděl s karavanou velbloudů hlavním městem, spadl ze svého zvířete a zlomil si ruku. – EUGEN BRIKCIUS, jehož jsme vyhledali, neboť je kromě jiného znám také jako zkušený pouliční meharista, nám odmítl odpovědět na otázku, co si o tom máme myslet. Sdělil jen to, že si právě odjíždí do Vídně vybrat svou podporu v nezaměstnanosti a že už na příští podzim připravuje pro Prahu velkou výpravnou operetu, jejíž premiéru se má odbyvat na Císařské louce, na Střeleckém ostrově a na strahovském spartakiádním stadionu.

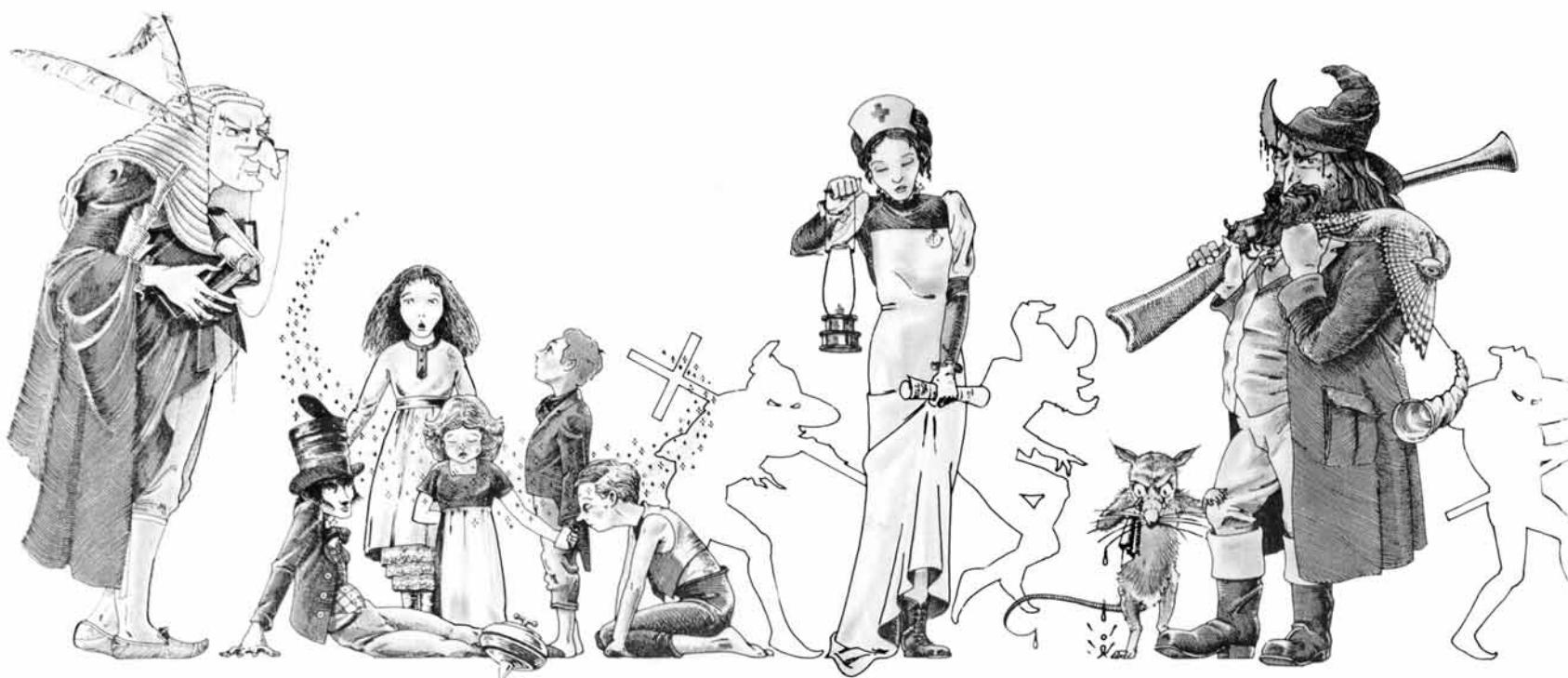
„Co to pořád máte s tím Zábranou, vždyť já toho člověka ani moc neznal,“ odpověděl JOSEF ŠKVORECKÝ našemu spolupracovníkovi na otázku, zda ještě stále trvá na svém autorství Vraždy se zárukou a dalších dvou detektivek ze šedesátých let. „Jednou nebo pětkrát jsem se s ním někde náhodou potkal, a to bylo všechno. Nemůžete už s tím dát jednou provždy pokoj? A pak – dostal snad Zábrana Řád Bílého lva nebo Státní cenu za literaturu?“

Mladé italské bohemistky Laury Zlámalové-Burchelliové, která se cestou z Bratislavy do Říma zastavila na půl dne v Brně, jsme se zeptali, kterého ze současných českých spisovatelů si cení nejvýše. Usměvavá dívka odpověděla: „Líbí se mi úplně všichni: Václav Havel, Ivan Klíma, Franz Kafka, Bohumil Hrabal i Jáchym Topol.“

Foto: Pavel Sůva

Petr Odillo Stradický ze Strdic, zanícený propagátor virtuálního způsobu života, při průchodu do čtvrtého rozměru bytí – ve čtvrtek 18. listopadu 1999, hodinu po snídani.

Paprsek nového světa

Srovnávací literární historie si bude muset poopravit dosud převládající názor, že česká avantgardní poezie šedesátých let byla sto let za opicemi. V budoucí pozůstalosti PAVLA ŠRUTA bylo totiž objeveno torzo jeho pozdní juvenilie, které naši lyriku oné doby zcela rehabilituje. Uvádíme ho zde v úplnosti:

Zpíval konvalinkám

Zpíval konvalinkám, vodo
pád, vodopád,
a lidi zapomněli

LHÁT!

(...)

Kukačka lákala šakala v noci té kouzelné
Skály se objaly děly se věci
ne

u

vě

ři

tel

né

Dovolujeme si P. T. čtenáře upozornit alespoň na rafinované vnitřní rýmy, na průkopnickou práci básníkovu s intonační jednotkou, rozbíjení sémantických drúz, jakož i na totální nesmyslnost celku, jakou abys u samotného Thorstena Bjorkgsköllssena pohledal.

Tvůrce se k textu zatím nehlásí, ale to nevadí. Však on změkne.

Veršované lascivity vydávané v posledních letech pod jménem JIŘÍ VESEL-SKÝ (Dívky jdou Brnem, Šla Nanynka do zelí atp.) napsala prý známá prozaička a feministická aktivistka ALEXANDRA BERKOVÁ. Opravdový Jiří Veselský je ochoten tuto skutečnost kdykoli a komukoli za jakýkoli finanční obnos potvrdit. Zlobí se: „Proč ta ženská k těm kundičkám přilípla zrovna mé jméno, nevím, třeba ho někde náhodou zaslechla, nebo si ho jen tak vymyslela, to už je celkem jedno, ale ať už k tomu došlo jakkoliv, má čest katolíka a komunisty je pošpiněna, to musíte uznat.“

Lidé poezii chtějí

Člen moravsko-slezské obce spisovatelů, pražský básník a antikvář IVAN WERNISCH, sklídl v poslední době několikrát zaslouženou pozornost svým projektem Čtete prostým lidem.

Poté co začátkem října recitoval návštěvníkům pražské zoo před klecí šimpanze bonobo, vedl nyní další z jeho „osvětových výpadů“ do nuselského nočního podniku Golden Twenties. Zde přednesl u striptérské tyče delší epickou báseň Tyhlety chmurné průjezdy.

Vhodnost a správné načasování výše zmíněného projektu stvrdily spontánní reakcí všechny přítomné prostitutky, které aplaudovaly Mistrovo počínání vstoje.

(Bohužel se později prokázalo, že přijely před čtrnácti dny z Ukrajiny a neumějí ani slovo česky.)

Magdalena Jíchová, bývalá zaměstnankyně Magistrátu hl. města Prahy a přednostka OPPPEB (Odboru pro postavení pomníku Eugena Brikcia), prý bude stíhána za zneužití svěřených prostředků. – „No jo, ale ty peníze z ní už stejně nikdo nevyrazí,“ říká jeden z jejích nadřízených, „protože už stačila všechno do mrtvé utratit. Je to průšvih – Olbram Zoubek má Brikciusovu sochu skoro hotovou. No – bude teď to své dílo muset přejmenovat, nebo se ho nezbaví.“

„Seriózní moderní beletrie má jediný ná-
mět: jak obtížné je psát moderní beletrii,“ říká
na jednom místě román *JOHNA FOWLESE*
Mantisa (vydal Rybka, přeložil Petr Fantys,
232 s., cena zatajena) postava, která vystupuje
pod maskou spisovatele Milese Greena, jakého-
si Fowlesova pseudodvojníka, intelektuálního
romanopisce „an sich“. Tenhle zvláštní román-
neromán, který vyšel už na začátku roku, jsem
si vybral schválně, protože po *Francouzově*
milence, *Sběrateli* a povídkách *Věž z ebenu*
jsem byl na každou další Fowlesovu knížku
zvědavý. Zároveň jsem ale věděl, že je tam
právě ta citovaná věta, která zní jako ohromný
bonmot, přitom však – pokud by byla pravdivá
– nevím, jestli by stálo za to další romány vůbec
číst. Starosvětsky si pořád myslím, že literatura
je ještě k něčemu jinému než k reflexi sebe
samé, třebaže by to dělala sebeduchaplněji
a jakkoli rafinovaně, byť by si k tomu povolala
stovky nymfomanických hetér a vedla s nimi fri-
volní hovory, jako ta postava-nepostava Miles
Green ve Fowlesově *Mantise*. Stále si myslím,
že román dělá románem právě to, že se aktivně
zabývá životní skutečností a životním smyslem
(a může si přitom myslet cokoli, může – ten
mysl – klidně i popírat). Takže stane-li se (tak
jako v *Mantise*) obsahem románu právě jenom
problém románu, přestává to vlastně román
být – a zůstává jen taková bizarní hravost. Ta
může dosáhnout značné virtuozity, ale román-
ové prvky jsou tam poněkud nadbytečné, proto-
že mnohem přirozeněji by se takový obsah
dal sdělit esejem anebo třeba prostřednictvím
interview. Do něj by však asi nešlo zakompono-
vat to atraktivní a pikantní, co udržuje texty
jako je *Mantisa* ještě v regále beletrie. Tím je
u Fowlese sexuální rámec dvoust stránkového
rozhovoru mezi spisovatelem a múzou Erató,
který se vede ve střídavém rytmu přerušované
a ne zcela realizované soulože. Takže nakonec
to nejpřírodnější a nejstarší, co kultura v růz-
ných podobách a s různým odhodláním subli-
movala a přepodstatňovala, tedy sexuální ži-
vel, je tím, co nahrazuje neexistující trámy
románové stavby. Jinak by zbyl pouze diskurz
čili rozprava o metodě, kterou ovšem Fowles
suverénně ovládá, slastně se přitom zakusuje
jak had Orobos do vlastního ocasu.

Výbor z esejů legendy polské literatury a exi-
lu *GUSTAVA HERLINGA-GRUDZINSKÉHO*
Hodina stínů (vydal Torst, přeložila Helena
Stachová, 352 s., 299 Kč) představuje úplně

jiný typ uvažování o literatuře, a abych to do-
kumentoval, použiju osobní vzpomínku. S Her-
lingem jsem totiž před čtyřmi lety dělal pro
Lidové noviny rozhovor. Přijel tehdy na pár dní
do Prahy, kde mu vycházel u Torsta *Deník*
psaný v noci a já jsem měl tehdy štěstí, že jsem
s tímto Polákem, který prošel ruským gulagem,
boji Armije Krajowej (účastnil se bitvy u Monte
Cassina), oženil se s dcerou filozofa Benedetta
Croceho a dvě třetiny života prožil v Neapoli,
odkud (a z Paříže) rozvíjel bohatou kulturní
činnost polského exilu, strávil přece jen chvíli
déle, než bývá při takových příležitostech zvy-
kem. Herlinga pozval na oběd Pavel Tigríd,
tehdy ministr, shodou okolností jsem byl u toho
a vzpomínám si, jak se Herling decentně di-
stancoval od Tigrídovy euforie nad tím, jaký je
to zázrak, že oba dávní exulanti mohou sedět
tady v Praze a ještě k tomu za státní peníze.
Polský spisovatel, jehož fyziognomie má v sobě
něco překvapivě venkovského, v sobě nezapřel
skeptika a racionalistu, který samozřejmě oce-
ňoval, že komunismus padl, ale viděl přitom
tisíce potíží a problémů, které jednoduše nezmi-
zely, naopak řadu z nich nová doba generovala.
Druhý den jsem se pak s Herlingem sešel kvůli
tomu rozhovoru, seděli jsme spolu s překlada-
telkou Helenou Stachovou v restauraci u židov-
ské radnice, Herling si dal snad šoulet a já jsem
se snažil pokládat nějaké otázky, přičemž se mi
v takových chvílích stává, že nejsem schopen
položít žádnou. Což zas tak nevadilo, protože
Herling byl schopen a ochoten mluvit na jaké-
koli téma bez omezení a vždy zajímavě. Na
jednu mou banální, ale předvídatelnou otázku
však odpověděl lakonicky a prostě: ptal jsem se
ho, jaký je jeho oblíbený román. On okamžitě
řekl: *Gepard* od Tomasiho di Lampedusa. A to
mimo jiné proto, že dokazuje, že velký román
může vzniknout i v době, která zdánlivě román-
u nesvědčí. Já jsem tehdy *Geparda* ještě neče-
tl, ani Viscontiho film jsem neviděl, takže jsem
si myslel, že Neapolitán Herling tu projevuje
především sympatie ke krajanovi ze Sicílie. Te-
prve po přečtení jsem si uvědomil, že v *Gepar-
dovi* je ukryta právě ta čistá esence román-
ovosti, neboť je to velkolepý příběh zániku
jednoho životního a společenského modelu,
jenž je podán s tak bezprostřední sytostí a s tak
suverénní myšlenkovou číroostí, že je zcela jed-
no, že celý literární dobový kontext právě stvr-
zuje nemožnost takové literatury (připomínám,
že román vyšel v roce 1957, tedy v době dikta-
tury „nového románu“). Myslím, že Herlingovy
eseje jsou právě pokusem bránit umění proti

Jiří Peňás (1966) se narodil v Prostějově.

Po gymnáziu studoval češtinu a dějepis na filozo-
fické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Krátce
pracoval jako zeměměřič, prodavač v antikvariátu
a noční hlídač, později prošel kulturními redakce-
mi deníků *Prostor*, *Lidová demokracie*, *Mladá fron-
ta Dnes* a *Lidové noviny*. Nyní je redaktorem
týdeníku *Respekt*. Žije v Praze.

represi literárního (a ideologického) kontextu,
který by mu chtěl vnucovat, co už nesmí a co
ještě smí. Paradoxně působí takový postoj tra-
dicionalisticky a konzervativně. Jenomže pří-
pad Tomasiho di Lampedusa, aristokrata, který
na sklonku života v padesátých letech tohoto
století napsal stendhalovský román, nad nímž
kritici kroutili hlavou, jak je to prý zastaralé,
ukazuje, že s konvencemi to může být úplně
naopak.

Upřímně řečeno, nevím, jestli se to netýká
třeba takového *BORISE VIANA*, miláčka mé-
ho mládí, jemuž jsem dával v gymnaziálních
letech jednoznačně přednost i před beatniky na
jedné straně a Hrabalem na straně druhé,
o Kafkovi nemluvě. Zdál se mi tak poetický
a přitom tak drásavý, tak intelektuální, že ano,
a přitom tak zábavný, některé pasáže z *Pěny dní*
jsem znal snad nazpaměť, a když té křehké
Chloé vyrostl na hrudi „leknín“, prožíval jsem
to jako své osobní neštěstí. Teď jsem po dlou-

foto: Ondřej Slabý

hých letech měl přečíst jeho **Srdcerváče** (vydal Eminent, přeložil Stanislav Jirsa, 208 s., 187 Kč), jeho asi nejambicióznější „vážný“ román (jak víte, Vianovým prokletím byly jeho detektivky, psané pod pseudonymem, které ho sice dobře živily, ale po prozrazení po něm chtělo publikum samou podobně vzrušující četbu). Četl jsem tedy *Srdcerváče* a samozřejmě poznával i oceňoval tu vianovskou syntézu poetičnosti a makabroznosti, ty nápady slovotvorné (které i v českém překladu mají své kouzlo), vtip a černý humor a nonsensy a nespoutanou imaginaci etc. Zároveň jsem se musel do čtení trochu nutit, protože to všechno už přece člověk dobře zná, dovede si to představit a u Vianových epigonů to četl v podobě téměř nesnesitelné. Celé té bizarérii totiž jako by chyběl střed, nějaké těžiště, z kterého a do kterého by stále vršené fantaskno vycházelo, resp. směřovalo. Výsledkem je potom něco amorfního, postaveného z písku a z drobtů jak geniálních, tak banálních a halabala připláclych. Mimochodem – a věřím, že romanisté to snad vědí – nedivil bych se, kdyby *Srdcerváč* vznikl pod vlivem Kafkova *Zámku*. Těch podobností je tam víc než dost: Kubohnát, o jehož záměrech toho moc nevíme, přichází jako cizinec do vsi, kde vládnou groteskní a surové mravy a zvyky, např. jarmark dědků nebo ukřižování koně, má poměr s primitivní děvečkou atd... Jenom ten zámek, tedy symbolický i materiální střed, románové centrum, chybí.

WILLIAM SAROYAN má myslím podobně kultické postavení, na rozdíl od Viana jsem však jeho ctitel nikdy nebyl. To jeho „přítakání životu“ mi bylo instinktivně protivné už v době, kdy jsem neměl nejmenší důvod nepřítakat též, a s lety se na tom mnoho nezměnilo. Řekl bych, že Saroyan je předchůdcem té literatury, kterou nyní známe v podobě veleúspěšných knih pastora Roberta Fulghuma a jejíž nižší kategorie má podobu různých těch polévkových slepičích vývarů pro duši nebo jak se takové medikamentózní soubory jmenují. Saroyan je znám především jako povídkář, ale napsal i několik divadelních her, z nichž tu, kvůli níž se mi sem dostal, **Čas tvého života** (vydal Eminent, přeložila Věra Pourková, 214 s., 109 Kč), bych si dovedl okamžitě představit na repertoáru většiny našich divadel. Ale ne ani tak pro její mimořádnost, ale naopak proto, že svým mainstreamovým duchem a temperamentem odpovídá mentalitě na obou stranách divadelní rampy. Je sentimentální, ale duchaplná, lyrická, ale srozumitelná, americká, ale asi tak, jak americké filmy obecně, takže pochopit a procítit ji může každý. Odehrává se celá v sanfranciském baru, což je ideální prostředí, dovedně stylizované jako „divadlo světa“, na němž se jako holubi na báni střídají postavy se svými starostmi, příběhy, osudy a náturami, zaplétají sehovory, každý je nositel nějaké charakteristiky: barman-filozof, mladý boháč s filantropickými sklony, dobrák policista, pouliční holka s čistým srdcem, nesmělý mileneček, uvědomělý dělník,

talentovaný černoch, no prostě, co si budete přát. Saroyan tuto hru napsal v roce 1939 a nás speciálně tam může zajímat jeden moment: postava povaleče Joa listuje zeměpisným atlasem a náhle pronese: „Jen se podívejme. Tady to město. Prr-ž... Příbor. Československo. Malé, milé, opuštěné Československo. Copak to asi bylo za město?“ Zajímavé, že? Politický kontext je jasný, ale dostal se do hry ten Příbor náhodou (to by musel být podrobný atlas), nebo Saroyan něco slyšel o Freudově rodišti?

A na závěr ještě jedna vzpomínka z dětství: **Město malomocného krále** (vydal Albatros, přeložil a převyprávěl Vladimír Henzl, 214 s., 195 Kč), dobrodružný román pro hochy od italského „Karla Maye“ EMILIA SALGARIHO. Vzrušující líčení nebezpečné cesty do džungle Kočičiny. Doporučuji číst intertextově, s přihlédnutím ke Conradově *Srdci temnoty* a Borgesově povídce *Kruhy zříceniny*.

Knihkupectví Samsa najdete v Praze na adrese V Jámě 1.

Detektivní praxe Mariana Pally

Ptal se: JAKUB RUCKÝ / Fotografie: ONDŘEJ SLABÝ, FILIP ZÁMORSKÝ & archiv Mariana Pally

Je to jako vždycky. Marian Palla vlastně ani neví, kdo na to přišel, ano, mohl to být docela dobře i on sám, ale na tom už nesejde. Vlastně chtěl jenom trochu pomoci kamarádovi, který si v Místodržitelském paláci, na blbém místě, otevřel hospodu. Namaloval mu pár obrázků... a potom založil Detektivní poradnu Wlapr. Každou středu od šesti do osmi tam sedí s básníkem Leošem „Baconem“ Slaninou, známou brněnskou postavičkou, a radí: Jak si vyndat brouka z hlavy a přitom ho neztratit, kam umístit africkou veverku, aby neskončila co potrava pro hroznýše, kde najít v kocovině zapomenutou adresu prodejny se sudovým vínem.

Souvislost detektivní poradny s tvou nedávno vydanou a dosti úspěšnou knihou Sto případů detektiva Wlapra je zcela evidentní, Leošova role je taky pochopitelná, jelikož: každý Wlapr potřebuje svého Slaninu, ale něco mi přece jen uniká... Přichází tam někdo, kdo si opravdu myslí, že jste detektivní agentura, nebo všichni vědí, že Palla zase blbne?

No, spíš to lidi vědí. Ale jednou tam přišel Ukrajinec, kterej asi uviděl někde v hospodě náš propagační leták a přeložil si jenom ten první řádek a tu srandu dole už nepochopil. Já ani nevím, jestli existují nějaký skutečný detektivní agentury, nikdy jsem se tím nezabýval, ale říkám si – co když tam někdo přijde a bude opravdu chtít pomoci. Uděláme si z něho přču, nebo mu nějak pomůžeme, i když na to nemá licenci? To nevím. To je otevřený.

A poradenský honorář?

Tady to mám napsaný: 1 Wlapr = 20 minut = 20 Kč. To je přesně doba, za kterou vypiju jedno pivo. Takže velkej byznys to není. Ale zatím tam vždycky ty dvě hodiny byla sranda. Když děláš parák a necháš to úplně volný, tak to většinou nic není. Ale když tomu dáš trošičku formu, tak vlastně bavíš všechny. A podstatný je, že se zase něco děje. Akorát nevím, jestli to má pro majitele nějaký finanční efekt, to asi zatím ne.

Dobře, takže tady máš dva Wlapry – a teď mi řekni, kde se nachází v současnosti Marian Palla. Slyšel jsem, že dělá docenturu, což mi připadá trochu jako další z typicky pallovských performancí.

Ale prosím tě, já vlastně nevím ještě vůbec nic. Zatím jsem prošel dvěma kolama, kde mě nevyřadili, a teď mi řekli, že už zbejvá jenom poslední kolo, a třem lidem že zadají, aby napsali oponentský posudky. A celý se to rozběhlo jenom kvůli tomu, abych mohl dál učit na vysoký, i když na to nemám vzdělání. Mně není jasné, že docenturu u nás dělají výtvarníci jen na základě toho, že předloží své dílo v katalogích a seznam výstav. Zatímco udělat si docenturu někde na chemický fakultě, tak to musíš za sebou mít nějaký objevy ověřené ve světě a podobně.

Já jsem o tom uvažoval asi rok a říkal jsem si, že nebudu dělat blba, když už mám chvíli do důchodu. Pak mě ale napadlo, že bych tu práci mohl udělat o tom, jak se dělá docentura v Čechách. A od té doby mě to baví. Představ si, dělat si srandu z té komise, která to posuzuje,

takovým způsobem, abych tu docenturu nakonec přece jen udělal.

Nevím, jestli teď ještě má smysl ptát se tě na kariéru vysokoškolského učitele. Ale přece, ten kontrast mezi tvým naivistickým malováním a okázale antiintelektuálním přístupem k umění na jedné straně a pohybem na akademické půdě na straně druhé...

Tady šla malba a vlastně i psaní úplně stranou. Před pár lety jsem udělal konkurs do nově otevřených ateliérů konceptuálního umění a environmentu, což souvisí hlavně s těma máma akcema.

Takže na vysoké učíš performance?

Ale ono ani celkem nejde o to učit, jako spíš vymyslet zadání. Naposledy šlo třeba o to, aby udělali něco **hlavou**, to je několik možností, že jo. No a oni zpravidla něco dotáhnou a já jim řeknu, co si o tom myslím – to je všechno.

Výborně. Takže si pojďme říct něco o tvých vlastních performancích. Pokud já vím, kreslil's čtyřadvacetihodinovou čáru, vezl jsi český kámen do Evropy, pral v galerii prádlo...

Na praní prádla vlastně přišel Honza Steklík a od té doby spolu sem tam něco děláme. Tereza Petišková nám kdysi nabídla, ať uděláme U pastýře společnou výstavu. My jsme si říkali, že výstava je nuda a že raději uděláme nějakou akci, a Honza hned: „Je jaro, co kdybychom prali?“

Tehdy poprvé to bylo nejlepší, protože jsme opravdu podle katalogu měli svoje razítka „Prádelna“, měli jsme ústřížky, a promysleli jsme i takový detaily, jako že lahváče se budou dávat až za kus oblečení a podobně. Jenže znáš to, i když bylo na plakátech, že každý musí donést prádlo, tak skoro nikdo nic nepřines. A tak si nakonec museli chlapi sundávat třeba ponožku, teprve potom mohli jít dovnitř, tam byl nějaký bigbít a to pití zadarmo. Akce trvala dohromady tři dny, prádlo se posléze sušilo v Domě umění a zase se vydávalo na základě seznamu a ústřížků. Zopakovali jsme to ještě v Praze, kde s náma byl navíc jeden Němec, kterej vanu ozvučil mikrofonom, a my jsme prali a už jsme nepouštěli muziku, protože to praní dělalo dost velkej rachot, a ten Němec si tam hrál s různýma hejblátkama, cpal do toho echa a tak, taková prací diskotéka. Na to konto jsme potom měli koncertní štaci v Německu. A ještě jsme prali ve Vídni – tam to bylo úplně nejsmutnější, toho si nikdo nevšiml, akorát lidi

čuměli, proč na té frekventované cestě na chodníku mezi lampama někdo suší prádlo. A to se mi zase líbilo. Vylezli jsme, lidi zůstali v klubu, sem tam se někdo podíval z okna a my jsme si tak sami se Steklíkem prali prádlo na rušné ulici ve Vídni. Nic se nedělo, nikdo nenadával, vylili jsme necky, zalezli zpátky do klubu, dopili jsme a odjeli domů. Tam nás fotilo akorát nějaký pětiletý dítě.

Ale přišel jsem na jednu věc: Největší nářez s Praním by byl – to bych k tomu ale potřeboval asi Českou televizi – kdybysme vybrali prádlo od místních intelektuálů a jeli jim ho vyprat do Indie do Gangy. To jsem říkal Steklíkovi a on se tvářil, že to není problém, že jeho neteř pracuje u nějaký velkých firm přes prášky, a kdyby do toho šla televize, že by se tam dodali ještě nějaký reklamy, takže my bychom pak opravdu mohli se Steklíkem sestupovat po těch schodech, kde se u Gangy pálí mrtvolky. A já si představuju, jak mezi těma Indkama válíme fusky českých intelektuálů, sušíme je a jedeme zpátky. To je takovej můj sen. Určitě by z toho mohl být tak půlhodinovej televizní film – napůl záznam o akci a napůl z cest.

Ale já vždycky potřebuju narazit na nějakýho manažera, který to vezme za své a dovede ty my nápady do konce.

Ale ty asi na tohle máš docela štěstí, ne? Co třeba tvoje billboardy s nápisy „Chci peníze“ a „Už nechci“ podél dálnice Praha-Brno a zpět? To prý financoval přímo tatíček Soros.

No to jsme jednou seděli s Honzou Zuziakem v Leči a bavili se o reklamě a mně přitom došlo, že kdybych si já chtěl udělat reklamu a měl bych ty prachy, tak bych to udělal rovnou tímto způsobem. Pak jsem si to zapsal a myslel jsem, že se mi to možná bude hodit do nějaký povídky, ale nic víc. A jednou jsem potkal paní Velkovou, která se svým manželem vlastní galerii Sýpka, a ona se mě ptala, co mám za nověj projekt, tak jsem jí to ukázal a ona byla nadšená. Já jsem si původně myslel, že by se to mohlo dát jednostránkově třeba do Lidovek, ale Velková za půl roku přišla, že sehnala peníze a že bude šestnáct billboardů mezi Prahou a Brnem tady s tímhle a druhéj měsíc s tím, že už peníze nechci. Celý to financovala firma, které patří ty billboardy, které jsem já pak věnoval obraz. Ta akce celá byla ovšem ještě trochu větší, protože pak na stejných místech byly umístěny billboardy s obrazy Chatrného a Kokolji, což taky organizovali Velkovi. A po-

tom byla výstava na Sýpce, kde byly vystaveny i ty projekty, který už se na billboardy nedostaly. Celý to stálo asi čtyři sta tisíc a výtěžek byl přesně desetník vod jednoho chlapíka z Kroměříže.

Jednou z rovin toho nápadu byla původně i moje představa, jak mě kamarádi podezírají, že jsem se na něčem takovém strašně nabalil. Úplně jsem to viděl, jak zelenají závidí a říkají si, že mi určitě nějaký svinák poslal jen tak z prdele milión.

Taky nevím, jestli ti mám věřit ten desetník, když bydlíš v Kuřimi na zámku. Jak ses tam vlastně ocitl?

Před šesti lety mi řekli, že musím do měsíce vyklidit svůj kutlošek na Dornychu, kde jsem žil po rozvodu na pár čtverečných metrech v domě se samýma cikánama. Takže jsem šel do hospody a rozhlásil, že potřebuju někde bydlet. A přišel Magni¹⁾ a zeptal se mě, jestli nechci bydlet na zámku. On už tam měl ateliér a dohodil mi prostory, ve kterých teď bydlím. Na zámku jsou dvě soukromý střední školy, který má na starost jakási firma. Já těm vztahům ale moc nerozumím. Vím jen, že původně zámek patřil městu Brnu, před dvěma lety ho odkoupila nějaká firma a město Kuřim dalo prachy na to, aby tady mohla zůstat ta škola. Je to tady fajn, ředitelka je výborná ženská a navíc tady bydlí i Kvičala²⁾, Jakub Stejskal³⁾ a Filip Zámorský⁴⁾, to je fotograf. Když seš sám, tak stačí zatlouct vedle na dveře a můžeš zajít na kaččo. A když nemáš pivo, tak někdo třeba má nějaký v ledničce. To se mi moc líbí.

Říkal's před chvílí – po rozvodu – a já ani nevěděl, že's byl ženatý.

No, po vojně jsem se ženil, a pak asi patnáct let. Měli jsme v Rousínově domek.

Děti?

Mám dva kluky, devatenáct a šestnáct.

A dělají do kumštu jako ty?

Spíš ne, ale pokud vím, tak teď hrajou s nějakou kapelou.

Takže možná nakonec dopadnou podobně jako ty. Tys přece taky začínal jako ryzí muzikant.

Bigbít s kapelou jsem hrál až na vojně v Táboře, ale v šestnácti jsem se začal učit na kontrabas, kterej jsem pak studoval i na konzervatoři. A basa je taky jediná věc, kterou jsem v životě

Prádelna v Galerii U dobrého pastýře, Brno 1998

dělal profesionálně. Tu jsem vydřel, abych mohl hrát v orchestru. Všechno ostatní dělám jen amatérsky.

Budiž, ačkoli je asi trošku otázka, jak se dělá profesionálně třeba poezie.

Právě že mě vždycky hrozně štvala dokonalá technika a měl jsem dojem, že každému, kdo zvládl nějakou techniku, to vždycky něco sebralo. Možná jsem si z toho udělal i trošku alibi.

To zaznělo skoro jako reflexe vlastní tvorby, tedy jako něco, z čeho bych Tě moc nepodezíral. Ostatně: co bys odpověděl teoretičce Věře Jirousové, která na letošním Bítově označila tvou „přednášku“ za blbinu – kdybys u toho byl?

Jirousová je samozřejmě seriózní a velmi vážená dáma a je v pořádku, že ji občas něco naštve, ale já umění dělám, abych měl zajímavý život a ne naopak. Zní to sice jako fráze, ale je to tak. Prostě jsem zjistil, že určitá parketa mě baví a že to baví i několik dalších lidí, a tak to dělám. Je to takový moravský ZEN.

Mariane, když už jsme se dostali až k tvé konzervatoři, pojďme to nakonec vzít ještě úplně od začátku, protože tvoje životopisy na přebalech knih – jakkoli zajímavé – některé věci považované obecně za důležité pomíjejí. Ty ses narodil na Slovensku, ale dvěma Moravákům, takže:

Máma pochází z Luhačovic, její otec tam byl starostou, na to konto nemohla v Česku vystudovat, a když si ji otec vzal, tak museli jet do Košic, protože jediné tam mohla studovat medicínu. Otec je Valach. Pochází z valašské dědiny. Naučil se stolařinu, potom šel do Prahy na UMPRUM, stal se architektem a pak vyhrál pár soutěží – například cenu EXPA jako architekt pavilonu v japonské Ósace.

Jinak musel většinu života jako všichni ostatní dělat sídliště. V 90. letech, už v důchodu, udělal ještě pár drobností, který mohl zvládnout sám – ve Slavkově kostelík, v Luhačovicích kremačku atd.

Takže Košice...

Jo, v padesátém třetím. Máma dostudovala a přestěhovali jsme se do Brna a od té doby jsem v Brně. Tři roky jsem dělal gympl na Křenově, rok před maturitou jsem, tak trochu proti všem, udělal přijímačky na brněnskou konzervatoř. Tam jsem šel přímo do druhého ročníku studovat hru na kontrabas. Mimochodem, to bylo nějak v šedesátém devátém, rok od okupace, a já měl hned v létě ještě před začátkem školy průser. V srpnu jsem někde házel kostkami, takže mě zavřeli, naštěstí jenom na den. To mně bylo nějakých šestnáct a měl jsem jediný štístko, že jsem šel zrovna nakoupit. Měl jsem takovou tu starou síťovku, v ní chleba a máslo, a jak nás natlačili do antonu a odvezli na Běhounskou, tak jsem vybalil ten chleba s máslem na lavici. Všichni jsme tam seděli a kolem chodil starý šedesátiletý polda, prohlížel si nás a pak uviděl mě – malýho kluka s náku-

Velká láska a malý pták

Obraz Velká láska a malý pták je pokusem o epopej. V hlubokém lese plném vlhkého listí, ulomených větviček a bezradných pařezů žil chudý lučištník, který pro svou potřebu střílel malé ptáčky. Jednou se nestrefil a omylem zastřelil krásnou pannu, do které se, když ležela nahá v mechu, zamiloval.

Zbytek tvoří plocha, která byla tentokrát vytvořena záměrně neumělecky, a jen tak podivně vyplňuje prostor vedle velkého srdce a malého ptáka. Neboť ne všechno je umění a chválabohu za to.

pem. Policajti v zápise samozřejmě měli, že jsem házel šutry, ale on mě vytáhl, provedl tou chodbou a řekl, abych mazal domů. Můj kamarád, stejně starý, tam zůstal měsíc a všechno posraný – žádný školy, nic. A já se díky máslu a chlebu dostal na konzervatoř.

Dostudoval jsi v první polovině sedmdesátých let. Tehdy už jsi věděl, že chceš malovat, psát, dělat performance?

Já jsem vždycky ve chvíli, kdy něco končilo, už souběžně začínal něco jiného. Na konzervatoř jsem šel proto, že jsem chtěl dělat muziku, ale

už druhý rok jsem začal malovat a dělat performance, pak to běželo souběžně. Potom byly zase trochu problémy – když jsem dělal zkoušky do vojenského uměleckého souboru, kam jsem se chtěl dostat, tak jsem byl v konkursu druhý a brali šest, ale mně přišlo, že jdu do Tábora. Můj tehdejší profesor říkal, že musí vypátrat, co za tím je. A přes nějaký známý zjistil, že estébáci vědí o všech přednáškách a akcích, které se dělaly u mě v ateliéru, a říkal, abych byl rád, že jdu do Tábora, a že mi „oni“ vzkazují, ať rozhodně nepočítám s vysokou. Ale nijak mě dál neovtravovali. A ta vojna byla nakonec dobrá. Hrál jsem bigbít s kapelou, ale v Táboře.

Ten ateliér, který zmiňuješ, byl kde?

Když mi bylo šestnáct a začal jsem hrát na basu, což se nedalo v bytě snést, otec mi uvolnil svůj ateliér nahoře na Kotlářské, takže jsem vlastně od šestnácti žil sám. Tím pádem jsem začal i malovat. Psát jsem začal pro změnu kvůli tomu, že jsem žil po rozvodu na Dornychu v hrozně malém kutlochu, kde se malovat nedalo.

Ale živil ses hraním?

Jo. Hned po vojně jsem udělal konkurs do brněnské opery a tam jsem pak hrál až do roku '93 nebo '94, kdy mi Dalibor Chatrný řekl, ať zkusím udělat konkurs na asáka na FAVU, a já si uvědomil, že jestli nechci vrzat do důchodu (protože do opery už jsem chodil jako do továrny, jenom vodvalit ty opery, který už člověk zná zpaměti), tak mám poslední šanci něco změnit. A zkusil jsem to, protože jsem měl denně před sebou ty šedesátníky, jak jedou furt dokola Rusalku, a z toho šel na mě děs. Konkurs jsem udělal, dva tři roky jsem ještě zůstal v opeře jako externista a teď už tři roky nic. Prodal jsem basu – docela radikální gesto – a už dva roky jsem nehrál.

To je docela slušný start na věčnost. Když co nejdřív pověsíš na hřebík i štětec, pero a nejlepší hlavu, můžeš dopadnout jako Marcel Duchamp, který taky druhou polovinu svého života už nic nedělal – a byl slavnější a slavnější.

No, Duchamp si nakonec už jenom hrál s lidma.

Tak, Mariane, díky za rozhovor – a tady máš ještě jednoho Wlapra za překročený časový limit.

Poslouchej, už jsi slyšel o časopisu *Dobrý chlap*?

Ne.

To jsme jednou takhle seděli se zedníkama u Čuříka a oni nadávali na baby. Jak prej furt čtou Vlastu a Cosmopolitan a já jsem říkal: Krucinál, tak jestli chlapi ještě nemají svůj časopis, tak začneme nějaký vydávat! A pak jsem potkal Šwandiniho a Josefa Daňka...

¹⁾ Milan Magni, bytostný malíř

²⁾ Petr Kvíčala, konceptuální malíř

³⁾ Jakub Stejskal, výtvarník Městského divadla Brno

⁴⁾ Filip Zámorský, fotograf

V roce 1991 nebo '92 byly noviny plný toho, jak se musíme dostat do Evropy. Tak jsem si řekl, že než to ti politici zvládnou, tak tam dotlačím aspoň jeden šutr. A lidi mi říkali, že je to dobrý, ale že by to chtělo sehnat nějaký granty. Tak jsem napsal na ministerstvo kultury a oni mi poslali pět tisíc. Známi mi říkali, že si chci udělat akorát výlet, což byla pravda, protože tehdy jsem chodil s jednou Francouzkou a říkal jsem si, proč to nezkusit: strávím měsíc v Paříži a ještě by mi to mohlo zaplatit ministerstvo kultury. Takže jsem nakonec sehnal peníze aspoň na benzin. Jel jsem starou škodovkou, kde jsem měl z kočárku udělanej tahací vozejk se šutrem a vždycky jsem pak zajel do města, který bylo na trase, a celej den jsem jezdil s vozíkem po městě – tak jsem byl ve Vídni, Salcburku a Paříži. Jezdil jsem s ním v Pratreu na vídeňským kole, byl jsem s ním i v Louvru. Lidi celkem reagovali – přečetli si ten nápis „Czech Stone to Europe“, řehtali se, někteří se bavili. Bylo to hezkejch čtrnáct dní.

Jak vykourit kukačku

– Vykouřils někdy kukačku? zeptal se mě kamarád.
– Jak to myslíš?
– Tys o tom nikdy neslyšel?
– Ne.
– Tak to nemá cenu ti něco vysvětlovat, ale Wlapr, uvědomuješ si, že ti ujíždí vlak?
– Nerozumím.
– Pokud nevíš, co je to „vykourit kukačku“, tak stárneš, hochu.
Přišel jsem domů a podíval se do zrcadla. Potom jsem napráhl ruku, ukázal prstem na sebe a pohrozil si:
– Styď se! Neumíš vykourit ani kukačku!
Sedl jsem si a snažil se nemyslet na to, že moje ženská je zase kdesi pryč. Nešlo to. Asi po hodině, kdy jsem si představoval všechno možné, zaklepal komisař:
– Wlapr, jak je?
– Blbě.
– Co se děje?
– Mimo normální nával, kdy nevím, co právě teď dělá moje ženská, a jen si to tak představuju, neumím navíc vykourit ani kukačku!
– Já také ne, co kdybysme ji teda vykourili spolu?
– Kukačku?
– Ano.
– Nevím, napřed bysme ji museli chytout..., namítl jsem.
– Tak ji chytíme...
– Ty, komisaři, kukačku jsem nikdy nechytl a navíc to může být krycí heslo třeba pro nějakýho sportovce!
– Kašlem na heslo, normálně vykouríme kukačku a basta! řekl komisař, sportovec sem, sportovec tam!
– Tys pil!

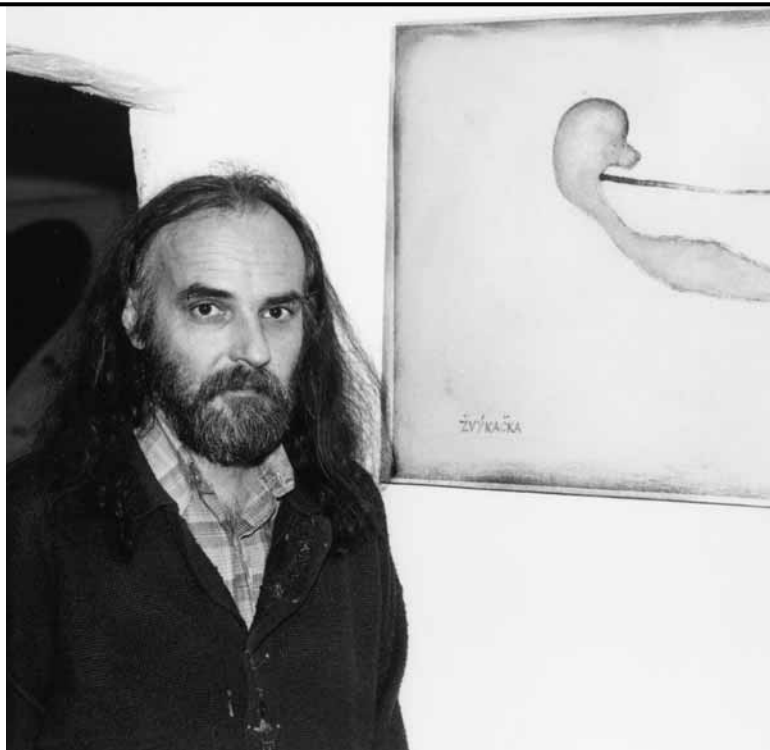
– No a?
– Kde teď seženeme kukačku?
– V obchodě, tam se dnes prodává úplně všechno, prej i atomy.
Zašli jsme do obchodu a donesli si v sáčku kukačku.
– Vykuř ji první, navrhoval zbaběle komisař.
– To nejde, hejbe se.
Naklonil se nad sáček.
– Má hezkej zobák!
– Právě, jak bys ji chtěl asi vykourit, ty chytřej?
– Nevím, možná kdyby byla mrtvá...
– Ty bys ji zabil?
– Ne.
Oba jsme se koukali do sáčku a přemýšleli, co si počít.
– Třeba by stačilo požužlat jí ocásek! navrhoval komisař.
– Klovne tě, namítl jsem.
Připustil to.
– Tak co budeme dělat?
– Pustíme ji a rozhlásíme, že jsme ji vykourili!
Otevřeli jsme okno. Kukačka odlétla.
Druhý den jsem potkal přítele.
– Vykouřil jsem kukačku, oznámil jsem mu hrdě.
– To není možné, namítl zmateně.
– Jak to?
– Pro kukačky teď není vhodné období.
– Pro moji bylo.
– Je zima, budou až na jaře.
– Možná že jsem vykouril jinou než ty...
– Vždyť ti neteče ani sope! Tak jak jsi ji mohl vykourit?
Vzdal jsem to. Uvědomil jsem si, že mi definitivně ujel vlak a že bych měl někam pro zbytek života zalézt, stydět se a moc se neukazovat.

(Z knihy *S chloupkem na jazyku* aneb *Sto případů detektiva Wlapra*)

Narozen 30. 7. 1953 v Košicích. První rok života strávil v lodi, která stála na louce a oknem nakukoval bernardýn. Potom vystudoval konzervatoř (kontrabas), hrál v operním orchestru, maloval, performoval, psal... Nyní jako odborný asistent na Fakultě výtvarných umění (ateliér konceptuálních tendencí) maluje, performuje a píše.

Je výtvarník, hudebník atd., říká se dokonce, že je konceptuální umělec, protože nedělá nic pořádně. Sám Palla osobně neví, co je. Kdyby to věděl, upnul by se na jednu oblast, aby přestaly řeči, a měl by pokoj.

V současné době žije na zámku a má čtyři záchody, ale pamatuje si, jak ho teta vezla v kočárku

přes cestu a jak mu svítilo do očí slunce. Potom měsíc namotával v jedné galerii provázek na klacek, maloval čtyřladvacetihodinovou čáru, pral v galerii lidem prádlo, psal krátké texty pro rádio, vyvezl Český kámen do Evropy (hodil ho do Seiny), napsal spolu s Janem Jiránem knihu a tři scénáře, které vyšly na CD, v jedné bance opsal na dva sloupy povídku z Medvídka Pú. Zjistil docela sám, že $1+1=4$ (viz Chaos jako úvaha) a jak zalichotit tlusté ženě. Aby se mohl zúčastnit multimediální výstavy, provrtal spolu s Petrem Vášou televizi a prostrčil skrz ni větev. O životě si myslí svoje a nikomu nedoporučuje, aby si myslel to stejné.

Zaspání

vzbudil mě kamarád
a řekl mi
že jsem už dvě hodiny
měl sedět ve vlaku
vstal jsem
uvařil si kávu
zapálil si
a uvědomil si
jak je všechno
fajn
a mnohem lepší
než chceme
a že stejně dojedu tam
kam chci
a že mi bude docela fuk
kdy jsem vstal

Japonec

jednou bych chtěl potkat Japonce
jak se šťourá v nose
a já bych ho po tý ruce
sekl
jako mimino
a on by se se mnou soudil
protože by byl velké zvíře
a na jeho firmu by mohlo padnout podezření

Tuleni

kdybych mohl lovit tuleně
tak bych vzal peřinu
a jak by byli od krve
a koukali z posledních sil do slunce
tak bych je přikryl

Na pasece

ani nevíte
kolik krásných jinochů
zahyne na pasece
když usnou a had jim vleze do úst
a sběračky malin na to koukají
a diví se
proč tak krásní jinoši umírají
tak blbě

Pallova taška pro gymnaziální profesory

Výsměch

až budu ještě tlustší
koupím si nové gatě
a začnu se smát hubenejm
ale tím to neskončí
já zhubnu
koupím si nové gatě
a začnu se smát tlustým

Nádherná noc

pozná se velmi jednoduše
(návod pro amatéry)
vezmeš jednu ženu
přidáš dva litry vína
zaženeš kamarády
pomiluješ se
vstaneš
otevřeš okno
a koukáš do tmy

Cokoliv

cokoliv zahlédnu
někde je
cokoliv pohladím
odejde
cokoliv řeknu
mohlo být řečeno líp
cokoliv miluju
začne uklízet

Vzduchovka

leželi jsme v posteli a stříleli do okna
– bylo léto
na zimu to zasklíš?
zeptala se
jistě
odpověděl jsem
a věřil tomu tak dlouho
než mi došlo
že to maximálně tak zalepím papírem
a to ještě jen tehdy
když bude se mnou

Odmítnutí

pocítil jsem jistou náklonnost
jak jinak se říká chtíči
a snažil se
aby ta náklonnost dospěla k určitému naplnění
jak jinak se říká lásce
ale nepovedlo se
jak jinak se říká zpackanému večeru

Rozhořčení

ptám se docela veřejně a otráveně:
jak je možné, že náš prezident
zašlápl žízalu
a nenapsal o tom esej!

(Z knihy *Kdyby byl krtek velký jako prase*)

Jak udělat z babičky motýla

Pokud má někdo moc babiček, doporučuji, aby si z jedné udělal motýla. Je to velmi jednoduché a vůbec to nebolí.

Při této zájmové činnosti platí jeden důležitý zákon: Čím víc máme babičku rádi, tím krásnějšího motýla uděláme.

Také se doporučuje babičku předem přesvědčit a mít v ní oporu než se s ní celou dobu přetahovat, hádat a stále dokola vysvětlovat, co to vlastně děláme. Měli bychom si uvědomit, že každá babička, i ta nejfeminizovanější, je stále jen babička a nemá ráda novoty. Proto kapacity nabádají, aby se vyhlédnuté babičce koupila napřed velká barevná kniha o motýlech a aby se jí, sem tam, když se nebude dívat, připnuly zkusmo dřevěné nožičky. Jakmile se přesvědčíme, že se motýli v knize babičce líbí a vůbec jí nevadí připnuté dřevěné nožičky, shromáždíme si tento materiál: 28 nosných trámů o velikosti – 23 x 24 x 2062 mm, dvě prostěradla, dva ořechy, jeden šroubovák, kyselinu sírovou, barvičky, pytel vycpaný slámou, popruhy a červenou čepičku. Potom vyrobíme zadeček z pytle slámy a všechno našroubujeme na babičku a pomocí popruhů utáhneme. Barvičkami pomalujeme babičce břicho a zavedeme ji na rozkvetlou louku. Jestliže jsme babičku měli rádi a udělali jí festovní křídla, bude lehounce poletovat z květu na květ, jestliže jsme babičku moc rádi neměli a nedali si takovou práci s křídly, babička bude vláčena po louce větrem a spálí si nohy o kopřivy, potom nám vynadá a odejde domů, kde nás pomluví u sousedky.

Ale nemusíme mít přehnané obavy: Podle posledních statistických průzkumů jen 0,02 babičky přeměněné na motýla nevzlétly.

Jak ztratit krásnou postavu

Jistě existuje spousta žen a mužů, kterým vadí nadměrně krásná postava, ale málokdo z nich to přizná..., stydí se. Taková žena a muž hrozně trpí, stále se na ně někdo dívá, chce si domlouvat schůzky, chce dotyčně jedince objímat, laskat a slibuje jim cokoli. Mnozí z nich nesčetněkrát zatoužili stát se malými, tlustými a nevýraznými, ale neexistoval nikdo, kdo by jim poradil anebo je alespoň utěšil v jejich žalu. Já sám jsem vůbec netušil o těchto zamindrákovaných lidech, až do jednoho dne, kdy jsem jel tramvají. Na zastávce přistoupil nádherně urostlý muž, každý jeho pohyb vyzařoval utajenou, ladně zvířecí sílu, ale tento muž se viditelně chvěl a nervózně se rozhlížel. Ihned po nastoupení si začal prohlížet jakýsi letáček a nepřestal s tím, dokud nevystoupil. Vypadalo to, jako by si ani nevšiml, co v tramvaji způsobil: Všechny ženy se posunuly tak, aby na něho mohly koukat a pokusit se o lehce odpolední flirt. Když vystoupil, jejich oči prozrazovaly pohrdání a nepřátelství, pouze jedna stařenka se hrabala rukou mezi nohama v síťovce a snažila se vytáhnout plyšového medvídku. Druhý den jsem toho muže potkal v parku na lavičce, seděl tak, aby byl celý ve stínu, a zase se chvěl. Nedalo mi to, a tak jsem se ho zeptal, co mu je.

„Jsem moc krásný,“ odpověděl a rozplakal se. „Už to nemůžu vydržet.“ Vzal jsem si adresu a slíbil, že něco vymyslím, aby nezoufal. Pracoval jsem na tom asi měsíc a tady je výsledek – moje práce nese název:

JAK SE STÁT MALÝM, TLUSTÝM, NENÁPADNÝM

a) pomůcky:

20 kg závaží na krk, špunty za uši, strojek na vytváření pleše, malé boty, několik žab, dřevěná podprsenka nemožného tvaru a lamač nehtů.

b) průběh výcviku a životospráva:

Aby se tělo stalo křivé, záda se zaoblila a hlava směřovala obličejem k zemi, doporučuje se nosit denně dvě hodiny na krku 20 kg závaží (ženy 15 kg).

Aby uši odstávaly, musíme za ně neustále zasouvat špunty.

(Čím větší špunty, tím lepší.)

Strojek na vytváření pleše lehce změní váš účes k nepoznání.

(Dovází zatím jediná firma Play.)

Jakékoliv boty menšího čísla než vaše nohy vám dodají trhavě nepravidelnou chůzi.

S žábami se mazlíme na těch tělesných partiích, kde chceme mít bradavice.

Pro ženy s krásně vyvinutým poprsím doporučujeme dřevěnou podprsenku v několika malých velikostech.

Lamač nehtů si snadno vyrobíme z obyčejných kleští na plech.

Sekání dřeva na festivalu performancí v Ostravě, 1998.

Tyhle pomůcky by nám však byly k ničemu, kdybychom také drasticky neupravili svoji životosprávu:

1) Přestaneme sportovat – za každou cenu!

2) Pohybujeme se pomalu a největší část dne proležíme tak, že máme asi deset cm před obličejem televizní obrazovku, jen tím způsobem dokážeme po zbytek dne pomrkávat a získáme různé obličejové tiky.

3) Musíme jíst obrovské množství tučných jídel a zapíjet je neředěným sirupem, cokoli sladkého uvidíme, musí být naše.

4) Zuby si nečistíme a dáваме pozor, abychom si omylem nepropláchli ústa, pach z úst a nohou docílíme žvýkáním právě nošených ponožek, které z těchto důvodů nikdy nepereme, atd...

Fantazii upnutou tímhle směrem nekrotíme!

Tento návod jsem poslal onomu muži na udanou adresu a poprosil ho, aby mi dal vědět, jak pochodil, abych mohl popřípadě něco na své meto-
dě opravit, než ji vydám tiskem.

Za tři měsíce přišel děkovný dopis. Začínal slovy:
„KONEČNĚ SVOBODNÝ A SVŮJ.“

O sbíhání slin

„Paní Nováčková! Paní Nováčková! Mně se stalo něco hrozného!“ zvolala paní Ondráčková.

„Ale nepovídejte. Přijel syn?“

„Kdepak.“

„Tak vám utekla koza?“

„Ne, normálně se mi včera sběhly sliny!“ zvolala vítězně paní Ondráčková.

„No to přece není nic tak divného.“

„Ale ze mě tekly takovým proudem, až si manžel myslel, že zvracím.“

„A jakpak se to stalo?“

„Jako vždycky jsem se podívala do kuchařky, že jako uvařím manželo-
vi něco nevšedního, a najednou jsem uviděla ten obrázek...“

„Jaký obrázek?“

„Na straně 261 je upečená husa.“

„To mi nepovídejte, paní Ondráčková, že při koukání na normální
obrázek...“

„Schválně, pojďte ke mně a uvidíte!“

Po cestě přibraly ještě paní Otočnou a paní Ryšavou. V kuchyni paní
Ondráčková nachystala na stůl kuchařku a lavór.

„K čemu ten lavór?“ zeptala se paní Otočná.

„Nenechám si zaneřádit kuchyň, až vám potečou,“ řekla paní Ondráč-
ková a potom bleskurychle otočila kuchařku na stránku s pečenou
husou. Ženy ucítily svíravou chuť v ústech a potom se to z nich začalo
hrnout. Když byl lavór plný, zaklapla paní Ondráčková knihu a řekla:

„Tak vidíte! Měla jsem pravdu?“

Ženy přikývly, utřely si ústa, ale než stačily promluvit, vešel manžel:

„Panebože! Už zase blázníte?“

„Jeníčku, ty tomu nerozumíš!“ zvolala paní Ondráčková.

„Jak to nerozumím! Mně stačí, že zase musím vynášet lavór!“

„Ale Jeníčku, s tím obrázkem není něco v pořádku!“

„Tak ho ukaž!“

Paní Ondráčková rozevřela kuchařku a manžel se naklonil... a... nic,
jen jedna slina mu ukápla.

„Jeníčku, ty sis nevzal brýle!“ zvolala paní Ondráčková vyčítavě a na-
sadila mu brýle. Naklonil se znovu a zase nic, jen kapka.

„Je zdegenerovanej,“ zašeptala paní Nováčková.

„Není! Je jen moc upracovanej, že jo, Jeníčku,“ řekla paní Ondráčková
a pohladila manžela po hlavě.

„Jo, já jsem zdegenerovanej, protože nezaplním slinama lavór, že jo!“
zvolal vztekle manžel, vzal lavór a vynesl ho na dvůr.

„Je přepracovanej. Asi jo, chudák!“

„Holky! Ale stejně to bylo fajn odpoledne, že jo!“ zvolala paní On-
dráčková.

„Jasně, bylo to dokonce lepší než u kadeřnice Omáčkové!“

„A možná...“ paní Nováčková ztišila hlas a rozhlédla se, „že to bylo
lepší než volby!“

(Z knihy *Jak zalichotit tlusté ženě*)

NEON PARTY

27. LISTOPADU
HRADEC KRÁLOVÉ – DISCO 2000

11. PROSINCE
OLOMOUČ – DEPO NO.8

17. PROSINCE
BRNO – REMIX

TANEČNÍ PARTY S PERFEKTNÍM, NEONOVÝM PROGRAMEM.

ŠPIČKOVÍ DÝDŽEJOVÉ – NEČEKANÍ HOSTÉ

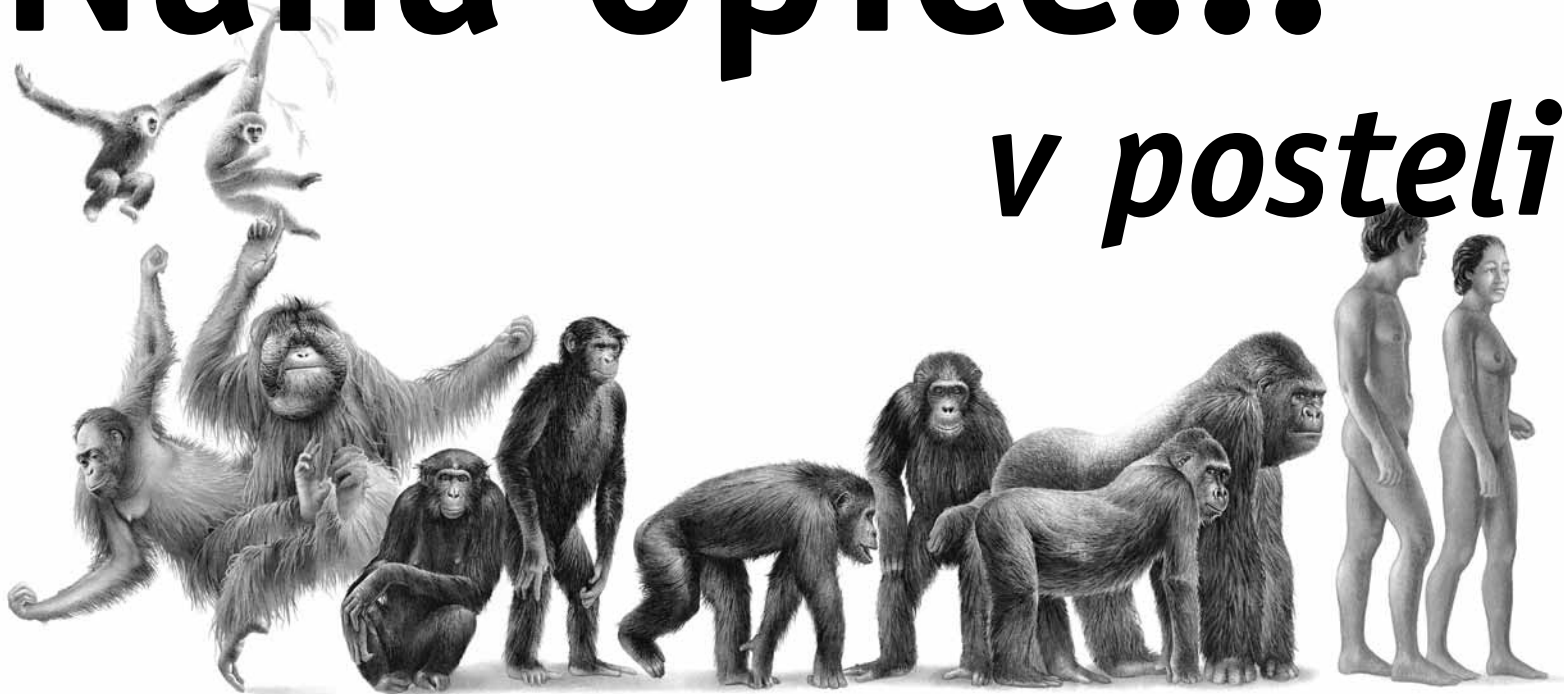
VÁŠ ČASOPIS NEON

DESMOND MORRIS

Fotografie: FRANS LANTING

Nahá opice...

v posteli

Jak nám pomáhá způsob našeho sexuálního chování přežít? Proč se chováme zrovna tak, jak se chováme, a proč se nechováme jinak? Při těchto otázkách nám snad pomůže odpověď na jednu otázku: Jak vypadá naše sexuální chování ve srovnání s podobným chováním ostatních primátů?

Na první pohled vidíme, že náš druh je sexuálně mnohem aktivnější než ostatní primáti, včetně našich nejbližších příbuzných, u nichž úplně chybí zdlouhavá fáze dvoření. Opice nebo lidoop většinou nenavazuje delší, trvalejší vztah ke svému partnerovi. Předkopulační fáze je krátká a obvykle se skládá z několika jednoduchých mimických a hlasových projevů. Kopulace samotná je rovněž velmi krátká. (Na příklad u pavíánů od počátku kopulace do ejakulace neuplyne víc než sedm až osm vteřin a počet kopulačních pohybů samce není vyšší než patnáct.) Samice, jak se zdá, neprožívá vůbec vyvrcholení. Jestliže vůbec existuje něco, co by se u ní dalo nazvat orgasmem, je to v porovnání s orgasmem ženy reakce zcela bezvýznamná.

Ochota k sexuálnímu styku je u opičí nebo lidoopí samice omezenější než u ženy. Obvykle trvá pouze asi týden nebo o málo více než týden z celého jejího měsíčního cyklu. I to je však již pokrok proti nižším savcům, u nichž je sexuální vnímavost samice přísně omezena na dobu vlastní ovulace. U našeho druhu je sklon všech primátů k větší sexualitě doveden až k nejzazší mezi – žena je sexuálně vnímavá prakticky stále. Jakmile samice opice nebo lidoopa zabřeze nebo pečuje o mláďata, přestává být sexuálně aktivní. Náš druh rozšířil svou sexuální aktivitu i do této doby, takže existuje pouze krátký časový úsek těsně před porodem a po něm, kdy kopulace je podstatně omezena.

Je jasné, že nahá opice je sexuálně neaktivnějším žijícím primátem. Chceme-li najít příčinu, musíme se opět ohlédnout po její minulosti. Co se v ní odehrálo? Nahá opice musela především lovit, jestliže měla vůbec přežít. Za druhé musela mít lepší mozek, aby vyrovnala nedostatky k lovu nezpůsobitelného těla. Za třetí se jí muselo prodloužit dětství, aby jí mohl vyrůst

větší mozek a mohl se vycvičit. Za čtvrté samice musely zůstat doma a starat se o mláďata, zatímco samci odcházeli na lov. Za páté samci museli na lovu spolupracovat. Za šesté se museli vzpřímit a používat při lovu zbraní, měli-li vůbec přežít. Netvrdím, že tyto změny šly za sebou v tomto pořádku; naopak, nepochybně se pomalu vyvíjely současně, přičemž každá modifikace podporovala ty ostatní. Prostě vypočítávám šest základních, podstatných změn, ke kterým došlo při vývoji lovčího lidoopa. Domnívám se, že v těchto změnách jsou obsaženy všechny prvky, jichž bylo zapotřebí, aby vzniklo naše dnešní složité sexuální založení.

Nejprve si samci museli být jisti, že jim samice budou věrné, když je ponechají samotné a půjdou na lov. U samice tak musel vzniknout sklon k utvoření páru. Jestliže se očekávalo také od slabších samců, že budou na lovu spolupracovat, pak se jim muselo dostat také více sexuálních práv. Samice musely být mezi samce lépe rozděleny, sexuální organizace se musela stát demokratičtější a méně tyranskou. Tedy

i samec potřeboval cítit silný sklon k utvoření páru. Nadto byli samci nyní vyzbrojeni smrtícími zbraněmi a sexuální soupeření se stávalo mnohem nebezpečnějším: další dobrý důvod, aby se každý samec spokojil jenom s jednou samicí. Kromě toho pomalu rostoucí mláďata měla mnohem větší nároky na rodičovskou péči. Musela se vyvinout otcovská péče a rodičovské povinnosti se musely rozdělit mezi matku a otce: další důvod pro silné vzájemné pouto mezi jedním samcem a jednou samicí.

Vyjděme z této situace a podívejme se, jak z ní vzešly další vlastnosti. Nahá opice si musela osvojit schopnost zamilovat se, být sexuálně vázána na jediného partnera, vytvořit pouto k soužití v páru. Ať o tom uvažujete jakkoli, jinak to být nemohlo. Jak to nahá opice dokázala? Jací činitelé jí v tomto směru vývoje pomáhali? Jako primát už musela mít sklon ke krátkodobému utvoření páru – na několik hodin nebo dokonce snad na několik dnů. Toto spojení však teď muselo být zesíleno a značně prodlouženo. Jediná skutečnost, která nahé opici v tomto směru vyšla vstříc, bylo její vlastní prodloužené dětství. Dlouhá léta růstu dávala příležitost k tomu, aby se u mláďat vyvinul hluboký vztah k rodičům, vztah mnohem mocnější a trvalejší, než jaký kdy nějaká mladá opice zažila. Ztráta rodičovského pouta po dospění a osamostatnění asi způsobila „příbuzenské vakuum“ – mezeru, která musela být vyplněna. Proto byl asi mladý lidoop připraven k vývoji, jenž měl vytvořit nové, stejně silné pouto náhradou za pouto k rodičům.

Ale i když takto dostatečně zesílila potřeba nahé opice utvořit si nový vztah v páru, přece jen musela existovat ještě další pouta, aby toto soužití bylo udrženo a umožnilo tak zdoluhavý proces výchovy mláďat v rodině. Když už se jednou opice zamilovala, musela zůstat zamilovaná. K tomu prvnímu stačilo, aby se vývojem prodloužila vzrušující fáze dvoření, ale to druhé vyžadovalo něco víc. Nejjednodušší bylo zkomplikovat vzájemné chování páru a zároveň je učinit žádoucnejším. Jinými slovy, učinit pohlavní vztah ještě „pohlavnějším“.

Jak to zařídit? Jak se zdá, odpověď zněla: jakýmkoliv možným způsobem. Ohlédneme-li se zpět na chování dnešní nahé opice, můžeme vidět způsob, kterým se to stalo. Mnohem větší sexuální aktivita samice se nedá zdůvodnit jen větším počtem porodů. Je sice pravda, že pohlavost samice k souloži už v mateřské fázi výchovy mláďatek musí mít za následek i větší počet porodů. Vezmeme-li v úvahu dlouhou

závislost mláďatek na samici, pak je jasné, že by to byla úplná katastrofa, kdyby se samice chovala jinak. Ale to nevysvětluje, proč je ochotna přijmout samce a nechat se sexuálně vzrušit během celého měsíčního cyklu. K ovulaci dochází jenom v jednom okamžiku tohoto cyklu, taktéž páření v kteroukoliv jinou dobu nemá oplozovací funkci. Smyslem často se opakující kopulace u našeho druhu tedy zřejmě není vyprodukovat potomky, ale poskytnout partnerovi sexuální požitky, a tím upevnit vzájemné pouto páru.

I když se u ženy zastaví měsíční cyklus – tj. když je těhotná – stále reaguje na mužovy podněty. A znovu je to důležité zejména proto, že při systému monogamie by bylo nebezpečné nechat muže příliš dlouho odpočívat. Mohlo by to ohrozit vzájemné pouto páru.

Kromě zvětšení časového úseku, kdy může dojít k sexuální aktivitě, bylo pečlivě propracováno i sexuální chování. Lovecký život, který nám dal nahou kůži a citlivější ruce, poskytl též mnohem širší pole působnosti dráždivým tělesným dotykům, které právě v předsouložní fázi hrají důležitou roli. Milenci se hladí, třou o sebe, tisknou se k sobě a mazlí se v takové míře, v jaké to nenalezneme u žádného jiného druhu primátů. Také specializované orgány jako rty, ušní lalůčky, bradavky, prsa, pohlavní ústrojí jsou bohatě inervovaná a velmi citlivě reagují na erotické hmatové podráždění. Zdá se, že se ušní lalůčky vyvinuly výlučně z tohoto důvodu. Anatomové je často označovali za bezvýznamné přívěsky, za „zbytečné tukové výrůstky“. V obecné představě je to „pozůstatek z dob, kdy jsme měli velké uši“. Pozorujeme-li však ostatní primátní druhy, zjistíme, že masité ušní lalůčky nemají. Jak se zdá, nejsou zdaleka jen pozůstatkem, nýbrž jsou něčím vývojově zcela novým. Když zjistíme, že se pod vlivem sexuálního vzrušení překrvují, nabíhají a stávají se přecitlivělymi, pak nepochybujeme o tom, že se zde vyvinula další erotogenní zóna. (Nenápadné ušní lalůčky byly v této souvislosti poněkud přehlíženy, stojí však za zmínku, že jsou zaznamenány případy, kdy muži i ženy dosáhli orgasmu při pouhém podráždění ušních lalůček.) Je zajímavé, že vyčnívající masitý nos našeho druhu je dalším ojedinělým znakem, který anatomové dosud nedovedou uspokojivě vysvětlit. Jeden z nich mluví o nose jako o „pouhé nadbytečné variantě bez funkčního významu“. Těžko uvěřit, že by tak zřetelný přívěsek na těle primáta vyrostl bez jakékoliv funkce. Začneme o tom pochybovat zvláště tehdy, když si uvě-

Desmond Morris

Světově známý zoolog a žák jednoho z nejvýznamnějších etologů, držitele Nobelovy ceny profesora Tinenberga, pracoval v letech 1959-1971 jako opatrovník savců v londýnské zoo, kde zodpovídal za největší světovou sbírku divokých kočkovitých šelem. Zároveň si po deset let podmaňoval širokou veřejnost svým televizním pořadem ZOOTIME, prvním svého druhu a ve své době velmi neobvyklým, v němž se snažil divákům přiblížit přirozené chování zvířat. Již v roce 1951 přitom obdržel od univerzity v Birminghamu nejvyšší ocenění za výzkum v oblasti zoologie. Později byl ředitelem umělecké galerie, protože vedle zoologie dokázal úspěšně vystudovat i malířství a teorii umění. Syntézou obou jeho největších zálib se stala kniha Biologie umění. Morris na základě svých výzkumů napsal celou řadu známých knih, jeho daleko nejznámějším a nejslavnějším dílem je ovšem Nahá opice, která se stala světovým bestsellerem a byla přeložena do (prozatím) 23 jazyků. Kniha vyšla poprvé v Anglii už v roce 1967, česky pak v roce 1971 (a znovu v první polovině 90. let), a od té doby se dočkala mnoha desítek vydání. Jestliže mnohý pohled na úžasnou tvořivost člověka a jeho schopnost vzdělávat se svádí k tomu, abychom jej považovali za potomka andělů, Desmond Morris nám ve své vynikající studii připomíná neúprosné příbuznost člověka s opicemi a to, že jsme ve své podstatě nejvyšším tvorem z řádu primátů. I přesto, že některé z Morrisových hypotéz byly časem vyvráceny nebo upraveny, je nesporné, že jeho kniha přispěla historicky velmi podstatným dílem k tomu, aby se člověk dozvěděl více sám o sobě. To je také důvod, proč ji krátkou ukázkou připomínáme i v našem časopise.

Další publikace Desmonda Morrisa:

Dny zvířat, Fotbalový kmen, Kniha věků, Pozorování koček, Kmeny, Politika šimpanzů, Pozorování koní, Smlouva mezi zvířaty, Pozorování psů, Hospodské záznamy Desmonda Morrisa, Lidské zvíře, Pozorování nemluvnat (česky Lidské mládě, nakl. Argo, 1995), Řeč těla, Lidská zoo, Intimní chování, Kresby opic, Různost pohlaví

domíme, že chrčící jsou složena z houbovitě erektivní tkáně, která se při pohlavním vzrušení překrývá, zvětšuje tím nos a roztahuje nozdry.

Kromě zdokonaleného souboru hmatových podráždění existuje celá řada zvláštních vizuálních sexuálních výzev. Důležitou roli zde hraje mimika obličeje, ačkoliv její vývoj souvisí se zdokonalenými sociálními vztahy všeobecně. Z celé skupiny primátů máme nejsložitější a nejlépe vyvinuté obličejové svalstvo, schopné nejjemnějších výrazových odstínů, jaké nenajdeme u žádného jiného živočicha. Nepatrnými pohyby svalů kolem úst, nosu, očí, obočí a na čele a jejich různým kombinováním dovedeme vyjádřit celou škálu složitých náladových proměn. Tyto výrazy jsou velice důležité při sexuálních stycích, zvláště v počáteční fázi dvoření. (O jejich přesné formě pojednáme později.) Při sexuálním vzrušení se také rozšiřuje zornice v oku; i když jde o malou změnu, jsme na ni asi citlivější, než si myslíme. Rovněž povrch oka se více leskne.

Stejně jako ušní lalůčky a vyčnívající nos i naše rty jsou rysem, který nenajdeme u jiných primátů. Všichni primáti ovšem rty mají, ale nikoliv tak široké a umístěné na vnější straně ústního otvoru, jako je tomu u nás. Šimpanz může ohrnout rty v přehnaném úšklebku a obnažit tak sliznici, která je normálně skryta v tlamě. Ale v této poloze rty udrží jenom po krátký okamžik; pro normální výraz jeho obličeje jsou typické právě rty úzké. Naproti tomu naše rty jsou stále obráceny ven a dají se snadno ohrnout zpět. Když se na nás šimpanz dívá, musí se mu zdát, že neustále špulíme ústa. Jestliže vás náhodou váš šimpanzí miláček obejmě, pak polibek, který vám vtiskne na krk, vás nenechá na pochybách, že šimpanz není schopen vyslat prostřednictvím rtů zřetelnější sexuální výzvu. Pro šimpanze je polibek spíš gestem pozdravu, zatímco my ho používáme v obou situacích; obzvlášť v předsouložní fázi líbáme často a dlouze. V souvislosti s tímto vývojem bylo pravděpodobně výhodnější vystavovat citlivý povrch sliznice neustále, takže zvláštní svaly kolem úst nemusely být po dobu prodloužených polibků staženy. To však není ještě celá historie. Exponovaná sliznice rtů dostala přesný a charakteristický tvar. Sliznice už nepřecházela nenápadně do okolní kůže na tváři, ale vytvořila pevně ohraničenou zónu. Tak se staly rty také důležitým vizuálním signálem. Řekli jsme už, že sexuální vzrušení vyvolává zduření a zrudnutí rtů. Jasně odlišení tohoto okrsku zřejmě

umožnilo snadnější postřehnutí subtilních změn ve tvaru rtů. I za normálních okolností jsou rty červenější než ostatní část obličeje; působí jako reklama již svou prostou existencí, i bez naznačení fyziologických změn; upozorňují na přítomnost hmatatelných sexuálních znaků.

Anatomové si nevědí rady s významem našich ojedinělých slizkových rtů, proto prohlásili, že „jejich otázka není ještě vyjasněna“, a naznačili, že má asi něco společného se schopností sát, jež je nutná pro nemluvně u matčina prsu. Ale mláďata šimpanzů sají také velmi vydatně a jejich svalnaté a chápavé rty jsou, jak se zdá, k tomuto úkolu přizpůsobeny daleko lépe. To také nemůže vysvětlit vznik ostré hranice mezi rty a okolní pokožkou obličeje. Tento výklad také neobjasňuje nápadné rozdíly mezi rty obyvatel se světlou a tmavou pletí. Považujeme-li naopak rty za optický sexuální znak, pak tyto rozdíly snadno pochopíme. Jestliže si klimatické podmínky vynucují tmavější pokožku, pak tmavá barva pleti míří proti signální úloze rtů tím, že zmenšuje jejich barevný kontrast. Jsou-li rty skutečně důležité vizuální signály, pak bychom zde očekávali vznik jakési náhradní vlastnosti. Zdá se, že tomu tak skutečně je, neboť negroidní rty si udržují svou nápadnost tím, že jsou širší a silnější. Co ztratily na barevném kontrastu, to si vynahrady na velikosti a tvaru. Také jejich okraje jsou vyzna-

čeny mnohem nápadněji. Rty u lidí světlejší pleti jsou přehnaně zdůrazněny tím, že jejich hranice je světlejší než ostatní pokožka. Jak se zdá, není negroidní charakter rtů z anatomického hlediska něčím primitivním, ale naopak spíše reprezentuje pozitivní pokrok ve specializaci oblastí rtů.

Existuje několik nápadných vizuálních sexuálních znaků. Jak jsem se už zmínil, dosažení plné pohlavní dospělosti v pubertě je signalizováno růstem nápadných chomáčků chlupů v oblasti genitálií a podpažních jamek a u mužů na obličeji. U ženy rychle rostou prsa. Rovněž se mění celkový tvar těla: u muže se rozšiřuje v ramenou, u ženy v bocích. Tyto změny nejenom odlišují sexuálně zralého jedince od sexuálně nezralého, ale většina z nich také odlišuje dospělého muže od dospělé ženy. Působí nejen jako signály, které oznamují, že pohlavní orgány již fungují, ale zároveň naznačují, o které pohlaví jde.

Zvětšená ženská prsa se obvykle považují spíše za znak mateřství nežli sexuality. Zdá se však, že pro tento výklad není mnoho důkazů. Ostatní druhy primátů dávají svým potomkům nadbytek mléka, a přece se u nich nevytvářejí jasně ohraničené polokulovité prsní vyvýšení. Zdá se, že vývoj vyčnívající prsou charakteristického tvaru je dalším příkladem sexuální výzvy. ■

DĚKUJEME

Jaromíru Nohavicovi

Vlastě Baránkové

Fedoru Gálovi

Michalu Prokopovi

Boleslavu Polívkov

Jiřímu Staňkovi,

kteří finančně přispěli – především
prostřednictvím Klubu Maecenas
Kulturní nadace Martina Pluháčka –
časopisu Neon celkovou částkou

35.000 Kč

Martin Pluháček, Bogdan Trojak

Zasláno

První číslo (Neon -3) jsme poslali na řadu adres, proto přišlo hodně reakcí. Psali nám tzv. obyčejní lidé i známé osobnosti. Jedni velmi chválili, druzí kritizovali, další radili... Koláž, kterou jsme z dopisů sestavili, je anonymní; nejde totiž o druhotnou exkluzivitu některých názorů, ale spíše o demonstraci názorové různorodosti – a občas pouze o pobavení.

red.

Děkuji, nechci. Čtu denně MF Dnes, Lidovky, Literárky. Je mi něco málo přes 80, od 8 do 11 a od 13 do 18 pracuji (Zahraniční lékařská literatura). Jsou kluk z dědiny a nevím co je to Layout.

... Myslím, že budete mít úspěch, který vám přeju: pro aktuálnost, obrázkovost a přitažlivou nereserioznost (již neradno přehánět!). Ano, společnost, některá, má vždy ráda pomluvy, domněnky, vztahy mezi spisovatelstvem. Je jisté, že si tu a tam, podle toho, jak časopis uvidím, některé číslo na pultě někde koupím...

... Přiznávám, že mi je nejasné zařazení starého biedermeyrovského dobráka – byť jistě dobrého kreslíře – Wilhelma Busche. Sotva má co říci k dnešku, nebo že by jen tak pro zábavu a pobavení, jak to zdůrazňujete dokonce i v propagačním letáku hned ve druhém řádku? Vy chcete bavit lidi! No, to snad ne, nejste přece televize Nova! V redakci přece nesedí žádní ba- viči!...

... Děkuji za zaslání „0“ čísla kulturního časopisu „Neon“. Jelikož žiji na hranici bídy, tak prosím pěkně nezasílejte mi dalšího čísla. Prostě si to nemůžu finančně dovolit. Platím z důchodu výživné na dítě tak mi zbývá 1000 Kč na měsíc...

... A vida Horoskop! A pod ním jméno autora Turnovského, maně jsem nahlédl do tiráže, zda v redakční radě nesedí Magdalena Dietlová, či Halina Malina. Probůh, proč taková vata? (...) Jó to Car Osten je jiná sorta! Perfektní, bez chyby. Průvodce po imaginaci – skvělé. Příruční slovníček pro začínající spisovatele – masturbace

samolibosti, chlapeček si vyřizuje všechno a se všemi. K Neonu měl být přibalen kompakt s nahrávkou dupajících nožiček M.V. Jak vidno, i dobrý spisovatel může hodně hloupě psát.

... Ach. Kéž nějaká motyka spustí a budu si moci Neon předplatit! Přát Vám, abyste se drželi, je ovšem hloupost, co jiného asi tak chcete! Spíš – ať Vás má kdo podržet a pevně drží. Neon je bezva, tak nám to totiž psali čtenáři o Delfínovi, ale nic jsme si za to nekoupili. Tak snad si na Vás nějak ušetřím, i když jedinou možností jsou už jen cigá- ra, a to je příliš kruté...

... Nejde samosebou o to, že časopis není dost seriózní; co mě tu léká není lehkost a vtip, ale hrozba povrchnosti a vulgarity, ne-li hulvátství - zkrátka pravý opak „espritu“. Pařížský Neon z poválečných let (v Heislerově úpravě) neměl nic nudného, byl to naopak jeden z nejinvencivnějších časopisů, které kdy vznikly, malý zázrak básnické inspirace uplatněné na periodikum. Nový Neon zato nejiskří ani tak, jako ve své době brněnské Pásmo, couvá spíš až někde k rakousko-uherské kondelíkovštině...

... Srdečné gratulace k překvapivě dobrému číslu, jakým je první číslo (-3) nového Neonu. Nedovedu si představit, že je možné tak vysokou latku udržet, neřku-li překonat. Články se mi líbily snad všechny... a neuvěřitelné byly i některé fotografie, například Roth s Rothem, oxfordský refektář apod.

... Navíc upozorňuji, že časopis se nevejde do standardizovaných schránek v domě - doručovatelka mi ho „narvala“ do schránky a ulámala zábrany proti násilnému vybrání horem...

Bohdan Holoměřek: Svůdné pohledy z Prahy let devadesátých

Mein Gott!

MV-Obvodní oddělení VB 7
Praha 7 Veletržní
(označení útvaru VB)

2478/02-19

ni lidový sou
dresa příslušné inst

raze 8.

Informační zápis o výpovědi:

Dnešního dne o 15.45 hod. byl na OO-VB v Praze 7 předveden Karel GOTT, nar. 14.7.1939 v Plzni, studující Pražské konservatoře v Praze 1, Na Rejdišti č. 2, bytem v Praze 8, Okrouhlická ul. č. 20, OP č. 236974 BA-51, syn Karla Gotte, nám. ministra ministerstva českého strojírenství, matky Marie roz. Velešové, zaměstnané v domácnosti.

Po upozornění aby mluvil pravdu Karel Gott uvedl:

Jak jsem již uvedl studuji druhým rokem na Pražské konservatoři v Praze s mimoškolní externí prací u předního tanečního orchestru v rozhlase, v televizi a na estrádách jako solista zpěvák. Dnešního dne jsem byl na obědě v restauraci Moskva v Praze 1, Na Příkopě. Tam jsem asi o 15. hod. nastoupil do vozu elektrické dráhy trati č. 3 s tím, že pojedou domů do Prahy 8. Nastoupil jsem do vozu se samoobsluhou tedy v motorovém voze. Po zaplacení jsem šel kabát jsem měl přes ruku a tam jsem při jízdě stál. Světlá belono-elektrická dráha č. 3 v místech ul. U Sjezdového peláce jsem dostal od cestujících jsem se posadil. Po tomto ve voze bylo již málo cestujících. Já jsem si sedl do rohu vozu. Když jsem si sedl do rohu 18 až 20 roků. Tyto byly oblečeny v letních šatech a měly hluboký výstřich a jejich postavy mě vrušovaly. Proto jsem si dal přes ruku šatů kabát a položil jej před sebe na klín. Mále jsem měl je- pocit s nutností se rukou dotknout pohlavního údu. Proto jsem dostal mohl nějak kontrolovat se stelo pod přeloženým kabátem přes ruku ne to nebylo vidět. Toto asi viděla tam sedící žena a tak když jsem přijel ke stanici "Pleštyrka" v Praze 7, to šla uvedená žena oznámila pravděpodobně řidiči vozu, který zůstal stát na stanici, až se dostaví dozorce DP. Tím jsem byl vyzván abych si vystoupil z vozu. Se mnou vystoupil další muž snad příslušník MV v občanském oděvu, který mě řekl abych šel na chodník a tam abych si zapnul kalhoty na poklopce. Potom jsem byl odveden na OO-VB v Praze 7. K celému případu bych chtěl uvést to, že k tomu do roku 1960 trpěl depresivními pocity v domnění, že se nemůže normálně pohlavně stykat se ženami. Zetím účelem jsem vyhledal lékaře sexuolog ve všeobecného původu a bylo mi doporučeno se nechat vyšetřit psychologem. To porádě s tímto mě bylo doporučeno se s tím pít. Tak se stalo a měl jsem pek pohlavní styky se ženou a nebylo třeba si nadále pohlavní ud třít. Tak po tomto jsem přestal toto provozovat. Někdy před 6 měsíci jsem se s touto ženou rozešel. Proto od té doby jsem se snažil vyhledat další ženy. Když jsem měl celkem dvě a nyní mám známost s dívkou kterou mám rád. S touto mám pohlavní styky.

Vyhledám mám mále času a tak často docházelo k tomu, že dívky známosti přerušuji, pro nedostatek času se s nimi bavít. Tak i dnes jsem potřeboval se pohlavně ukojit a tak po vyšetření dívek jsem učinil shora uvedené nepravé jednání.

Gott Karel mladší uvádí:
Bylo mi vyhlášeno rozhodnutí ústí komise pro ochranu veřejného pořádku, MV v Praze 8 a jisto jsem se dopustil přestupku, 19. 12. 1961, 20/61 Sb. byla mi uložena pokuta Kčs 400,- ve prospěch státu poklady.
Zároveň jsem byl vyzván, aby jsem se k tomu, co jsem uvedl do- dával komisi pro ochranu veřejného pořádku MV v Praze 8.

Pokuta Kčs 400,- zaplacená dne 7.7. 1962 slistem strážník

Záznam do rejstříku.

Uložiti.

10.7.1962

(1962) oznámení

o provinění - přestupku podle zákona čis. 38/61 Sb., § 19

I.

Evidenční údaje

Jméno a příjmení Karel GOTT, narozen(á) 14.7.1939
Plzeň
okres Plzeň bytem Praha 8 Okrouhlická 20
kres Praha 8. stav svob. zaměstnání studující
ávod Pražské konservatoře
Charakteristika oznámovatele č. 2.

Jmenovaný pochází z úřednické rodiny a v místě svého bydliště požívá dosti dobré pověsti. Jeho chování a vystupování jest však z části povýšené. Mimo studia jest činný v rozhlase a vystupuje na různých estrádách jako slevák. V místě bydliště se však práce v maso- vých organizacích ani jinde nezúčastňuje. Převážně se zabývá mimo s- cydlíště.

Jest veden v evidencích jako osoba podezřelá z exhibicionismu a byl již pro tuto činnost vyšetřován OO-VB Praha 8 v roce 1958.

Zákonný znak provinění - přestupku
(kdo, co, kde, kdy, jak spáchal, škoda)

Karel GOTT, jest důvodně podezřelý, že dne 8.5.1962 kolem 15.00 hodin, jel ve voze elektrické dráhy č. 3, který byl obsazen cestujícími. Proti němu seděly dvě dívky ve stáří asi 18-20 roků. Tyt byly oblečeny v letních šatech a měly hluboký výstřich. To jej pohlav- ně rozrušilo tak, že si rozeplul kalhoty, při čemž se upevně díval na or- přes ruku a rukou si třel pohlavní ud, při čemž se upevně díval na or- dvě dívky. Když toto zpozorovali cestující a oznámili to řidiči, ten- to ve stanici "Pleštyrka" jmenovaného vyzval, aby vystoupil z vozu a předal jej službu konajícímu dozorce. Jmenovaný byl hlídkou VB pře- veden na OO-VB v Praze 7, kde se k čemu doznal a uvedl, že se tyto po- city u něj projevují častěji a že již v tomto směru vyhledal i lékař- kou pomoc a že se léčí.

Svým jednáním vzbudil ve voze elektrické dráhy veřejné pohoršení a narušil tak soudružské soužití občanů.

Jak jste se ke knihám Roberta Fulghuma dostal?

Toho mi k překládání nabídl začátkem 90. let Odeon, sám jsem ho tehdy neznal. Ostatně jeho první kniha vyšla v Americe v roce 1988. Přečetl jsem si *Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce* a nelíbilo se mi to, nebo snad mírněji řečeno představoval jsem si to trochu jinak. Ale protože jsem předtím odmítl kvůli podobným pocitům několik věcí za sebou, už jsem tušil, že tudy cesta nevede. Takže jsem to vzal a nakonec z toho byla série sedmi knih v mnoha vydáních, což je po revoluci poměrně nevídaný úspěch. Alespoň nevím, že by tady něco vycházelo takto intenzivně.

Proč si myslíte, že právě tato věc u nás prorazila?

Těžko říct. Jednu dobu jsem měl takovou teorii: po revoluci, když se u nás úplně otočila znaménka, mělo všechno americké obrovský úspěch, což – pochopitelně – začalo jít zpětně mnoha jiným, ale možná i těm samým lidem podvědomě zase na nervy. Ale najednou se objevil někdo z Ameriky, kdo byl naprosto odlišný od všech ostatních. Představoval jinou tvář Ameriky, dalo by se říct, že Fulghum je takové vytloukání Ameriky Amerikou. Žádné hrůzy a negativní věci ve filmech, najednou laskavost a pozitivní hodnoty.

Dá se říct, že „vás“ Fulghum je takový, jakého znají Američané?

To doufám. Určitě není zkreslený nebo nějak vylepšený. Ale jinak... při překládání se bohužel spousta věcí smete pod stůl. Tím pádem máte na jiných místech potřebu trošku to vylepšit, když to jde. A taková situace občas nastane, kdy čeština umožňuje něco, co angličtina ne. V tu chvíli mám třeba pocit, že jsem to řekl lépe než autor, kterého překládám, ale to není žádná zásluha. To je jenom kompenzace. Někdy je to lepší, někdy horší, a v průměru je to, doufám, stejné.

Robert Fulghum byl před nějakým časem v Praze. Setkal jste se s ním?

Ano, bylo to v roce 1994 a byl to pro mě velký zážitek. Tiskovky, podepisování knížek – u Fišera byla tak neskutečná fronta, že jsem to ještě v životě neviděl. Byl to zajímavý a hodně hektický týden, dotek slávy. Vystoupení byla naplánována hned tři, ve Viole a u nějakých Američanů, takže jsem si na začátku říkal, jestli

Foto: Věra Zábranská

Muž, který přivedl do Čech Fulghuma

JIRÍ HRUBÝ (1957), absolvent VŠE, přeložil knihu *Padesát povídek* Donalda Barthelma, kterou právě vydává pražské nakladatelství Argo a z níž časopis Neon přetiskuje tři krátké texty na ukázkou.

Znám je ale především díky svým překladům amerického pastora a spisovatele Roberta Fulghuma, který se stal v 90. letech vedle Stephena Kinga asi nejvýraznějším do té doby v Čechách neznámým americkým autorem.

to není trochu předimenzované, ale pak se všude cpalo tolik lidí, že se nemohli vejít. Osobně na mě Fulghum působí jako příjemný, zábavný pán. Byl jsem u něj s ženou v Americe, takže jsme mu trochu nakoukli i do domácnosti. A viděli jsme, jak je bohatý, poznali jsme zblízka, co to v Americe znamená být úspěšný. Jeho dům vypadal jako „továrna Fulghum“, měl tam sekretářku a celý tým, který se staral o věci související s jeho psaním. Neustále tam vyzváněly telefony, přicházely faxy, všechno pracovalo v souvislosti s tím, jak jeho sláva měla stoupat – a taky stoupala – ve světě.

Především díky Fulghumovi jste dnes známý překladatel. Jak jste se ale k angličtině a překládání vůbec dostal?

Úplně náhodou. V roce 1984 jsem četl inzerát, kterým Mladý svět vyhlášoval nějakou překladatelskou soutěž. Já sice v té době angličtinu učil na jazykové škole a měl jsem státnice, ale o překládání jsem nikdy ani neuvažoval. Nicméně jsem se tam přihlásil s povídkou Bernarda Malamuda, která pak získala jakési ocenění. Pak už jsem se nestyděl jít někam do redakce, protože jsem na své překládání měl už tak trochu glejt, a tak jsem tutéž povídku zanesl do Mladé Fronty, kde tehdy – v roce 1986 – byla docela slušná příloha víkendových novin. To byl vlastně rozhodující moment mé překladatelské „kariéry“; kdyby tu povídku tehdy neotiskli, tak bych asi už nikam dál nešel. Ale otiskli ji, patrně i proto, že Malamud zrovna tehdy umřel, takže to byla ta nejpříhodnější chvíle. Navíc jsem k povídce ještě honem připsal i kratičký nekrolog, takže z toho byla navíc kulturní aktualita...

S tím otištěným překladem z Mladé fronty jsem pak šel do Odeonu a tam mi nabídli spolupráci na projektu, který se týkal mladých amerických povídkářů. Přeložil jsem jednu povídku Raymonda Carvera – a dostal jsem nabídku udělat celou knížku. Takže mou první knihou byla Carverova *Katedrála*, která byla do tisku nacystáná už před revolucí, ale potom kvůli polistopadovým zmatkům vyšla až v roce 1994. Skutečným knižním debutem se díky tomu stal Fulghum.

Zasvěcení říkají, že dobrý překlad je z padesáti procent odvislý od znalosti dotyčného cizího jazyka, ale zároveň je nejméně zpola podmíněn znalostí jazyka, do kterého se text překládá. Vaše překlady jsou velmi kvalitní,

a tak mě napadá, jestli jste někdy nepsal i své, původní věci?

Ne, a myslím, že už ani nebudu. Ale ptá se mě na to hodně lidí a když odpovím záporně, zpravidla tvrdí, že je to škoda. Jenže na původní tvorbu musíte mít hlavně nápady a ty, myslím, nemám. Nebo alespoň nemám takové, které by mě k psaní pohnuly. Necítím v sobě žádné pnutí, které by mě k tomu nutilo.

Zdá se, že už je na scéně nová generace překladatelů, která se od té předešlé liší především tím, že nemá velké ambice pokud se týče vlastní tvorby. Před revolucí překládali často lidé, kteří nemohli v té době své původní věci publikovat a navíc se překládáním tak trochu i živili. Po listopadu se ovšem poměrně rychle odvrátili od překládání jiným směrem (Korhán, Žantovský, Přidal, Nenadál...). Jak to dnes vypadá s výdělkem renomovaného překladatele?

No, spíš špatně. Já jsem si až donedávna vedle překládání držel ještě čtvrtúvazek v Mladé frontě Dnes, ale teď jsem definitivně přešel na volnou překladatelskou nohu, takže se pravda ukáže. Každopádně se i překladatel musí uchýlovat ke kombinaci, při níž se dobré, kvalitní věci literárního charakteru, za které je málo peněz, musí doplňovat věcmi, které se dělají „na kšeft“. Jiná možnost není.

Takže u nás ještě nenastala situace, že by alespoň první překladatelská liga byla odměňována exkluzivními honoráři?

Já jsem se s tím nesetkal. Ale možná jen nejsem dost tvrdý při stanovování podmínek ve smlouvě. Umím si představit, že třeba pan Jindra si vydupe o něco lepší podmínky než my mladí, ale jinak spíš vidím, že nakladatelé zneužívají situace a říkají si, že když někoho ta práce baví, tak ji bude dělat pomalu zadarmo. Přitom s takovými institucemi jako je papírna a tiskárna se nediskutuje. Nakladatel jim peníze dá a žádná řeč se nevede.

Slyšel jsem, že nakladatelství Rybka Publishers chystá nějaký velký projekt týkající se Bernarda Malamuda, tedy spisovatele, s nímž jste začínal. Budete se ho nějak účastnit?

Ta věc je myslím už nachystaná do tisku a jde o souborné vydání všech povídek Bernarda Malamuda. Je to obrovská věc a podílela se na tom pochopitelně celá řada překladatelů; já tam mám nějakých deset povídek.

A na čem pracujete právě v této chvíli?

Dělám pro Volvox Globator knížku *Noční vlak* od Martina Amise, což je syn slavného Kingsleyho Amise a dost mě to baví, protože ten text nemá daleko k detektivce. ■

Ptal se Jan Jiříček

Foto: Jana Noseková-Richterová

Realizované překlady:

ROBERT FULGHUM: *Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce*

ROBERT FULGHUM: *Už hořela, když jsem si do ní lehal*

ROBERT FULGHUM: *Ach jo*

ROBERT FULGHUM: *Možná, možná ne*

ROBERT FULGHUM: *Od začátku do konce*

ROBERT FULGHUM: *Opravdová láska*

ROBERT FULGHUM: *Slova, která jsem si přál napsat sám*

HUNTER S. FULGHUM: *Jaký otec, takový syn*

RAYMOND CARVER: *Katedrála*

RAYMOND CARVER: *Bud, prosím tě, zticha*

JAY MCINERNEY: *Zářivá světla velkoměsta*

PETER MATTHIESSEN: *Sněžný levhart*

WILLIAM SAROYAN: *Kluci a holky, když se mají rádi*

DONALD BARTHELME: *Padesát povídek*

Donald Barthelme

Donald Barthelme představuje spolu s Kurtem Vonnegutem, Richardem Brautiganem, Thomasem Pynchonem, Robertem Cooverem, William Gaddisem a Johnem Hawksem experimentální proud moderní americké prózy. Autor ve svých krátkých prózách předkládá čtenáři namísto běžného sdělení zpravidla jen provokativní hádanku, kterou není snadné rozluštit. Přestože vliv Louise Borgese, ale i francouzského „nového románu“ na Barthelmovu tvorbu je evidentní, fantasknost jeho textů, jejichž nedílnou součástí jsou citáty a intertextualita, je odlišná. Bizarní, nemístné či šokující události se odehrávají s klidnou samozřejmostí snu. Pětatřicetiletý zaměstnanec pojišťovny je z trestu záhadně přeřazen do šesté třídy obecné školy, nemůže se vejít do lavice, je milován svou jedenáctiletou spolužačkou a sveden třídní učitelkou... Emancipovaná dívka a ateistka si chce zřídit půjčovnu aut v bohatojné městě, které se skládá ze

samých kostelů a kde všichni obyvatelé mají auto, byť nikdo nikam nejezdí... Edward Lear pozve přátele, aby se přišli podívat na jeho smrt jako na divadelní představení...

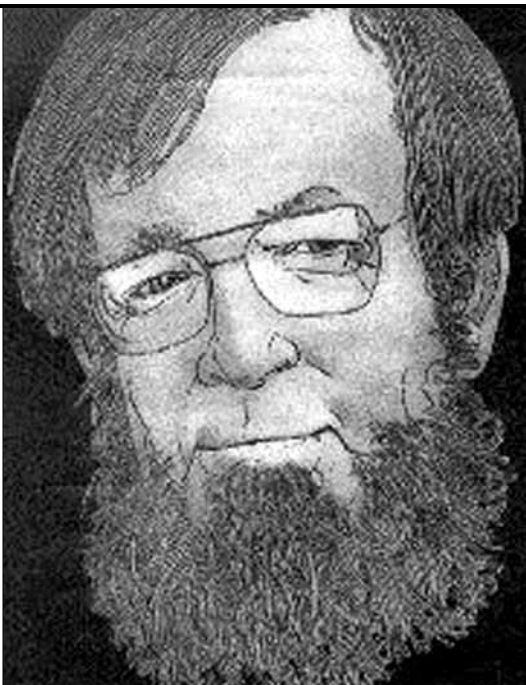
Většina Barthelmeho textů působí dojmem mutantů vzešlých z laboratoru šíleného lingvisty, který trpělivě testuje lexikální a sémantické složky řeči rafinovanými akty jazykového vandalismu. Svou kolážovou technikou, umožňující spojovat jevy v reálném světě neslučitelné, ztvárňuje Barthelme stavy „neobyčejné skutečnosti“, jaké existují v nevědomí člověka, případně v patologických mentálních procesech. Tak jako se hmotný svět konzumní společnosti skládá z pseudomateriálů, kýče a odpadu, stal se z literárního jazyka pseudojazyk, odpad, nebo – jak praví jedna z Barthelmeho postav – drek.

Olga Špilarová

Donald Barthelme (1931-1989) se narodil ve Filadelfii ve středostavovské katolické rodině. Dětství a mládí prožil v Houstonu, kde jeho otec, modernistický architekt ve stylu Miese van der Roheho, získal ve 30. letech zakázky i renomé. Za studií žurnalistiky na Houstonské univerzitě publikoval Donald Barthelme reportáže v Houston Postu; jeho vzorem byl Hemingway. V době korejské války v roce 1953 na dva roky narukoval, sloužil v Koreji a Japonsku; tehdy se začal utvářet jeho silně ironický postoj vůči vojenským kruhům a obecně mocenským, technologickým a byrokratickým strukturám. Po ukončení studia pracoval jako publicista, pak šéfredaktor a vydavatel intelektuálního čtvrtletníku Forum. V roce 1961 byl jmenován ředitelem Muzea současného umění v Houstonu, ale po roce se funkce vzdal, aby se mohl věnovat psaní, a odstěhoval se do New Yorku.

Newyorská megalopole se nadlouho stala jeho hlavním zdrojem inspirace. Svého zájmu o výtvarné umění a estetické otázky (dělal i grafické úpravy a přál si být malířem) časem využil jako šéfredaktor krátkodobé umělecké revue Location. Příležitostně se věnoval pedagogické činnosti – v 70. letech byl hostujícím profesorem na Newyorské městské univerzitě, od roku 1980 řídil program tvůrčího psaní na Houstonské univerzitě. Byl čtyřikrát ženatý, z druhého manželství měl dceru. Zemřel v Houstonu v osmapadesáti letech na rakovinu hrtanu.

Od roku 1962, kdy Barthelme nabídl první povídku prestižnímu New Yorkeru, tam začal pravidelně publikovat spolu s autory jako Salinger, Updike nebo Roth své provokativní texty, často kombinované s kresbami a ikonografickým materiálem, které pak postupně vyšly v osmi knižních sbírkách: Vraťte se, doktore Caligari (Come Back, Dr. Caligari, 1964), Provinilé ra-

dosti (Guilty Pleasures, 1974 – sbírka obsahuje zčásti fikci, zčásti společenský komentář, satiry a parodie), Amatéři (Amateurs, 1976), Slavné dny (Great Days, 1979) a Přes noc do mnoha vzdálených měst (Overnight to Many Distant Cities, 1983). Z textů, které Barthelme považoval za nejlepší, sestavil dva výběry, Šedesát povídek (Sixty Stories, 1981) a Čtyřicet povídek (Forty Stories, 1987). Kritika je přijala jako definitivní potvrzení autorova přínosu pro americkou povídku. Z těchto dvou výběrů čerpá toto první české knižní vydání (časopisecky byl Barthelme uveden ve Světové literatuře 1968/5 a 1979/5).

Vedle povídek, v nichž spočívá jádro jeho díla, uve-

řejnil Barthelme tři romány. Ústřední téma je stále totéž: problematika sociálních rolí, primárních osobních vztahů a neschopnosti Američanů naučit se žít ve vlastní kultuře, která jim nadále všedně vřídí přítomné romantické postoje. Románová parodie Sněhurka (Snow White, 1967) je především sondou do pokleslého jazyka, kýče a odpadu postindustriální společnosti. V ironických sekvencích uvádí pohádkovou hrdinku, krásnou nymfomanku Sněhurku – Američanům známou z disneyovského filmu –, která tentokrát žije se sedmi trpaslíky v promiskuitní komuně na Manhattanu 60. let a marně čeká na naplnění svého příběhu. Mrtvý otec (The Dead Father, 1975) pojednává o stěhování 3200 loktů dlouhého mrtvého otce napříč pustinou, aby mohl být pohřben; otec je však mrtvý pouze zdánlivě, cestou konverzuje se synem, svádí svou snachu, projevuje gargantuovské choutky. I zde, podobně jako v třetím románu Ráj (Paradise, 1986), příběh sestává z koláže či asambláže diskontinuálních výjevů, promluv a dialogů, takže bychom tyto texty mohli právě tak dobře považovat za montáž kratších próz, narázovaný proud volně asociovaných představ; metodologicky je Barthelme poučen daleko spíše klinickou psychologií a psychoanalýzou než surrealismem.

Barthelme napsal také knížku pro děti Poněkud zvláštní hasičská stříkačka (The Slightly Irregular Fire Engine, 1971). Z pozůstatosti byly publikovány tři další tituly: románová hyperbola s artušovskou tematikou Král (The King, 1990), svazek ilustrovaných povídek, satir, parodií, bajek a her pod názvem Učení Dona B. (The Teachings of Don B., 1992) a kniha esejů a rozhovorů Nevěda (NotKnowing, 1997). K vydání se připravuje i čtyřicetka ineditních povídek. ■

Padesát povídek

(Ukázky ze stejnojmenné knihy, která právě vychází v nakladatelství Argo)

**„Diváci chtějí, aby nové divy neustále přebíjely nové divy.
Obvykle ani nevíme, odkud příští úžasnost vůbec vezmeme.
Zásoba prapodivných nápadů není nekonečná.
Vývoj nových divů není totéž co výroba konzerv.“**

Koupil jsem si menší město

A tak jsem si koupil menší město (Galveston v Texasu) a všem jsem řekl, že se nikdo nemusí stěhovat, všechno to uděláme postupně a v klidu, žádné zásadní změny přes noc. Všechny to potěšilo, ale taky byli podezřívaví. Šel jsem do přístavu, kde byla skladiště bavlny a rybí tržnice a všechny možné záležitosti, co nějak souvisejí s dopravováním ropy po celém Svobodném světě, a řekl jsem si, že by se tam hodilo pár jabloní. Pak jsem kráčel širokým bulvárem, kde rostou uprostřed mohutné palmy, vysoké snad dvanáct metrů, a po stranách navíc oleandry. Ten bulvár je neuvěřitelně dlouhý a končí u širokého Mexického zálivu; po obou stranách tam jsou výstavní sídla, potom je tam velký katolický kostel, který vypadá spíš jako mešita, a biskupský palác a hezká budova z červených cihel, kde se scházejí zednáři. To je ale fajn městečko, akorát pro mě, říkal jsem si.

Líbilo se mi, a tak jsem je začal měnit. Ale jen velmi citlivě, citlivě. Požádal jsem pár lidí, ať se vystěhují z celého jednoho bloku na První ulici, a pak jsem ty domy zboursal. Jejich obyvatele jsem strčil do hotelu Galvez, což je nejlepší hotel ve městě přímo na přístavní hrázi. Velmi jsem dbal, aby byl z každého pokoje krásný výhled. Ti lidé po pobytu v hotelu Galvez toužili celý život, ale nikdy neměli šanci, protože to bylo nad jejich finanční možnosti. Teď byli nadšeni. Strhl jsem ty jejich domy a udělal místo toho bloku park. Pořádně jsme to tam osázeli a taky tam vrazili pěkné, na zeleno natřené železné lavičky a fontánku; normální inventář, nehodlali jsme být kdovíjak progresivní.

Měl jsem z toho radost. Všichni lidé ve čtyřech okolních blocích totiž

najednou měli něco nového; měli park. Mohli v něm sedět a tak. Chodil jsem se na ně dívat – jak si v tom parku sedí. Jeden černoch už tam bubnoval na bonga. Já bonga nesnáším. Už jsem mu skoro začal říkat, ať tam do těch pitomejch bong nebuší, jenže pak jsem si řekl, že to není správné. Jestli se mu do těch pitomejch bubnů bušit chce, tak na to má právo; právě to je jedna z mizerií demokracie, jíž jsem jinak zastáncem. Pak jsem začal myslet na to, jak vystěhované lidi teď zase ubytovat, protože v tom nóbl hotelu přece napořád být nemohli.

O novém bydlení jsem ale žádné představy neměl, snad jen, že by to nemělo být nic kdovíjak nápaditého. Dal jsem se proto do řeči s jedním z těch vystěhovaných lidí; jmenoval se Bill Caulfield a pracoval ve velkoobchodě s tabákem na Mechanické ulici.

„A kde byste teda rád bydlel?“ zeptal jsem se ho.

„No v ničem moc velkém.“

„Aha.“

„Mohlo by to třeba mít ze tří stran verandu, abysme tam mohli sedět a koukat. Ta veranda by mohla mít pletivo proti komárům.“

„A na co budete koukat?“

„Třeba na stromy a taky na trávník, vždyť víte...“

„Takže byste chtěl kolem domu zahrádku.“

„No bylo by to fajn.“

„A jak asi velká by ta zahrádka měla být?“

„Stačila by malá.“

„Jde o to, pochopte, že půdy je jenom určité množství a přitom by se každý rád díval na zahrádku a přitom neviděl sousedy. Prostě mít soukromý výhled, o to všem jde.“

„No ano,“ řekl. „Přesně takové soukromí bych si představoval.“

„No tak si vezměte tužku a uvidíme, co se s tím dá dělat,“ řekl jsem mu já.

Začali jsme od případného výhledu, což bylo tedy hodně těžké. Protože když už se na něco díváte, tak nechcete, aby to bylo to jediné ve výhledu – stojíte o možnost očima přejíždět. Potřebujete vidět alespoň tři věci, možná čtyři. Bill Caulfield ten problém vyřešil. Ukázal mi krabici. Otevřel jsem ji a uvnitř byla skládačka puzzle s obrázkem Mony Lisy.

„Mrkněte sem,“ řekl Bill. „Kdyby každé kousek půdy byl jako tahleta skládačka a po obvodu každého pozemku ve tvaru jednoho dílku puzzle by byly vysázeny stromy, tak už to máte, přesně takhle, a je to vyřešený.“

„Výborně,“ řekl jsem. „Ale kde budou mít lidi zaparkovaný auta?“

„V ohromném podzemním parkovišti.“

„No jo, ale jak se všichni dostanou ke svým domkům?“

„Všechna ta stromořadí jsou vlastně dvojí, takže uprostřed vedou pěkně vyasfaltované cestičky, dokonce snad lemované begoniami.“

„A tam budou číhat potenciální přepadávачi, násilníci a škrťáci,“ poznamenal jsem.

„Žádný takový nebudou,“ prohlásil Caulfield, „protože jste koupil celý město, takže tyhle týpky tady trpět nebudete.“

Byla to pravda; přece jsem koupil celé město a klidně jsem mohl nepohodlné jedince vykázat. Úplně jsem na to zapomněl.

„No tak to teda zkusíme,“ řekl jsem nakonec. „Akorát se mi nelíbí, že je to až moc nápaditý.“

Udělal jsem to tak a nevypadalo to špatně. Stížnost byla jen jedna. Přišel za mnou jistý A. G. Bartie.

„Tak poslouchejte,“ spustil a oči mu buď zářily nebo spíš hořely, nedało se to poznat, protože bylo zataženo. „Já mám prostě pocit, jako bych bydlel v nějaký obrovský srandovní puzzle.“

Měl naprostou pravdu. Z ptáčích perspektivy také bylo jasné, že bydlí uprostřed ohromného obrazu Mony Lisy, ale radši jsem byl zticha. Dovolili jsme mu, aby svůj pozemek zařídil do obvyklého obdélníku 20x30 metrů a později se k němu ještě pár lidí přidalo – někdo zřejmě miluje obdélníky. Musím ale konstatovat, že to celý projekt jen vylepšilo. Sem tam v uličce nazvané „Pod stinnými duby“ (nechtěli jsme používat moc fantazii) narazíte na obdélníkový pozemek a prostě vás to překvapí. To je milé.

A tak jsem si říkal:

Město malý mám
a je mi z toho fajn.

Do té doby jsem svá vlastnická práva uplatňoval jen velmi decentně a taktně, až jsem si říkal, jestli si vůbec dostatečně užívám (taky mě to přece dost stálo – skoro polovinu veškerého jmění). A tak jsem vyrazil do ulic a postřílel šest tisíc psů. To mě dost uspokojilo a ani si nedovedete představit, jak se to v mém městě podstatně zlepšilo. Takže jsme od té doby ve městě měli už jen 165 tisíc psů a asi 89 tisíc lidí. Pak jsem se vypravil do redakce galvestonského deníku News a v redakčním úvodníku jsem sám sebe veřejně označil za snad největšího padoucha, jakého kdy Bůh na tenhle svět poslal, a copak budeme - my občané tohoto báječného města, kteří nakonec přece jsme svobodnými Američany, a to bez ohledu na rasu a vyznání – jen tak nečinně přihlížet, jak jediný člověk – jediný člověk –, pokud tedy lze takového zločince vůbec takto označit, tohle všechno páchá, atd. atd.? Dal jsem to na městskou vývěsku a taky

jsem jim řekl, že to chci vidět na první stránce pořádně velkými písmeny a v rámečku. Trval jsem na tom proto, že je samotné by to třeba nenapadlo. A taky jsem viděl film Orsona Wellese, kde ten chlápek napíše, jak jeho žena příšerně zpívá, a já tenhle jeho čin z jistého hlediska vždycky považoval za velmi slušný a elegantní.

Přišel za mnou člověk, kterému jsem zastřelil psa.

„Zastřelil jste Butche,“ řekl.

„Butche? A který byl Butch?“

„Jedno ucho měl hnědý a jedno bílý. A byl moc přítulnej.“

„Milej pane,“ řekl jsem, „já právě postřílel šest tisíc psů a vy po mně chcete, abych si vzpomněl na nějakého Butche?“

„My jsme s Nancy nikoho jinýho než Butche neměli. Nikdy jsme neměli děti.“

„No to mi je moc líto,“ řekl jsem, „ale mně tohle město patří.“

„Já vím.“

„Jsem jediným vlastníkem a vymyslím veškerá pravidla.“

„Slyšel jsem.“

„Butche mi je líto, ale prostě se připlétl do cesty při velké kampani. Měl jste ho mít na vodítku.“

„To přiznávám.“

„Měl jste ho mít doma.“

„Ubohý zvíře občas ven jít musí.“

„A příšerně zadělávat ulice?“

„No to je samozřejmě problém. Já vám jen chtěl povědět, jak mi je.“

„To jste mi ale neřekl. Jak vám teda je?“

„Nejradši bych vám rozmlátil hlavu,“ řekl a ukázal mi krátkou trubku, kterou si k tomu účelu donesl.

„Jenže když to uděláte, tak se ocitnete v pořádné bryndě.“

„To si uvědomuju.“

„Možná byste si ulevil, jenže mně tu patří i vězení, soudce, policie a místní pobočka Americké unie občanských svobod. Všechno je to moje. Klidně vás zničím soudním výnosem.“

„To byste přece neudělal.“

„Už jsem udělal horší věci.“

„Máte srdce temný jako kus uhlí,“ řekl. „Tím to bude. Budete se smažit v pekle ve věčném ohni a odnikud slitování ani chladivé vánek.“

Odešel uspokojený tímto vysvětlením. A já zase byl spokojený, že mé srdce považuje za temné, tedy pokud by právě tenhle jeho výrok problém mezi námi vyřešil, protože s sebou měl tu ošklivou trubku a já měl vlastně ten náskok šesti tisíc psů. A tak jsem měl to krásné město a bylo mi z toho fajn, ale už mě v té chvíli nenapadala žádná další vylepšení a už vůbec ne taková, jimiž bych se proslavil jako pan Huey P. Long, bývalý guvernér Louisiany. Jde o to, že jsem se zamíloval do ženy Sama Honga. Zabloudil jsem do obchodu na Tremont Street, kde prodávali orientální předměty, lampiony, levný porcelán, bambusové klíčky na ptáky, proutěné opěrky na nohy a podobné věci. Ta žena byla menší než já a já měl dojem, že jsem nikdy v životě neviděl tak laskavou ženskou tvář. Vůbec se mi tomu nechtělo věřit. Krásnější obličej jsem nikdy neviděl.

„Já to udělat nemůžu,“ řekla, „protože jsem provdaná za Sama.“

„Za Sama?“

Ukázala k pokladně, kde seděl Číňan, mladý a od pohledu inteligentní; tím svým inteligentním pohledem se na mě podíval a zatvářil se jasně nepřátelsky.

„No to je ovšem smutná zpráva,“ řekl jsem. „Ale řekněte mi, jestli mě milujete?“

„Trochu,“ řekla, „jenže Sam je moudrý a laskavý a navíc spolu máme jedno krásné dítě a ještě třetinu.“

Ani nevypadala, že by byla v jiném stavu, ale stejně jsem jí pogratoval. Vyšel jsem na ulici, vyhledal jsem policajta a poslal si ho do KFC na ulici H pro kyblík zvlášť křupavých smažených kuřat plukovníka Sanderse. Byla to ode mě čirá hanebnost. Policajta to ponížilo, ale na vybranou neměl. A já si říkal:

Malý město mám
a je mi hnusně fajn
Lidem nepomůžu
ale ublížit jim můžu
Postřelím jim psy
a všechno převrátím vzhůru nohama.
S fantazií vysázím stromky
nebylo by lepší nechat je na pokoji?
Kdo to rozhodne?
Samova žena je Samova žena
a za cizí manželkou se neleze.

A tak jsem jedl zvlášť křupavá smažená kuřátka plukovníka Sanderse a zase jsem texaské město Galveston prodal zpátky. Spálil jsem se na tom, nebudu nic předstírat, ale něco jsem stejně pochopil – člověk by si neměl hrát na Boha. To už samozřejmě ví spousta lidí, ale já taky ani na minutu nikdy nepochyboval, že je spousta lidí chytřejších, než jsem já, takže jim všechno dojde rychleji a navíc využívají svého šarmu i statistických údajů. Snad jsem udělal chybu, že jsem k tomu přistupoval až moc invenčně a netradičně, i když jsem se hlídal, aby se mi to nestalo. Vykonal jsem velmi málo, držel jsem se při zdi. Bůh dělá každý den v jediné malé rodině, v jakékoliv rodině, daleko horší věci, než já napáchal v celém městě. Jenže má lepší představivost než já. Tak já například pořád ještě chci ženu Sama Honga. Jsou to muka. Chci ji a bude to tak nejspíš pořád. Trochu jako nechat si trhat zub. Celý rok, pořád dokola ten stejný zub. Takový příklad Boží představivosti. Docela působivý.

A co se tedy stalo? Popadl jsem druhou půlku svého jmění a odjel do Galena Park v Texasu a tam jsem si v ústraní pěkně žil, a když mě požádali, jestli bych nechtěl kandidovat do školní rady, tak jsem jim řekl, že ne, protože nemám děti.

Smrt Edwarda Leara

Smrt Edwarda Leara se konala jednoho nedělního rána v květnu roku 1888. Pozvánky byly rozeslány s předstihem. Stálo v nich:

Panu Edwardu Learovi
absurdnímu spisovateli a krajinkáři
bude ctí Vaše přítomnost
u příležitosti jeho ÚMRTÍ
San Remo 02:20
29. května Potvrďte laskavě účast

Lze si představit pocity pozvaných. Náš drahý přítel! se nás chystá opustit! a tak podobně. Pan Lear! který nám toho tolik dal! a tak podob-

ně. Na druhou stranu se dožil pěkného věku. Pan Lear! kterému už musí být, počkejte, kolik asi... A také to bylo značně, vzpomínám si, když jsem poprvé (nakoukl do) (byl uchvácen)... Ale v podstatě přátelé pana Leara tu událost očekávali se směsicí obřadnosti a praktičnosti. Zřejmě si vybavili slova blízkého Learova přítele Tennysona:

Staří lidé musí umřít,
jinak by byl svět moc zkostnatělý
a:
Lidé přicházejí a odcházejí,
ale já trvám věčně.

Lidé se chystali na smrt Edwarda Leara jako na výlet na venkov. Piknikové košíky byly sbaleny (protože za daných okolností se nedalo od pohostinnosti pana Leara čekat mnoho); lahve s vínem zabalené v bílých ubrouscích. Pro děti se vybraly vhodné hračky. Diskutovalo se, jestli pes pojede také, nebo zůstane doma. (Někteří psi, kteří opravdu byli na smrti Edwarda Leara, se vůbec nekrotili; skotačili po pokoji umírajícího, tahali za povlečení a otravovali tak, až je museli vyhnat z místnosti.)

Většina přátel pana Leara se rozhodla, že nejvhodnější čas pro příjezd do jeho vily bude kolem půlnoci, aby měl starý pán dost času vyslovit, případně vykonat vše, co měl na srdci, ještě před onou hlavní událostí. Všichni chápali, co čas uvedený na pozvánkách znamená. A tak hosté sestupovali z kočárů (pomáhal jim Learův sluha Giuseppe Orsini) v téměř naprosté tmě. Zastavovali se, aby se pozdravili se známými a sehnali dohromady pobíhající děti. Posléze byli uvedeni do sálu v přízemí, kde umělec obvykle vystavoval své akvarely, a odtud se pak po pohodlném širokém schodišti dostali do podobné místnosti v prvním patře, kde v posteli čekal sám pan Lear. Měl starý sametový krátký župan a své typické brýle se stříbrnými obroučkami a malými kulatými skly. Kolem jeho lůžka bylo v půlkruhu rozestaveno několik desítek židlí s rovnými opěradly; ty se brzy obsadily a pozdější příchozí už pak zůstávali stát podél stěn.

První slova pana Leara byla: „Vůbec nemám peníze!“ A vždycky, když do místnosti vešla další skupinka hostů, to ještě zopakoval: „Nemám peníze! Vůbec žádné peníze!“ Působil velice unaveně, ale vyrovnaně. Jeho bujné šedivé vousy s probleskujícími černými místy nebyly zjevně už řadu dní zastřiženy. Vypadal nervózně a hned zahájil svůj proslov, jako by se snad bál, že ho někdo předežene.

Začal tím, že poděkoval všem přítomným za to, že se dostavili, a vyjádřil naději, že jim snad nezpůsobil příliš obtíží vzhledem k tomu, že se jednalo „o dost nezvyklou hodinu na návštěvu“! Řekl, že nenachází slov, jimiž by vyjádřil radost, že vidí, jak se kolem něj shromáždilo tolik přátel. Pak pronesl roztomilou kratičkou přednášku v délce asi dvanácti minut o tom, jak vznikaly jeho jednotlivé spisy, ze které si ale nikdo nepamatoval podstatu, přestože se pak všichni shodli, že byla okouzlující, úchvatná a moudrá.

Potom Lear zaskočil své hosty otázkou, kterou na ně doslova zaječel: „Neměl bych se oženit? Oženit se? Mám se oženit?“

Poté přednesl kratší proslov na téma Přátelství. Přátelství, řekl, je nejryzejším z citů. Je to často také, tvrdil, vůbec nejsilnější pouto mezi lidmi, které přežívá nesnáze a zmatky, jež bývají méně vznešeným vztahům osudné. Poznamenal, že jeho vlastní četná přátelství tvoří základ bohatých životních vzpomínek.

Následoval výklad o Kočkách.

Když pan Lear dospěl k námětu Děti, mezi hosty byl zaznamenán jistý

neklid. (Neustále totiž občas vykřikoval „mám se oženit?“ a „vůbec nemám peníze!“) Pak přítomným ukázal výtisky svých knih, ale protože už je všichni stejně četli, vyvolalo to jen zdvořilou pozornost. Potom zvedal do výše své akvarely, jeden po druhém – obrázky různých historických památek a malebných zákoutí. Také ty již byly známé; byly to stejné akvarely, které starý pán nabízel ke koupi za 5 nebo 10 liber už celých čtyřicet let.

Pan Lear pak zazpíval Tennysonův text, který sám zhudebnil, a doprovázel se při tom na mandolínu. Přestože měl slabý a přeskakující hlas, jeho píseň vyvolala bouřlivý potlesk.

Nakonec nechal sluhy vtáhnout do místnosti ohromný olej o rozměrech přinejmenším dvakrát tři metry, který zobrazoval horu Athos. Ozval se obdivný šepot, který však zřejmě malíře neuspokojil, neboť se zatvářil velice zarputile.

Ve 2:15 provedl pan Lear několik úkonů, jejichž smysl zůstal přihlížejícím utajen.

Ve 2:20 se natáhl k nočnímu stolku, zvedl z něj starodávne pero a zemřel. Posmrtná maska byla zhotovena okamžitě. Dlouhý zástup šťkajících hostů se vydal zpět ke kočárům.

Lidé, kteří se zúčastnili smrti Edwarda Leara, byli celkem zajedno v tom, že šlo o poněkud fádni podívanou. Proč jen považoval za vhodné číst ty stejné staré verše, zpívat znovu známé písně, ukazovat okoukané obrázky, ještě jednou projít celý svůj repertoár? A proč vůbec ty pozvánky? A teprve pak jim cosi došlo: totiž že pan Lear udělal jen to, co vlastně dělal celý život, a proto to nebylo nic neobvyklého. Pan Lear převrátil neobvyklé v pravý opak. Předvedl vlastně jakousi menší geniální mystifikaci.

A tak začali hosté s odstupem času chápat celou událost v historickém světle. Vyládali o ní přátelům, úryvky z ní předváděli svým dětem a vnoučatům. Napodobovali komickým hlasem, jak stařec pištěl „vůbec nemám peníze!“, a citovali jeho záhadné poznámky o ženění. Smrt Edwarda Leara byla pak časem tak populární, že se její předvádění setkávalo po celé zemi s obrovským úspěchem. V menších městech je ji stále ještě možno spatřit ve verzích obohacených dobře zvládnutou interpretací, vylepšením textu i měnícím se vkusem. Jedna z úprav, o které nikdo netuší, jak vlastně vznikla, je zvláště pozoruhodná. Vedlejší účinkující při ní hrají tradičním způsobem, ale Lear sám při vystoupení křičí, třese se a soptí hněvem.

O bodyguardovi

Ječí bodyguard na ženu, která mu žehlí košile? Která na jeho drahé žluté košili od Yves St. Laurenta spáchala hnědou spáleninu? Propálila mu díru přímo přes srdce?

Hovoří s bodyguardem jeho chráněncem a nadřízený, když spolu v šedavém citroenu čekají na zelenou? Ještě taky s dalším bodyguardem, který řídí? Jakým tónem? Komentuje nějak před bodyguardy jejich nadřízený to, že je po celém bulváru velké množství mladých žen s kakaovou pletí? Říká něco o mladících? O dopravním ruchu? Jestlipak se se svým bodyguardem někdy pustil do vážné politické diskuse?

Děsí bodyguarda zkratka D. I. T.?

Děsí bodyguarda zkratka K. J. O.?

Bude mít dnes bodyguard po práci čas, aby ještě stačil zhlédnout film,

na který právě myslí – Emmanuelle na cestě kolem světa? Pokud už ho z práce pustí, takže film Emmanuelle na cestě kolem světa stihne, nebude se na lístky stát fronta? Budou v té frontě i studenti?

Děsí bodyguarda slogan Nezapomeňte na 17. červen? Děsí bodyguarda děsivě velká, černě nasprejovaná písmena, která jsou při okraji této zdi, této zdi? Kdy ukončil bodyguard školní docházku?

Je bodyguard slušně placený? Je placený stejně dobře jako mechanik? Jako dílovedoucí? Jako mnozí seržanti v armádě? Stejně jako poručík u námořnictva? Je ten citroen opancéřovaný? Je opancéřovaný mercedes? Jaká rychlost je pro mercedes ideální? Dokáže jet tak rychle jako BMW? Jako motocykl BMW? Jako několik motocyklů BMW?

Dává si bodyguard význam svého nadřízeného do souvislosti s tím, kolik má přidělených bodyguardů? Neměly by náhodou před i za tímto autem jet další auta s bodyguardy? Dochází občas k podobným dodatečným opatřením a připadá si v tom případě bodyguard coby kapka v moři bodyguardů? Pociťuje v takových chvílích euforii? Přeje si mít ještě další bodyguardy, třeba by mohli jet po obou stranách a čelní auto navíc daleko, daleko vepředu?

Čím se bodyguard zabýval po průmyslovce a před tím, než nastoupil na dnešní místo? Byl někdy ve vězení? Čeho se dopustil? Začal mít bodyguard svého chráněnce rád? Mají k sobě vzájemnou úctu? Nebo sebou navzájem spíš pohrdají? Když pije jeho zaměstnavatel čaj, nabídne i bodyguardovi? Když pije pivo? A kdo platí?

Může bodyguard uvést příklady profesionálního úspěchu?

Měl už nějakého zákazníka před tímto současným?

Je ve skupině bodyguardů nějaký nový bodyguard? Proč?

Jak moc záleží na vyhovění? Které služby bodyguard svému chráněnci poskytuje, tedy kromě té základní? Existují jisté služby, o které by neměl být žádán? Je i tak čas od času o takové služby požádán? Odmítá to udělat? Může to odmítnout? Dostává nějaké spropitné, tedy ještě nad dohodnutou odměnu? Jak velké? Při jakých příležitostech?

Restaurace, výborný stůl; pro chráněnce a distingovaného prosedivělého muže, s nímž něco projednává. Před ním (tedy mezi stolem obou chráněnců a dveřmi) je stůl pro čtyři bodyguardy. Jak kvalitní konverzace probíhá mezi oběma bodyguardovskými týmy? O čem spolu hovoří? O fotbale, možná o zápase Holandsko-Peru, který všichni viděli. Předvádějí likvidaci holandského brankáře Pieta Schrijverse tím prevítem Peruáncem? Probírají vystřídání Schrijverse statečným Janem Jongbloedem a to, co následovalo? Všiml si bodyguard nestejné kvality svého saka a saka svého chráněnce?

Ve všech koutech země, ve městech velkých i malých, už se chladí šampaňské vyhrazené na oslavu, vyhrazené na zvláštní den. Je si toho bodyguard vědom?

Omrzelo se už bodyguardovi budit se v pokojíku na Calle Caspe, kouřit Royale Filtre, pak vstát a rozhodit záclony a zjistit tak, že na autobusové zastávce na protějším chodníku už zase deprimovaně stojí osm lidí? Má bodyguard ve svém pokojíku na zdi plakát s Brucem Lee v bílém kimonu, a ten má nohy tak a tak a prsty roztažené tak a tak? Visí tam na hřebíku růženec z jablkových jadérek? Má tam zrcadlo, které u okrajů slepne, a na jeho levé straně zastrkané rozmazané polaroidové fotky, na nichž je žena v tmavomodrém šátku a dvě hubené děti v červených kalhotách? Visí ve tmavohnědé skříni tmavomodré kalhoty a bílá košile s dlouhými rukávy (už jednou nošená)? Má na dvířkách skříně zevnitř přilepenou velkou rozkládací fotku nahé dívky vytrženou z časopisu VIR? Stojí na miniledniče barvy syra láhev skotské whisky Long John? A dvou-

hořákový vaříč? Je na okenní římse matně zelený keramický květináč s neduživou rostlinou? Kniha Explication du Tai Chi od Bruce Tegnera? Čte bodyguard noviny politické strany svého chráněnce? Ovlivňuje ho názorově to, co si tam přečte? Ví bodyguard, k jaké velké alianci se jeho země připojila za druhé světové války? Za první světové války? Ví bodyguard, kdo jsou v současnosti největší obchodní partneři jeho země?

Bodyguard sedí v restauraci se svým chráněncem, proti jeho vůli mu přinesli želví polévku. Vyčkává, zatímco se jeho chráněncem pouští do jídla? Proč je vůbec tenhle kostroun pro svět tak strašně důležitý, že si zasluhuje mít šest bodyguardů – dva na směnu, které se střídají po osmi hodinách –, šest hlavních bodyguardů a navíc ještě bodyguardy příležitostné, dva opancéřované automobily a granáty s nervovým plynem pěkně při ruce pod předním sedadlem? Co pro svět znamená? A jaké má plány?

Vypočítává se bodyguardům věk odchodu do důchodu stejně jako ostatním zaměstnancům? Odcházejí do důchodu dřív v pětapadesáti, v pětadvaceti? Dostávají penzi? Jak velkou? Ti mladíci s černými vousy, kteří zírají na mercedes nebo citroën, co jsou zač? Všimá si bodyguard stížností svých kolegů bodyguardů ohledně hodin strávených čekáním před tím nebo oním ministerstvem, tím či oním ředitelstvím, hodinách, které tráví opření o blatník mercedesu, zatímco jejich chráněncem je mezi (bezpečnými) stěnami? Je tlusté sklo těchto speciálně vyrobených vozů dostatečně tlusté? Jsou jeho kolegové bodyguardi spolehliví? Je spolehlivý ten nový?

Děsí se bodyguard dívek z dobrých rodin? Dívek z dobrých rodin, které mají v kabelce bůhvíco? Má bodyguard pocit, že je tato situace nespravedlivá? Stane se bodyguardův syn, který se svou matkou žije

v jednom vzdáleném městě, bodyguardem také? Když veze bodyguard syna svého chráněnce do školy, kam jsou všechny děti svázeny bodyguardy, staví se cestou v obchodě a koupí děcku broskev? Koupí broskev i sobě?

Vyjde bodyguard z testu jako hoden svého úkolu? Ví bodyguard, který zahraniční koncern v jeho zemi vyhrál tendr na výstavbu závodu na zpracování jaderného odpadu? Ví bodyguard, které části výroční zprávy národní banky o splácení dluhů zfalšovali? Ví bodyguard, že se dubnová všeobecná amnestie časově shodovala s opětným uvězněním šedesáti osob? Ví bodyguard, že je nový a liberalizovaný, v květnu vyhlášený tiskový zákon možná jen provokace? Je bodyguard štamgastem v restauraci nazvané „Krokodýl“? V podniku, kde je plno mladých, uřvaných a tlustých komunistů? Vylévá drink, aby tak vyjádřil své znechucení? Pochopil toto jeho gesto aspoň někdo?

Je v ulicích spousta lidí na chůdách? Chůďaři vznášející se tři metry nad davem, kteří mají nasazené ohromné ptačí hlavy z lepenky, černočervené kostýmy a nad lidmi mávají desetimetrovým pruhem barevné látky a přehrávají znásilnění mladé dívky, která symbolizuje jejich zemi? Bodyguard a jeho kolegové z mercedesu hledí na stovky mužů a žen, mladých i starých, kteří jejich auto stojící na červenou míjejí a obtékají, jako by to byl balvan v řece. Na zadním sedadle telefonuje chráněncem. Zvedá oči a odkládá telefon. Lidé, kteří se kolem auta mačkají, se ani nedají spočítat, je jich příliš mnoho. Jsou nepředvídatelní, v tom davu je nějaká vůle a záměr. Najednou mezera. Auto zrychluje.

Je pravda, že jistého rána jsou popelnice po celém městě, po celé zemi, plné lahví od šampaňského? Který bodyguard za to může? ■

z angličtiny přeložil Jiří Hrubý

Zahřívání strojů, 1960, olej, 70x100

MIROSLAV ŠTOLFA

Na počátku byl **motocykl**

Začalo to všechno v roce 1946, krátce po válce, když můj otec přivezl v bedně rozloženýho Terota 350, kterého jeho majitel ukrýval po dobu války před rekvizicí. Byl to již tehdy oldtimer, ale my jsme nic netušili o budoucím sběratelství, a tak jsme jeho image zcela změnili. Paralelogramovou přední vidlici jsme nahradili teleskopickou, vyměnili nádrž i karburátor, a protože mně nebylo ještě osmnáct let, podepsal otec revers, abych mohl motocykl takového obsahu řídit.

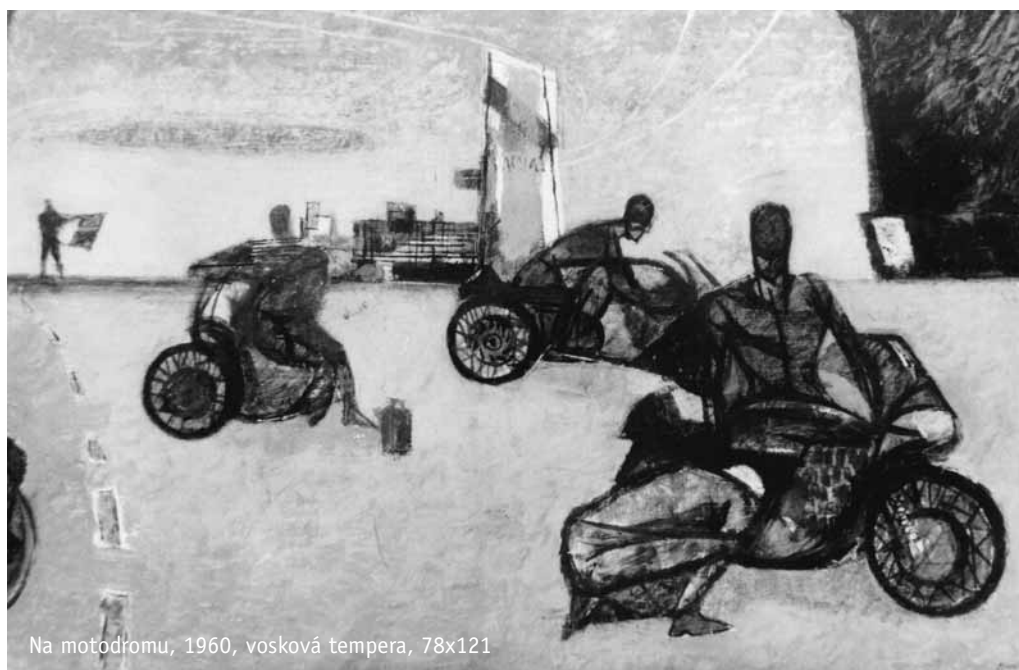
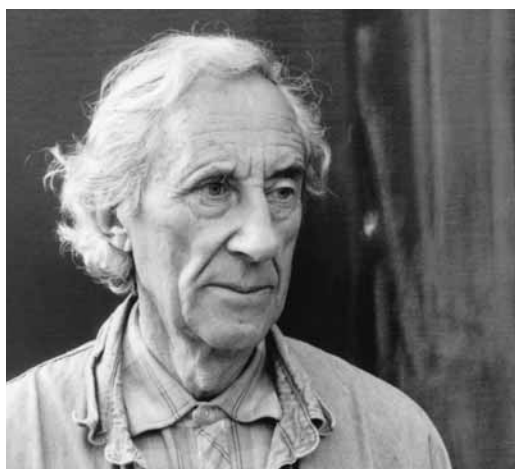
Od té doby jsem postupně sedlal deset motocyklů, poslední v řadě byla dvouválcová třístapadesátka Jawa, tehdy nejsilnější motocy-

kl na našem trhu. Ve srovnání s tím, na čem se dá jezdit dnes, to byl slabý čaj, ovšem dobře se zabít bylo možno i ve stovacetikilometrové rychlosti. Samozřejmě, jako mnozí moji kamarádi jsem obdivoval naše mistry řidiček a tajně toužil stát se závodníkem. Naštěstí mně finanční prostředky k uskutečnění tohoto snu chyběly. Tehdy byl naším idolem František Šťastný, jezdec, který riskantní jízdou převyšoval své konkurenty. Byl to frajer, s šátkem přes ústa a bradu, v bílých rukavicích a světlým pruhem na kombinéze z tmavé kůže. Přiváděl nás v úžas, v jakém sklonu dokázal pokládat motocykl do zatáček. Jawa byla tenkrát na vrcholu

kariéry a úspěšně soutěžila s anglickými a italskými značkami. Někdy v té době se mé největší záliby propojily, a v mých kresbách a malbách se začaly objevovat scény z motocyklových závodů. Názvy některých z nich stvrzují mé zaujetí – Zahřívání strojů, Na motodromu, Depo, Smrt závodníka. Navštěvoval jsem i záku- lisí motocyklových závodů, zejména depo brněnské Velké ceny. Přijížděly sem týmy z mnoha zemí světa, nejpočetnější z Austrálie, Nového Zélandu a Jižní Rhodesie. Na svých kamionech a přívěsech měly nápisy, které v nás vzbuzovaly touhu po cizích krajích, tehdy nedostupných po uzavřené hranice. Závodění v těch dobách

bylo nebezpečné. Jezdilo se na normálních silnicích rychlostmi kolem dvou set kilometrů, kamenné zdi, patníky a sloupy byly obaleny slámou, která ovšem byla chabou ochranou proti úrazu. Mnohé týmy se po skončení sezóny vracely v polovičních sestavách a závodní okruhy vroubily pomníčky, připomínající jména těch, kteří nepřežili. Závodníci se oblékali do černých kombinéz bez reklam, pod tenkou kůží se zřetelně rýsovaly tvary jejich těla. Vypadali jako gladiátoři, když přijížděli na start a zdravíli své přívržence, v mysl se vybavoval dávný pozdrav – morituri te salutant! Byl v tom patos i romantika mládí. Jednou jsem pozval svého bývalého učitele, malíře Františka Doubravu, aby se přišel podívat do ateliéru na moje obrazy, což odmítl se slovy, že nechápe, jak mohu malovat ódy na takovou hloupost, jako jsou motocyklové závody. Vyjádřil tím postoj většiny rozumných lidí, konečně ani mezi umělci není mnoho obdivovatelů těchto výdobytků technické civilizace. Jsou však výjimky. Malíř Theodor Pištěk dosahoval na závodech výkonů srovnatelných s profesionály a Herbert von Karajan vyjížděl ráno na okruh Salzburgring, aby rychlou jízdou tříbil schopnost koncentrace. Zen buddhisté k tomu používali luk, Karajan Porsche. Rychlost se v našem století stává v jistém smyslu estetickým vjemem a k zážitku nepochybně přispívá i riziko, které je v rychlosti skryto. Je to hra s tím, čeho se nejvíce bojíme.

Když jsem před lety vystavoval v Regensburgu a po vernisáži v hotelu naslouchal, jak místní mladíci prohánějí pod okny své Hondy, to tenkrát u nás nebylo, zvuk těchto motocyklů mne fascinoval. Byl to můj největší zážitek z toho pobytu. Konečně ještě dnes, když slyším akcelarovat čtyřválcový motocykl, nemohu se ubránit vzrušení. V tom zvuku je tolik dravosti a utajené síly...

Na motodromu, 1960, vosková tempera, 78x121

Před startem, 1960, vosková tempera, 80x132

Foto: Ondřej Slabý

Miroslav Štolfa

Narodil se 11. srpna 1930 v Brně. V letech 1949-1953 studuje na Pedagogické a Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně u profesorů Miléna, Urbana a Makovského. Od roku 1963 působí na katedře výtvarné teorie a výchovy UP v Olomouci, kde je v roce 1966 jmenován docentem. Od roku 1978 vyučuje malbu na katedře estetické výchovy PF MU v Brně. V roce 1992 se podílí na založení Fakulty výtvarných umění VUT v Brně a na krátkou dobu se též ujímá vedení jejího malířského ateliéru. Od roku 1961 měl více než dvacet samostatných výstav a jeho obrazy jsou zastoupeny v řadě galerií včetně Národní galerie v Praze, Moravské galerie v Brně, ve vídeňské Albertině či v Museu v Bochumi. Obrazy z prostředí motocyklových závodů patří do rané tvorby Miroslava Štolfy a v roce 1961 byly vystaveny v Kabinetu umění n. p. Kniha (dnes knihkupectví Barvič & Novotný).

Byl to sen

(Básník Marsel Drevo se vyptává Ivana Wernische)

MARSEL DREVO: Pane Wernischi, říká se o vás a vy sám to prý občas dáváte k lepšímu, že umíte létat.

IVAN WERNISCH: Ano, to je pravda.

M. D.: Takže pravda... A létáte často?

I. W.: Teď už ne tolik a tak intenzivně jako dřív, jako za mlada. Také jsem v poslední době úplně změnil styl. Už nespustím zprudka a nelétám ve vodorovné poloze. Nekřičím při tom zběsile. Lehce se nadouvám... Vznáším se zvolna, mám poněkud pokrčené nohy. A ruce nechávám připravené, přestal jsem jimi mávat a veslovat. Je to velmi uklidňující.

M. D.: Mluvíte o létání ve snu.

I. W.: Dřív jsem rád létával nad krajinami, proháněl jsem se vysoko nad zalesněnými kopci nebo nad vodou a pak se zase snažil níž, volával na chodce a udivoval je, kličkoval jsem nad řekami, líbilo se mi vichření kolem uší, ale teď se spíše zdržuji doma, v uzavřených místnostech. – Jen se tak zvednu ke stropu – zlehýnka se ho dotknu hlavou – duc! – a ustrnu a zůstá-

vám. Rád se tak dívám na televizi nebo na stůl prostřený k večeri. – Ne zrovna ve snu, spíš jen tak jako ve snu. – Tuhle jsem vylétl z okna a proletěl se trochu po zahradě, ale hned jsem se zase vrátil, bylo chladno.

M. D.: Ale mě by teď víc zajímalo vaše létání vrtulníkem. Létal jste přece bitevním vrtulníkem, ne?

I. W.: Stroj, kterým jsem létal, říkám helikoptéru, to mi zní lépe. Bitevní vrtulník je něco docela jiného. Nosorožec. Ale tohle nebylo opancéřované, mělo to veliká okna... zvenčí to vyhlíželo jako nějaký prapták nebo jako potvorný lidožravý hmyz s průhlednými vnitřnostmi. – Proletěl jsem se v tom celkem dvakrát. No možná že dokonce třikrát, ale dvakrát jsem pilotoval. Bez přistávání a startu ovšem. Skutečný pilot byl vedle mě. Anebo jsem mu seděl na klíně?

M. D.: Aha, takže vlastně...

I. W.: Zapadalo slunce... Byl to skutečný sen. Dole se posuňovala vojska, přes vřesoviště uhá-

něly tanky, nechávaly za sebou polámané břízky. Bitva stínů. Prapory vlály, na kurganech se blyštěly dechové kapely, leskla se smaragdová tráva. Konec léta, Sasko, nevím kolikátý už nácvik na ukázkový spojenecký manévr čtyř armád. Obrovská černá blabuň cvičného atomového výbuchu. Kanóny a kulomety nebylo slyšet. Ani hudbu, jen motor. Z rozčilení jsem měl horečku s třasavkou, mráz mi běhal po zádech.

M. D.: Sloužil jste u letectva?

I. W.: Ale kdepak. Správně jsem měl v té chvíli tam dole na zemi vrhat jeden z těch dlouhých stínů. A vlastně jsem tam byl a stín jsem vrhal – mému tanku velel a do vysílačky se svým volacím kódem hlásil střelec desátník Taras Bulba. – Helikoptéra, v níž jsem se vznášel nad svou opravdovější skutečností, patřila Jankovi, generálu Jankovi – zrovna tomu, který se pak na konci šedesátých let z nešťastné lásky k lidové demokratickému zřízení střelil do hlavy.

M. D.: Znal jste ho?

I. W.: Jen od vidění. Občas se vynořil odněkud z houští – a šplhal mi po tanku. „Čo je toto hen ono, baszom barát!“ – Moc mu záleželo na tom, abychom si před polskými, německými a hlavně sovětskými kolegy neuřídili ostudu. – S jeho osobním pilotem mě seznámil jeden můj přítel, zubař toho pilota.

M. D.: Víte, kde byl generál Janko, když jste seděl v jeho helikoptéře?

I. W.: Nevím. – Já jsem si vždycky strašně přál provozovat praktické létání... Tenkrát v mládí, i později v životě. A párkrát už jsem se skoro stal letcem, už chybělo jen málo, maličko, ale vždycky mi do toho něco přišlo. Plukovník Janatka mi před pár lety domluvil něco na vojenském letišti na Kladně, mělo mě to přijít pouze na čtyři stovky, už už jsem tam jel, ale znáš to – cestou jedna překážka, pak druhá, třetí... a jsi namol. Vypadá to, že stíhací eso už ze mě nebude.

M. D.: Jste proto smutný?

I. W.: Nechme toho. To se ví, chlapče, rád bych si zase někdy nasadil kuklu a na záda připjal záchranná křídla, ale... nechme toho. Patrně je mi souzeno ztroskotat jiným, běžnějším způsobem. Předpokládám, že jednou se vznesu trochu prudčeji, praštím hlavou do toho stropu a bude po všem blbém snění.

Jsme nad počasím

(Z deníku Lubora Kasala, červenec 1999)

Poprvé v životě letím letadlem. A hned zkraje pěkně optimisticky: posádka ukazuje záchran-
né pomůcky, kdyby jako něco. Dýchací masky.
A plovací vesty! Copak jsem vlezl do lodě?

A už se roluje. Okružní cesta po Ruzyni.
Kouknu na křídlo. Jakmile kola přejedou přes
sebelepší nerovnost letiště, křídlo se zaklepe. To
dodává důvěru.

A už se startuje: pocit, jako když jedu rychlo-
výtahem v obchodním domě Bílá labuť, která
však nemá pater šest, nýbrž asi tak tisíc. Úžasné,
ještě že netrpím zvracivostí. Za oknem se samo-
zřejmě křídlo hejbe jak kravskéj vocas. Tohle tedy
nemám zapotřebí – zaříkávám se, že na křídlo se
už ani jednou nepodívám.

Přesto v dálce zahlédnu blesky. Ale dole!
Blesky jsou dole! Jsem nad počasím. (Budete jako
bohové! Takovéhle úvahy mě naplňují sklíčeností
i na zemi, a což teprv tady...) A kapitán letadla
rozjařeně chrochtá z amplionků, že se jmenuje
Vahala (snad jsem slyšel dobře, neřekl náhodou
Valhalla?), taky sděluje, kam že to letíme (zřejmě
pro případ, že jsem strachy zdementněl), a jako
vyvrcholení svého projevu oznamuje, že venku je
minus 53 stupňů. V tu ránu se do mě dává zima.

A už se roznášejí mističky sračičky, rychle,
rychle – musí se to všechno stihnout. A tak oka-
mžitě hltám, nevím sice, co jím, ale trochu to

odvádí myšlenky od letu. Letušky pořád chodí
tam a sem a v jednom kuse se velice, převelice
usmívají. A najednou si uvědomuji – vždyť nás
tady obsluhují samí klauni! Pane šediteli, dáte si
káfe, nebo šáj?

Přichází soumrak. A náhle to začne vypadat
jako v autobuse jedoucím z Dolní do Horní Lhoty.
Klaun, hubu od ucha k uchu, hlásí něco neskutečně
veselého. Prolétáme oblastí zvýšené turbulence,
prosíme, připoutejte se. Už jen pomyslení, že i teď
mám možnost podívat se, co to dělá s křídlem, je
pro mne nesnesitelné. Dostávám se do podivného
ochromeného stavu – tak nějak si představuji, že
by se mohla cítit myš před kobrou. Je to celé
absurdní. V jakési rachtaující hliníkové trubce
někde ve tmě jedenáct kilometrů nad zemí je nah-
řácáno sto padesát lidí a – co dělají? Žerou!

Na závěr nekonečně dlouhé naklánění a pro-
padání a už to drncá. Uf, ta úleva. A hned zas
děs. Co se to stalo? Jako kdyby praskla pneuma-
tika podvozku, či co? Ale ne, to se jen pasažéři
roztleskali. No, krásné bylo to představení, jen co
je pravda.

Tak po třech hodinách studeného potu vykle-
paně vystupuji. A jsem kdesi v jižním Egejském
moři. Na nějakém ostrově, po kterém – nebyť
letadel – bych v životě nevzdechl.

Ó, chválím tě, techniko, chválím. ■

NOVINKA!

Knihy esejů Jiřího Suchánka

Kdyby se Václav Havel zbláznil

Požadujte knihu u svých knihkupců,
nebo u distributorů
KOSMAS, Lublaňská 34, 120 00 Praha 2, tel.:
02/291925
BETA Dobrovský,
Květnového vítězství 332, 149 00 Praha 4,
tel.: 02/791 38 30, 791 07 33

NOVINKA! PŘÁVĚ VYCHÁZÍ

**VLADIMÍR
MŠÍK**

Požadujte knihu u svých knihkupců,
nebo distributorů
KOSMAS, Lublaňská 34, 120 00 Praha 2,
tel.: 02/291925
BETA Dobrovský, Květnového vítězství 332,
149 00 Praha 4, tel.: 02/791 38 30, 791 07 33

Jiří Karásek ze Lvovic:

SODOMA

Sodoma byla v září 1895 dána do tisku a ještě v tiskárně byla úředně zabavena. Konfiskaci provedl na návrh státního zastupitelství tiskový soud, a to pro přečin proti mravopočestnosti. V pozadí zřejmě byla něčí denunciace. Před hrozícím soudem uchránila autora, vydavatele (tím byl Arnošt Procházka) a tiskaře císařská amnestie.

Dobový kontext

Karáskova vystoupení

RUDOLF VÉVODA

Atmosféra fin de siècle, prostoupená dobovými směry, jakými byly symbolismus a dekadence, přímo vyzývala k tomu, aby byla překračována další tabu, a to i taková, pro něž dobový slovník teprve hledal jména. Dekadentní estetika, stavějící do protikladu „životní pravdu“ a „pravdu uměleckou“, nabízela zejména básníkům cosi, co z nedostatku lepšího pojmenování označíme jako alibi. Předpokládalo se, že již jen velmi naivní vykladač by se odvážil ztotožňovat lyrický subjekt, jeho fantazie, sny a pocity s fantaziemi, sny a pocity umělcovými. Kdo by tomu nechtěl rozumět, byl upozorňován explicitě: „Žádati od umění, aby mělo vnější pravdivost, je tolik jako žádati od něho, aby bylo vulgární.“ Nebo ještě jednoznačněji: „Jen u malých umělců kryje se život a dílo.“

Citované věty pocházejí z předmluvy, kterou Jiří Karásek ze Lvovic doprovodil svou sbírkou Sodoma, pokusiv se tak předejít skandálu a oslabit ostří případných spekulací o charakteru motivů, které ho přivedly k napsání první otevřeně homoerotické básnické sbírky v dějinách českého písemnictví. Byl si vědom, že vstupuje na tenký led. Konglomerát názorů a postojů, s nimiž dekadentní generace vstupovala do literárního světa, budil dojem, že snižuje případná rizika. Erotická přesycenost a koketování s perversí, kterou dekadentní umělci rádi stavěli na odiv, byly často vědomou hrou se čtenářem; hrou, která byla jako hra přijímána a jako hra jí bylo rozuměno. Patřilo pak k pravidlům této hry i pohrdání „hnusnou kvintesencí buržoazie“ a její konvenční morálkou.

Význam Karáskova tvůrčího gesta tím nechceme nijak umenšit. Ani ve vyspělejších literaturách západních ostatně nevzniklo v 19. století mnoho děl, která si všímala, řečeno s dobovým kritikem, „starořecké nepřirozené jisté zvrácenosti“. Tento motiv se mihne v anglickém gotickém románu a ve francouzské symbolistické poezii, která se pokoušela nově číst antiku. Básníci jako Gautier, Baudelaire či Verlaine složí hold starořecké básnířce Sapfó v několika opusech s tematikou lesbické lásky. Whit-

manovy velmi otevřené deníky z let šedesátých budou však ještě několik generací čekat na své zveřejnění a Marcel Proust i André Gide jsou – pohybuje se v polovině devadesátých let – dosud literárními novici. Mnohé má navíc podobu jinotaje, šifry, náznaku, odstínu. Homoerotické prvky v literatuře se rozvíjejí, jak poznamenává Czesław Miłosz ve svém skvělém eseji o Józefu Czechowiczovi, „kde styl ztrácí svou opravdovost, kde tonalita a kolorit jsou ceněny víc než předkládání faktů a dějů“. Dobový čtenář byl odkázán k tomu, aby hledal mezi řádky, ten dnešní pak, chce-li takto číst literaturu, může si vypomoci i arzenálem termínů freudovské psychoanalýzy a uvažovat v kategoriích sublimace či kompenzace.

Česká literatura až do devadesátých let minulého století pak explicitní homoerotické motivy neotevívá vůbec a jsou to povytce jen mimoliterární okolnosti, které včleňují do této galerie Julia Zeyera či – méně často – Svatopluka Čecha. Až Karáskův současník Otokar Březina je o něco málo otevřenější. Ze svých studentských okouzlení se bude vyznávat v dopisech Anně Pammrové a do prvotiny *Tajemné dálky*, publikované ve stejném roce jako první, konfiskované vydání *Sodomy*, vloží báseň *Přátelství duší*, věnovanou spolužákovi Františku Bauerovi, v níž lze číst:

*Nám v jediný refrén roztála romance mládí.
V šer dnů
pohledy naše se líbaly jak v jediném zachvění
obětí dvojí.
S rozkoší dýchal jsem vůni tvé krve a v zahradách
snů
jak milenku u pějících vod má duše hledala tvoji.*

Jiný Karáskův generační druh, Karel Hlaváček, ač jinak člověk plachý a uzavřený, se jednou Karáskovi svěřoval se svými touhami a city. Vyprávěl mu, „jak docházel do karlínské sokolovny s tlukoucím srdcem, aby tam viděl krásného borce Hrona. Jeho tělo (...) bylo tak ideální jako těla zápasníků v antice“. Po Hronově tragické smrti – zlomil si vaz při cvičení – se Hlaváček dokonce začal ucházet o jeho dívku, „aby měl něco z toho, co bylo blízko Hronovi“.

Jsou to však jen drobnosti. Jako jediná epocha v dějinách písemnictví, do níž plně vstupovaly éros a sexualita v rozmanitých variantách, byla stále vnímána pouze antika, zvláště staré Řecko. Antická inspirace proto prostupovala literaturu konce století zejména tam, kde deka-

dentní autoři otvírali dosud tabuizovaná témata; je ostatně známou skutečností, že i samo označení tohoto směru, dekadence, se odvozuje od Verlainova sonetu o úpadku římské společnosti. Tento inspirační zdroj potvrzují i motivy některých Karáskových básní ze sledovaného období a odkazují k němu již samotné názvy básní: *Venus masculinus*, *Bakchanál*, *Mrtvý Eros*, *Příchod barbarů*, *Symposion* a další. O mnohém vypovídá i podtitul sbírky *Sexus necans* a přepracovaného vydání *Sodomy* z roku 1905 – *Kniha pohanská*. Až bude o mnoho desetiletí později Karásek vzpomínat na svá školní léta, zastaví se u „svéhlavosti chlapce, příštího básníka Endymiona, jenž si řekl: ‚Chci-li být v životě řeckým efébem, musím hovořit efébskou mateřštinou, jazykem Anakreonta a Saphy““. Jinou věcí je, že antická stylizace některých Karáskových děl byla mnohdy jen povrchový, účelovým gestem, použitým proto, aby se více zastřelo než ozřejmilo. Správně na to upozornil anonymní recenzent *Sodomy* na stránkách *Moderní revue* – patrně Arnošt Procházka –, když napsal:

„V jednom se p. Karásek klame, pohanskou jeho kniha není. Jako jí především není představa *Sodomy* samé. Ta je židovsko-křesťanského původu. Teprve s počátkem éry křesťanské bylo ženě vtisknuto stigma pekelné svůdnice a jakýkoli jiný úkoj pohlavní apoštolem krutě zavržen a kletbou stíhán jako ‚po způsobu zvířat‘. Pohlavní hřích je hříchem křesťanským par excellence.“

Nebyl to však jen dobový estetický kodex, co vedlo stoupence nových uměleckých směrů k rozrývání dosud tabuizovaných sfér lidského života. Sociální, politické a ekonomické změny, k nimž došlo během 19. století, se odrazily i v konstituování vědních oborů na nových základech. Světlo světa spatřily i mnohé nové disciplíny, mezi nimi kriminální antropologie (C. Lombroso) a sexuální patologie (Richard von Krafft-Ebing). Samo téma sexuální odlišnosti prošlo pozoruhodným vývojem od tomistického výrazu „sodomie“ přes Voltairovu „sokratickou lásku“ až k lékařskému termínu „homosexualita“, který poprvé použil německý spisovatel maďarského původu Karl Maria Kertbény v roce 1869. Nešlo jistě jen o záležitost terminologickou. Komplexu změn kategorií lidského myšlení, které tento proces umožnily, věnoval pozornost Michel Foucault. Zatímco sodomie byla podle Foucaulta jen kategorií kanonického práva a starých světských zákoníků, projevující se jako časově omezená aberace,

homosexuál byl nyní svébytným lidským druhem.

Tento vývoj, jak tvrdí holandský historik Gert Hekma, by však nebyl myslitelný bez vzniku tzv. sociální otázky:

„Po revoluci v roce 1848 ‚sociální otázka a socialismus zaujaly ústřední místo v politickém diskurzu. Prostřednictvím sociální otázky zmizela liberární distinkce mezi ‚soukromým‘ a ‚veřejným‘. Soukromý život občanů – a tedy i jejich sexuální život – se staly předmětem veřejného zájmu. Vzestup sociální otázky s jejím protějškem ve veřejné zdravotní politice se ukázal být úhelným kamenem pro vznik ‚sexuální psychopatologie‘.“

Druhá polovina 19. století se tak stala „pionýrským“ obdobím sexuologie, jejíž mateřskou zemí bylo Německo, nebo přesněji německá jazyková oblast. Jedním z nejdůležitějších důsledků, které přineslo formování tohoto nového vědního oboru, bylo aboliční hnutí prosazující právní revize platných zákonů ve smyslu odstranění trestnosti „sexuálně patologického jednání“.

Terminologie se nadále upřesňovala: vedle Kerbényho výrazu „homosexualita“ se užívaly i termíny jako „třetí pohlaví“ a „obrácené sexuální citění“ (die Conträre Sexualempfindung; oba u Karla Westphala), „uranismus“ (Karl Heinrich Ulrichs), „sexuální inverze“ (Havelock Ellis) či „homogenní láska“ (Edward Carpenter). Všechny tyto výrazy se s větší či menší frekvencí objevovaly i v českém prostředí (sám Karásek našel zalíbení zejména ve výrazech jako „invertovaní“ či „třetí pohlaví“) a postupně vytlačovaly pejorativně znějící slova jako „sodomie“ či „pederastie“; jen někteří publicisté si občas vypomáhali slovním spojením „starořecké sklony“.

První praktické důsledky vzniku sexuologie spolu s dekadentní náladou doby, ba i samotné estetické principy dekadence sice umožňovaly větší otevřenost in eroticis, avšak riziko skandálu, které Karásek podstupoval, bylo i tak nemalé. Varovným signálem byl také v polovině roku 1895 způsob, jakým se tehdejší český tisk zhošťoval referováním o procesu vedeném v té době v Anglii markýzem Queensberrym proti Oscaru Wildovi; Wilde byl obviněn ze „smilstva proti přírodě“. Dokonce i liberární a antiklerikální Herbenův *Čas* se pohoršeně podívoval „Wilde starořecké, nebo chcete-li francouzské moral insanity“, vytýkal mu, že soudcům „odpovídal s drzým vtípem“ a že jeho „škádlivý šibeniční humor táhne se přes všechny dny pře-

líčení“. Zvrácenosti a perverze se začaly hledat i ve Wildově literárním díle; redakce Času se náhle rozpomněla, jak již ve svém eseji Úpadek lhaní (Decay of Lying) Wilde „mluví proti všemu přirozenému, jak mu je (...) západ slunce protivný tak, jako barvotiskové křiklavé obrázky, a jak se posmívá přírodě s jejím drnem, velebě proti ní kanape. Tento dekadent povzněl se ve své zemi na stupeň, s něhož „udával tón v své zemi“. Přitom žila v něm však bestie.“

Nejinak o celé věci referovala i Naše doba, která v souvislosti v Wildem použila výraz „svinstvo“ či Studentský sborník. Karáska tento sled „zlovůlí, pomluv a hlupství“ však spíše na nejvyšší míru rozhořčil, než aby jej zastrašil. Na Wildovu obranu se postavila jen Moderní revue, která se v té době – podle Karáskových Vzpomínek – „ocitla v nejradikálnějších prouděch“. Karáskovo „stanovisko sdílel i Arnošt Procházka“. Karásek mu však předtím musel vyložit „celou záhadu „třetího pohlaví““.

V polemice se zmiňovanými časopisy se Moderní revue výmluvně zaradovala nad tím, „že starou konvenční morálkou zase bylo trochu ořeseno“, a vzápětí – s odvoláním na již zmiňovaného Kraffta-Ebinga – přešla k tvrzení, „že perverze sexuální neměly by býti vůbec stíhány zákonodárcem, jako jím nejsou stíhány ostatní nemoci a neduhy. (...) Že by „trest někoho obrátil“ a z homosexuálního člověka učinil heterosexuálního, tomu snad ani nejdobromyslnější a nejnaivnější člověk neuvěří. (...) Homosexuálnost neexistuje od věčejška, není pouhou „škodlivou módou“, která by se dala zameziti purkmistrovskou vyhláškou na všech rozích, existovala vždy a všade, a neví-li se a nevědělo kdy o ní, bylo to jen proto, že t.zv. veřejnost neuznala za dobré ji přijati ani na vědomí, sankcionovati ji, jako přijala na vědomost a sankciovala heterosexuálne obcování v nejhrubších odstínech a formách, – a že nejsvrchovanějším opovržením stíhala vše, co se chvělo i nejslabším zákmitem homosexuálního.“

Vidíme, že tu již jde o víc než o pouhou obranu perzekvovaného spisovatele, kterého pronásleduje „lhářská pruderie bourgeoisná“: jde o první veřejnou obranu erotického citění a konání, jež cudně nazveme alternativním. Bylo to červnové číslo Moderní revue, díky němuž padlo jedno tabu. Karásek sám toto číslo později označí za „senzační“ a bude na ně vzpomínat jako na „vrchol radikálnosti za celou dobu třicetileté Moderní revue“. Wildův proces posloužil jako podnět, chceme-li se vyhnout slovu záminka. I publikování onoho eseje, nad

V ulicích stříbřích a pohaslych, kam zavěsily věty slavné své mládění, chceš, spletneme spolu, tak jako tehdy, kdy jsme tu měli mládež, dva mnichové nad starými pergameny, dvě poblede, měřící si nad burevními zárazy misselů.

Vyhnanec v době křemířské a špin, my, kteří jsme se prodili pro století slávy, v rytmus jediný spojíme své duše, v bratrství krve smísíme si těla.

Nebo současníci Platona, spili polibky a přátelství svých duší, budeme poslouchati v domě Agathona monstrost sladkých úst, do pozdní noci, po hostině, mezi stěly přátel usnulých po těžkém víne.

V ovacím sílu Thebajch budeme bojovat, dva milenci v krvavé řeči. A padnouce na své stěly, pod ranami nepřátel, pomísíme bratrství údy a v jeden nápoj sligeme svou krev, a naše stý jej budou pít v hodné umírání.

Obyvatelé Pompejí, ve vlasech mže, na cestě k zápasům, co zkaží za nás stihne rozpuťující živlu, ukážeme svým pozdním stoletím, již vykopou naše těla, usměvají se těm, jehož nepoznali lidé.

Vyzřelá rasa, choulotiní Římané, v komnatách, kde visí mdlolobá vonavě, pohřbíme v svých polibkách předtuchy barbarů, kteří se blíž v divokých hordách k branám města.

Na dvoře Alexandra, papeže nevěst, dvě palčata smutná, bloudití budeme uprosit orgi, co noha bosá s pohrdou šlape bídně, a papež usíná na nestondujích nádech, budeme poslouchati, jak z dál znejí polibční nářky jako slumená vzpomínka smrti!

Symové Sodomy, budeme diviti se na oheň, jímž bude padat na naše oštěpy. A hynouce v požáru, přichystíme se k sobě v šílenství vášně a obkážeme své údy k pozůstatkům lásky, pohrdající Jehovou a svějce se jeho hřevím.

Norimberk, v červenci 1895.

Rukopisná verze pozdější básně Poznání ze sbírky Sodoma.

Očekávali jsme všichni náklad Sodomy v redakci Moderní revue a já jsem byl velmi rozechvěn, poněvadž to měla být po Zazděných oknech teprve první má kniha básnická vydaná v slušné úpravě. Náklad přišel a Procházka hned revidoval úpravu. Zděl se špatného zeleného tisku, shledal jej špinavým a křivým a rozhodl, že celý náklad se vrátí Stivínovi a že musí první arch knihy vytisknouti znova a pořádně. Týž posel, který přinesl náklad Sodomy, zase jej odnášel zpět do tiskárny. U Stivínů druhého dne ráno rozlepovali vadné výtisky a chystali se dáti do stroje k tisku první arch. Stivín poslal k cenzuře výtisk a bylo sotva devět hodin, když si pro Sodomu přišla policie. Poněvadž všechny výtisky byly v tiskárně a bylo udáno, že je jich dvě stě, byla konfiskace provedena v ideální úplnosti. Stivín schoval přetištěných asi osm výtisků, k nimž scházely obálky, a to jsou ony výtisky, jež se objevily dodatečně na aukci u Zlinka. Jeden z nich měl Arnošt Procházka, jeden si koupil pro svou knihovnu Jaroslav Vrchlický a je zajímavé, že já sám jsem neměl výtisk.

Ze Vzpomínek Jiřího Karáska ze Lvovic

nímž se pohoršoval Čas, mělo v sobě příděch jemné provokace. „Nejslavnějším článkem,“ čteme v Karáskových *Vzpomínkách*, „však byl čistě vědecký článek Oskara Panizzy Bayreuth a homosexualita. Přeložil jej sám Arnošt Procházka, a tento článek je nejodvážnějším činem v hájení invertovaných, za nějž musí býti vděčni také Arnoštu Procházce, jenž ač náležel do opačného tábora, našel spravedlivé stanovisko pro posuzování případu Oskara Wilda a jeho psychických záhad. (...) Čekali jsme konfiskaci, ale cenzura byla tentokrát shovívavá. Číslo vyvolalo senzaci, čehož svědectvím bylo zvýšení počtu předplatitelů Moderní revue a záplava souhlasných projevů ze všech končin českých zemí. Rozumí se, že přišly i sprosté nepodepsané dopisy. Ale ty putovaly rovnou do kamen.“

Karásek přeháněl. „Čistě vědecký“ Panizův článek nebyl. Jeho význam však nesnižuje skutečnost, že byl poznamenán dnes již překonanými, ba vášnivě odmítanými myšlenkovými směry, k nimž patřilo i rasové učení. To mělo mnoho podob a jen některé z nich operovaly s pojmy nadřazenosti a podřadnosti. Jak článek bizarně tvrdil, „kryje se tato celá psychická dispozice hojně s tím, co zveme, podle jeho předností jako chybný, židovským charakterem“. Homosexualita je prý typická pro semitské, orientální a románské národy; Angličané a příslušníci severských národů vůbec „poskytují asi k ní nepatrnější dílec procentový“. To, co je prý zcela běžné v Neapoli nebo na papežském dvoře v Římě, je podle Panizzy zvláště v Anglii

„pomyslitelně nejhorším případem v životě mužově, který je naprosto irreparabilní a k tomu přiměřeně se tresce“. Dobová novoromantická kliše odrazí i autorovo tvrzení, že „invertité“ obvykle náležejí ke „společenské třídě nejvýtečnější svým životním postavením, jako svým vzděláním“. Že šlo o prostý optický klam, je

i Ludvík II. (bavorský král, jehož osud inspiroval Karáska k *Legendě o melancholickém princovi*) „byl převahou sonornými orgány charmován“.

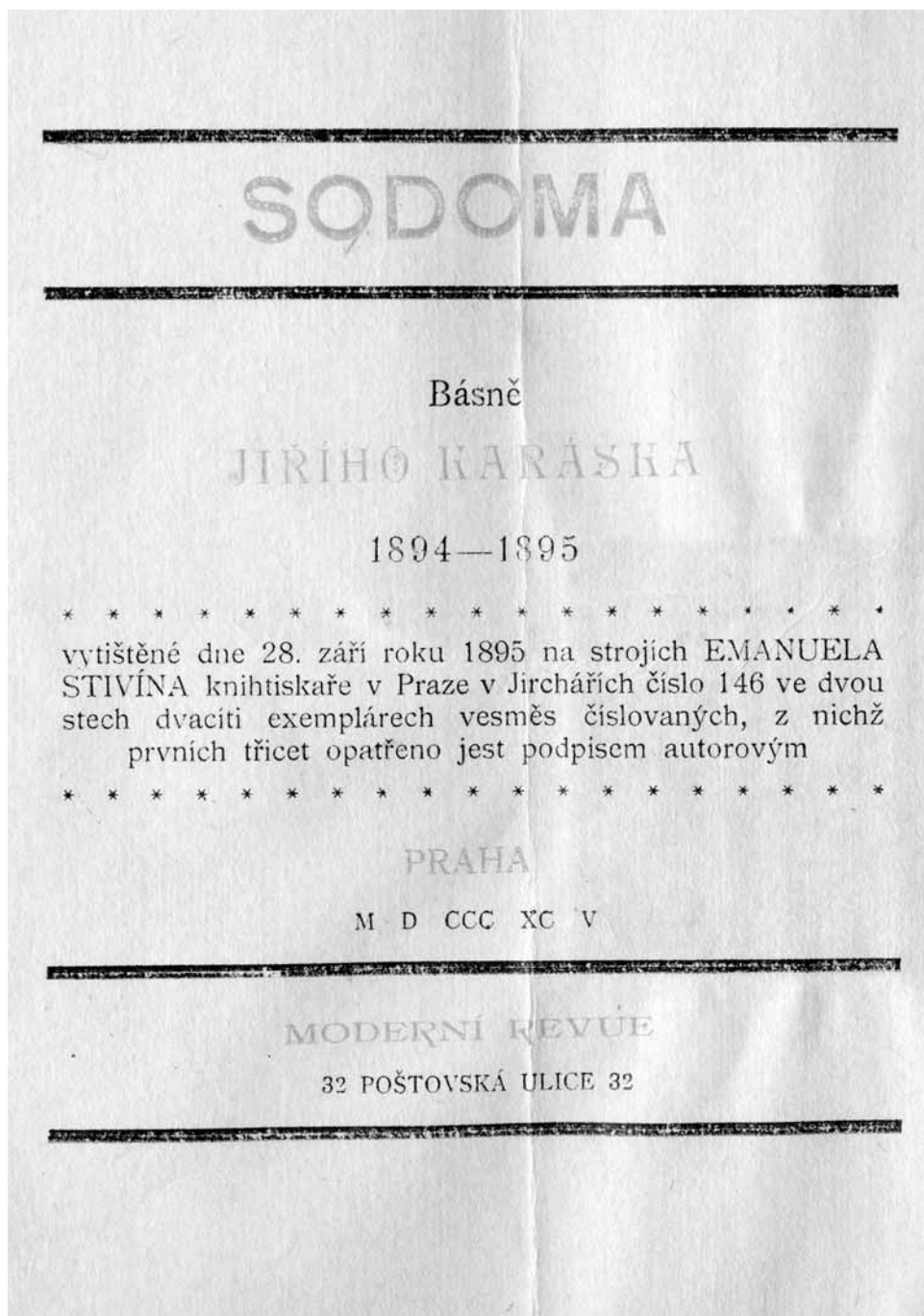
Lze se oprávněně domnívat, že absence cenzurních zásahů proti citovanému číslu Moderní revue, stejně jako zmíněné pozitivní ohlasy

z řad čtenářské obce pozvudily Karáska k rozhodnutí pokusit se o vydání *Sodomy*. Byla-li však akce s „wildovským“ číslem časopisu jakýmsi sondováním terénu, nedopadla zcela jednoznačně. Šířily se pomluvy a klepy, jež prý těžce nesl zvláště Procházka. Jedna spisovatelka se dokonce pokusila intervenovat u některých knihkupců, aby červnovou Moderní revue odstranili z výloh svých obchodů.

Karáska, který v té době „byl pln Petronia a snil o láskách antických“, to neodradilo. „Scházelo mi opatrnictví,“ napíše o sobě o mnoho let později. *Sodoma* byla v září 1895 dána do tisku a ještě v tiskárně byla úředně zabavena. Konfiskaci provedl na návrh státního zastupitelství tiskový soud, a to pro přečin proti mravopoctnosti. V pozadí zřejmě byla něčí denunce. Před hrozícím soudem uchránila autora, vydavatele (tím byl Arnošt Procházka) a tiskaře císařská amnestie. Karásek se k událostem okolo tohoto cenzurního zásahu v budoucnu něko-

likrát vrátí, a to – jak poznamenává Aleš Zach ve své studii Nakladatelská pouť Jiřího Karáska ze Lvovic – „s náležitou hrdoostí“.

Česká společnost měla novou aféru. Až o několik let později, když se již na celý skandál

Titulní list jednoho z mála dochovaných exemplářů, který dnes patří rodu Stradických

nasnadě. Homoerotický vztah se pak prý obvykle realizuje pouze v rovině ideální, platonické, duchovní, taktilní kontakt má povahu převážně symbolickou (stisk ruky, polibek, objetí). Co nad to jest, je „velikou vzácností“. Ostatně

pozapomnělo, interpeloval na zasedání Říšské rady sociálnědemokratický poslanec Josef Hybeš ve věci Karáskových básní ministerského předsedu, a tak se mu podařilo zabavenou sbírku imunizovat. Projevy poslanců nepodléhaly cenzuře. Tento postup ostatně nebyl nijak neobvyklý. Hybeš takto pomáhal i jiným literátům, kteří měli potíže s cenzurou, např. Josefu Svatopluku Macharovi či Petru Bezručovi.

Interpelace týkající se Karáska se dostala na pořad 246. zasedání Říšské rady 25. listopadu 1903, přestože ji Hybeš měl připravenou již v červnu. Součástí stenografického záznamu jsou i německé překlady inkriminovaných básní. Hybeše podpořilo dalších čtrnáct poslanců, mezi nimi i Václav Klofáč. Podle nich „tyto básně neobsahují absolutně nic, co by mohlo ospravedlnovat konfiskaci“. Ministerského předsedu Gautsche proto žádali, aby pražskému státnímu zastupitelství „srozumitelně vysvětlil“, že by si mělo počínat moderně. V roce 1905 sbírka – ve značně pozměněné podobě – ukončila svou pouť ke čtenáři a Karásek se, díky Hybešově interpelaci, „mohl pietně vrátit k názvu z roku 1895“.

Na veřejnosti vyvolala rozpaky. Z kritiků zareagoval nejostřeji K. Z. Klíma v Rozhledech. V polemice s autorskou předmluvou *Sodomy* odmítl údajný „osudný omyl Karáskův, že reklamuje a akcentuje pro sebe právo výjimečnosti tvořivé dispozice a právo nezodpovědnosti svých zálib a stanovisek“. Kulminačním bodem Klímovy kritiky pak bylo pohoršené konstatování: „Tón homosexuality, zhnusení a pohlavní impotence nevyjadřuje tu ničeho ze „smutku pohlaví, jeho tragiky a marnosti, jak se domnívá p. Karásek; vyjadřuje nanejvýše jenom trapnost těchto duševních a fyzických stavů.“

I nepoměrně citlivější recenzent Moderní revue, patrně Procházka, ve sbírce nalézá jen tóny apatie, pasivity a zhnusení. Erotika *Sodomy* „jest erotikou z nejsmutnějších a nejmarnejších“. Avšak Jaroslav Hilbert v Nové české revue ve sbírce zaslechne – v protikladu ke stanovisku Procházkovu – i „výkřiky prudké pohlavní energie“ a leckterý verš podle něj „sálá barbarským uchvácením“. Leč i Hilbert připouští, že nejčastěji v Karáskových básních mluví „smyslnost neaktivní, sebe sama sžírající“. Hilbertovo stanovisko ke Karáskovi bylo ve svém celku shovívavě vlídné, což mu také vytýkal již citovaný Klíma. V závěru své „karáskovské“ studie Hilbert rekapituluje: „Z té generace devadesátých let (...) Karásek ze Lvovic jest ten,

který zdál se vždy skoro všem očím méně významný, než byl. Prózou i poezií svou, vnitřní básnickou neposkvrněností i svým duchem stál tu před deseti lety osamocen uprostřed posměchu a stojí tu dnes povšimnut nejvyššího popření. Má záliby a sklony, kterých my nemáme, a paměť minulá ukládá mu obliga, jež my můžeme odstrčiti.“

Sodoma nebyla jediným Karáskovým dílem, v němž našlo svůj výraz autorovo homoerotické cítění. Ne vždy, jak správně podotýká Václav Jamek, však jde o následovánímhodnou stopu. Bylo již konstatováno, že s přibývajícím věkem rostla Karáskova zahleděnost do vlastní minulosti a souběžně s ní přibývalo i neochoty a neschopnosti reflektovat měnící se společenské a umělecké klima, přijmout je a vstřebat do své tvorby. Lze tedy – třeba s jistými výhradami – přijmout tvrzení Lubomíra Marečka, „že Karásek nepochopil nic z toho, co se dělo kolem něj, že díky zahleděnosti do sebe sama na to vlastně neměl ani prostor a čas“.

Jeho zásluhy na nelehkém procesu překonávání jednoho tabu to nikterak neuměňuje. Tolerantní ovzduší první republiky přimělo stárnoucího muže k ještě větší otevřenosti ve věcech intimních. Symbolisticko-dekadentní stylizace, zakládající si na oddělování díla umělce od jeho sféry privátní, ba naznačující protiklad mezi nimi, přestávala platit. Svou účastí na vydávání časopisu Hlas, který – s podtitulem List pro sexuální reformu – vycházel ve třicátých letech, překročil Karásek další hranici. V jednom fejetonu z roku 1932 se zamýšlí nad „osvětovým“ posláním svých básní a próz, aniž by však byl zcela s to vystoupit ze stínu vlastního autorského mýtu: „Vzpomínal jsem na vlastní knihy, na romány, v nichž jsem poprvé v české literatuře snímal závoj ze záhad našeho sexu, kdy jsem byl v obtížné situaci spisovatele čteného a milovaného ‚sexuální většinou‘, jenž měl před ní nyní hovořiti o tak choulostivém tématě. Nebylo tedy divu, že jsem se odhodlal hráti na straně soucitu pro ‚vydědence lásky‘, že jsem mluvil o ‚láskách prokletých‘, o ‚láskách absurdních‘, že jsem se snažil obléti rudým démonickým leskem tajemné hlubiny ‚duší zvrácených‘ – dařilo se mi celkem v této sugesci, že jsem mohl mluvit o záhadách našeho sexu, aniž odhazovali lidé normální s odporem mé knihy.“ ■

Fotografii a Karáskův rukopis poskytl Památník národního písemnictví

Experimentální román, který sám tvůrce považuje za svou nejlepší knihu.

Jiří Kratochvil Urmedvěd

Požadujte knihu u svých knihkupců,
nebo distributorů

KOSMAS, Lublaňská 34,

120 00 Praha 2, tel.: 02/291925

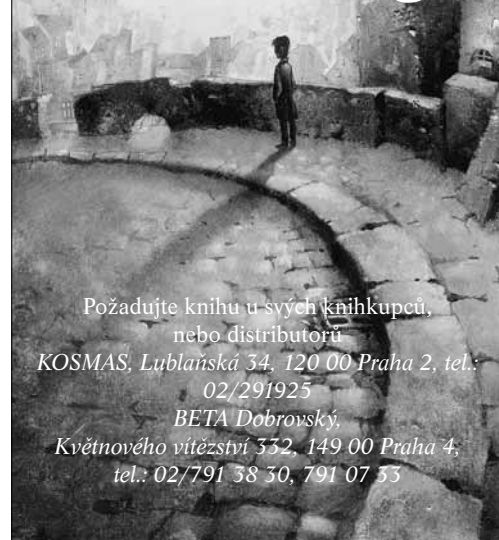
BETA Dobrovský,

Květnového vítězství 332, 149 00 Praha 4,
tel.: 02/791 38 30, 791 07 33

POZOR

Nový román našeho předního prozaika
čerstvě oceněný prestižní Seifertovou cenou.

Jiří Kratochvil Noční tango

Požadujte knihu u svých knihkupců,
nebo distributorů

KOSMAS, Lublaňská 34, 120 00 Praha 2, tel.:
02/291925

BETA Dobrovský,

Květnového vítězství 332, 149 00 Praha 4,
tel.: 02/791 38 30, 791 07 33

Neon na kolech, zpráva z akce.

Zprávu podal: MARTIN REINER

Foto: ALENA JÍLKOVÁ

Trojak

Reiner, Viewegh, Markéta, Palla

Brno:

Pár metrů před autobusem se jen kouří z japonského nádobíčka sedmi fotografů, o kousek dál diskutuje trojice důchodců, jeden si tluče na čelo. Paní, asi padesátiletá, se nenápadně přiblíží zpoza autobusu: „Já už budu muset běžet, Marti. – Neříkals, že budete dělat kulturní časopis?“

„The world is the stage, mum.“

„No, kdybys měl čas, stav se v sobotu na oběd.“

„Ano, mami.“

Néééóóón, kúúúúpte sít, Néééóóón!!!“

Olomouc:

Burčáková královna odtancuje celé Vieweghovo vystoupení, mlado-frontovní sloupek poslouží na chvíli jako baletní libreto. Šerší se.

Do prostoru kape med slov a přitom všichni napjatě čekáme, jestli se v celou objeví na orloji místní radnice proslulí rolníci, dělníci a gymnasté. Nakonec není nic; možná už i novodobí svatí skončili v lapidáriu.

Cikánata se pohupují v rytmu reggae.

Ostrava:

„Mate cedečka?“

„My žádná cédečka neprodáváme, nezlobte se.“

„Mužu dovnitř?“

„Je nám to opravdu moc líto, ale nemůžete.“

„Tak co tady delate?“

„Milí Ostravané, nastává čas scvrkávání přirození!“ křičí do mikrofonu básník Marian Palla.

Ostravané se zastavují... Na obálku Neonu dopadají kapky deště. Posmrkujeme. Mírek Zelinský na nás povzbudivě mrká.

Hradec Králové:

„Naše posluchače by zajímalo, zda ve vašem časopise dostanou příležitost také autoři našeho regionu...“

Brzy po paní redaktorce dorazí muž středního věku; v jeho očích si hrají vlnky šílenství. Představuje se nicméně jako redaktor rádia Limonádový Joe, takže zůstáváme chvíli na pochybách. Za pět minut už prchá přes přilehlý parčík s uloupeným Neonem pod paží. Otáčí se, zakopne o obručník a padá na tvář...

Brno

Náměstí Svobody

Pardubice:

„Přestaňte mi tady něco vykládat a ukažte mi občanský průkaz!!“
 „Ale my to máme povolené, pane nadporučíku, podívejte se,“ říká šéfredaktor Trojak.

„Vy ste ten Viewegh?“ užasne příslušník, když z autobusu – s novou dávkou letáků – vyleze „ten Viewegh“.

„No, to je ten Viewegh,“ culí se na strážmistra naše hosteska Markéta a cpe mu do kapsy stejnojmenné předplatné na Neon.
 Viewegh hledá propisku.

„To bude mít žena radost,“ jhne definitivně ruka zákona.

Praha:

Na Staromáku je zima jako v psírně. Dýdžej v transu, odmítá nás pustit ke slovu. Tuhle diskotéku si nikým pokazit nenechá.

Postupně se u nás zastaví Josef Kroutvor, Mirek Kovářík, Pepa Laufer, čtyřicetiletá skupinka povykujících Italů, osmičlenná skupinka fotících Japonců, král pražských bezdomovců Lopéz se svou družinou, francouzský bankéř s šedivým přelivem na hlavě, Jurij Mazunov z Rostova nad Donem. Svaťa Karásek si kupuje Neon. Naše holky jsou z něho úplně pryč. Já taky.

Plzeň:

„Opakuji vám, pánové, že jakmile to rozbalíte, nechám vás sbalit.“

„Ale vždyť tady máme řádné povolení od odboru územní správy města Plzně, odboru kultury města Plzně, odboru kulturních vztahů mezi regiony, Svazu ochránců městské zeleně, Konfederace politických vězňů, Městské policie a Nadace Svět bez hluku.“

„To je v naprostém pořádku, ale pokud si do dvaceti minut neobstaráte povolení od odboru záboru veřejného prostranství města Plzně a především dopravní značku Neon na kolech od Policie České republiky, zůstává vaše zajímavá akce protizákonnou aktivitou.“

„Tak moc děkujeme a na shledanou.“

České Budějovice:

Poslední štace. Zima. Magnetofony vyhrávají smutné ave, dokud ve vrčícím agregátoru nedojde benzin. Vracíme se na základnu.

Prodali jsme několik desítek Neonů, zapředli stovky debat nad časopisem, rozdali asi patnáct interview novinám, rádiím a televizi a vnutili lidem přes tisíce „neonových“ letáků. Starý anglický double-decker, který poutal z nás ze všech zaslouženě největší pozornost, objel v dresu Neonu celou republiku. Pijeme čaj...

Foto: Alena Jílková

Zasraný Vánoce

Pro Oskara stejně jako pro mnoho jemu podobných lidí neměly Vánoce nikdy náboženský význam, ale byly to pro něho významné, ne-li dokonce nejvýznamnější rodinné svátky v roce. Nebyl samozřejmě až takový ignorant, aby nic netušil o narození Krista a tak dále, takže když rok co rok stavěl na horní polici knihovny keramický betlém, věděl zhruba, co dělá – ale dělal to především proto, že to byl zavedený rodinný rituál. V jeho pojetí Vánoc byl dvacátý čtvrtý prosinec zkrátka den, kdy jeho žena a jeho syn měli něco jako narozeniny – a takové Vánoce Oskar odjakživa slavil rád. Sháněl, zabíjel a smažil kapry, kupoval a zdobil stromek, pečlivě balil dárky a k večeri se převlékal do slavnostního. Všechny ty obvyklé věci.

Když se před třemi lety rozvedl, Vánoce pro něho prakticky ztratily smysl. Také letošní svátky klidu a míru byly jen nepříjemnou připomínkou skutečnosti, že bez rodiny není jaksí co oslavovat. Oskar sice zrovna chodil s jistou mladou dívkou, ale tu tak často přesvědčoval o své potřebě samoty a nezávislosti, že ji po pravdě řečeno vůbec nenapadlo, aby na Vánoce zůstala s ním, a odjela na čtrnáct dní k rodičům na Moravu. Kdyby mohl, nejradši by se na celý ty slavný Vánoce vykašlal, říkal si Oskar – jenže nemohl. Jednak tu byli rodiče a ostatní příbuzní, a pak tu byl jeho syn. Především kvůli němu Oskar tradici Vánoc, tu poloviční mrtvolu, každoročně s odporem resuscitoval: za jediné odpoledne nakoupil dárky, uklidil jakž takž byt, koupil pár smrkových větví, strčil je do vázy, vystrachal několik zaprášených ozdob a dvě tři použitelné svíčky a bylo to.

Syna (v listopadu mu bylo sedm) mu tentokrát bývalá manželka přivezla už osmnáctého prosince ráno; zítra v poledne si ho vyzvedne, oznámila mu.

„Dobře,“ řekl Oskar co možná klidně.

Později to prý nejde, odjíždějí na hory, dostalo se mu vysvětlení. Oskar lhostejně přikývl. Takže letos bude Štědrý den už osmnáctého. Příští rok možná už devátého... Ale co, pomyslel si v duchu, pokud jde o něj, může ty podělaný Vánoce slavit třeba v červenci. Jemu je to jedno.

„Hezký Vánoce,“ popřála mu exmanželka, přibouchla dveře od auta a odjela.

Šli se synem do kina, po filmu si dali v pizzerii oběd a nakonec se stavili doma pro kapra. Oskar ho opatrně vyndal z vany, zabalil ho do mokré utěrky a uložil do igelitové tašky. Potom šli k Vltavě, aby ho pustili na svobodu – tuhle sentimentální kravinu podstupoval Oskar obzvláště nerad, ale kvůli synovi se každý rok nakonec vždycky přemohl. Cestou se koulovali špinavým městským sněhem, nahlíželi do osvětlených výloh přečpaných obchodů a v jednom z nich společně vybrali dárek mámě.

Než dorazili k řece, setmělo se. Nábřeží bylo mizerně osvětlené a Oskar se bál, aby syn nespadl do vody. Vybalil kapra, volnou rukou objal chlapce kolem pasu a společně se naklonili nad černou hladinu.

„Milý kapříku, přejeme ti, aby ses tu měl moc krásně a našel sis tu nové kamarády,“ popřál rybě s dojemnou vážností syn.

„Tak tě pic a děkuj bohu, že jsme tě nesežrali,“ doplnil Oskar.

Syn se rozesmál, ale potom už ze sebe smích křečovitě nutil, což byla jedna z věcí, které šly Oskarovy odjakživa na nervy.

„Raz, dva, tři!“ zvolal a s okázalým rozmachem hodil kapra do vody.

„Tak plav a buď rád, že jsme tě nesežrali!“ vykřikl syn.

Ryba se potopila a hned vzápětí zase vynořila, avšak namísto očekávaného bystrého, ne-li přímo vděčného švihnutí ocasní ploutví se pomalu, ale nezadržitelně otočila světlým břichem vzhůru.

Dítě okamžitě zvažnělo a nervózně vzhledlo k otci.

„Není mrtvej, že ne?“ tázalo se s úzkostí v hlase.

Oskar se snažil skrýt paniku a s předstíraným klidem se díval, jak ledový černý proud unáší nehybné rybí tělo kamsi k pilířům Železničního mostu.

„Neboj, bude v pohodě,“ ujistil syna. „Za chvíli se vzpamatuje.“

„Určitě, tati?“ řekl chlapec a zajíkl se. „Určitě se vzpamatuje?“

Oskar jeho pohled nedokázal snést.

„Určitě. Vždycky pár vteřin trvá, než se mu zase okyslíčí krev.“

„Přisahej,“ žádal ho syn.

V jeho očích byly slzy. Oskar k němu přiklekl a uchopil ho za ramena.

„Přisáhám ti, že se za chvíli vzpamatuje!“ řekl s maximální možnou přesvědčivostí.

V duchu se modlil, aby toho leklého chcípáka konečně ztratili z dohledu.

Ani večer se příliš nepovedl. Oskar zapálil všechny tři svíčky, které včera našel, zvonil na skleněný zvoneček, rozbaloval dárky a všemožně vtipkoval – ale dobře viděl, že se mu synovu stísněnost nepodařilo úplně odstranit. To všechno kvůli tý pitomý rybě, říkal si rozmrzele.

„Děje se něco?“ zeptala se nazítrí v poledne okamžitě exmanželka. Podezíravě přelétla pohledem z Oskara na syna, který se usmíval snad až příliš snaživě.

„Nic se neděje. Jenom Vánoce,“ ušklíbl se Oskar. „Dějou se jenom Vánoce.“

Tázavě si je oba měřila.

„Tak co se děje?“ zopakovala svou otázku.

„Ježišmarjá nic!“ vybuchl proti své vůli Oskar.

Zdálo se, že jeho bývalá žena chce cosi říct, ale potom jako by si to rozmyslela; zavrtěla pouze hlavou, sklonila se do auta a z palubní přihrádky vyndala malý, elegantně zabalený dárek, který předala Oskarovi.

„Tak ještě jednou: Hezký svátky!“ popřála mu.

„Děkuju,“ řekl Oskar. „Tobě taky.“

Sáhl do kapsy kabátu a podal jí jednoduše zabalenou krabičku.

„Děkuju,“ řekla, ale už se na něho nepodívala. Zkontrolovala syna v dětské bezpečnostní sedačce, utáhla mu pás, nasedla a rozjela se. Chlapec celkem horlivě mával, ale Oskar si s nemalou bolestí všiml úlevného výrazu, který přelétl po jeho drobném obličejí.

Nechtělo se mu vrátit do prázdného bytu, a tak se bezcílně procházel po městě, hodinu si četl v kavárně noviny a nakonec šel znovu do kina. Když po představení vyšel ven, byla už tma. Na rohu Spálené ulice uviděl dva muže v zakrvácených gumových zástěrách, prodávající kapry; voda ze žlutých kádí přetékala přes okraj na chodník, kde přimrzala. Obchody už pomalu zavíraly, ale na Staroměstském náměstí bylo dosud rušno: vyhrávaly tu koledy a pod vysokou rozzářenou jedlí stála realistická maketa chlěva s opravdovými živými zvířaty, která si kolemjdoucí děti mohly pohladit. Oskar u jednoho z početných stánků vypil dva kelímky svařeného vína a vydal se domů.

Když ve své čtvrti vystupoval z tramvaje, všiml si drobné, nepříliš hezké mladé ženy, prodávající na téměř liduprázdném náměstí vánoční stromky; vypadala v té své dřevěné ohrádce tak promrzle a osaměle, až jí Oskarovi přišlo líto. Od rozvodu si vánoční stromek nekoupil ani jedenkrát, ale nyní ho vypité víno a možná i jakýsi neurčitý chvilkový sentiment přiměly udělat výjimku. Nebyl si sice jistý, jestli se dokáže na prodávátku aspoň trochu usmívat – ale podařilo se mu to.

„Dobrý večer,“ promluvil. „Nějaký malý, prosím vás.“

Vědomí, že dělá dobrý, ne-li přímo křesťanský skutek mu dokonce přineslo jisté malé sebeuspokojení.

„Smrček?“ zeptala se.

Také ona se pokoušela o úsměv, ale byla očividně tak zmrzlá, že sotva dokázala promluvit. Na sobě měla zelený vaťák, beztvaré černé šustákové kalhoty a na nohách nápadně malé pohorky; na hlavě měla červený kulich s několika bambulkami, které by někde na lyžařské sjezdovce možná vypadaly vesele, ale na vyliďněném večerním náměstí působily nepřipadně. Oskar dost dobře nechápal, proč to nezabalí a nejde domů – bylo půl osmé a široko daleko nebyl jediný potenciální zákazník.

„To je celkem jedno,“ řekl. „Jakýkoli malý.“

„Smrček?“ zopakovala ztěžka žena. „Nebo borovičku?“

„Třeba borovičku,“ řekl Oskar snad až příliš lhostejně.

Žena zastrčila ruce nazpět do kapes vaťáku.

„Vyberte si,“ vybídla ho.

Nyní už Oskar své unáhlenosti litoval. Dělal to kvůli ní – a ona to zbytečně komplikovala. Byl ochoten si nějaký stromek koupit, přestože ho naprosto nepotřebuje, ale nebyl ochoten ještě ke všemu předstírat, že si ho pečlivě vybírá. Bylo mu úplně jedno, jaký stromek koupí – stejně ho nerozbalený postaví na balkón a po Vánocích ho z balkónu shodí do přistaveného kontejneru. Vzdychl a udělal dva různé kroky k borovičkám, opřeným o dřevěnou ohradu. Ale no tak dobře. Chtěl už to mít co nejdřív za sebou. Shýbl se a jednu z boroviček uchopil za útlý kmen – ihned ucítil, jak se mu pryskyřice přilepila na koženou rukavici, ale nechtěl to před ženou přiznat, a neudělal proto nic, čím by vznikající škodu odvrátil,

naopak ještě stromkem otočil kolem osy, jako by si skutečně prohlížel hustotu a souměrnost větví. Potom se znovu obrátil k ženě.

„Tak asi tenhle,“ řekl.

Žena na stromek krátce pohlédla.

„Tuhle?! Proboha proč zrovna tuhle?“ zavrtěla odmítavě hlavou.

Teprve nyní si Oskar všiml, že stromek je opravdu trochu nevzhledný. Ale teď už nemohl nic dělat.

„Líbí se mi,“ řekl napůl v legraci, napůl vzdorně. „Co jsem dlužen?“

Žena na něho podezíravě hleděla.

„Líbí se vám?“ řekla. „Takovej mrzák?!“

„Odjakživa nesnáším symetrii,“ pokusil se zavtipkovat Oskar, ale sám cítil, že to nevyšlo. Nemohl se dočkat, aby už byl pryč. Nějak se to letos všechno zvrtilo. Žena nesouhlasně potřásala hlavou – červené bambulky smutně poletovaly kolem.

„No jak myslíte,“ pravila kysele.

Vysvlékla si rukavice a zkrhlými červenými prsty začala stromek převazovat provazem. Její pohyby se postupně zrychlovaly, až se jí nakonec klubko vysmeklo a po dlažbě poseté jehličím a úlomky větviček se zakutálelo až za dřevěnou ohradu. Žena borovičku podrážděně odhodila na zem a zpřímá na Oskara pohlédla.

„Vy žádný stromek nepotřebujete, že ne?“

Oskar ucítil, jak nezadržitelně rudne.

„Že ne?“ zopakovala žena se sílící jistotou.

Konečně našel sílu na ni pohlédnout.

„Ne,“ přiznal. „Nepotřebuju.“

Ženu jeho odpověď přece jen zaskočila. Nechápatě ho pozorovala.

„Tak co mi tu hrajete divadlo?“ zvolala vzápětí.

Snažila se zřejmě napodobit drsný tón starých zkušených prodavaček, ale výsledek nebyl ani trochu přesvědčivý; na konci věty se navíc podivně zadrhla a otočila se k Oskarovi zády.

„Promiňte,“ mumlal rozpačitě Oskar, „nechtěl bych, abyste si myslela, že –“

Nesměle se dotkl jejího lokte.

„Nezlobte se,“ omlouval se. „Myslel jsem to dobře.“

Prudce se obrátila.

„Běžte do háje!“ zvolala hněvivě.

Oskar sklopil hlavu.

„Promiňte,“ opakoval. „Promiňte.“

Žena mlčela.

„Jak to, že nepotřebujete žádný stromek?“ zeptala se po chvíli útočně.

Oskar se nezmohl na víc než na pokrčení ramen.

Dlouze ho pozorovala.

„Zasraný Vánoce, co?“ řekla nakonec bezmála účastně.

Vánoce jsou krásný čas, který potěší snad každého...

Vadí jen horečným uklízením zdecimovaným manželkám, nevonným obtloustlým fotříkům, kteří před vší útočnou činorodostí marně hledají úkrytu, a vůbec nejvíce asi rozčilují nebohá, pofňukávající dítku, jež bůhvíproč trpí celý den v námořnických šatíčkách.

A pak už jsou tu jen tisíce osamělých zoufalců, kterým to ticho může způsobit smrt.

Charles-Louis Philipp

Ano, ne a proč?

Ptáme se zajímavých lidí, co je zaujalo, nebo naopak otrávil v kultuře poslední doby...

František Skála, výtvarník

Na kulturu chodím jen náhodně, nebo v těch nejnnutnějších případech, hlavně proto, abych měl klid na práci.

Můj kulturní zážitek číslo jedna z poslední doby je západ slunce nad Prahou 21. září a východ slunce pozorovaný z vlaku při návratu z Radnic 2. listopadu.

Pěkným zážitkem z léta je městečko Brtnice u Jihlavy, které se zázrakem nepodařilo komunistům zmravit, takže si zachovalo historickou a přitom naturistickou atmosféru plnou života.

Skvělá byla výstava Aleny Kučerové v galerii Pecka pro její nehledanou, přirozenou citlivost a východní ušlechtilost v české podobě a taky výstava Cesta na Jih v Obecním domě pro naprostou profesionalitu od začátku až do konce včetně výjimečného jednání s vystavujícími. Navíc udělali krásný katalog, opravdovou knihu-šperk díky jednotě obsahu, grafického i technického provedení.

A koupil jsem si výborné cédečko, které produkoval Ry Cooder. Jmenuje se Buena Vista Social Club a hrajou na něm samí staří kubánští muzikanti. To je opravdu skvělá muzika.

Lucie Vopálenská, publicistka

Kultura je široký pojem, pod kterým si představuji téměř vše od pěstování kytěk až po telefonování.

Zůstanu-li u běžného pojetí toho slova – tedy u divadla, výstav, knížek a koncertů – pak mě zas a znova pře-

kvapuje, že tyhle záležitosti lidi ještě pořád dost zajímají a že si na ně i v této hektické době někdo dokáže a chce udělat čas. Těší mě, že nevmřela olejomalba, tradiční materiály, že vedle internetu pořád existují knížky, že tu pořád jsou malá divadla, kde se třeba deset lidí na pódiu snaží zaujmout o málo početnější skupinu diváků. Nedávno mě v Praze Na Zábradlí zaujalo představení Plukovník Pták v režii Petra Lébla, které bylo simultánně tlumočeno do znakové řeči neslyšících. Je fajn, že i hluchí mohou zajít do divadla a něco z toho mít.

Viola Fischerová, básnířka

ANO:

Na prvním místě knížka malířky Hany Fouskové Jizvy.

Krátké, patrně deníkové záznamy a verše. Jak krutý, podivně po svém žitý život. Jak uhrančivá poezie.

A próza jako vyrytá do kamene. (Vydal

FOCUS Myklub, Sdružení pro péči o duševně choré, Nezvalova 662, 460 15 Liberec.)

Esej švýcarského filozofa Hanse Sanera Umění zemřít (Revolver revue 41/99). Saner byl po léta osobním asistentem Karla Jasperse, tudíž i svědkem jeho dlouhého zápasu se smrtí. Je to zpráva o tom, jak i jednotlivým krokům vlastního rozpadu lze stále ještě vnutit pozitivní předznamenání. Esej o smrti filozofa.

Jednou se vyplatilo zapnout si televizi. Na ČT 2 vysílali dokument o mladém ruském klavíristovi Jevgeniji Kissinovi. V odstínech jeho tónů člověk skutečně slyšel zázrak talentu a hudby. Ale i obraz se vyplatil. Byl na něm chlapec „krásný jako krása“.

NE:

Nedělní Sedmička na Nově.

Profesor Knížák coby sebejistý a v sobě zhlédnutý dinosaurus, v polemice s obratným (a připra-

veným) hadem, komunistickým poslancem Filipem. Výsledek – učiněný skvost!

Igor Ardašev, klavírní virtuos

Právě jsem slyšel na cédečku klavírní trio Dmitrije Šostakoviče. Hrají je pianista Olli Mustonen, houslista Joshua Bell a cellista Steven Isserlis. Jejich interpretace je skvělá; ohromně zajímavá muzika. Musíte ji slyšet víckrát, stále je co objevovat.

Další věcí, kterou skutečně stojí za to slyšet, je nahrávka Brahmových violoncellových sonát s cellistou Mischou Maiskym a pianistou Pavlem Gililovem. Obdivuhodná práce s tónem a dynamikou.

Ján Sedal, herec

Našel jsem nedávno na zemi rezavou spirálu. Když jsem ji přinesl domů a položil na bílý papír, tak jsem pochopil, že v té spirále je uložena obrovská síla ducha. No, vidíte, ležela na zemi a nikdo si jí nevšímal. To je můj kulturní zážitek poslední doby.

Kromě toho mi udělal radost snímek Zálesák, který jsem nedávno viděl v televizi, a Min Tanaka pro svoji nekompromisnost spojenou s velkou znalostí lidského těla.

Moje „ne“ patří našim nakladatelům: pocituju zjevný nedostatek překladů ruských básníků, například Chlebnikova a Cvetajevové. Stále mne také pohoršují pořady vysílané televizí Nova – jeden z nejstrašnějších je „Áčko“. Všechno je na něm „pseudo“.

(Připravil: MaRe)

Stavba a Obrazotvornost

(Kaple sv. Václava ve Zlíně-Kudlově)

Text a fotografie: BOGDAN TROJAK

Nevelkou obec Kudlov, která je dnes součástí Zlína, zná jen málokdo. Přitom právě zde stojí slavné filmové ateliéry postavené v letech 1935 až 1940 podle projektu architekta Vladimíra Karfíka, v nichž vznikla např. Zemanova *Cesta do pravěku* nebo Týrlové *Vzpoura hraček*. Na kudlovském Lesním hřbitově, který byl založen na základě plánů architekta Františka Lydie Gahury, je pak hrobka rodiny Baťovy. A právě František Lydie Gahura je autorem pozoruhodné kudlovské kaple sv. Václava, nevelké cihlové stavby, která by mohla být odpalovací rampou a zároveň přístavací plošinou sršivého božího modulu.

Ves Kudlov se připomíná poprvé roku 1589, její název je odvozen od koudele (kúdele), kterou zde vyráběli chudí tkalci z konopného a lněného předu. Na skalkách ve zdejších lesích se scházely podle pověsti o filipojakubské noci čarodějnice. Staré prameny dále tvrdí, že „ve vsi jest několik studánek zázračných, co léčivou vodu mají“. Léčivé studánky už dnes na Kudlově nenajdete, narazili jsme pouze na jedno mokřinaté místo, kde kdysi zázračná voda vyvěrala, ostatní léčivé prameny zmizely, snad vinou meliorace.

Pokud se do Kudlova vydáte ze Zlína, je namístě zvolat: Vzhůru na Kudlov! Kudlov je totiž v první řadě pořádný kopec obklopený lesy. Od zlínských městských lázní stoupáte zákrutovitou silnicí, místy dost strmě nahoru.

Prostá, ale nepřehlédnutelná cihlová stavba, postavená ve svahu u hlavní silnice, je kaple sv. Václava, jedna z mála sakrálních staveb, jež za svého života realizoval zdejší rodák, architekt František Lydie Gahura, ačkoliv projekty sakrálních staveb byly výraznou složkou jeho tvorby. Mezi první realizace tohoto druhu patřila stavba kostela v Miškovcích (1927), která je koncipovaná ještě v puristickém duchu.

Ve stejném roce vzniká kaple sv. Václava v Kudlově, svatostánek nevelkých rozměrů o půdorysu řeckého kříže, který však díky své poloze ve svahu a také díky sedmistupňovému schodišti a výraznému vertikálnímu členění působí monumentálním dojmem. Funkcionalistický pódiový templ, napadne nás. Nebo se nám paradoxně vybaví archaické řecké antové chrámky, třeba známá pokladnice Athéňanů z Delf postavená v pátém století př. Kr. Antový chrám byl podobně strohý jako Gahurova stavba – neměl boční sloupořadí, v průčelí byly pouze dva prosté sloupy. I střešní bývala původně plochá, tvořily ji tránce, prkenný záklop a násyp hlíny. Naše srovnání kaple s příbytkem

pohanského božstva narušuje jen drobná zvonička. Obrazotvornost však na zvoničku nedbá a soustřeďuje se na zajímavě řešené průčelí: stylizované sloupky, uzounká průzorová okna, nad sloupky výrazné železobetonové kládí, které svírá celou stavbu jako šedá obruč. Jako by se zde snoubilo archaické s moderním. Prostor před vchodem do kaple zastřešuje betonová markýza. Je to místo, kde se většinou shromažďují věřící, neboť kaple mnoho lidí nepojme. Opět vytane na mysli archaické Řecko, kdy se lidé účastnili posvátných obřadů pouze před chrámy. S funkcionalismem kaple kontrastují realisticky pojatá boží muka. Ani se nechce věřit, že kamenný kříž a tato moderní stavba jsou dílem jednoho člověka.

Je krásný podzimní den a my obhlížíme Kudlov z oblého travnatého návrší. Červený obdélník kaple nasvícený paprsky zapadajícího

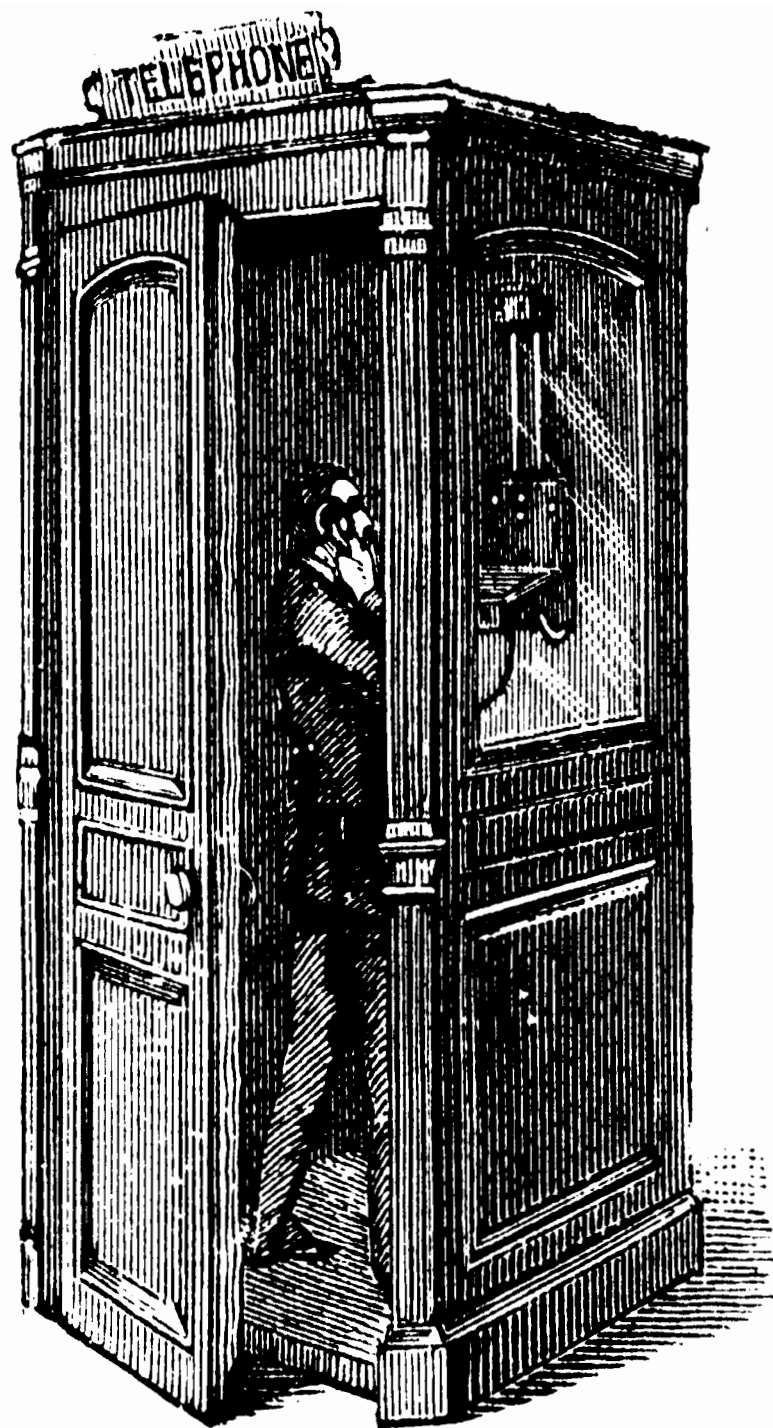
slunce se vyjímá mezi žlutými a šedými fasádami domků. Takřka mondrianovská kompozice. Na protějším kopci kubus filmových ateliérů a v polích velký oheň, seschlá nať a celuloidová pásma. Po západu slunce se na obloze objevují první hvězdy. Z kudlovských kopců se nebeská klenba jeví mnohem nižší, rozsochatá souhvězdí jako by křesala o hřebeny střech. Přivíráme oči. Z Gahurovy kaple střídavě startují a zase na její ploché střeše přistávají boží moduly. Úzkými, trubicovými okny stoupá k motorům nazlátlá tekutina. Ve tmě nad kaplí poletují dlouhá hořící vlákna koudele...

František Lydie Gahura

(10. 10. 1891-15. 9. 1958)

František Lydie Gahura se narodil v Kudlově u Zlína v rodině cihláře Gahury. Ve Zlíně vychodil

měšťanku a v Uherském Hradišti se vyučil štukatérskému řemeslu. Po vyučení žil u rodičů ve Zlíně, kde se připravoval ke studiu sochařství na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, na niž byl přijat v roce 1910. Studium architektury na Akademii výtvarných umění v Praze začal v roce 1919 u profesora Plečnika a dokončil v roce 1923 u profesora Kotěry. Byl to právě Jan Kotěra, který na Gahurovy schopnosti upozornil Tomáše Baťu, když projektoval zahradní obytnou čtvrť pro zaměstnance Baťovy továrny. Když v roce 1923 Jan Kotěra zemřel, zadal Baťa Gahurovi projekt dokončit. Tak vznikl první dílčí zastavovací plán první zlínské obytné čtvrti Letná. Vrcholem jeho urbanistické tvorby je regulační plán Velkého Zlína z roku 1934. František Lydie Gahura byl také talentovaným sochařem. Své zkušenosti a teoretické poznatky shrnul v knize Estetika architektury. ■

SLOVENSKO

Muž za pultom

Do minulosti sme odprevadili ďalší ročník Bratislavských jazzových dní, ktorý sa tento rok niesol najmä v znamení komorného džezu a etno, Kubánci z formácie *Cubanismo!* už tiež dopili rum, ktorý si rozkázali, nuž sme sa pustili do oživovania mŕtvol. Vy ste vzkriesili Majora Zemana, bratislavské kníhkupectvo Artfórum Muža za pultom (ženy sa zrejme minuli). Raz do týždňa sa za pult postaví slovenský spisovateľ, aby predával knihy – najradšej svoje, ale ak sa nedáte, nakoniec z neho vymámite aj opus jeho nezmieriteľného literárneho soka. Po Filanovi a Pišťankovi došlo naposledy aj na Štrassera.

V rámci rozvíjania dobrých družobných vzťahov a utužovania priateľstva medzi národmi sme koncom októbra v Bratislave privítali výpravu slovinských literátov (aj keď bez Debeljaka a Jančara, ale s Andrejom Blatnikom a ďalšími hviezdami súčasnej slovinskej literatúry). Slovinskí hostia odchádzali z krátko pobytu dojatí, nečakali také vrele privítanie a toľkú pozornosť – hodinovú reláciu v Slovenskom rozhlase ani preplnené divadlo Stoka na literárnom soiree, na ktorom boli hlavným bodom programu. Ako poznamenal jeden z dojatých, Andrej Brvar: „U nás by po vás ani pes neštekol.“ Veď ani u nás neštekne, ani u nás. (Aby sme však všetko uviedli na pravú mieru, v Slovinsku by nebol problém s peniazmi, ubytovaním atď., len so záujmom verejnosti. Keďže u nás problém bol, nahradili sme ich našou príslovcovou pohostinnosťou a srdečnosťou.)

Majstrami v rozvíjaní takéhoto bohatého sorealistického nereálneho jazyka, ktorého chabú ukážku sme predviedli v predchádzajúcom odstavci (za čo sa slovinským spisovateľom ospravedlňujeme, naozaj si to nezaslúžia, keby sa u nás písalo a vydávalo toľko a takej literatúry ako u nich, boli by sme radi) sú Peter Pišťanek a Dušan Tarageľ. Ich poviedková kniha *Sekerou & nožom*, v ktorej spoločným písaním rozvinuli tento štýl do absurdnej dokonalosti, sa stala literárnym hitom jesene. Horko-ťažko, ale predsa sa nám napokon tento rok podarilo nominovať slovenský film do výberu na Oscara, čo je v krajine, kde sa filmy nenakrúcajú (okrem *Fontán pre Zuzanu 3, 4, 5...*), iste uznáte, slušný výkon. Nominovali sme debut slovenského režiséra žijúceho v Prahe Mateja Mináča *Všetci moji blízki*, príbeh židovskej rodiny založenej všetkými českými a jednou slovenskou hereckou hviezdou, najväčšia sranda ale je, že tento istý film postúpil aj do užšieho výberu troch filmov, z ktorých vyberala Česká filmová akadémia. Našťastie skončil druhý a nominovali ste Gedeonov *Návrat idiota*. Nuž neviem: zvýšil by oscarové šance Mináčovho filmu fakt, že ho nominovali hneď dve krajiny, alebo by ho to rovno diskvalifikovalo?

A ešte jedna filmová správa z krajiny bez kinematografie: na prelome novembra a decembra si v Bratislave užijeme medzinárodného filmového festivalu. V medzinárodnej súťaži prvých a druhých hraných filmov uvidíme napríklad aj spomínané filmy Mináča a Gedeona, retrospektíva bude venovaná Romanovi Polanskemu. A jedného dňa sa na Slovensku možno dožijeme aj prvej námornej regaty.

Posledná správa na záver: osireli slovenské kostoly. Verte či nie, ľudí z nich vyhnalo – umenie.

Neon

...na drátě

Nekonečný seriál o zrakovo postihnutých spoluobčanech Esmeralda bol totiž vysielaný v nevhodnom čase – končil sa práve vo chvíli začiatku večerných bohoslužieb. Medzičasom však už našťastie všetko dobre dopadlo, všetci hlavní protagonisti opäť vidia a slovenský pospolitý ľud sa pomaly trúsi naspäť do chrámov božích. Ako sa hovorí v Šulíkových filmoch: Konečne je všetko tak, ako má byť.

POLSKO

Pan Tadeáš oslnil

Na nedostatok kultúrnych udalostí si Polsko nemôže sťažovať; minulý mesiac však ze všeho najviac poznamenala jediná vec – s napätím očakávaný snímek Andrzeje Wajdy *Pan Tadeáš*, filmová verze poľského národného eposu a zároveň jedno z vrcholných diel evropskej poezie devätnásteho storočia. Slavnostná premiéra sa uskutočnila vo Varšave 18. júna (režisér Wajda nebol na promítaní prítomný, pretože sa niekoľko dní pred ním musel podrobiť operácii srdca). Hneď po premiére bolo po celom Poľsku rozšírené viac než devädesať kopii tohoto filmu. Uvedenie filmu predchádzala obrovská reklamná kampaň srovnateľná snad len s reklamou akcii dopravných premii filmu *Ohněm a mečem*, natočeného podľa nemenej slávneho románu Henryka Sienkiewicza, ktorého režíroval Jerzy Hoffman (nota bene, film *Ohněm a mečem* šľahlo v Poľsku už 7 miliónov divákov. Dokonca i nedávna premiéra tohoto filmu v Kyjeve, keď bola očakávaná s obdivom – v Sienkiewiczovom románe nie sú Ukrajinci ukazovaní v najlepšom svetle – bola prijata s nadšením; není na tom vlastne nič divného, román je takový, aký je, zato film predstavuje model poľsko-ukrajinskej political correct-

A potom, že umenie stráca svoju silu.

P. S. Po celý november prebieha v Bratislave aj v niektorých iných mestech ďalšie slovenského videka Mesiac fotografie. Niektoré výstavy sú naozaj sila.

Miro Kollar
Autor je redaktor
mesačníka OS

ness). Oba výše uvedené snímky spojuje jediné to, že sú adaptáciami klasických literárnych diel, inak nemajú spoločného nič. Myšlienka filmovej verzie Mickiewiczových poém sa zdala od začiatku krkolomná, pretože už v minulosti boli podobné pokusy. V roku 1919 začal *Pana Tadeáša* točiť jakýsi Sigfríd Mayflauer, z neznámych príčin však svoju prácu nedokončil. Film Ryszarda Ordyńskiego, natočený v roku 1928 podľa scénára známych spisovateľov Ferdinanda Goetla a Andrzeje Struga, zcelá propadl. Bol to němý snímek (Čechom by tento nápad nemel pripadať absurdný, vždyť v Praze vznikly v letech 1913 a 1922 dvě němé filmové adaptace opery *Prodaná nevěsta*), jednotlivé scény byly prokládány ukázkami z Mickiewiczových poém. V roce 1998 se tento úkol již nejevil jako neuskutečnitelný, ale stejně. Wajda dal dohromady skvělý štáb. Hudbu k filmu napsal momentálně nejuznávanější polský skladatel filmové hudby (a jeden z nejlepších současných skladatelů vůbec) Wojciech Kilar, scénografií dělal držitel Oscara (za *Šindlerův seznam*) Allan Starski, většinu rolí obsadil režisér skvělými herci. Na film se podařilo získat hodně

peněz (vznikl ve francouzské koproduci), na přípravách filmu se podílela dokonce policie: před zahájením castingu na roli mladické Zosi byl vytvořen na základě Mickiewiczova popisu počítačový portrét. Bez ohledu na tyto skutečnosti byly cítit před premiérou velké obavy, zda nebyla všechna práce marná. Po ukončení promítání pro novináře, přestože diváci byli jen chladní profesionálové, zavládlo v sále nadšení. Povedlo se! Reakce kritiky jsou jen a jen pozitivní, až to člověka svádí napsat natruc něco negativního, ale ono to nejde. Když jsem po premiéře vymýšlel titulky k recenzi, napadlo mě jediné: Zase jednou Mistrovské dílo! Film je skvělý sám o sobě a zároveň snese srovnání s literární předlohou. Byly obavy, jak vyzní ve filmu veršovaný text. V této souvislosti vzpomíná Michał Żebrowski, který ztvárnil ve filmu hlavní roli, na slova režiséra Wajdy: „To musíte hrát tak, aby vznikl dojem, že ti lidé prostě neumějí mluvit jinak. Oni mluví veršem, protože neznají prózu.“ A herci tak skutečně mluví. Když se zaposloucháte do dialogů, přestanete vnímat vázanou formu, ale současně ji stále – podvědomě – cítíte. Trináctislabičný verš dává filmu rytmus, Wajda navíc ukázal, jak přirozeným jazykem Mickiewicz psal. Režisér vytěžil z literárního díla celou jeho komičnost, jeho nostalgii i jeho jízlivost. Andrzej Seweryn, který skvěle zahrál Soudce, správně podotkl: „Filmy jako *Pan Tadeáš* prostě nejsou.“ Tento film se zásadně liší od toho, co nabízí americká kinematografie, která již diváky nudí. Nikoho proto nepřekvapilo, že *Pana Tadeáša* vidělo během prvního týdne promítání 420 tisíc diváků, což je polský rekord. Jistě, polský mýtus, k němuž se *Pan Tadeáš* hlásí, je dávno překonaný, ale jak řekl jistý kritik – jiný mýtus nemá. Wajda, který se díky *Panu*

Tadeášovi vrátil po letech k velkému filmu, vytvořil jeden ze svých nejlepších snímků a „jeho“ herec Daniel Olbrychski (klíčnick Gerwazy) ztvárnil jednu ze svých nejlepších rolí. „Tolikrát v životě jsem se snažil řídit vkusem diváků“, říká Wajda, „a pokaždé se mé snažení mělo účinkem. A naopak, když jsem byl sám potenciálním divákem toho, co jsem točil, trefil jsem se vždycky. Co chce vidět dnešní divák? Určitě ne to, co jsem dělal donedávna, to jsem pocítil víc než bolestivě během posledních několika let. (...) Bylo nutné, jak s oblibou naivně píší kunsthistorici, aby malíř našel na své paletě nové barvy. Ty svěží barvy a ironie, jež je během čtení Mickiewiczovy poemy skoro nepostřehnutelná, mě naplňovaly nadějí, že najdu cestu ke světlu.“ *Pan Tadeáš* uzavíral nedávno proběhnuvší Festival polských filmů v Gdyni, který naopak zahajoval snímek *Ohněm a mečem*. Wajdův film byl promítán jako nesoutěžní snímek, protože režisér uznal, že soutěžit by měli především mladí tvůrci. Hoffman se naopak rozhodl pustit se do klání s ostatními a soudě podle výrazu jeho tváře byl zklamaný, že nezískal hlavní cenu, tzn. Zlaté Lvy (obdržel pouze zvláštní cenu poroty). Hlavní cena byla udělena Krzysztofu Krauzemu za hořký thriller *Dłuh*, který vznikl na základě skutečné události a je neveselým obrazem současné polské reality. Dále sklídl úspěch režisérský debut herce Marka Kondrata (vynikající role Hraběte v *Panu Tadeášovi*) *Otcovské právo* (zvláštní cena poroty) a film *Wojciech* režiséra Lecha Majewského, snímek o známém polském básníkovi, který v roce 1971 spáchal ve dvaceti šesti letech sebevraždu (cena za režii). Na festivalu se ukázalo, že není tak zle. Během diskusí o budoucnosti polské kinematografie se sice

ozvaly hlasy, které měly k optimismu daleko (Kazimierz Kutz hovořil o stagnaci, absenci mladé generace, útěku před skutečností a pastech producentské kinematografie), faktem však je, že polská kinematografie stále žije. Režisér Wajda, jenž nebyl na festivalu přítomen, se zúčastnil diskuse korespondenčně, když uveřejnil v Gazecie Wyborczej článek „Polské svobodné kino. Reflexe po deseti letech“. Ve svém článku píše, že teprve nyní začíná přiná-

šet ovoce reforma tradičního modelu kinematografie. „Polské kino žije“, píše Wajda, „a polští diváci se s ním zase setkali – i když jsme se báli, že už nikdy na polské filmy nebudou chodit. Objevily se také nové zdroje financování – např. televize nebo banky – a jejich význam stále roste.“ Opatrný optimismus je zřejmě oprávněný.

*Leszek Engelking
bohemista*

MOSKVA

Která řeka protéká Moskvou?

Volha, Don, Ob, Om, Jenisej, Lenin, Vltava? Různé odpovědi – pravda v nedohlednu.

Tak jako se hlavní město Brazílie jmenuje Brasilia, tak Moskvou protéká řeka Москва.

A lidmi, kteří žijí v tomto městě,

protéká vodka.

Ne voda, ne whisky, ne kefir; zkrátka ne. Objednává se vodka – a museli přijít chlapci z Čech, Moravy a Slezska, aby si toto objednávání ozvláštnili, aby každá objednávka byla hezká: oni

nechtějí po personálu 100, 200, 300 gramů vodky, chtějí hned půl kila, kilo, dvě kila a tak, jak se zrovna chce a jak se zrovna cítí.

Chodil-li papá na výstavy hladov, doporučuji naopak na některé výstavy (nejen tady, ale vůbec) chodit zatížen, ne-li kilogramy, tedy alespoň dekagramy. Ono to zbystří mysl, ochromí jazyk, zinteresu chůzi, dá inspiraci a vůbec to způsobí, že vše je jaksi možné a samozřejmé.

Jeden se tak hnedle dostane na vernisáž současného výtvarného umění a místo akce Tomáše Rullera vyslechne projev veterána druhé světové války, který mluví na mikrofon přes slávku. Není mu sice rozumět, ale mladí avantgardisté – ne z povinnosti, ale proto, že to tak cítí – sledují projev s hlubokým vcítěním, respektem a pokorou, o čemž se Rullerovi může jenom zdát.

Uprostřed realistických výjevů

z dějin ruského národa, života na vesnici a vedle církevních pravoslavných témat, stranou plakátů, jimiž bojují současní ruští grafici proti západnímu stylu života a NATO přesně v duchu karikatur z 50. let, se tyčí obraz, před nímž všichni místní stojí v oněmělém užasnutí, zatímco cizinci... taky žasnou. Hle, vlčák v nadživotní velikosti vyje kdesi na vrcholku hory, za ním panoráma celého pohoří (Kavkaz?), u chlupaté nožky kus ostnatého drátu, vojenská čepice – a jen o kousek dál utřžená hlava chrabrého pohraničníka, jehož vyhaslé oči sledují nebe. Nic k tomu není třeba dodávat, žádné hodnocení. Tak to prostě je, i když je to všechno vždycky trochu jinak.

Zygmund Horňák

NEON není pouze časopis, který držíte v rukou. NEON je značkou rodícího se multimediálního projektu.

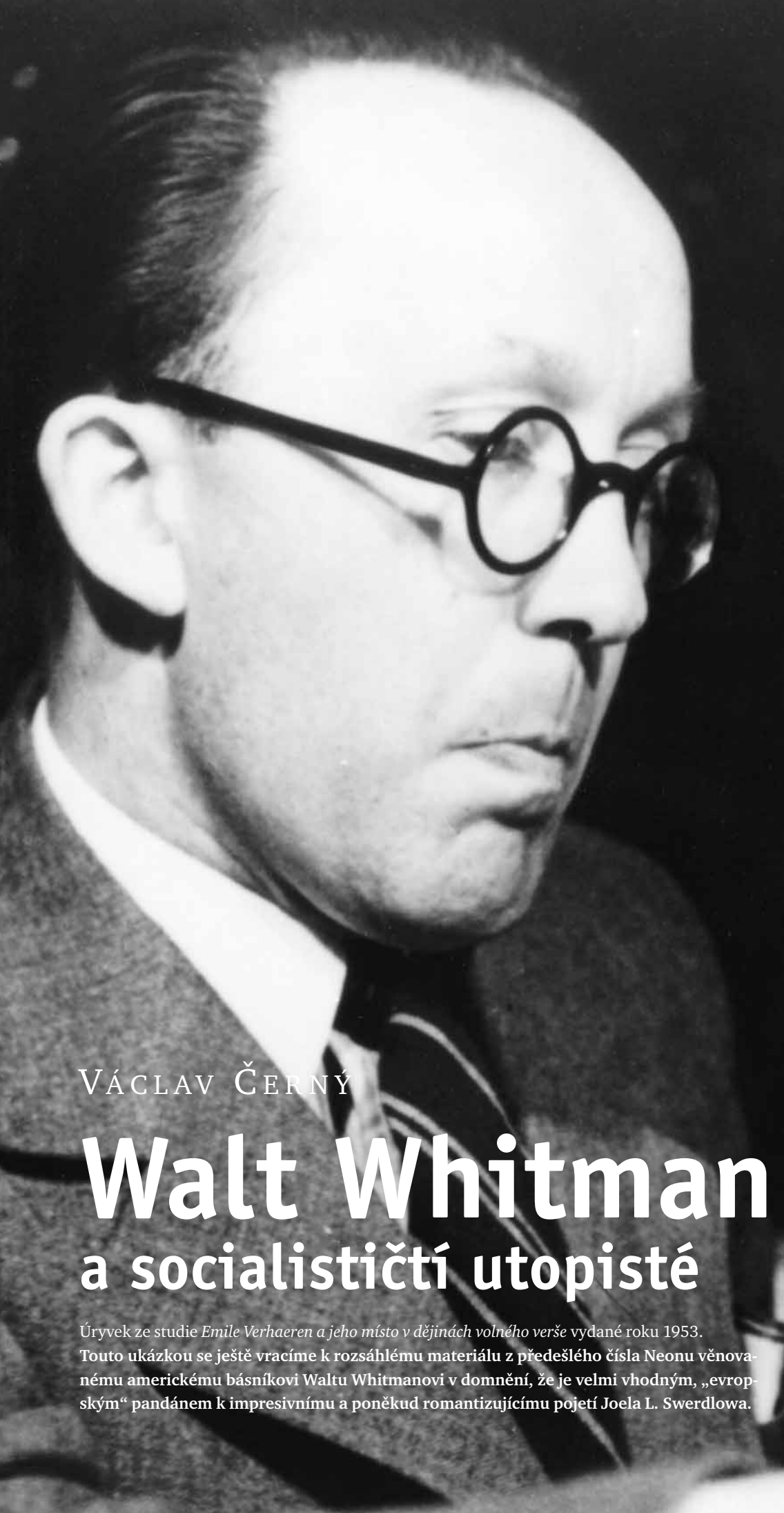
Už dnes nás najdete na internetu, naše adresa je:

<http://www.neon-mag.cz>

Brzy se potkáme v éteru.

Jednání o přesné podobě rozhlasového magazínu NEON se blíží ke konci.

VÁCLAV ČERNÝ

Walt Whitman a socialističtí utopisté

Úryvek ze studie *Emile Verhaeren a jeho místo v dějinách volného verše* vydané roku 1953.

Touto ukázkou se ještě vracíme k rozsáhlému materiálu z předešlého čísla Neonu věnovanému americkému básníkovi Waltu Whitmanovi v domněnku, že je velmi vhodným „evropským“ pandánem k impresivnímu a poněkud romantizujícímu pojetí Joela L. Swerdlowa.

Walt Whitman je novodobý tvůrce, či přesněji výchozí básník moderního volného verše.

A tu se ihned naskytá otázka, která ostatně byla vůbec důvodem, proč jsme charakteristiku volného verše podávali: Odkud pochází Whitmanův volný verš? Kde k němu čerpal popud?

Odpověď je prostá a zřejmá: Whitmanův volný verš je verset Bible.

Je to onen „orální styl“ Žalmů a Proroků, jejichž autoři, horlíci ve stínu synagogy a často proti její oficiální doktríně, představují hlas chudých Izraele a vytvářejí apokalyptický utopismus, zároveň náboženský, politický a sociální. Jsou ve starověku vlastními představiteli nového mysticismu, který nezůstává v oblasti čiré kontemplace, ale stává se činností a převrací se v aktivní vášň spravedlnosti. A umění přináší dar nového rytmu jakožto rozhodujícího činitele: z tohoto rytmu zrodí se stejně náboženské tance jako kázání proroků a jako zpěvy žalmické liturgie. Jejich básnické slovo je povýtce „verbum activum“; cítíte se pověřeni Hospodinem a mohouce se proto spolehnout na „neomylnost“ své inspirace, mluví tedy tak, jak cítí a myslí, a vyjadřují to, več věří, a to, co vidí, řídí své výraz rázem svých obsahů: jsou tedy realisty svým způsobem.

Že byl překlad Žalmů, tradiční „livre de chevet“ puritánského a amerického světa, Whitmanovi běžný, nepotřebuje důkazů. Biblický původ Whitmanova volného verše není prostě otázkou, nad níž by bylo třeba potřásat nedůvěřivě hlavou; a Ossianovým skladbám, jakožto druhému eventuálnímu Whitmanovu popudu, se sluší vykázat jen místo daleko podružné.

Nečiní-li skutečných obtíží otázka původu volného verše u Whitmana, dlužno zato osvětlit – a to je právě jedním z úmyslů naší studie – za jakých okolností a proč se vůbec biblický verset nástrojem Whitmanovy humanitářské a demokratické inspirace stal a státi mohl? Je tu sice patrná shoda mezi touto inspirací a sociálním utopismem biblického profetismu, vášnivě zaujatého představou spravedlnosti, ale stěží by sama stačila k vysvětlení. Ve skutečnosti nemohou ležet důvody biblického původu volného verše pouze v setkání muže s knihou, jednotlivce s jednotlivou knihou, nýbrž především v setkání celé doby s duchem této knihy. Jinými slovy, tyto důvody dlužno hledat v široké a obecné oblasti příčin sociálních, v povaze let čtyřicátých, a přesněji v povaze dobového hnutí republikánsko-demokratického a huma-

nitářsko-socialistického; řekli bychom jedním slovem dokonce: v povaze tzv. „osmačtyřicátnictví“. Ráz osmačtyřicátnictví lze nejprospěšněji zkoumat ovšem v Evropě, především ve Francii, a to i učiníme z příčin nasnadě: jakožto jedna ze dvou evropských zemí hospodářsky a sociálně nejpokročilejších a jakožto země nejrozvinutějšího sociálního a politického uvědomění, je tehdejší Francie v projevech osmačtyřicátnictví nejvýraznější, ba udává jeho tón celé Evropě, a není-li zcela jeho tvůrkyní, je jistě hlavním jeho ideologem. A netřeba se bát, že se ve Francii let čtyřicátých příliš vzdalujeme Whitmana: vydavatel brooklynského demokra-

Václav Černý s manželkou po boku

tického „Daily Eagle“ (1846) žije v té době zajiště s Evropou a Francií jednomyslněji než se soudobou Amerikou, sám nezáviděníhodný osud jeho knihy, jejíž první básnická čísla právě vznikají, je toho v jeho vlasti dokladem; a evropský pohyb myšlenek s palčivým zájmem sleduje. Kdyby vůbec mělo být mezi podobami evropského sociálně politického a kulturního člověka 19. století hledáno apelativum, které by nejpřesněji vystihovalo podstatu osobnosti Američana Whitmana, znělo by právě: typický *osmačtyřicátník*!

Především nezapomeňme, chceme-li být i jen sebestručněji vystihnout povahu demokraticko-republikánského a socialistického hnutí čtyřicátých let, že se tato léta kryjí s vítězstvím a vrcholem romantismu, a to do té míry, že červnové dny, v nichž generál Cavaignac drtí

na pařížských barikádách povstání dělnických čtvrtí, odzvání v podstatě hrana i vlastnímu romantismu. A netřeba se šířit o podstatě romantismu, aby si bylo lze představit, jakými sny a iluzemi, jakou vírou v zářivé zítřky a vášnivým nadšením pro svobodu naplnil lidské mysli, a především ducha generace, rostoucí z červencové revoluce 1830 a namnoze již republikánské, neřku-li jakobínské. Vytvořil pro ni na prvním místě novou mravní atmosféru, složenou z trojího utopismu, sahajícího na sám pokraj mystiky: utopismu vášně, podle něhož cit a láska jsou samotným hlasem božství v člověku, kategorickým imperativem nového mravního zákona – a všechny deklamační, zoufalé i zase vzpurné exhibice romantického „světobolu“, všechny svobody, které si osobují sandovské hrdinky, i ta pouť saint-simonovských starších za „Ženou-Mesiášem“ odtud vyplývají; utopismu krásy, podle něhož je i krása zjevním Absolutem a básník tedy Poslem, Učitelem lidskosti, Prorokem nebo alespoň, což je někdy i více, „božským vyvrhelem“ – a odtud pocházejí humanitářská hřímání Victora Huga, *Stello* i *Chatterton* de Vignyho a později satanická spříseženství „parie“ Baudelaira; a utopismu demokratického, podle něhož je rousseauovský neurčitě pojímaný lid pozemským důvěrníkem vůle Prozřetelnosti, pověřeným řízením dějin – a odtud stejně Hugovy románové, básnické i dramatické apoteózy Lidu od Ruy Blasa po Jeana Valjeana, jeho „Blázne, jenž nevěříš, že já jsem ty“, jako na příklad Micheletova stylizace národní historie, opřené o mýtus Kubíka Dobráka, symbolického vtělení francouzského lidu postavou francouzského sedláka. Doba zároveň oživuje kult Velké revoluce a nové doktríny, od měšťansko-liberální až po komunismus babeufovský, hledí se odvodit z její Deklarace práv; Thiers, Mignet, Michelet, Lamartine, Louis Blanc, Cabet, každý po svém líčí obšírně její dějiny a význam. Pohlédneme-li nyní a na tomto pozadí k rozvoji vlastního demokratického a socialistického hnutí, ocitáme se – hlavně právě od roku 1840 – uprostřed nesmírného chaosu pohybů, směrů, snah a myšlenek, jemuž jako by romantismus propůjčil všechny svoje barvy a celé svoje klima citového idealismu, optimistického utopismu a vytržení: je to chaos doby, cítí se dědičkou Velké revoluce, kterou již Babeuf byl prohlásil za nedokončenou...

Ještě nevyzněl saint-simonismus, ač má již za sebou svoje léta slávy – byla to první léta třicátá –, kdy sváděli básníky, Lamartina, Vignyho, Sainte-Beuva. Ostatně, od r. 1830 má již

dědice, Buchezův asociacionistický „křesťanský socialismus“, jenž se vydává stejně za platné dovršení Saint-Simona jako za věrně dogmatické křesťanství. Od roku 1843 Victor Considérant vede novinářsky i knižně zesílenou ofenzivu omládlého fourierismu, smířlivého na všechny strany a tedy všude úspěšného, od rozčarovovaných saint-simonovců pro drobné měšťanstvo, a sám Eugène Sue obstarává propagaci budoucí falansteriánské pozemské idylly romány nesmírného čtenářského ohlasu, „Tajemstvími Paříže“ (1842) a „Věčným Židem“ (1844). Závodí s ním George Sandová, prožívající na pozici stejného citového uchvácení, ač doktrinárně méně vyhraněné, své socialistické desíletí: „Hřích pana Antonína“ je z roku 1847. Vráť se z exilu r. 1839, Cabet zahajuje desíletí svého pobytu ve vlasti utopii své „Cesty do Ikarie“, lidovými dějinami Revoluce, „Komunistickým vyznáním“, založením novin, přemýšleje o pokusech uskutečnit svoje teorie v praxi, za nimiž se vydá do Ameriky koncem 1848. Flora Tristanová podala drtivou kritiku sociálních pokrytectví viktoriánské Anglie a umírá na propagační cestě za dělnickou jednotou. Od října 1844 do února 1845 zasvěcuje Marx Proudhona do Hegelovy dialektiky a za rok se jí Proudhon pokusí použít na „filosofii bídy“. A celá ta doba červencové monarchie je poznamenána nesmírným rozkvětem tajných společností, z nichž původně nejvýznamnější, „Les Amis du Peuple“, je již 1833 pohlčena „Společností Práv lidských“, a na prahu let čtyřicátých počínají se objevovat první tajné společnosti socialistů či komunistů, jejichž počet Proudhon odhaduje ve Francii na sto až dvě stě tisíc. V dubnu 1840 pařížský nováček Heine žasne během svých návštěv na pařížských dělnických předměstích nad ruchem zájmů, nadějí a idealismů, jenž tu vládne, a vypočítává knihy nejpestřejšího sociálního utopismu, které nalezl v dělnických rukou. Neboť není vskutku pera, jež by nepsalo o problémech demokracie a pauperismu, jak zní dobový výraz, a není hlavy, která by upřímně nebo šalebně o nich nepřemítala: sám bizarní a nerovnovážený duch prince pretendenta Ludvíka Napoleona přispěje kapkou své knížky „Vyhlazení pauperismu“ roku 1844 a vzbudí iluzorní sliby, které nehodlá dodržet. A to vše probíhá za obecného stavu mysli, který lze stěží nazvat jinak než mystickou náladou nebo náboženskou nadějí. A nemyslím snad jen na vliv, ač je nesmírný, liberálního a demokratického katolicismu Lamennaisova, jež se zdá po řadu let sdílet sám Pius IX., až do svého ohromení revo-

lucí 1848. Lamennaisovská myšlenka spojenectví církve s moderním světem a křesťanství s lidem a skutečností pokroku mohla být sebeupřímnější a jeho „Slova věřícího“, apokalyptický pastiš Bible konvertované na hlasatelku lidovlády, mohla být sebelačněji přijímána lidovým čtenářstvem, na každý krok mladé katolické generace směrem k demokracii, byla tehdy již předem demokracie odpověděla dvěma kroky směrem k náboženství. Tito demokraté a utopičtí socialisté Červencové monarchie jsou lidé věřící. Cítí se pokračovateli a dovršiteli Krista. Jejich učení se nabízí jako nové Zjevení. Lamartine charakterizuje dobový socialismus jako „smělý plagiát Evangelia, který se musí opět v Evangelium navrátit“, a roku 1847 vidí sociálně politické snahy doby těmato očima: „Po třicet posledních let zdál se Bůh bojovat proti sobě samému. Konečně najde zalíbení v tom, pomáhat lidem, kteří chtějí pracovat pro Něho!“ Saint-Simon podává svoji utopii jako „Nové křesťanství“ a prohlašuje, že „se rozhodl obnovit křesťanství tím, že je omladí“; r. 1829 jeho škola organizuje se v „církve“ a zvolí svoje „Nejvyšší Otce“; Fourier tvrdí, že království zaslíbené Kristem není leč fourierovská „universální harmonie“; Buchez jmenuje Krista patronem svého kooperativismu; Pecqueur vykládá svoje sociální teorie v knize „Republika Boží“; doktrína okolo „L'Atelier“ hlásá: Revoluce, „dcera Evangelia“; Leroux slibuje světu socialismus jménem Ježíšovým; ač je protivník veškerého náboženského dogmatu, Cabet je zřejmý moralistický spiritualista a apriorní fraternitář; Flora Tristanová, Kristus socialistického feminismu, jmenuje r. 1844 v Lyonu svoji spolupracovnici Eleonoru Blancovou „svatým apoštolem Janem“ svého díla, a ještě v dubnu 1848 na slavnosti socialistek v Lyonu jsou pronášeny oslavné řeči na „Krista, otce socialismu“. Celé to obecné prolnutí utopického socialismu mystickým pocitem života vyjadřuje jedinou větou svého jmenovaného románu Sandoval roku 1847: „Pravda komunismu je neméně úctyhodná než pravda evangelická, vždyť je to v podstatě pravda tatáž.“ Jediného snad zásadního odpůrce všeho náboženství čítá francouzský socialismus čtyřicátých let: Blanquiho, a ten je celá prosedí v žaláři, odkud ho osvobodí teprv právě revoluce, po osmi rocích a pěti měsících. A jistě, že tento spiritualisticko-utopický ráz a náboženské sklony demokratismu a socialismu let čtyřicátých nejsou jeho silou a nezaručují mu úspěch ani v nejmenším: to dokázaly brzké události, poznali záhy fran-

couzští demokrati sami a rozebral pronikavě Marx. Vytvářejí však oné době, ba celému demokratickému hnutí světovému na sklonku první půle století, zcela zvláštní ovzduší, které se již nikdy v téže podobě úplně neobnoví, ve kterém se však téměř nutně musí setkat biblický žalmismus a profetismus s myšlenkou moderního demokratismu a socialismu a její básnickou inspirací.

Whitmanova „Stébla trávy“, či dvanáct básní, vznikajících v letech 1840 až 1855, které tvoří obsah prvního vydání sbírky z roku 1855, představovaly vskutku americkou extenzi této jedinečné dějinné atmosféry a sdělovaly americkému čtenáři její obsah ústy vášnivého účastníka: stačí vzpomenout nadšení, s nímž Whitman pozdravuje revoluční evropské hnutí roku 1848 básní „Europe“, nechceme-li ani zvlášť připomínat stopy, které Whitmanovu myšlení a cítění vtiskly dvě utopicko-socialistické doktríny, Owenova a Fourierova, neboť Whitmanova „adhesiveness“ je zcela patrně, jakožto pojem a pocit přirozeného lidského pudu k vespolečnosti, mladší sestrou falansteriánské „attraction humaine universelle“. A každé další vydání „Stébel“ narůstajících počtem jako by onu svéráznou atmosféru prodlužovalo a přenášelo dál od desítekletí k desítekletí, div ne na práh století dvacátého: „Europe“ z prvního vydání jako by se samovolně stávala oslavou francouzských revolučních tradic v básni „France“ z r. 1860 a pozdravem pařížské Komuny v písni „O star of France“ o jedenáct let později! Nemožno si nevzpomenout nad tímto doživotním americkým osmačtyřicátníkem onoho zvláštního rysu mužů roku 1848, jež nám, Čechům, tak nezapomenutelně zvětšil Neruda „Romanci o jaře 1848“: devadesáti let se mohl dožít osmačtyřicátník a do smrti a poměrů třeba naprosto změněných nesl na svém čele a ve své bytosti nevyhladitelný ráz „jara národů“, jehož byl kdysi svědkem, nevyličitelnou pečeť idealistického entuziasmu, náboženského vytržení a utopického blaženství: „Kdes pod zemí hudba, vždyť tančil, kdo šel – ... Nuž, konečně lidmi tedy!“ A touto bytostí zůstane navždy Walt Whitman, zůstane jí jako politicko-sociální myslitel (ani styk s pozdějším socialismem, marxismus v to počítaje, nedá mu valně pokročit dále), jako „the old gray Poet“, ba zůstane takový i ve své vnější, okázalé a chvílemi lehce pozérské autostylizaci srdečného, vousatého, sluncem ožehnutého tesaře Kristovy podoby. A mluvíme-li o tomto svazku Whitmana s rokem demokratických národů a socialistických uto-

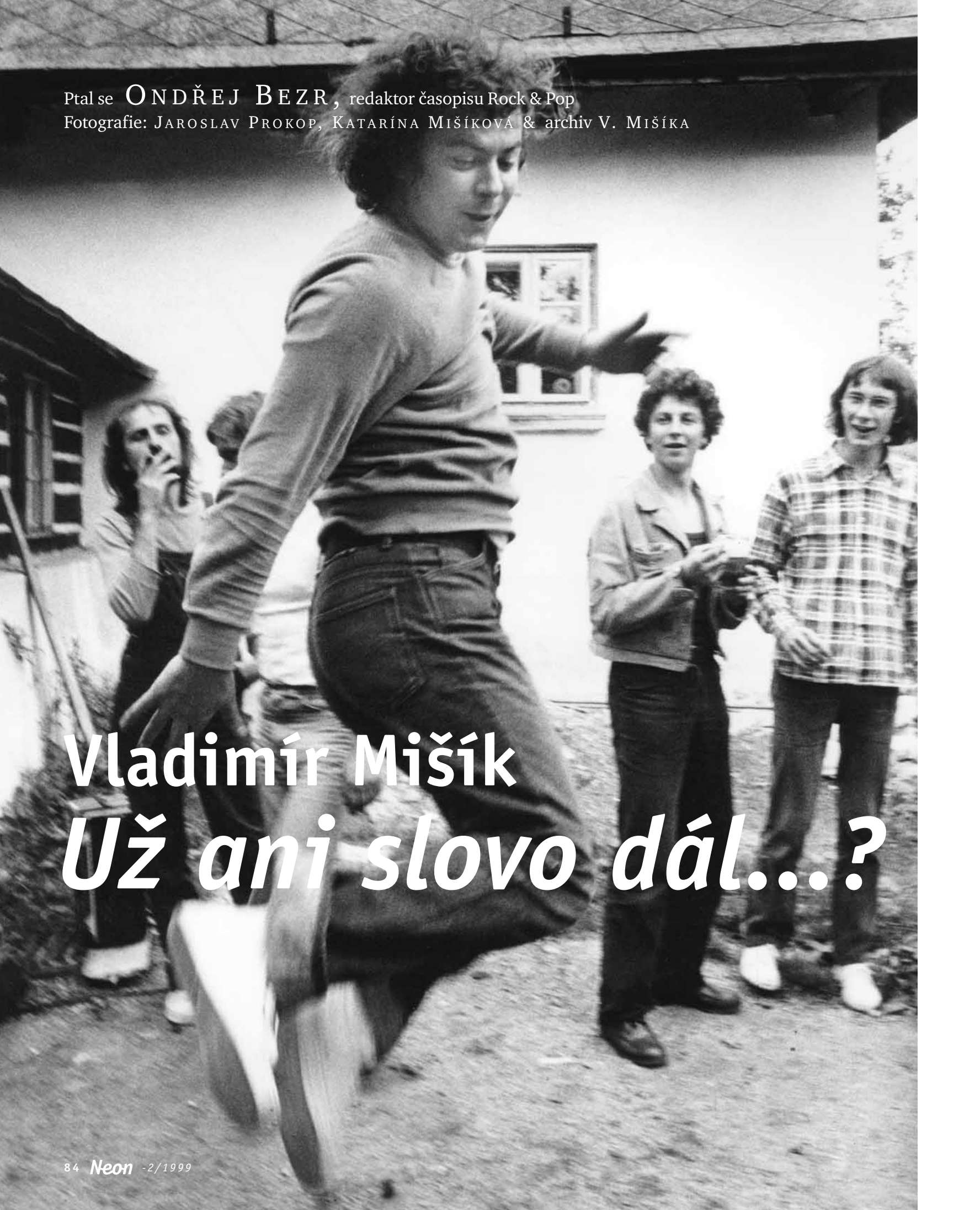
pismů, ptejme se naopak i na toho či na ty, kdo první v Evropě přijali Whitmanovu poezii s porozuměním, podávající tím důkaz niterného souznění: byli to Angličané ovšem, lidé téhož jazyka, ale nebyl to věru Carlyle, nýbrž právě ti, mezi nimiž čtyřicátá léta proběhla ve znamení skupinové a ideologické krystalizace, kteří právě na podzim 1848 přijímají jméno nanejvýš význačné – „Praeraphaelite Brotherhood“ – a kteří, plni osmačtyřicátnického ducha, jediní asi očekávají od tohoto roku i pro Anglii revoluci, ač jí rok přinese jen povstání v Irsku a petici chartistů; přátelské styky praerafaelitů s Whitmanem se datují nicméně odtud a právě W. M.

Václav Černý v době, kdy ještě nepsal studie...

Rossetti bude autorem anglického whitmanovského výboru. K celé této otázce setkání Whitmana s Biblií je nutno přičinit už jen jedinou poznámku, vpravdě významnou: nic není ani mezi autochtonně americkými předpoklady, které si Whitman do svého tvůrčího básnického života přinášel od původu – a jsou to staré nábožensko-puritánské tradice, zděděné po „Pilgrim Fathers“, kult Deklarace nezávislosti a odvozená z ní demokratická ideologie jeffersonovská, která po celou dobu třídní nevyjasněnosti zůstane vyznáním amerického dělnictva –, co by jakkoliv působilo proti Whitmanovým souvislostem, které jsme právě nastínili, co by mátlou cestu demokrata a utopisty Whitmana k Biblii; vše to jej naopak pudí jen silněji tímže směrem. ■

Fotografie poskytl Památník národního písemnictví

Ptal se **ONDŘEJ BEZR**, redaktor časopisu Rock & Pop
Fotografie: JAROSLAV PROKOP, KATARÍNA MIŠÍKOVÁ & archiv V. MIŠÍKA

Vladimír Mišík *Už ani slovo dál...?*

My jsme v té době hráli s Matadors několik vlastních písniček s pseudoanglickými texty. Ještě když jsme přišli do studia, já jsem k té své neměl žádná slova. Tak jsem si sedl na schody a vymyslel text *Malej zvon co mám*, který je opravdu *úžasný*. Psal jsem, co mě napadlo – nevím, co má znamenat ten *malej zvon*. Samozřejmě jsem to nemyslel nijak symbolicky... Asi mi to tenkrát přišlo poetické, ale je to nejnesmyslnější text, jaký jsem kdy napsal.

Jak probíhalo natáčení?

Samozřejmě, že už ve chvíli, kdy Radim pustil booster, zvukaři vyběhli a mysleli si, že se zbláznil nebo že došlo k něčemu příšernému. Za sebe musím přiznat, že jsem měl trémou staženou prdel. Zdálo se mi, že se děje něco strašně důležitého, takže jsem spíš kuňkal než zpíval. Ale jinak myslím, že kromě toho boosteru k žádnému dramatickému nedorozumění nedošlo. Ona ta písnička, když si ji dnes pustíš, zní docela úsměvně, protože se vlastně moc neliší od dobové popmusic. Tehdejší studia dokázala jakoukoli kapelu, ať hrála na koncertech sebedravěji a sebevíc nahlas, učesat. Zvukařům to samozřejmě bylo šumafuk. Dostali čárku, a jakmile měl někdo jiné požadavky, byli nervózní a nechtělo se jim do toho, protože měli zažitá klišé. Největší problém byl s elektrickými kytarami, ty zněly agresivně a otravovalo je, že jim narušují jejich pohodu.

Tou deskou jste vlastně vstoupili do první ligy. Jaké v ní byly vztahy? Kamarádili se třeba Matadors a Olympic?

Já jsem se ještě před založením Matadors a Olympicu znal s Honzou Pacákem, který tehdy hrál dixieland, což se mi líbilo. Byl to opravdu veselý chlapík, nebyla to jen image, a viděli jsme se vždycky rádi. Petr Janda a spol. se ale s námi moc nebavili, protože byli jakoby za hvězdy. Ale musím dodat, že právem, protože když jsem viděl třeba Kleina na jevišti a slyšel, jak holky vřeštěly, bylo to obdivuhodné a líbilo se mi to. Ne nadarmo jejich první dvě desky *Želva* a *Pták Rosomák* téměř znárodněly. Když se v 70. letech snažili se ctí vybruslit z normalizace a uživit se za cenu přizpůsobení, už mě to pochopitelně moc nebralo.

Rivalita mezi tehdejšími kapelami samozřejmě byla, ale měla spíš formu soutěživosti. Okolo každé kapely byla parta kamarádů a fanynek. Jedni říkali: „*Olympic, to je pohoda, ty jejich*

melodické písničky...“, druhí zase: „*Ne, Olympic jsou srágorý, ale Matadors, to je blues, drsárna...*“ Pro nás to byla výzva. Když jsme viděli Olympic, sice se nám to líbilo, ale nahlas jsme říkali: „*Nic moc*“, ovšem věděli jsme, že se musíme zlepšit a víc zkoušet. Patřilo to k té době i k našemu věku.

Takže jsi mezi ostatními kapelami neměl vyložené kamarády, se kterými bys třeba chodil na pivo?

Ani ne. Ale ono to moc takhle nefungovalo ani v rámci Matadors. Spřízněné duše jsme byli s Radimem Hladíkem a Otákem Bezlojou, u kterého jsem i občas přespával, když jsem utíkal z domova, ale jinak jsme udržovali styky hlavně přes muziku.

Legendární New Club ještě neexistoval?

Ten vznikl až v době, kdy jsem byl na vojně a Matadors mi dali padáka. Ale jeho založení jsem částečně inicioval. Kamarádil jsem se s Charliem, černošským fanouškem z Mali. On hodně jezdil po světě a pořád si stěžoval, že

v Praze nejsou pořádné kluby. Posléze se našel ve Vršovcích volný prostor, a z něj vznikla muzikantská hospůdka. Ze začátku mě tam ale nepouštěli, protože jsem zrovna nebyl v žádné kapele, a tudíž pro ně nebyl bigbíták. Až teprve později mě tam vtáhl jako svého kamaráda Ota Bezloja.

Proč tě Matadors vyhodili?

V roce 1965 jsem s Honzou Obermayerem narukoval na vojnu, čímž se zkomplikovala situace. V Matadors zůstal jenom Kahovec, který ale nikdy neuměl moc anglicky. Z textu se vždycky naučil první dvě slova, pár frází uprostřed, a obložil to takovým *hatla-matla* – říkali jsme tomu telefonní seznam (ne že bych to dělal jinak). V Čechách to šlo, ale na nějakém festivalu v Holandsku, kde všichni mluvili plynne anglicky, si s tím Matadors uřízli ostudu. A právě v té době se uvolnil Viktor Sodoma, který byl vynikající zpěvák, uměl dobře anglicky a navíc to byl blondatý útlý miláček dívek. Matadors ho přijali a vedle něj neměl ani Kahovec, ani já, když jsem se za tři měsíce vrátil z vojny, šanci.

Nahoře: S Otou Bezlojou – Matadors.

Vlevo: Na svatbě Jana Hrubého 1980. Za střizliva neproveditelný výskok. V pozadí zleva Jiří Veselý, dvojice adolescentů je tvořena Karlem Holasem a Járou Nejezchlebou – pozdějším Olinem.

Flamengo – zleva: Jan Kubík, Pavel Fořt, Jaroslav Erno Šedivý, Vladimír Guma Kulhánek, Vladimír Mišík a Ivan Khunt.

Jak to, že ses vlastně nedokázal z vojny nějak vykroutit?

Neuměl jsem si najít jako mnozí jiní jednu speciální chorobu. Ale Wilfried Jelinek zařídil, že jsme se s Honzou Obermayerem dostali do středočeské nemocnice coby lapiduš. Díky tomu jsem za své vojenské působení držel samopal v ruce jen jednou. Dokázal jsem ho rozebrat a složit, i když ne v limitu, ale Honzovi Obermayerovi, který už pracoval na tom, aby se z vojny dostal přes blázinec, se ho podařilo rozebrat tak, že už ho nesložil ani instruktor. Když pochodovala jednotka lapiduchů s výstrojí, Honza držel zbraň v náručí rozloženou na šroubky.

Na vojně se mi přece jen po pár týdnech proválily zdravotní problémy. Zjistili mi tam mou životní chorobu astma, a já se jim tam jednou při fotbale zhroutil, což bylo trochu paradoxní, protože fotbal jsem ještě rok předtím hrál za Duklu Praha jako dorostenec. Odvezli mě do

nemocnice, kde mi dělali asi patnáct punkcí, operovali mi polypy a zjistili, že jsem chorobami opravdu prolezlý. Mundúr už jsem pak nikdy neoblékl. Dostal jsem roční odklad, což byla senzace, protože byly právě Vánoce a doma na mě čekalo moje tehdejší děvče, krásná Alenka. Po roce jsem šel znova na prohlídku a choroba byla potvrzena. Když jsem šel na vojenskou správu odevzdat vojenskou knížku, ten důstojník z ní přede mnou obřadně vytrhl plechovou známku s identifikačním číslem a měl k tomu takový dojemný proslov: „*Tedy, mladý muži, je to s vámi opravdu zlé. Jestlipak vy se vůbec dožijete při všech těch nemocích dospělého věku? Je to ale škoda, že o vás armáda přichází...*“ Já se samozřejmě smíchy kousal do rtu, ale udržel jsem se a rozchechtal se až před budovou. V tu chvíli jsem byl nejšťastnější člověk pod sluncem.

— — —

Flamengo hrálo dost nahlas, to je fakt. Ovšem díky Honzovi Kubíkovi i Pavlu Fořtovi, který sice možná nebyl excellentní sólista, ale měl výborné aranžérské nápady, byla naše muzika hodně melodická a hardrockem bych ji nenazýval. Já stejně na tyhle škatulky moc nedám. Prostě jsme hráli bigbít a šli jsme, řekl bych, takovou tou britskou progresivnější cestou. Poslouchali jsme třeba Emerson, Lake & Palmer, jejichž deska *Tarkus* se nám líbila opravdu všem, nebo Yes, které jsem dokonce viděl v devětašedesátém, když jsem byl v Anglii, v Marquee Clubu, což byla Mekka tehdejšího bigbítu.

Používali jste ve Flamengo noty?

Kupodivu ne. Jediný opravdový notař z Flamengo byl Honza Kubík, který si občas do not zapisoval sóla – třeba když jsme točili desku.

Jinak jsme používali jenom akordové značky a aranžovali i skládali vlastně přímo *na místě*, tedy na zkoušce nebo ve studiu. Třeba jsem přinesl nějaký motiv na kytaru, Pavel se ho rychle naučil, rozvinul, *předal ho dál* a řeklo se, co by mohly hrát varhany nebo saxofon. Takovýchle způsob ostatně občas praktikujeme dodnes i s ETC... Protože jsem vždycky hrál s dobrými muzikanty, písničku se obvykle naučili po jednom poslechu. S notami se nepracovalo v žádném bigbítu, ve kterém jsem byl.

Velkým pomníkem nejen Flamenga, ale celého tohoto období českého rocku, je album Kuře v hodinkách. Jak se vůbec povedlo ho v té těžké době zrealizovat?

Supraphon vydával speciální edici, která se jmenovala HI-FI Klub a do ní prosadil desku Flamenga Hynek Žalčík.

To je jméno, které se prolíná velkou částí tvé kariéry. Jak jste se seznámili? Kde se Hynek Žalčík vzal?

Byl to vlastně *kluk z ulice*, který se často objevoval na našich koncertech. Občas jsme se dali do řeči, on měl o bigbítu velký přehled, a časem jsme se spřátelili. Jezdili jsme do Dobřichovic, kde měl dívku Moniku, kterou si posléze vzal – na zahrádce tam bylo příjemné prostředí, na večírky se tam sjíždělo velké muzikantské společenství. Hynek měl dar vyřídít spoustu věcí, které by možná nikdo jiný nedokázal. Měl známé v Supraphonu, protože tam pracovala jeho maminka, takže ho znali od dětství a s redaktory si tykal. Pro českou rockovou scénu toho udělal hodně – produkčně se podílel nejen na *Kuřeti v hodinkách*, ale také na spoustě dalších desek, namátkou na Prokopově *Městu ER*, Ursinyho *Provisoriu* nebo na mé první sólové desce.

Nechat album Flamenga otextovat Josefem Kainarem byl Žalčíkův nápad?

My jsme sice měli spoustu materiálu, ale písničky byly otextované buď přímo anglicky Pepanem Kalinou, nebo takovým tím klasickým *hatla-matla*. Jenže točit desku v angličtině už jednak nešlo, jednak to ani nemělo smysl. Náznaky vlastního textování sice ve Flamengu byly, ale uvědomovali jsme si, že nejsou dostatečně kvalitní, a tak jsme hledali někoho, kdo by nám texty na muziku napsal. A tenkrát právě Hynek přišel s myšlenkou na Josefa Kainara. Já jsem znal jeho rané věci a ten nápad mě nadchl, ale říkal jsem si, ty bláho, takový básník

přece nebude psát na bigbít. On už sice předtím udělal pro Michala Prokopa *Město ER*, ale to mi připadalo takové příliš abstraktní a umělecké, což by pro Flamengo asi nebylo úplně nejvhodnější. Hynek ale tvrdil, že Kainar je hodně fajn pán a určitě se s ním domluvíme.

Neměli jste problém s jeho komunistickou angažovaností?

Pár lidí nám sice vytýkalo, že spolupracujeme s komunistou, ale nebylo jich moc. On když člověk v tom komunismu žil, tolik mu to nepřišlo, protože to bylo samozřejmé prostředí. A hlavně – pro mě bylo nejpodstatnější, že Kainar byl excelentní básník a navíc chlap, který napsal spoustu úžasných textů na americké swingové a bluesové evergreeny.

Nicméně to byl předseda normalizačního Svažu spisovatelů.

To mi v tu chvíli nevadilo a nebral jsem to na váhu. Prostě psal skvělé básně a hotovo. Zajeli jsme za ním na Dobříš, *do zámku plného Spisovatelů, Básníků a Hudebních Skladatelů*. Už nás očekával – byl to takový usměvavý mužík ve volné košili a plátěných kalhotách, s tlustými *dalekohledy* na očích. Povídá: „*Ani vám nemám co nabídnout, víte, oni přede mnou pořád schovávají víno, no ale pojďte dál, mládeni. Půjčil jsem si na vás takový stroj, jenže ho neumím ovládat. Musíte mi ho pustit sami.*“ Uprostřed toho pokoje, zařízeného ve stylu Ludvíka XIV., ležel na zemi na tu dobu hodně moderní magnetofon Grundig, my jsme pustili pásek s demáčem, Kainar se vedle něj posadil a bylo krásné sledovat, jak se během několika minut úplně rozsvítil. Začal si podupávat a bylo vidět, že ho ta muzika opravdu vzala. Já jsem mu líčil všechny peripetie, jak která písnička vznikala, ale taky jsem vyprávěl o všech těch našich srandovních zákazech – jak třeba nějaký hasič viděl venku v křoví během našeho koncertu souložící dvojici a hned napsal stížnost, že v mládeži vyprovokáváme nízké pudy, na jejímž základě jsme dostali měsíční zákaz. Kainar se strašně smál a říkal: „*No jo, některý lidi jsou fakt blbí. Ale nic si z toho nedělejte, žádný muzikanti to na světě neměli jednoduchý, to byste měli vidět, jaký jsme to měli my za války.*...“ Choval se prostě jako úplně normální člověk. Takhle jsme si příjemně povídali, když najednou do místnosti strčil hlavu nějaký pán, ze kterého se vyklubal šofér Josífek, který měl odvézt *soudruha Kainara* na nějakou schůzi. Jemu se evidentně nechtělo. Řekl: „*Josífku, nevidíte, já tady mám*

chlapce, máme tady nějakou práci... Víte co? Běžte dolů, dejte si káfičko, cigárko a páreček, já za chvilku půjdu,“ a seděli jsme ještě další dvě hodiny – takže to svoje předsednictví zřejmě nebral tak úplně vážně.

Pak jsme za ním byli ještě dvakrát. Poprvé nám odevzdal půlku textů, bylo vidět, že na nich pracoval celou noc, měl kruhy pod očima, ale byl to čistopis: měl v notách zpěvovou linku a pod ní byly texty s minimem škrťů. Do příště udělal zbytek, jen jednu písničku už nestihl. Tu pak v kainarovském stylu a podle mého názoru výborně otextoval Hynek Žalčík jako *Stále dál*. Myslím, že tak vzniklo dílko, které dodnes není úplně nezajímavé. Díky Kainarovi dostalo *Kuře v hodinkách* polohu, která vypovídala jak o době, tak o tom, co Kainar cítil – byla to jeho poslední práce a možná už byl napnutý někam dál...

Každopádně asi ta deska hodně vybočovala z dobových představ o rockových textech.

Možná, že někomu Kainarovy texty mohly a i dnes mohou připadat příliš básnické nebo dokonce patetické. Hodně lidí má pocit, že takové věci k rocku nepasují a bigbít má být výkřik teenagerů, jednoduchý jako Beatles v začátcích nebo iks dalších kapel. Ostatně i tehdejší manažer Flamenga Přemek Černý byl původně proti Kainarovu oslovení, ale když jsme hotové texty přinesli, líbily se nám všem. A ohlas *Kuřete* byl naprosto spontánní. Pokud vím, strašně dobře se prodávalo – první náklad byl, tuším, šedesát tisíc výtisků v rámci HI-FI Klubu, s nějakým doliskem se nakonec vyšplhalo až asi na devadesát tisíc, to všechno v poměrně krátké době. Určitě by se prodalo i víc, ale Supraphon pak už žádnou reedici neudělal. Ta přišla až v 90. letech u Bontonu a i po těch více než dvaceti letech se prodávala dobře.

Asi rok po vydání Kuřete v hodinkách z něj nazpíval dvě písničky – navíc paradoxně za doprovodu kapely, která byla personálně Flamengu hodně podobná – C&K Vocal na své album Generace. Nebral jsi to jako snahu se na tobě přizpůsobit?

Kdepak, mně se to líbilo a velmi mě to potěšilo. Taky to byla čest – říkal jsem si, že ty písničky asi nejsou tak špatné, když je hraji i jiní. A tak je to dodneška. Když Lucie udělala v trošku jiné verzi *Proč ta růže uvadá*, taky mi to udělalo radost. Myslím, že každý, kdo píše nějaké písničky, je rád, když je slyší i od někoho jiného. Nehledě na to, že každý autor je rád, když

dostane nějaké peníze navíc – co si budeme namlouvat. Ale ten finanční efekt je opravdu druhořadý, protože myslím, že největší pocta pro skladatele je, když slyší svoji písničku někde u táboráku nebo v hospodě. Právě tohle podání totiž dokládá, že věc, kterou člověk stvořil, je skutečně živá.

--

Někdy v té době, o které je řeč, se stal legendou tvůj letenský byt otevřených dveří, na který dodnes spousta tvých kamarádů vzpomíná. Jak jsi k němu přišel?

Když jsme se rozešli s Helenou Dubovou, u které jsem dva roky bydlel, přestěhoval jsem se zpátky k mámě. To už jsme měli kuchyň a pokoj. V dalších místnostech rozděleného bytu bydlel ještě jeden starší pán a jedna starší paní. Ta se ve svých asi pětadesáti letech znovu provdala a nám přepustila svou zadní místnost. Já jsem se mezitím oženil se svou první ženou Katkou...

Zadrž! Malá vsuvka: jak ses s Katarínou seznámil a proč ses rozhodl vzít si zrovna ji?

Seznámili jsme se naprosto klasicky – v hospodě. Přesněji řečeno ve vinárně U zpěváků. To bylo centrum, kam jsme chodili rádi hlavně proto, že vinárník Pavka nezavíral, dokud jsme neměli dopito. Nebyla tudíž výjimka, když nás pouštěl v pět ráno domem, zatímco zvenku už měl dávno zataženou roletu. A právě tady se pohybovalo famácké děvče, fotografka, která se mi zalíbila. Začali jsme s Katkou chodit, ona s kapelou jezdila i na naše soustředění, hodně často nás fotografovala. No a pak přišla do jiného stavu, vzali jsme se, prožili spolu docela fajn deset let a rozvedli se...

Dobře, vraťme se k bytu.

Když jsem se tedy oženil, máma se odstěhovala zpátky na Slovensko. Ale protože občas přijížděla, okupovala si tzv. *společenský pokoj*, kde měla svoje harampádí. Jezdila ovšem do Prahy velmi zřídka, a tak byl její pokoj vlastně pořád zavřený, nevyužitý. Jednoho dne mě to přestalo bavit, zpupně jsem ho otevřel a nastěhoval se tam, takže jsme měli dva plus jedna. No, a když po nějaké době zemřel pán, který obýval třetí pokoj, získali jsme byt celý.

V těch sedmdesátých letech byla taková hodně ponurá atmosféra. Nebylo kam pořádně chodit, hospody byly prolezlé fízly, a my – já jako mu-

zikant a Katka jako fotografka – jsme měli rádi společnost, což bylo s našimi povoláními úzce spojené. Z téhle potřeby se nakonec vyvinulo, že náš byt byl pro kamarády kdykoliv otevřený: barák se nezamykal a dokud se v našich oknech svítilo, mohl kdokoliv ze známých zazvonit. Ale nebylo to tak, že by tam probíhaly jen divoké mejdany – i když ani o ty nebyla nouze. Popsal bych to jednoduše tak, že jsme tam žili a občas nás bylo víc.

Kdo byl nejčastějším hostem?

Samozřejmě především členové kapel, se kterými jsem zrovna hrál. Ti si pochopitelně s sebou občas vodili svoje dívky a další kamarády, nechyběli ani letenští sousedi: Katka Jurná, Ivana Jurná, Pepan Kalina a další. Mnohé návštěvy k nám taky přivedla náhoda. Jednoho dne nám například na dům postavili lešení, protože dělali novou fasádu. Pro nás to znamenalo, že jsme získali *balkón*. Bylo to v létě, na lešení jsme si vždycky večer vyndali židle, pověsili lampion a lebedili si na čerstvém vzduchu. A jednou jsme si v okně protějškého domu všimli takové pěkné dívčiny. Zamávali jsme na ni, jestli nechce přijít na skleničku, což přijala, a tak jsme se seznámili se sochařem Ctiborem Havelkou a jeho ženou.

Jaké se vedly debaty?

Hlavně o muzice, jak jinak. Třeba si vzpomínám, že jsme byli jednou s Gumou a Pepanem na koncertě Jasné páky na Chmelnici, odtamtud jsme přešli k nám a v našem bytě vypukla šílená hádka. Guma totižrazil tezi, že jedinou opravdovou hudbu hrajou *poctiví profesionálové*. My s Pepanem jsme mu naopak oponovali tím, že náprah a hlavně revoltující texty tzv. amatérských kapel, jako byla právě Jasná páka, mají obrovské opodstatnění, i když ti kluci nemají moc hrát. To Guma naprosto odmítal, pořád tvrdil, že Jasná páka je sračka a vůbec nebyl ochoten přiznat, že právě tahle vzpoura naplňuje smysl a podstatu českého rock'n'rollu, o čemž já jsem byl přesvědčen.

Když jsi vyjmenovával nejčastější hosty svého bytu, opomněl jsi zmínit Ivana Wünsche – člena právě Jasné páky a navíc tvého letenského souseda. O jeho návštěvách se přitom traduje spousta historek.

No jasně, některé okamžiky byly obzvlášť *pa-mětihodné*. Jako když byl jednou Ivan nějaký žíznivější než obvykle, jeho typická placatka mu nestačila, a když viděl na polici stát alpu,

kterou jsme mazali malému Matovi nožičky, protože trpěl tzv. růstovými bolestmi a mívával občas křeče, normálně mu ji vypil. Spravedlivá odplata na sebe ovšem nenechala dlouho čekat. Za pár dní při nějakém dalším večírku, když jsme zrovna alpu neměli, se zase ozvaly Matovy bolesti. Wunsch měl rozpitou placku vodky, já mu ji nekompromisně zabavil a nalil jsem celý její obsah Matovi na nožičky a namasíroval mu je. Tak smutný Ivanův pohled, jako když s vypoulenýma očima pozoroval, jak jeho blahodárný mok prosakuje do kůže těch maličkých nožiček, jsem snad nikdy jindy neviděl...

Ovšem nejznámější z wünschovských historek je asi jeho dovolená – sám o ní kdysi napsal zábavný fejeton do Rock & Popu. Tehdy byla Katka s Matěm u babičky na Slovensku a já jsem byl doma sám. Jdu takhle nahoru po třídě Obránců míru a vidím Wünsche, jak jde proti mně s kufrem. Ptám se ho, kam jde, a on říká: „*Jedu na dovolenou*.“ Domluvili jsme se, že není kam spěchat a že zajdeme na pivo. Nějak jsme se rozpili, což s Ivanem nebyl žádný problém, šli jsme ke mně domů a on tam nakonec zůstal *na dovolené* asi pět dní. Musím říct, že to bylo docela šílený. Propadli jsme se do stavu, kdy jsme se budili za šera a nevěděli, jestli je večer, nebo ráno – tedy jestli si dojdeme do obchodu pro lahváče, nebo už *budeme muset* jít do hospody. Po doslova ztraceném týdnu jsem zjistil, že už dál nemůžu, sebral jsem se a celý den chodil po Praze, abych se nezbláznil. Jen tu a tam jsem si dal malé pivo a jinak tvrdě střízlivěl. Když jsem se vrátil, oznámil jsem Ivanovi, že dovolená skončila, on si zabalil svůj kufr a odpochoval těch pár ulic domů a já se odjel za Katkou na Slovensko *zresuscitovat*.

--

Nikdy ses netajil svým kladným vztahem k alkoholu. Jak se vyvíjel?

Začalo to v souvislosti s tím, že jsem přestal sportovat a začal dělat muziku, ke které pití odjakživa patřilo. Vzpomínám si na svůj první kontakt s alkoholem. Bylo to v bytě spolužačky Lenky – doufám, že nevadí, když to teď po letech prásknu. S Petrem Rajčincem jsme si koupili dezertní ovocné víno, tzv. čučo, a to jsme zvolna popíjeli, klábosili, bylo nám veselo, časem ještě veseleji, až jsme zjistili, že se nějak divně motáme. Zkoušeli jsme chodit rovně po vzoru koberce, moc to nešlo, tak jsme dopili a šli každý domů. Moje maminka na mně nic

nepoznala, což v té jedné místnosti bylo s podivem, protože to ze mě muselo docela znatelně táhnout. Ale taky je možné, že to cítila a jen to nedávala najevo. Za chvíli se ale ozval zvonek, ve dveřích stál rozčilený tatínek Petra Rajčince, a že prý jsme spolu někde chlastali a jak to teda je. Já to samozřejmě zatloukl, protože mě matka dost mlátila a tohle by asi neustála.

U Matadors jsem začal trochu popíjet pivo, ale to mi moc nechutnalo. Celou éru Blue Effect jsem naopak pil červené víno, které jsem si oblíbil, a protože jsme hodně koncertovali a dostávali slušné honoráře, mohl jsem si dovolit i dobrý tvrdý alkohol – třeba jugoslávské brandy Vinjak, kterého jsem kolikrát vypil i láhev denně a pak jsem se ještě šel rozveselit do New Clubu kofolou s rumem... S Flamengem nastalo další pivní období, protože peněz ubylo, a to trvalo docela dlouho. Když to shrnu, většinu života jsem pil trojkombinaci pivo-víno-tvrdý alkohol... Takže všechno...

V poslední době, vzhledem k věku a různým chorobám, kvůli nimž se musím hlídat, už ty klasické rumy a fernety nemůžu a ani mi už nechutnají. Dnes mám velmi rád whisky, k jídlu piju červená vína, a když je v létě žízeň, tu a tam si dám dobré pivo. Ale zdaleka už ne v takové míře jako dřív.

Čím si vysvětluješ, že se v muzikantském a vůbec uměleckém prostředí tolik pije?

Přesně nevím, čím to je, ale ve svém okruhu opravdu abstinenta nepamatuju. Byly doby, kdy takový Honza Hrubý vypil před koncertem osm fernetů, to asi po šesti pivech, a šel hrát. Petr Novák bez litru vína prakticky nevlezl na jeviště. Já totéž v bleděmodrém. Možná šlo o to, že když se hrálo dvacet koncertů za měsíc a člověk musel pokaždé odvést nadstandardní výkon, potřeboval se nějak povzbudit. V takových chvílích bylo k alkoholu blízko a jeho vliv byl zásadní a dostatečný k tomu, že se člověk uvolnil a vlítnul na jeviště tak, že to lidi fascinovalo. Samozřejmě, *uvolňování* se nesmělo přehnat. Ale musím říct, že s výjimkou příběhu s Flamengem, kdy jsem nenašel mikrofon, bylo problémových koncertů tohoto typu velice málo.

Takže jsi nezažil stav, že by sis vůbec nepamatoval, že jsi byl na pódiu?

Mně osobně se to nestalo nikdy, ale na tohle téma mám zrovna hodně čerstvou historku z kapely. Náš bubeník Jirka Zelenka hraje zároveň

Osvěžení na cestě – Slovensko

se Žlutým psem, který teď v létě točil desku, a Jirka za sebe do ETC... musel zařídít záskok. To není žádný problém, protože my jsme kapela, která může klidně hrát – pokud jsem zdravý já – i ve chvíli, kdy je k dispozici alespoň jeden muzikant. Takže Jirkovy záskoky nejsou žádný zásadní problém – taky proto, že na ně zve vesměs vynikající bubeníky jako třeba Tomáše Brožka nebo Frantu Höniga, hlavního aktéra následujícího příběhu, jinak opravdu muzikanta par excellence, jednoho z nejlepších bubeníků, co s námi kdy hráli, a navíc velkého profíka. Během prázdninového víkendu jsme měli hrát šňůru tří koncertů – nějaký festiválek ve Šluknovském výběžku, odkud jsme měli jet na festival do Svitav a skončit v Kopřivnici. Jenomže cestou na ten první koncert nám zavolali pořadatelé ze Svitav, že nemáme jezdit, protože prší a oni festival zkrátí nebo úplně zruší. No nic,

dojeli jsme do Šluknovského výběžku, Franta koncert skvěle odehrál, paní pořadatelka slavila narozeniny, byla děsná pohoda, proběhly nějaké panáky a odjeli jsme domů.

Když jsme měli další den jet do Kopřivnice, Franta Hönig nedorazil na sraz. Bylo to v osm ráno, já byl nevrlý, navíc mě štvalo, že když odpadly Svitavy, klesly nám honoráře a narostly náklady na dopravu, a já si postavil hlavu, že když není bubeník, já taky nikam nepojedu, což vzbudilo lehkou rozepři. Zkusili jsme ještě zavolat Frantovi na mobil, ze sluchátka se ozvalo jen podivné zachrochtání, něco, co znělo jako „óláh“, ale pochopili jsme, že je naživu a musíme ho nabrat doma. Sice na něm bylo vidět, že celou noc někde popíjel, je dost unavený, nicméně jsme ho naložili a vydali se do Kopřivnice. Franta i přes zjevnou indispozici, která se ještě během cesty díky zastávkám

u pump prohloubila, koncert zase výborně odehrál. Lidi byli nadšení, byla jedna hodina odpoledne, pohoda. A najednou jsme potkali kluky z Garage, kteří říkali, že právě jedou ze Svitav, které se normálně konají, ale o nás prý pořadatelé rozhlásili, že jsme se na to vykašlali a nepřijeli. To nás samozřejmě vytočilo a řekli jsme si – nemůžeme to na sobě nechat, jedeme do Svitav! Jenže Franta si na cestu koupil nějaké šampaňské a nakonec v autě usnul. Vřítíli jsme se do Svitav, vlítli na pořadatele, který se nám to snažil chabě vysvětlit, pak nám zaplatil honorář – což podle smlouvy musel tak jako tak – my jsme nasedli do auta a jeli domů. Tohle všechno Franta Hönig prospal na zadním sedadle, ale před Prahou se začal lehce probírat. A myslím, že to byl Pavel Skála, koho napadlo: „Hele, co kdybysme mu namluvili, že ty Svitavy odehrál?“ Toho jsme se s radostí chytli. Olin

Večírek v kuchyni – s Pepanem Kalinou, pozdějším navigátorem slavného Lopraisova týmu v závodech Paříž-Dakar.

rozespalému Frantovi povídá: „Ještě že tam byl ten Kroczek a půjčil ti bubny, sám bys je asi nepostavil, co, Franto? Je fakt, že jsi nebyl příliš při smyslech, ale na druhou stranu – na to, jak jsi byl zlítej, jsi hrál skvěle. Jak ty to děláš?“ Franta vytřeštil oči: „Počkej, jaký bubny? Kde jsme hráli? Já nic nevím...“ Nato Kubeš vyndal ze své tašky Frantův honorář a říká: „Tady máš prachy za ty Svitavy. Fakt to byl dobrý koncert. Takovýho profíka, kterej by hrál tak skvěle úplně zlítej, jsem už dlouho neviděl.“ Franta byl úplně zaskočený a takovým skoro až plačtivým hlasem pořád opakoval: „Kluci, já si přeje ty peníze nemůžu vzít, já si je nezasloužím, pojdte, já vás pozvu někam na večeri.“ Ještě když jsme vykládali aparát, stál na chodníku, chytal se za hlavu, držel v třesoucí se ruce ty peníze a říkal: „Jéžíšmarjá, to snad není možný! Já jsem poprvé v životě hrál ve vokně!“ My jsme se jen tak potutelně usmívali a rozhodli jsme se ho v tom nechat pořádně vykoupat. Až asi za dva dny jsme mu zavolali, že jsme se právě dozvěděli od pořadatelů ze Svitav, že jsme tam nehráli...

Zkoušel jsi někdy s pitím přestat?

V sestavě, která natočila ETC... 2, jsme se vsadili s naším zvukařem Mirdou, že nebudeme pít asi – nechci to přehnat – čtrnáct dnů. Nejen panáky, ale vůbec nic! Téměř jsme to dokázali, mohli jsme být hrdinové a cítit se na alkoholu nezávislími, ovšem stalo se, že jsme měli někde na Moravě dva koncerty na vzájemně hodně blízkých místech, z hotelu nás vyhodili ve dvanáct a venku přšelo. Taková situace se nedá řešit jinak, než že se jde do hospody. Tam jsme dohodu o nepití pochopitelně porušili a já sám jsem po nějakém čase zjistil, že mám na účtu ježka z dvanácti rumů. Přesto jsme odehráli dobrý koncert, přišli jsme na hotel, kde byl ještě otevřený bar, ve kterém seděli nějakí místní muzikanti, pili jsme koňak, klábosili. Už bylo nad ránem, když najednou vtrhl do baru náš bedňák, že mu nějaký kluk dal do držky a šel na nádraží. Honza Hrubý s Mirdou se vyřítili za ním, protože „to přeje nejde, aby někdo mlátil chlapce od ETC...!“ Já jsem pocítil, že už nemám dostatek sil se trestné výpravy zúčastnit, šel jsem na pokoj a zbytek historky už znám jen od kluků, jak ji vyprávěli u oběda. Toho kluka na nádraží skutečně našli, vytáhli ho ven z vlaku, Honza Hrubý se před něj postavil a Mirda řekl, že to je jenom houslista. Honza mu ji natáh, kluk se zřítil na zem a netušil, že tenhle houslista kdysi boxoval za Uhelné sklady...

Jak jsi léčil těžká rána opilcova?

V období intenzivnějšího popíjení jsem si ráno potřeboval dát jedno pivo, abych se vůbec mohl narovnat a vstát. Ale jednou mi kluci z kapely provedli strašnou věc. Ranního lahváče jsem měl za oknem a myslím, že to byl Kulich, kdo nelenil, přistavil si žebřík, ze dvora se vyšplhal na moje okno, pivo mi vypil, místo něj nalil do láhve vodu a zase ji zazátkoval. V deset ráno jsem se probral a moje první cesta vedla k oknu pro vychlazeného lahváče. Jak jsem byl po ránu zblblý, ani jsem si nevšiml, že zátka neudělala takové to oblíbené tsss, a asi půlku láhve té vody vypil. Samozřejmě se mi zvednul žaludek, začal jsem rvát vzteky, kluci se smíchy popadali za břicha. Teprve po nějaké chvíli mi přinesli dvě piva, která mi schovali.

Byl jsi někdy v takové situaci, že by ses šel léčit z alkoholismu? S tím má přeje spousta muzikantů bohaté zkušenosti.

Ne, nikdy. Nevím, snad je to dobrou genetickou výbavou, snad irskými předky, ale já jsem na tom nikdy nebyl tak špatně, že bych nebyl schopný udělat, co bylo třeba, nikdy jsem nic kvůli alkoholu neprošvihl a nikdy jsem nepil tak, abych se vysloveně ožíral. To nemyslím nijak vychloubačně. Mě prostě nebavilo být úplně zlítej a pítí alkoholu jsem bral v první řadě jako společenskou záležitost. Tím nepopírám, že můj návyk byl samozřejmě hodně intenzivní, a alkoholik jsem skutečně byl – doufám, že už můžu mluvit v minulém čase.

Pro mě je popíjení alkoholu radostná věc. Nebyl jsem jako Jack London, kterému to nechutnalo, ale coby velký frajer pít musel, až si vypěstoval návyk. Já samozřejmě návyk pořád mám, ale kupuju si lepší pití a lahoduju. Alkohol je mým povzbuzením a myslím si, že je to příjemné zpestření všedních dnů.

Kdy jsi na tom byl s alkoholem nejhůř?

Asi v období zákazu. Ale nejen co do alkoholismu, ale obecně. Propadal jsem se do deprese, pesimismu a bezvýchodnosti, ani sám sobě jsem nepřipadal jako typ člověka, který by byl k obdivování. Byl jsem nepříjemný, zapšklý, pořád jsem nadával a s přivřenýma očima jsem cedil skrz zuby svoje negativistické názory. Ale jednoho dne se mi ze sebe samotného udělalo až zle a řekl jsem si stop. Musím přiznat takovou zvláštní věc: hodně mi v tom pomohlo těch pár svazáků, kteří mě začali zvat na různé nepříliš oficiální koncerty. Zjistil jsem, že i v tom komunistickém marasmu existuje pár lidí, kteří

mají jisté procento odvahy, a to mě povzbudilo natolik, že mi to pomohlo dostat se z nejhroššího.

Je pravda, že mě tohle období přivedlo k velké osobní změně, kdy jsem se rozešel se svou první ženou a odešel k té nynější. Ale řekl bych, že to všechno bylo k něčemu dobré. Sáhl jsem si na dno a já věřím, že takový okamžik chlap alespoň jednou za život prožít má – pohádkové příběhy, kde je všechno jenom senzační, pro mě nikdy nebyly a nevyhledával jsem je ani ve filmu nebo v literatuře. Vždycky jsem radši četl třeba Hemingwaye, v jehož knihách život není jen procházka růžovým sadem. Svým způsobem jsem tedy Pánubohu trochu vděčen, že mě prosmýkl i průserem. A asi mám štěstí, že mě sice dost pomačkal, ale nerozdrtil.

Zrovna Hemingway, kterého jsi zmínil, proti sobě ale v těžké chvíli obrátil pušku...

Taková věc mě nikdy nenapadla, opravdu... No, to bych vlastně lhal. Samozřejmě, že člověku občas prolítne hlavou, že by to bylo jednodušší. Ale já jsem přesvědčen, že mi život byl dán, abych ho prožil, a nemám právo si ho ukrátit sám. Jediné právo, které člověk má, je bojovat za to, aby byl lepší – jakkoliv to zní pateticky.

Nepřivedla tě ani předčasná úmrtí tvých kamarádů, která více či méně souvisela s konzumací alkoholu – mám na mysli třeba Petra Kalandru nebo Ivana Wünsche – k myšlenkám přestat úplně pít?

O tom sice člověk přemýšlí neustále, ale já se považuji za ten typ pijáka, kterému alkohol prostě chutná. Mám rád pivo ne kvůli tomu, abych se zduněl, ale protože není nic úžasnějšího, než si ve chvíli, kdy mám žízeň, dát dvě orosená. Červené víno miluju, ale neumím ho pít jen tak – piju ho zásadně v kombinaci s jídlem. Dát si dobrou whisky je taky vyloženě gurmánská záležitost. Ale umím přestat. Večer vypiju třeba čtyři panáky, posledního si dám v deset, ale potom ještě můžu být vzhůru do dvou a dalšího si už dát nemusím. Navíc mám rád atmosféru, která se k pití váže. Nové bary rostou jako houby po dešti, začínají se kultivovat. A je přeje pěkné se projít po Praze a tu a tam se v nějakém pěkném výjimečném prostředí zastavit a ochutnat tam něco dobrého. ■

Převzato z knihy rozhovorů z Vladimírem Mišíkem, která právě přichází na předvánoční trh.

Neon

Šéfredaktor: Bogdan Trojak

Redakce: Hana Machálková,
Jana Kostecká

Redakční rada: Ivan Wernisch, Přemysl
Rut, Petr Odillo Stradický ze Strdic, Petr
Koťátko a Martin Reiner.

Layout: Bedřich Vémola

Sazba a zlom: [Imprimatur]

Uzávěrka čísla: 1. 10. 1999

Adresa redakce: Neon, Štefánikova 8,
602 00 Brno, tel., fax: 05-41 23 50 79

E-mail:

predplatne@neon-mag.cz

dopisy@neon-mag.cz

Internet: www.neon-mag.cz

Inzerce: Neon, Štefánikova 8,
602 00 Brno, tel., fax: 05-41 23 50 79

Příjem materiálů: Redakce přijímá písemné příspěvky, fotografie apod. za předpokladu, že autorská práva k nim nejsou vázána na třetí osobu. Souhlas k otištění považuje redakce za automatický. Autor rovněž zaručuje, že jeho materiál nemá reklamní charakter. Honoráře podle dohody. Nevyžádané rukopisy se nevracejí, redakce nezaručuje jejich otištění. Autor bere na vědomí, že jeho příspěvek může být bezplatně použit v internetové verzi časopisu Neon. Jakékoliv další rozmnožování textu a fotografií jen s výhradním a písemným souhlasem vydavatele. Příspěvky označené jménem autora nevyjadřují bezpodmínečně mínění redakce.

Copyright: © Neon

Neon vychází měsíčně.

Cena jednotlivého výtisku: 100,- Kč

Roční předplatné (10 ks): 800,- Kč

Rozšiřují: společnosti holdingu PNS, a. s.
a distribuční firma KOSMAS, Lublaňská 34,
120 00 Praha, tel.: 02-29 19 25

Písmo: Charter a Officina Sans

Tisk: KarTis, K. H. Borovského 14/717,
733 21 Karviná-Fryštát

Vydává: Společnost na podporu realizace
multimediálního projektu Neon ve spolupráci s Kulturní nadací Martina Pluháčka

Prostituce, II. díl

V druhé části rozsáhlé kauzy se ocitneme mezi legendárními postavami poúnorové prostituce, ale především se pořádně rozhlédneme po letech devadesátých. Čeká Vás překvapivý rozhovor s dominou, která provozuje svou živnost v jednom pražském paneláku, svědectví dlouholetého šéfa nejznámějšího brněnského bordelu Moulin

Rouge, který v 90. letech jako jeden z mála veřejných domů navázal na prvorepublikovou tradici, původní reportáž mapující situaci veřejných domů na českém a moravském venkově a ještě mnohem víc... K tomu všemu skvělé fotografie Davida Neffa a zajímavá dokumentace.

Oslyšené modlitby Trumana Capoteho

Capote byl nejprve hýčkaným „zlobivým dítětem“ americké literatury, ale k staru řadu příznivců pozbyl. Jedním z hlavních důvodů, proč se od Capoteho někdejší přátelé odvrátili, byla rozsáhlá ukázka z nového románu Oslyšené modlitby otištěná v časopise Esquire, která šokujícím způsobem odkrývala suterén především newyorského společenského života. Po Capoteho smrti dostala většina „postížených“ jedinečnou příležitost vrátit autorovi vše i s úroky v knize novináře Georga Plimptona Truman Capote, který shromáždil vzpomínky téměř dvou set známých Američanů na Capoteho „bouřlivou kariéru“.

Jaro je tady

Jak název napovídá, napsal Michal Viewegh tentokrát parodii na styl Ludvíka Vaculíka. Četl ji několikrát s úspěchem na večerech časopisu Neon a nutno říci, že patří k jeho nejzdařilejším!

Věk pyramid

Staří Egypťané posedlí vidinou posmrtného života vtělili svou slávu do kamene. Článek Davida Robertse, který přebíráme z National Geographic, přináší velkou spoustu překvapujících odhalení, která reflektují nejnovější objevy světových egyptologů. Unikátní fotografie Kennetha Garretta!

